

סידה «כל כבדי התורה»

מקורות

של השליח
תחת עטיפה אחת

חומר נוסף
לפרקים

9-16

סידרות:
התוכנית הכלכלית
של יוסף

קרן היהלומים
של משה

15-16

13-14

11-12

09-10

לוח התארי' החשוב פרק א

לפי הספר «דור לדור» של אפרים וואקסמן

2192 נישואי יעקב עם לאה ורחל

2199 לידת יוסף

2205 יעקוב בורח מבית לבן

2205 פגישת יעקב עם עשו

2205 דינה נלקחה לבית שכם

2216 יוסף רואה חלומות

2216 מכירת יוסף

2217 יוסף הופך לממונה על ביתו של פוטיפר

2217 יוסף נאסר

יוסף פותר חלומות של שר האופים ושר המשקים

2227

2228 מיתת יצחק אבינו

יוסף פותר חלומות של פרעה תשרי (ראש השנה)

2229

2229 יוסף נעשה משנה למלך

2229 נישואי יוסף עם אסנת

2229 תחילת שבע שנות שבע והכנות לשנות הרעב

2233 לידת אפרים ומנשה

2237 תחילת שנה ראשונה של שנות הבעב תשרי

2238 יעקב ובניו יורדים מצרימה

2255 מיתת יעקב אבינו

27

מינוי מפתיע

27 מסכת ראש השנה יא א.

סיפור עלייתו הפתאומית של יוסף מתחיל ב-1 באלול 2230. בראש השנה הוא מקבל מתנה מפתיעה – פגישה דחופה עם פרעה מלך מצרים.

28 סדר הדורות

אל כיסאו של פרעה מובילות 70 מדרגות העשויות כסף, זהב ופנינים...

33

פעילות יצירתית

33 מדרש תנחומא, פרשת מקץ

פרעה פונה אליו אישית ומתאר לו את חלומותיו. אך השליט אינו כן לגמרי.

34

כוכבי תהלים

34 תהלים פרק מ"א עם רש"י

פרק פ"א בתהלים נפתח בתיאור של האווירה החגיגית של ראש השנה. זה היום שבו התקיימה הפגישה הגורלית בין יוסף לבין פרעה.

36 מסכת סוטה לו ב.

בזמן שהייתו במצרים, יוסף גם הוא לומד את 70 השפות.

חלק ב. שיעורים 11-12

37

ברכת שלום

39 בראשית פרק מא (פרשת מקץ) עם פירוש רש"י

כשתקופת השפע הכלכלי מסתיימת והנבואות על המשבר הכלכלי מתחילות להתממש, יוסף מתחיל במדיניות הכלכלית החדשה.

40 ספר המאמרים תש"ח ע' 271-274

הקופסא השחורה. היום נמצא בתוכו חפץ, שיש לו תכונה מיוחדת – הוא משפיע על שכלו של אדם, ועוזר לחשוב בצורה בהירה וברורה יותר.

חלק א. שיעורים 9-10

06

הכרוניקה של המשבר

07 בראשית פרק מ"א (פרשת מקץ) עם פירוש רש"י

שבע שנים נותרות עד פרוץ המשבר. שורה של נסיונות לפתור את חלומו של פרעה עולה בתוהו. בכל רחבי המדינה מבוקש אדם, שיהיה מסוגל להביע דעה ברורה בנוגע למידע, שהתקבל בחלום.

13 בראשית פרק ל"ז (פרשת וישב) עם פירוש רש"י

לפני שלוש עשרה שנה, שוב, בדרך מקרית לחלוטין, הוא מגיע למצרים.

18 בראשית פרק ל"ט (פרשת וישב) עם פירוש רש"י

במקרה הוא נשאר כאן, וללא ספק ידי המקרה מביאים אל שורה של אירועים, שבזכותה הוא נכלא ומתמנה לתפקיד מנהל בית האסורים.

20 בראשית פרק מ' (פרשת וישב) עם פירוש רש"י

ובמקרה מגלה יוסף כשרון נדיר לחדור לעומקן של משמעויות החלומות.

22 היום יום: התבוננות בהשגחה העליונה

התפתחות העניינים העתידית תראה, שמדובר ביותר מאשר סתם שורה של צירופי מקרים.

23

מבט על העתיד

23 יהושע פרק י' עם פירוש רד"ק

אחת מהן תתגשם במציאות ביום ג' בתמוז שנת אלפיים... אחת מהן תתגשם במציאות ביום ג' בתמוז שנת אלפיים...

26 סדר עולם רבה פרק יא

ובכן, העלילה של המשבר המצרי היא לא רק סיפור של הצלה מסכנה או של צמיחה של אישיות דגולה. הכלכלה והפוליטיקה מסתירים בצורה מתוחכמת חתירה למטרה אחת: להכין את התנאים למעבר זמני של יעקב אבינו ובני משפחתו למצרים.

44

תלמוד מספר

44 בבא מציעא מב א.

אחת העצות הקלאסיות לניהול החשבון הפרטי מתקבלות מאחד ממחברי התלמוד, רבי יצחק.

45 רמב"ם, משנה תורה, הלכות דעות הי"ב

ולא ימכור שדה, ויקנה בית; ולא בית, ויקנה מיטלטלין או יעשה סחורה בדמי ביתו; אבל מוכר הוא מיטלטלין, וקונה שדה.

46

רמז מס' 2

46 דברים פרק כ"ח (פרשת כח תבוא) עם פירוש רש"י

לחפץ הזה תפקיד חשוב בניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים. צבאות ערב חשבו שמדובר בנשק הסודי של צה"ל. במובן מסוים, זה אכן היה נכון.

47 ברכות ו א.

48 מנחות מד א.

49

המדיניות הכלכלית החדשה

49 בראשית רבה צ"א ד'

תושב כל מדינה שסובלת מרעב יכול לבוא למצרים לרכוש מזון. אך מותר לו לרכוש מזון אך ורק עבור משפחתו. מכירת תבואה שנרכשה למישהו אחר אסורה בהחלט...

49 מדרש תנחומא פרשת מקץ

50 בראשית מ"ב עם (פרשת מקץ) פירוש רש"י

כשנה לאחר פרוץ המשבר הכלכלי העולמי, אביו יעקב משגר למצרים משלחת המורכבת מעשרה בניו. 22 שנה אחרי הפרידה, יוסף יתאחד עם משפחתו.

51

עברית בחמש דקות

51 קידושין עט ב.

מלבד זאת, המילה «ירידה» מתארת עזיבה את ארץ ישראל בניגוד ל«עליה» הגעה ארצה.

52 בראשית פרק לט פסוק א' עם מדרש רבה פרשה פ"ו סימן ב'

יחד עם זאת, המילה «ירידה» דומה למילה «רדייה». הדמיון הזה אינו מקרי...

55

המקצוע: סופר סת"ם

55 דברים פרק לא (פרשת וילך) עם פירוש רש"י הראשון שיצא לו לרכוש את המקצוע הנדיר של סופר סת"ם היה משה רבנו.

56 בבא בתרא טו א.

57 רמב"ם הקדמה למשנה תורה

58 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א לב הלכות תפילין

בית התפילין מיוצר על פי טכנולוגיה מיוחדת מעור בהמה...

62 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א לב, כוונות בעשית תפילין

העיקר זה הכוונה של האדם שכותב את התפילין.

63 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א כה, כוונות בהנחת תפילין

64 תניא ליקוטי אמרים

חלק ג. שיעורים 13-14

66

מבוא

68 שמות פרק לג (פרשת וישלח) עם פירוש רש"י עשרה בתשרי ב' אלפים תמ"ט. השמש הסתווית דועכת לאיטה. משה רבנו יורד מהר סיני.

70 בבא בתרא יד א.

הוא מביא אתו שני חצאים של קוביית ספיר בגודל חצי מטר.

71 שמות פרק ל"ד (פרשת תישא) עם פירוש רש"י ואיבן עזרא

בעשרים ושמונה באב ב' תמ"ט הוא חוצב ממנו שני מקבילוני ספיר.

72

בקרוב

72 מסכת מנחות מג ב.

הקופסא השחורה: הפעם היא מכילה עצם, שמזוהה עם

צבעם של ים, שמיים וספיר.

73 במדבר פרק ט"ו (פרשת שלח) עם פירוש רש"י

74 מדרש תנחומא שלח ט"ו

למרבה האירוניה, כעת על פני העצם המדובר לא נותרו אפילו עקבות של צביעה בכחול.

76

נרתיק הזהב

76 שמות פרק ל"ה (פרשת ויקהל) עם פירוש רש"י

י"א בתשרי ב' תמ"ט. למחרת שובו של משה רבנו, במדבר סיני מתחיל פרויקט השנה – הקמת המשכן.

78 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם פירוש רש"י

מכולת הזהב – פירוטו הראשון של המשכן. משה רבנו מקבל הסבר מפורט על טכנולוגיית הייצור של פריט זה.

80 במדבר פרק ז' (פרשת נשא) עם פירוש רש"י

הזכות לשנע את המבנה יקר הערך שמורה בין שאר זכויות היתר לשבט לוי לבדו, והשינוע נעשה בדרך מיוחדת: על הכתפיים, אך בלי לגעת בנרתיק עצמו.

82 במדבר פרק ג' (פרשת במדבר) עם פירוש רש"י

83

שאלות לדין

83 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם פירוש רמב"ן

הכיתובים על המחצית האחת דנים בקשר שבין אדם והשם, ואלה שעל האחרת – על יחסים בין בני האדם...

84 ליקוטי שיחות, כרך ל"ו, עמ' 95-90

89

עברית ב-5 דקות

89 צהר לתיבה, בעל הטורים

מספר 620 מסמל את התורה: שמכילה 7 מצוות בני נח ו-613 מצוות לצאצאי התגלות סיני.

90 ליקוטי שיחות, כרך כ"ט עמוד 110 הערה 50

93 ויקרא פרק י"ט (פרשת קדשים) עם פירוש רש"י ואהבת לרעך כמוך

97 תניא, פרק ל"ב

98

פעילות יצירתית

98 שמות פרק ל"ב (פרשת תשא) עם פירוש רש"י מעניין לציין, שהכתב בעצם אינו "רשום" על אבן החן, אף לא חקוק מעליו. הכתב "חרוט" על הלוחות מפולשות וחודר את כל עובי הספיר.

100 ליקוטי תורה, פרשת חוקת נ"ו, א'

101

בגדי כהונה

101 שמות פרק כ"ח (פרשת תצוה) עם פירוש רש"י

הביגוד המיוחד לכהני המקדש נוצר על פי טכנולוגיות ייחודיות ובלעדיות.

107 רמב"ם עבודה, כלי המקדש והעובדים בו, פרק ט', הלכה ז'

בעזרתו של שמיר על האבנים המשובצות בתוך החושן נחרטו 17 מילים: 12 שמות של בני יעקב, וכן (בנפרד) שמותיהם של אברהם, יצחק ויעקב, ובנוסף לכך שתי המילים "שבטי ישראל".

108

תורת החי המקראית

108 סוטה מח ב.

אחד ממגננים ביולוגיים ייחודיים אלה היה, ככל הנראה, גם שמיר...

109 פרקי אבות ח', ו'

110

תניא מספרת

110 קונרס ומעין, מאמר א' פרק ג'

תניא מספרת, שאת כל ברואי העולם ניתן לחלק לארבע קבוצות – דומם, צומח, חי, מדבר.

חלק ד. שיעורים 15-16

111

עברית ב-5 דקות

114 מנחות מג ב.

התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע – לכסא הכבוד.

115

הקופסא השחורה: חידה

115 מנחות מב ב.

אנו יודעים מן התלמוד, שהוא הופק מרכיכת ים, המכונה במקורות בשם "חלזון" סתם.

116 שבת פה ב.

117

בוקר לאחרי הסערה

117 שמות פרק י"ד (פרשת בשלח) עם רש"י

בוקר כ"א בניסן שנת ב' תמ"ח. אזור ים סוף. לפני שעות ספורות באזור זה טובע הצבא החזק ביותר בעולם.

121 ספר מלכים א' פרק י' עם פירוש רד"ק

מרכבות מצרים נחשבות לאמצעי התחבורה המושלם ביותר של זמנן. גם כעבור כחמש מאות שנה אחרי יציאת מצרים הן מסופקות במיוחד לחצרו של שלמה המלך.

122 שמות פרק ט"ו (פרשת בשלח) עם רש"י

אוצרות האימפריה המצרית מגיעות מעצמן לידי האנשים, שרק לפני כשבוע יצאו מגבולותיה של מצרים.

123

ברכת שלום

123 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י ("א'")

בשנת ב' תמ"ט חמישה עשר חומרים נבחרים במיוחד לשם ביצוע הפרויקט, שעתיד להיקרא "משכן ה'".

125

הקופסה השחורה:

רמז מס. 1

125 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י ("ל"א - מ')

עצם זה פוסל מחתיכה שלמה של זהב טהור במשקל של כ- 20 קילוגרם, ויחד עם זאת התאפיין בשלל של פרטים זעירים.

127

פרויקט "משכן"

עץ השיטה (במשמעותו המקראית של שם זה) חי עד 800 שנה. תקופת השעבוד במצרים אורכת פרק זמן קטן בהרבה – 210 שנים בסך הכל. בט"ו בניסן ב' אלפים תמ"ח, ביום יציאת מצרים, צאצאי יעקב חוצים את גבולות המדינה בדרכם אל הארץ המובטחת, כשבידיהם ארזים צעירים, אשר ישמשו להקמת משכן ה' במדבר.

141

ל"ט טכנולוגיות

141 שמות פרק לה (פרשת ויקהל) עם רש"י

הרף חשיבותו העליונה של הפרויקט, כל עבודות הייצור נפסקות בשבת.

142 שמות פרק ל"א (פרשת תישא) עם רש"י

הקמת המשכן מתקדמת במהירות שיא. העבודות החלו בחודש תשרי, וכבר לאחר שלושה חודשים המשכן פוטנציאלית מוכן לשימוש.

144 שמות פרק ל"ג (פרשת תישא) עם רש"י

146 מדרש רבה, פרשה נב:

147 שולחן ערוך הרב,

אורח חיים הלכות שבת, שכ

דוגמא טיפוסית ליוצאים מן הכלל מסוג זה – היא צביעת מאכלים.

136

נספח

136 ושני לוחות הברית הוריד בידו? ליבון המלבן הריבוע והעיגול שבצורות השונות והמשתנות של הלוחות

127 שמות פרק ל"ח (פרשת פקודי) עם רש"י

תוצאות מסע גיוס הכספים עולות על כל הציפיות.

128

עץ שיטים

128 שמות פרק כ"ו (פרשת תרומה) עם רש"י

מעצי ארזים מכינים את שלדת המשכן ואת שלדת נרתיק הזהב, בו שמורים לוחות הספיר, שהובאו ביד משה.

131 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י

133 ליקוטי שיחות כרך ל"א פרשת תרומה

נטיעותיו הראשונות אירעו בשנים המבורכות ביותר של מגורי שושלת יעקב באימפריה המצרית.

139

עברית ב-5 דקות

139 ספר השיחות התנשא כרך ב' עמ' 543-544

בדרך כלל השורש דב"ר מצוין שני מונחים, שלכאורה קשה לתאם ביניהם – דבר במשמעות של "מילה" (כמו "אלה הדברים אשר דבר משה וכו'") ו"דבר" במשמעות של "מעשה" (כמו "יען אשר עשית את הדבר הזה וכו').

160 מפות: מקומות מגורי יעקב אבינו, ארץ גושן, סיני

שיעורים
09-10

התכנית הכלכלית של יוסף

בראשית פרק מ"א

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על-היאר:

ב והנה מן-היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריא את בשר ותרעינה באחו:

ג והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות מראה ורקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על-שפת היאר:

ד ותאכלנה הפרות רעות המראה ורקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריא את נייקן פרעה:

ה ויישן ויחלם שנית והנה שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות:

ו והנה שבע שבלים רקות ושדופת קדים צמחות אחריהן:

ז ותבלענה השבלים הרקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות וייקן פרעה והנה חלום:

ח ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-כל-חרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-חלמו ואין-פותר אותם לפרעה:

ט וינדבר שר המשקים את-פרעה לאמר את-חטאי אני מזכיר היום:

י פרעה קצף על-עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים:

יא ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו:

יב ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר-לו ויפתר-לנו את-חלמתינו איש כחלמו פתר:

יג ויהי כאשר פתר-לנו בן הנה אתי השיב על-בני ואתו תלה:

יד וישלח פרעה ויקרא את-יוסף ויריצהו מן-הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל-פרעה:

טו ויאמר פרעה אל-יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו:

טז ויען יוסף את-פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את-שלום פרעה:

יז וינדבר פרעה אל-יוסף בחלמי הנני עמד על-שפת היאר:

יח והנה מן-היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו:

יט והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן רעות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא-ראיתי כהנה בכל-ארץ מצרים לרע:

כ ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשנות הבריאות:

כא ותבאנה אל-קרבה ולא נודע כי-באו אל-קרבה ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקן:

כב וארא בחלמי והנה שבע שבלים עלת בקנה

בראשית פרק מ"א

(המשך מעמ' 7)

ד יַעֲשֶׂה פֶּרְעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל-הָאָרֶץ וַחֲמֹשׁ אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע:
ה וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאִתָּה הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ-בָר תַּחַת יַד-פֶּרְעָה אֶכְלֵי בְעָרִים וַשְּׁמָרוּ:
ו וְהָיָה הָאֶכָּל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשָׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא-תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרָעָב:
ז וַיֵּיטֵב הַדְּבָר בְּעֵינֵי פֶּרְעָה וּבְעֵינֵי כָל-עַבְדָּיו:
ח וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל-עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֶּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רֹיַח אֱלֹהִים בּוֹ:
ט וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל-יֹסֵף אַחֲרַי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת-כָּל-זֹאת אִין-נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:
י אַתָּה תִּהְיֶה עַל-בֵּיתִי וְעַל-פִּיךָ יִשְׁק כָּל-עַמִּי רַק הַכֹּסֵף אֲנִי מִמֶּנֶּךָ:
יא וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל-יֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
יב וַיִּסֹּר פֶּרְעָה אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יֹסֵף וַיִּלְבָּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל-צַוְאָרוֹ:
יג וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנִתְּוֹן אֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
יד וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל-יֹסֵף אֲנִי פֶּרְעָה וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רִגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

אֶחָד מְלֵאֵת וְטוֹבוֹת:
בג וְהָיָה שָׁבַע שָׁבָלִים צְנֻמוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמֻחוֹת אַחֲרֵיהֶם:
כד וַתִּבְלַעַן הַשָּׁבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שָׁבַע הַשָּׁבָלִים הַטּוֹבוֹת וַאֲמַר אֶל-הַחֲרָטְמוֹם וַאֲיִן מִגִּיד לִי:
כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-פֶּרְעָה חַלּוֹם פֶּרְעָה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפֶרְעָה:
כו שָׁבַע פָּרֹת הַטּוֹבוֹת שָׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשָׁבַע הַשָּׁבָלִים הַטּוֹבוֹת שָׁבַע שָׁנִים הֵנָּה חַלּוֹם אֶחָד הוּא:
כז וְשָׁבַע הַפָּרוֹת הָרְקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שָׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשָׁבַע הַשָּׁבָלִים הָרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שָׁבַע שְׁנֵי רָעָב:
כח הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-פֶּרְעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת-פֶּרְעָה:
כט הֵנָּה שָׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שָׁבַע גְּדוֹל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ל וְקָמוּ שָׁבַע שְׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וַנִּשְׁכַּח כָּל-הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָלֵה הָרָעָב אֶת-הָאָרֶץ:
לא וְלֹא-יִנְדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן כִּי-כָבֵד הוּא מְאֹד:
לב וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחַלּוֹם אֶל-פֶּרְעָה פִּעְמוֹם כִּי-נִכּוֹן הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ:
לג וְעַתָּה יִרְא פֶּרְעָה אִישׁ נִבּוֹן וְחָכָם וַיִּשִׂיתָהוּ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

בראשית פרק מ"א

(המשך מעמ' 8)

- מז** וַיִּקְרָא פֶּרְעָה שֵׁם-יוֹסֵף צָפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֶּן-לוֹ
 אֶת-אֲסֹנַת בַּת-פּוֹטִי פֶּרַע כַּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף
 עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- מו** וַיּוֹסֶף בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פֶּרַעַה מֶלֶךְ-
 מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פֶּרַעַה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-אֶרֶץ
 מִצְרָיִם:
- מז** וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים:
- מח** וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֹכֵל שִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ
 מִצְרָיִם וַיִּתֶּן-אֹכֵל בְּעָרִים אֹכֵל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר
 סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:
- מט** וַיַּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד
 כִּי-חָדַל לְסַפֵּר כִּי-אֵין מְסַפֵּר:
- נ** וּלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרֵם תָּבוֹא שְׁנַת הַרְעָב
 אֲשֶׁר יִלְדָה-לוֹ אֲסֹנַת בַּת-פּוֹטִי פֶּרַע כַּהֵן אוֹן:
- נא** וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי-נִשְׁנִי
 אֱלֹהִים אֶת-כָּל-עַמְלִי וְאֶת כָּל-בַּיִת אָבִי:
- נב** וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרָיִם כִּי-הִפְרִנִי אֱלֹהִים
 בְּאֶרֶץ עֲנִי:
- נג** וַתַּחְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ
 מִצְרָיִם:
- נד** וַתַּחְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי הַרְעָב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר
 יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם
 הָיָה לֶחֶם:
- נה** וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיֵּצְעַק הָעָם אֶל-פֶּרַעַה
 לֵאמֹר וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה לְכָל-מִצְרָיִם לָכוּ אֵל-יוֹסֵף
 אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:
- נו** וַהֲרַעֲב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-
 כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁפֹּר לְמִצְרָיִם וַיִּחְזַק הַרְעָב בְּאֶרֶץ
 מִצְרָיִם:
- נז** וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָה לְשֹׁפֵר אֶל-יוֹסֵף כִּי-
 חָזַק הַרְעָב בְּכָל-הָאָרֶץ:

בטקסט השיעור:
 חוברת מרצה מס' 9-10
 עמ' 2, עמ' 7, עמ' 11

רש"י

לפי שאין צריך לפרש מי השיב. וכן דרך כל מקראות קצרים על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר:

(יד) מן הבור -

מן בית הסוהר שהוא עשוי כמין גומא. וכן כל בור שבמקרא לשון גומא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור פוש"א בלע"ז [חפירה]:

ויגלח -

מפני כבוד המלכות:

(טו) תשמע חלום לפתור אותו -

תאזין ותבין חלום לפתור אותו:

תשמע -

לשון הבנה והאזנה, כמו: (להלן מב כג) שומע יוסף. (דברים כח מט) אשר לא תשמע לשונו. אינטינדר"א בלע"ז [להבין]:

(טז) בלעדי -

אין החכמה משלי אלא אלוהים יענה, יתן עניה בפי לשלום פרעה:

(יט) דלות -

כחושות. כמו (ש"ב יג ד) מדוע אתה ככה דל, דאמנון:

ורקות בשר -

כל לשון רקות שבמקרא חסרי בשר, ובלע"ז בלושי"ש [מחוסרות]:

(כג) צנמות -

צונמא בלשון ארמי סלע, הרי הן כעץ בלי לחלוח, וקשות כסלע. ותרגומו: נצן לקין, נצן אין בהן אלא הנץ לפי שנתרוקנו מן הזרע:

(כו) שבע שנים, שבע שנים -

כולן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום

והנה נשלם חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים:

(ח) ותפעם רוחו -

ומטרפא רוחה מקשקשת בתוכו כפעמון. ובנבוכדנצר הוא אומר (דניאל ב א) ותתפעם רוחו, לפי שהיו שם שתי פעימות שכחת החלום והעלמת פתרונו:

חרטמי -

הנחרים בטימי מתים, ששואלים בעצמות. טימי, הן עצמות בלשון ארמי, ובמשנה בית שהוא מלא טמיא, מלא עצמות:

ואין פותר אותם לפרעה -

פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת רוח בפתרונו, שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר:

(יא) איש כפתרון חלומו -

חלום הראוי לפתרון שנפתר לו ודומה לו:

(יב) נער עברי עבד -

ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה. מזכירו בלשון בזיון:

נער -

שוטה ואין ראוי לגדולה:

עברי -

אפילו לשוננו אינו מכיר:

עבד -

וכתוב בנמוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים:

איש כחלומו -

לפי החלום וקרוב לענינו:

(יג) השיב על בני -

מי שבידו להשיב, והוא פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר (לעיל פסוק י) פרעה קצף על עבדיו, הרי מקרא קצר ולא פירש מי השיב,

(א) ויהי מקץ -

כתרגומו: מסוף, וכל לשון קץ סוף הוא:

על היאור -

כל שאר נהרות אינם קרוים יאורים חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויין יאורים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכם ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במצרים תדיר כשאר ארצות:

(ב) יפות מראה -

סימן הוא לימי שובע, שהבריות נראות יפות זו לזו, שאין עין בריה צרה בחברתה:

באחו -

באגם, מריש"ק בלע"ז [ביצה], כמו (איוב ח יא) ישגא אחו:

(ג) ודקות בשר -

טינבי"ש בלע"ז [דקות], לשון דק:

(ד) ותאכלנה -

סימן שתהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב:

(ה) בקנה אחד -

סודי"ל בלע"ז [גבעול]:

בריאות -

שייני"ש בלע"ז [בריאות]:

(ו) ושדופת -

השלידי"ש בלע"ז [מיובשות] ושקיפן קדום, חבוטות לשון משקוף החבוט תמיד על ידי הדלת המכה עליו:

קדים -

רוח מזרחית שקורין ביש"א [רוח יבשה]:

(ז) הבריאות -

שייני"ש בלע"ז [בריאות]:

והנה חלום -

לש"י

כתרגומו: דין אבא למלא. רך בלשון ארמי מלך. בהשותפין (בבא בתרא ד א) לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה: דרש ר' יהודה: אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים. אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית: עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו':

(מד) אני פרעה -

שיש יכולת בידי לגזור גזרות על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו בלעדיך, שלא ברשותך. דבר אחר: אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו' זהו דוגמת (פסוק מ) רק הכסא:

את ידו ואת רגלו -

כתרגומו:

(מה) צפנת פענח -

מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא: פוטי פרע - הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו, לפי שלקח את יוסף למשכב זכר:

(מז) ותעש הארץ -

כתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמצים - קומץ על קומץ, יד על יד היו אוצרים:

(מח) אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן

בתוכה -

שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונתנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב:

(מט) עד כי חדל לספר -

עד כי חדל לו הסופר לספור, והרי זה מקרא קצר:

(לט) אין נבון וחכם כמוך -

לבקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך:

(מ) ישק -

יתזן, יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך.

כמו (לעיל טו ב) ובן משק ביתי. וכמו (תהילים ב יב) נשקו בר, גרנישו"ן בלע"ז [אספקה]:

רק הכסא -

שיהיו קורין לי מלך:

כסא -

לשון של המלוכה כמו (מלכים א א לז) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך:

(מא) נתתי אתך -

מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתינה הוא. כמו (דברים כו יט) ולתתך עליון, בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו. כמו (מלאכי ב ט) נתתי אתכם נבזים ושפלים:

(מב) ויסר פרעה את טבעתו -

נתינת טבעת המלך הוא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה:

בגדי שש -

דבר חשיבות הוא במצרים:

רבד -

ענק, ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד. וכן (משלי ז טז) רבדתי ערשי, רצפתי ערשי מרצפות.

בלשון משנה (מדות א ח) מוקף רובדין של אבן. (יומא מג ב) על הרובד שבעזרה, והיא רצפה:

(מג) במרכבת המשנה -

השניה למרכבתו, המהלכת אצל שלו: אברך -

פעמים לפי שהדבר מזומן, כמו שפירש לו בסוף (פסוק לב) ועל השנות החלום וגו'. בשבע שנים הטובות נאמר (פסוק כה) הגיד לפרעה, לפי שהיה סמוך. ובשבע שני רעב נאמר (פסוק כח) הראה את פרעה. לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק, נופל בו לשון מראה:

(ל) ונשכח כל השבע -

הוא פתרון הבליעה:

(לא) ולא יודע השבע -

הוא פתרון (פסוק כא) ולא נודע כי באו אל קרבנה:

(לב) נכון -

מזומן:

(לד) וחמש -

כתרגומו:

ויזרזון וכן (שמות יג יח) וחמושים:

(לה) את כל אכל -

שם דבר הוא.

לפיכך טעמו באל"ף ונקוד בפתח קטן. ואוכל שהוא פועל, כגון (ויקרא ז כה) כי כל אוכל חלב, טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן: תחת יד פרעה - ברשותו ובאוצרותיו:

(לו) והיה האכל -

הצבור כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:

(לח) הנמצא כזה -

הנשכח כדן, אם נלך ונבקשנו הנמצא כמוהו. הנמצא לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת בראש תיבה ונקודה בחטף פתח:

רש"י

שבר לשון מכר ולשון קנין הוא. כאן משמש לשון מכר. (להלן מג ב) שברו לנו מעט אוכל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם בתבואה, שאף ביין וחלב מצינו (ישעיה נה א) ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב:

**(נז) וכל הארץ באו מצרימה
לשבור אל יוסף -**

(סרסוהו ופרשהו וכל הארץ באו מצרים אל יוסף). אם תפרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף.

אמר להם למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים! אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה. אמר להם: אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזור עלינו ונמות:

(נו) על כל פני הארץ -

מי הם פני הארץ, אלו העשירים:

את כל אשר בהם -

כתרגומו: די בהון עיבורא:

וישבור למצרים -

כי אין מספר -

לפי שאין מספר. והרי כי משמש בלשון דהא:

(נ) בטרם תבוא שנת הרעב -

מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון:

(נה) ותרעב כל ארץ מצרים -

שהרקיבה תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף:

אשר יאמר לכם תעשו -

לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים: כך הוא אומר לנו.

בראשית פרק ל"ז

וַאֲמַרְךָ וְאַחִיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֲרָצָה:
יא וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר:
יב וַיֵּלְכוּ אָחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֹׂכֶם:
יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים
 בְּשֹׂכֶם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַגִּנִּי:
יד וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֵאֵה אֶת-שְׁלוֹם אָחִיךָ
 וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְׁבִּנִי דְבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק
 חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה:
טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ
 הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:
טז וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אָנֹכִי מִבְּקֵשׁ הַגִּידָה-נָא לִי
 אֵיפֹה הֵם רַעִים:
יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים
 גִּלְכָה דִּתְיִנָּה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחָיו וַיִּמְצְאוּם
 בְּדֹתָן:
יח וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
 וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:
יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחָיו הִנֵּה בַעַל הַחֲלָמוֹת
 הִלְזָה בָּא:
כ וַעֲתָה לָכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
 וְאֹמְרֵנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה-יְהִיוּ
 חֲלָמוֹתָיו:
כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלַחְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנְוּ
 נַפְשׁ:

א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן:
ב אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵ-עָשָׂרָה שָׁנָה
 הָיָה רֹעֵה אֶת-אָחָיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעַר אֶת-בְּנֵי
 בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת-
 דִּבְתָם רֹעֵה אֶל-אֲבִיהֶם:
ג וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֶה אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בְּנָיו כִּי-בֶן-זְקִנִּים
 הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתִנֵּת פְּסִים:
ד וַיִּרְאוּ אָחָיו כִּי-אֹתוֹ אֶהֱבֶה אֲבִיהֶם מִכָּל-אָחָיו
 וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דְבַר לְשָׁלֵם:
ה וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד
 שִׁנְאָ אֹתוֹ:
ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
 חָלַמְתִּי:
ז וְהִנֵּה אֲנִי חֲנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה
 וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה
 אֲלֵמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּוּן לְאֲלֵמְתִי:
ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוּל
 תְּמַשֵּׁל בָּנוּ וַיּוֹסְפוּ עוֹד שִׁנְאָ אֹתוֹ עַל-חֲלָמוֹתָיו
 וְעַל-דְּבָרָיו:
ט וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחָיו
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלָמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ
 וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוּוּ לִי:
י וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחָיו וַיַּגִּיעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
 לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נְבוֹא אָנִי

בראשית פרק ל"ז

(המשך מעמ' 13)

כט וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:

ל וַיֵּשֶׁב אֶל-אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינְנִי וְאָנִי אָנָּה אָנִי-בָא:

לא וַיִּקְחוּ אֶת-כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-הַכְּתֹנֶת בַּדָּם:

לב וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-כְּתֹנֶת הַפְּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מְצָאנוּ הֶכֶר-נָא הַכְּתֹנֶת בְּנֶדְךָ הוּא אִם-לֹא:

לג וַיִּפְיֶרְהָ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתֶּהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף:

לד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בָּנוּ יָמִים רַבִּים:

לה וַיִּקְמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרֶד אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְּ אֶתוֹ אָבִיו:

לו וְהַמְדַּנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרָעָה שֶׁר הַטְּבָחִים:

כב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפְּכוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הִצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:

כג וַיְהִי כַאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְשִׁיטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֹנֶתוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

כד וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם:

כה וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מְגֹלְעַד וּגְמֹלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אָחִיו מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ:

כז לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וַיִּדְנוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-אָחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו:

כח וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 10-9
עמ' 2, עמ' 3, עמ' 7, עמ' 8

רש"י

הפסים, דתמר ואמנון.

ומדרש אגדה:

על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים
ולישמעאלים ולמדינים:

(ד) ולא יכלו דברו לשלום -

מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת
בפה ואחת בלב:

דברו -

לדבר עמו:

(ז) מאלמים אלומים -

כתרגומו: מאסרין אסרין, עמרין. וכן
(תהילים קכו ו) נושא אלומותיו. וכמוהו
בלשון משנה (בבא מציעא כב ב) והאלומות
נוטל ומכריז:

קמה אלומתי -

נזקפה:

וגם נצבה -

לעמוד על עמדה בזקיפה:

(ח) ועל דבריו -

על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם:

(י) ויספר אל אביו ואל אחיו -

לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו
בפניהם:

ויגער בו -

לפי שהיה מטיל שנאה עליו:

הבוא נבוא -

והלא אמך כבר מתה. והוא לא היה יודע
שהדברים מגיעין לבלהה, שגדלתו כאמו.
ורבותינו למדו מכאן: שאין חלום בלא דברים
בטלים. ויעקב נתכוון להוציא הדבר מלב בניו
שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא וגו', כשם
שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל:

(יא) שמר את הדבר -

היה ממתין ומצפה מתי יבא. וכן (ישעיה

מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן
הרבה בבראשית רבה (סד ו).

ועוד נדרש בו: וישב ביקש יעקב לישב
בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים
מבקשים לישב בשלוח אומר הקב"ה לא
דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא,
אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה:

והוא נער -

שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו
ממשמש בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה:

את בני בלהה -

כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו
מבזין אותן והוא מקרבן:

את דבתם רעה -

כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה
מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי,
ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים,
וחשודים על העריות. ובשלשתן לקה.
על אבר מן החי (לעיל פסוק לא) וישחטו
שעיר עזים במכירתו, ולא אכלוהו חי. ועל
דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים,
(תהילים קה יז) לעבד נמכר יוסף. ועל
העריות שספר עליהם, (להלן לט ז) ותשא
אשת אדוניו וגו':

דבתם -

כל לשון דבה פרלדי"ץ בלע"ז [רכילות] כל
מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר:

דבה -

לשון (שיר ז י) דובב שפתי ישנים:

(ג) בן זקונים -

שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם בר
חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר
מסר לו.

דבר אחר:

שהיה זיו איקונין שלו דומה לו:

פסים -

לשון כלי מלת. כמו (אסתר א ו) כרפס
ותכלת. וכמו (שמואל ב' יג יח) כתונת

(א) וישב יעקב וגו' -

אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך
קצרה, שלא היו ספונים [הגונים] וחשובים
לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך
הורישו את החורים, פירש לך ישובי יעקב
ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם,
לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם.
וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד
נח, פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך
בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם
קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך
בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם
ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא
את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את
הצורות מידו ונוטל המרגלית.

דבר אחר:

וישב יעקב הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים
פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן
הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד
יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך
יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה,
תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולן? מה
כתיב למטה (פסוק ב) אלה תולדות יעקב
יוסף, דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב
אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ
יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם):

(ב) אלה תולדות יעקב -

אלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם
וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב. סבה
ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה
נתגלגלו וירדו למצרים. זהו אחר פשוטו של
מקרא להיות [דבר] דבור על אופניו.

ומדרש אגדה:

דורש, תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני
כמה דברים, אחת שכל עצמו של יעקב לא
עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין
של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב
אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו

לש"י

בשמיו, ואונקלוס תרגמו: לשון שעה:

וצרי -

שרף הנוסף מעצי הקטף, והוא (שמות ל לד)

נטף, הנמנה עם סמני הקטורת:

ולט -

לוטס שמו בלשון משנה (שביעית ז ו).

ורבותינו פירשוהו: לשון שרש עשב ושמו

אשטורוז"א [ספלול] במסכת גידה (ח א):

(כו) מה בצע -

מה ממון, כתרגומו:

וכסינו את דמו -

ונעלים את מיתתו:

(כז) וישמעו -

וקבילו מניה. וכל שמיעה שהיא קבלת

דברים כגון זה וכגון:

(לעיל כח ז) וישמע יעקב אל אביו. (שמות

כד ז) נעשה ונשמע, מתרגם נקבל. וכל

שהוא שמיעת האזון, כגון: (בראשית ג ח)

וישמעו את קול ה' אלוהים מתהלך בגן. (שם

כו ה) ורבקה שומעת. (שם לה כב) וישמע

ישראל. (שמות טז יב) שמעתי את תלונות.

כולן מתרגם ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע

קדמי:

(כח) ויעברו אנשים מדינים -

זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב

שנמכר פעמים הרבה:

וימשכו -

בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו

לישמעאלים, והישמעאלים למדיינים,

והמדיינים למצרים:

(כט) וישב ראובן -

ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך

ולשמש את אביו. דבר אחר: עסוק היה

בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו:

(כ) ונראה מה יהיו חלומותיו -

אמר ר' יצחק: מקרא זה אומר דרשני, רוח
הקודש אומרת כן.

הם אומרים נהרגהו. והכתוב מסיים ונראה

מה יהיו חלומותיו. נראה דבר מי יקום או

שלכם או שלי.

ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו

חלומותיו מכיוון שיהרגהו בטלו חלומותיו:

(כא) לא נכנו נפש -

מכת נפש זו היא מיתה:

(כב) למען הציל אותו -

רוח הקודש מעידה על ראובן שלא אמר

זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא ויעלנו

משם, אמר אני בכור וגדול שבכולן, לא

יתלה הסרחון אלא בי:

(כג) את כתנתו -

זה חלוק:

את כתנת הפסים -

הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו:

(כד) והבור רק אין בו מים -

ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין

בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים? מים

אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו:

(כה) ארחת -

כתרגומו: שיירת, על שם הולכי ארח:

וגמליהם נושאים וגו' -

למה פרסם הכתוב את משאם? להודיע מתן

שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים

לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה

נודמנו בשמים שלא יזוק מריח רע:

נכאת -

כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת וכן (מ"ב

כ יג) ויראם את כל בית נכתה, מרקחת

כו ב) שומר אמונים. וכן (איוב יד טז) לא

תשמור על חטאתי, לא תמתין:

(יב) לרעות את צאן -

נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את

עצמן:

(יג) הנני -

לשון ענוה וזריזות, נזדרז למצוות אביו, ואף

על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו:

(יד) מעמק חברון -

והלא חברון בהר, שנאמר (במדבר יג

כב) ויעלו בנגב ויבא עד חברון, אלא

מעצה עמוקה של [אותו] צדיק הקבור

בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם

בין הבתרים (לעיל טו יג) כי גר יהיה

זרעך:

ויבא שכמה -

מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השבטים,

שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית

דוד, שנאמר (מ"א ב' י א) וילך רחבעם

שכמה וגו':

(טו) וימצאהו איש -

זה גבריאֵל [שנאמר (דניאל ט כא) והאיש

גבריאֵל]:

(יז) נסעו מזה -

הסיעו עצמן מן האחוה:

נלכה דתינה -

לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם. ולפי

פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי

פשוטו:

(יח) ויתנכלו -

נתמלאו נכלים וערמומיות:

אתו -

כמו אתו, עמו, כלומר אליו:

לש"י

אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי:

ארד אל בני -

כמו על בני, והרבה אל משמשין בלשון על. (ש"ב כא א) אל שאול ואל בית הדמים.

(ש"א ד כא) אל הלקח ארון האלוהים ואל מות חמיה ואישה:

אבל שאולה -

כפשוטו לשון קבר הוא, באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו: גיהנום, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנום:

ויבך אתו אביו -

יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי:

(לו) הטבחים -

שוחטי בהמות המלך.

עשרים ושתים שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר (פסוק ב) יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים הרי עשרים ושתים שנה, כנגד עשרים ושתים שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתי שנים בדרך בשובו מבית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית אל וזהו שאמר ללבן לעיל (לא מא) זה לי עשרים שנה בביתך, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן:

(לה) וכל בנתיו -

רבי יהודה אומר: אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר: כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו? שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו:

וימאן להתנחם -

(ל) אנה אני בא -

אנה אברח מצערך של אבא:

(לא) שעיר עזים -

דמו דומה לשל אדם:

(לב) הכתנת -

זה שמה, וכשהיא דבוקה לתיבה אחרת כגון: (פסוק לא) כתנת יוסף. (פסוק ג) כתנת פסים. (ויקרא טז ד) כתנת בד, נקוד כתנת:

(לג) ויאמר כתנת בני -

היא זו: חיה רעה אכלתהו - נצנצה בו רוח הקדש, סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. ולמה לא גלה לו הקב"ה? לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקב"ה עימהם, אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: היאך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו:

(לד) ימים רבים -

בראשית פרק ל"ט

יב ונתתפשוהו בבגדו לאמר שככה עמי ויעזב בגדו בגדה ויגס ויצא החוצה:

יג ויהי פראותה פי-עזב בגדו בגדה ויגס החוצה:

יד ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול:

טו ויהי כשמעו פי-הרימתי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס ויצא החוצה:

טז ותנח בגדו אצלה עד-בוא אדניו אל-ביתו:

יז ותדבר אליו בדברים האלה לאמר בא אלי העבד העברי אשר-הבאת לנו לצחק בי:

יח ויהי כהרימי קולי ואקרא ויעזב בגדו אצלי ויגס החוצה:

יט ויהי כשמע אדניו את-דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו:

כ ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל-בית הסחר מקום אשר-(אסורי) [אסירי] המלך אסורים ויהי-שם בבית הסחר:

כא ויהי יהנה את-יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית-הסחר:

כב ויתן שר בית-הסחר ביד-יוסף את כל-האסירים אשר בבית הסחר ואת כל-אשר עשים שם הוא היה עשה:

כג אין שר בית-הסחר ראה את-כל-מאומה בגדו באשר יהנה אתו ואשר-הוא עשה יהנה מצליח:

א ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מנד הישמעאלים אשר הורדהו שמה:

ב ויהי יהנה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי:

ג ויקרא אדניו כי יהנה אתו וכל אשר-הוא עשה יהנה מצליח בגדו:

ד וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על-ביתו וכל-יש-לו נתן בגדו:

ה ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל-אשר יש-לו ויבדק יהנה את-בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברפת יהנה בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:

ו ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-ידע אתו מאומה כי אם-הלחם אשר-הוא אוכל ויהי יוסף יפה-תאר ויפה מראה:

ז ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-אדניו את-עיניה אל-יוסף ותאמר שככה עמי:

ח וימאן ויאמר אל-אשת אדניו הן אדני לא-ידע אתי מה-בבית וכל אשר-יש-לו נתן בגדי:

ט איננו גדול בבית הזה ממני ולא-חשך ממני מאומה כי אם-אותך באשר את-אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים:

י ויהי כדברה אל-יוסף יום יום ולא-שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה:

יא ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית:

רש"י

עברי -

מעבר הנהר, מבני עבר:

(טז) אדוניו -

של יוסף:

(יז) בא אלי -

לצחק בי העבד העברי אשר הבאת לנו:

(יט) ויהי כשמוע אדוניו וגו' -

בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך, ענייני תשמיש כאלה:

(כא) ויט אליו חסד -

שיהא מקובל לכל רואיו. לשון כלה נאה וחסודה שבמשנה (כתובות יז א):

(כב) הוא היה עושה -

כתרגומו: במימריה הוה מתעביד:

(כג) באשר ה' אתו -

בשביל שה' אתו.

כל מקום שנאמר אחר סמוך:

(ט) וחטאתי לאלוהים -

בני נח נצטוו על העריות:

(י) לשכב אצלה -

אפילו בלא תשמיש:

להיות עמה -

לעולם הבא:

(יא) ויהי כהיום הזה -

כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק, יום איד שלהם שהלכו כולם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך:

לעשות מלאכתו -

רב ושמואל, חד אמר: מלאכתו ממש. וחד אמר: לעשות צרכיו עמה. אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (דף לו ב):

(יד) ראו הביא לנו -

הרי זה לשון קצרה, הביא לנו ולא פירש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן:

(א) ויוסף הורד -

חוזר לענין ראשון, אלא שהפטיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר לך שבשבילו הורידוהו מגדולתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידיה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה:

(ג) כי ה' אתו -

שם שמים שגור בפיו:

(ד) וכל יש לו -

הרי לשון קצר, חסר אשר:

(ו - ז) ולא ידע אתו מאומה -

לא היה נותן לבו לכלום:

כי אם הלחם -

היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקיה:

ויהי יוסף יפה תואר -

כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב, מיד ותשא אשת אדוניו וגו' -

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 9-10

עמ' 2, עמ' 8

בראשית פרק מ

- א** ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך-מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים: ועל שר האופים:
- ב** ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ויעל שר האופים:
- ג** ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל-בית הסהר מקום אשר יוסף אסור שם:
- ד** ויפקד שר הטבחים את-יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר:
- ה** ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר:
- ו** ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים:
- ז** וישאל את-סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:
- ח** ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו-נא לי:
- ט** ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה-גפן לפני:
- י** ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים:
- יא** וכוס פרעה בירי ואקח את-הענבים ואשחט אתם אל-כוס פרעה ואתן את-הכוס על-כף פרעה:
- יב** ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרנים שלשת ימים הם:
- יג** בעוד שלשת ימים ישא פרעה את-ראשך
- והשיבך על-כנף ונתת כוס-פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו:
- יד** כי אם-זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית-נא עמדי חסד והזכרתני אל-פרעה והוצאתני מן-הבית הזה:
- טו** כי-גנב גנבתי מארץ העברים וגם-פה לא-עשיתי מאומה כי-שמו אתי בבור:
- טז** וירא שר-האפים כי טוב פתר ויאמר אל-יוסף אף-אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על-ראשי: יז ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן-הסל מעל ראשי:
- יח** ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם:
- יט** בעוד שלשת ימים ישא פרעה את-ראשך מעליך ותלה אותך על-עץ ואכל העוף את-בשרך מעליך:
- כ** ויהי ביום השלישי יום הלדת את-פרעה ויעש משתה לכל-עבדיו וישא את-ראש שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך עבדיו:
- כא** וישב את-שר המשקים על-משקהו ויתן הכוס על-כף פרעה:
- כב** ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף:
- כג** ולא-זכר שר-המשקים את-יוסף וישכחהו:

רש"י

אין נא אלא לשון בקשה:

(טז) סלי חורי -

סלים של נצרים קלופים עשויים חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אובלידי"ש [רקיקים] לתתם באותן סלים:

(כ) יום הולדת את פרעה -

יום לידתו, וקורין לו יום גינוסיא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים שהחיה מילדת את האשה, ועל כן החיה נקראת מילדת. וכן (יחזקאל טז ד) ומולדותיך ביום הולדת אותך. וכן (ויקרא יג נה) אחרי הוכבס את הנגע, שכיבוסו על ידי אחרים:

וישא את ראש וגו' -

מנאם עם שאר עבדיו, שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעודתו, וזכר את אלו בתוכם, כמו (במדבר א ב) שאו את ראש, לשון מנין:

(כג) ולא זכר שר המשקים -

בו ביום:

וישכחו -

לאחר מכן. מפני שתלה בו יוסף בטחוננו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהילים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מצרים הקרוים (ישעיה ל ז) רהב.

(י) שריגים -

זמורות ארוכות שקורין וידי"ץ בלע"ז [ענף גפן]:

והיא כפרחת -

דומה לפורחת. והיא כפורחת נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אישפני"ר בלע"ז [להניץ] ואחר כך הבשילו, והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין, עד כאן תרגום של פורחת. נץ גדול מפרח. כדכתיב (ישעיה יח ה) ובוסר גומל יהיה נצה. וכתיב (במדבר יז כג) ויוצא פרח, והדר ויצץ ציץ:

(יא) ואשחט -

כתרגומו: ועצירת, והרבה יש בלשון משנה:

(יב) שלשת ימים הם -

סימן הם לך לשלשת ימים. ויש מדרשי אגדה הרבה:

(יג) ישא פרעה את ראשך -

לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אותך עימהם:

כנך -

בסיס שלך ומושבך:

(יד) כי אם זכרתי אתך -

[אשר אם זכרתי אתך] מאחר שייטב לך [כפתרוני]:

ועשית נא עמדי חסד -

(א) אחר הדברים האלה -

לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו ולגנותו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו, ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם:

חטאו -

זה נמצא זבוב בפיילי פוטירין שלו, וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו:

והאופה -

את פת המלך ואין לשון אפייה אלא בפת, ובלע"ז פיסטור"ר [אופה]:

(ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף -

להיות אתם:

ויהיו ימים במשמר -

שנים עשר חדש:

(ה) ויחלמו חלום שניהם -

ויחלמו שניהם חלום, זה פשוטו. ומדרשו: כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חברו, וזו שנאמר (פסוק טז) וירא שר האופים כי טוב פתך:

איש כפתרון חלומו -

כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם:

(ו) זעפים -

עצבים כמו (מ"א כ מג) סר וזעף, (מיכה ז ט) זעף ה' אשא:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 9-10
עמ' 2

היום יום: התכונות בהשגחה העליונה

ליום א' חשון

במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוע הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מפסוק וירא ה' אל אברם גו'.

כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] אמר לאחד על יחידות: מאז שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה "לך לך מארצך גו'" וכתב "ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה" - הותחל סוד הבירורים וע"פ גזירת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר על ידו מחכים לגאולתם. הצדיקים שהם בעלי ראייה רואים באיזה מקום הבירורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם. ועמא דבר [פשוטי העם שבחוץ], הנה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות [הקב"ה] מסבב כמה עילות וסיבות שיבואו למקום ההוא, שם הוטלה עליהם העבודה בעבודת הבירורים.

ליום כ"ה חשון

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו בגלל חיזוק היהדות והרבצת התורה. כשחורשים זורעים - צומח.

ליום כ"ח חשון

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועת פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כוונת הבריאה ... דבצירוף ואיחוד כל הפעולות הפרטיות ... נשלמה כוונה העליונה בסוד הבריאה כולה.

ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת כוונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 9-10

עמ' 2

יהושע פרק י

ה ויאמר יהוה אל-יהושע אל-תירא מהם. כי בידך נתתים: לא-יעמד איש מהם, בפניך. **ו** ויבא אליהם יהושע, פתאום: כל-הלילה, עלה מן-הגלגל. **י** ויהמם יהוה לפני ישראל, ויפם מכה-גדולה בנגעון; וירדפם, דרך מעלה בית-חורן, ויפם עד-עזקה, ועד-מקדה. **יא** ויהי בנסם מפני ישראל, הם במוזר בית-חורן ויהנה השליך עליהם אבנים גדלות מן-השמים עד-עזקה-ונימתו: רבים, אשר-מתו באבני הקרד, מאשר הרגו בני ישראל, בחרב. {ס}

יב אז ידבר יהושע, ליהנה, ביום תת יהוה את-האמרי, לפני בני ישראל; ויאמר לעיני ישראל, שמש בנגעון דום, וירח, בעמק אילון. **יג** וידם השמש וירח עמד, עד-יקם גוי איביו-הלא-היא כתובה, על-ספר הישר; ויעמד השמש בחצי השמים, ולא-אץ לבוא ביום תמים. **יד** ולא הנה ביום תהוא, לפניו ואחריו, לשמע יהנה, בקול איש: כי יהנה, נלחם לישראל. {ס}

א ויהי כשמע אדני-צדק מלך ירושלים, כי-לכד יהושע את-העי ויחרימה-כאשר עשה ליריחו ולמלכה, בן-עשה לעי ולמלכה; וכי השלימו ישבי גבעון, את-ישראל, ויהיו, בקרבם. **ב** וייראו מאד-כי עיר גדולה גבעון, כאחת ערי הממלכה; וכי היא גדולה מן-העי, וכל-אנשיה גברים. **ג** וישלח אדני-צדק מלך ירושלים, אל-הוהם מלך-חברון ואל-פראם מלך-ירמות ואל-פיע מלך-לכיש ואל-דביר מלך-עגלון-לאמר. **ד** עלו-אלי ועזרני, ונכה את-גבעון: כי-השלימה את-יהושע, ואת-בני ישראל. **ה** ויאספו ויעלו חמשת מלכי האמרי, מלך ירושלים מלך-חברון מלך-ירמות מלך-לכיש מלך-עגלון-הם, וכל-מחניהם; ויחנו, על-גבעון, וילחמו, עליה. **ו** וישלחו אנשי גבעון אל-יהושע אל-המחנה הגלגלה לאמר, אל-תרח יריך מעבדיך: עלה אלינו מהרה, והושיעה לנו ועזרנו-כי נקבצו אלינו, כל-מלכי האמרי ישבי החר. **ז** ויעל יהושע מן-הגלגל, הוא וכל-עם המלחמה עמו, וכל, גבורי החיל. {פ}

בטקסט השיעור:

חברת מרצה מס' 9-10
עמ' 7

רד"ק

בן נון -

בחירק כמו בסגול. ואמר: בכל מקום בן נון בחירק ולא יאמר באחד מהם בסגול כמו שהוא מנהג ברוב' לפי שהן נדבקות שתי המלות לעולם' מפני שהם מלות זעירות ונדבקות ובהדבקם תקל הקריאה בחירק ולא כן בסגול.

משרת משה -

והוא היה במקום משה לצאת ולבוא לפני ישראל ואחר שמת משה צוהו הקב"ה לעבור הירדן עם ישראל.

לאמר -

לפי שנשתמשו במלת אמור עם הלמ"ד יותר משאר אותיות השמוש הסתירו האל"ף עם הלמד, מה שלא עשו כן עם השאר שאמרו באמור להם עם ה' וגו' ויהי באמור יהושע בהנעת האל"ף ופירוש לאמר - לאמר לישראל, שהקדוש ב"ה צוהו לעבור את הירדן, כי הבטיחם: בכל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו וגו'.

[א, ב] קום עבור -

קום ענין זירוז. וכן: קום משחהו, קומו ועברו, קום התהלך.

להם וגו' -

לבני ישראל, כמו: יביאו את תרומת ה', ותראהו את הילד.

[א, ג] כל מקום אשר תדרוך וגו' -

כיון שתעברו את הירדן: כל מקום אשר תדרוך בו לכם יהיה, כלומר אני אתן לכם כח כדי שתכבשו הכל ואחר כך זכר קצת הגבולים. ובדרש כל מקום אשר תדרוך וגו' - לרבות חוצה לארץ.

שתמצא בו, או בהצלחה אחת שתזדמן אליו, לפיכך המלה בלשון רבים לעולם, ורבי מלת אחרי כמו רבי מלת לפני כי האחרים כנגד הפנים אלא שהפנים לא ימצאו בלשון יחיד לעולם, לפי שהרואה אותם והפונה אליהם ימצאו בעיניו רבים לעולם ולא יוכל לראות אבר אחד אשר בפנים מבלי חברו, כי אברי הפנים שנים שנים גבות העינים והעינים ואפים ולחיים ושנים ושפתים, ולא כן העורף שהוא אחר הפנים שהוא אחד כנגד הפנים וכאשר ימצא בלשון יחיד, לפי שהוא אחד וכאשר ימצא בלשון רבים, לפי שהוא אחר הפנים שהם רבים וכן כל צורת האדם לפניו מפותחות באיברים ולאחריו גוף שוה ולפני ואחרי יאמרו על גוף האדם וממנו נשאלים לשאר הדברים, כמו: ויחן את פני העיר, מאחרי העיר, והחונים לפני המשכן, ואחרי המשכן יחנו והדומים להם.

ויאמר לפני ואחרי על קדימת הזמן ועל התאחרו, כי הפנים נקראים גם כן קדם ואחוריהם אחור, כמו שנאמר: אחור וקדם צרתני ולכן נקראו הפנים קדם לפי שהם תחלת ההכרה באדם וההבדלה בו, לפיכך שמו קדימת הזמן והתאחרו בשימוש לפני ואחרי לפני בא יום ה' אחרי ואחרי הדברים האלה והדומים להם, וממנו אחרי מות משה ואינו רוצה לומר אחרי מות משה מיד אלא אחר זמן, כמו שנפרש בפסוק מקצה שלשת ימים.

עבד ה' -

מי ששם כל כחו וכוונתו וכל השגחותיו בשם יתברך ואף בהתעסקו בענייני העולם מתכוין לעבודת האל יתברך, הוא יקרא עבד ה', כמו: אברהם עבדי, דוד עבדי, עבדי הנביאים, שהם כמו העבד לאדון.

[א, א] ויהי אחרי מות משה עבד ה' -

מנהג הלשון לכתוב במקומו וי"ו, שלא להוסיף ולחבר דבר אל דבר, כמו: ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, ואלה בני צבעון ואיה וענה, ותשב תמר, נרדם ורכב וסוס והדומים להם. וכבר כתבנו בספר מכלל אשר חברנו, כי יש לפרשם לתוספת עם חסרון מעט לפי עניין כל אחד מהם, לפי דרך המקרא. ומלת ויהי, תמצא בהתחלת הדברים ואף בראשית הספרים כמו זה. וכן ויהי אחרי מות יהושע. ויהי איש אחד מן הרמתים, ויהי בשלשים שנה, ויהי בימי שפוט השופטים,

ויהי בימי אחשוורוש, וכן ויין אחרים בראשי הספרים. ואם נאמר כי הטעם להדביק ספר אל ספר וענין זה אל הקודם לא יספיק הטעם בכלן.

ואמרו המפרשים:

כי הו"ו הזאת היא כפ"ה רפה בלשון ישמעאל, ודקדוק מלת יהי פירשתיה בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו, כי בהיות המלה בהפסק אמרו יהי תהי בסגול האות הנוספת, וחירק הה"א וכן יחי תחי והוא בהפוך התנועות, מן יפן יקן, מפני שרצו להסתיר הו"ו כמשפטם להסתיר אותיות אהו"י, וכן מלת יהי תהי יחי תחי, שהקלו תחלה המלה עוד והפכו בה התנועות ונקדו שו"א ה"א יהיה, והחיל"ת יחיה תחת אות הנוספת בחיר"ק, האות הנוספת ביהיה יחיה תחת הה"א והחיל"ת.

אחרי -

לשון רבים בשקל אשרי, אלא שמלת אשרי רבים לעולם לא ימצא יחיד ולא כן מלת אחרי, כי ימצא יחיד אחר הדברים האלה וזולתו ורבי מלת אשרי לפי שענינו טובות רבות, כי לא יאושר האדם בטובה אחת

רד"ק

לענין ההצלחה.

[א,ט] הלא צויתך -

מלת זרוז. וכן: הלא שמעת בתי, הלא שלחתיך והדומים להם.

כי עמך ה' אלוהיך -

כמו ואל משה אמר עלה אל ה', ואת יפתח ואת שמואל.

[א, י-יא] הכינו לכם צדה -

פירוש: מיני מאכלים זולתי הלחם, כי עדיין היה יורד להם המן בכל מקום שהיו נוסעים עד ממחרת הפסח, ולפי מה שאמרו חז"ל בו ביום שמת משה פסק המן, אמרו הם גם כן: כי בז' באדר שמת משה לקטו מן שהסתפקו בו עד ט"ז בניסן.

בעוד שלשת ימים -

כתרגומו: בסוף תלתא יומין.

[א, יג] זכור -

מקור.

[א, יד] נשיכם טפכם -

חסר וי"ו השימוש, כמו: שמש ירח, ראובן שמעון, והדומים להם.

חמושים -

כמו: חלוצים.

[א, ח] לא ימוש -

נחלקו רבותינו ז"ל בזה הפסוק: יש אומרים: שהוא מצווה לכל ימי האדם ואפילו ידע כל התורה כלה. ויש אומרים: שהוא ברכה והנראה כי הייתה מצווה ליהושע וכן לכל אדם, עד שידע התורה ואחר כך ילמוד החכמות:

ופירש: והגית בו יומם ולילה -

אחר שאמר לא ימוש הוא כפל דבר לחזק, או פירוש והגית, הגיון הלב, כמו והגיון לבי לפניך ה'.

ופירש יומם ולילה -

לפירוש הראשון נראה שיהגה בו ביום ובלילה, כל עת שימצא פנאי מעסקי מחיתו.

תצליח את דרכך -

חסר יו"ד הרבים, מן המכתב והדומים לו כתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו.

ואמר תצליח -

שהוא פועל יוצא ואף על פי שאין ההצלחה ביד האדם, לפי שבשמרו מצוות ה' ובשכרם תבוא לו ההצלחה, הרי הוא כאילו מצליח דרכו, או יהיה תצליח - פועל עומד ויהיה את דרכיך, כמו: בדרכיך.

ואז תשכיל -

זה תרגם יונתן: תכשט. לפי שהוא קרוב לתצליח, שלא לכפול את הלשון והוא קרוב

[א, ד] מהמדבר -

הוא מדבר סין שהוא גבול נגב.

והלבנון הזה -

הוא מקום ידוע בארץ ישראל.

ואמר: הזה -

אף על פי שהוא מעבר הירדן, לפי שהיה נראה משם להם. וכן אמר משה: החר הטוב הזה והלבנון או אמר הזה על הידיעה, כמו: זה סיני, זה עני, ליתן זה.

כל ארץ החתים -

כי באותה הפאה היה יושב החתי.

מבוא השמש הים הגדול -

הוא מערב ארץ ישראל, כמו שאמר בתורה: עד הים האחרון.

ומה שאמר: הגדול, כנגד שאר הימים שבארץ ישראל שהם קטנים, כמו ים המלח, ים כנרת.

[א, ז] אל תסור ממנו -

שב אל משה. ופירושו: מדרכו הטובה, או פירושו ממנו - מספר התורה, ואף על פי שלא זכר הספר הנה זכר התורה ובמסרה סבירין ממנה.

תשכיל -

פירוש תצליח. וכן תרגם יונתן: בדיל דתצלח. וכן תרגם אנקלוס: למען תשכיל - בדיל דתצלח.

סדר עולם רבה פרק י"א

(יהושע ד, ט): "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש (הזה) הראשון" ונטלו להם מחוץ ל"ב אבנים והניחום תחת מצב רגלי כהנים ונטלו להם עוד מן הירדן ל"ב אבנים והניחום בגלגל בקצה מזרח ירחו.

כיון שעלו מן הירדן באו להן אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשמרון שבצד שכס שאצל אלוני מורה שנאמר (דברים יא, ל): "הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש וגו'" אמרו ישראל ברכות וקללות והסדירו על הסדר כמו שצוה אותם לאמר (יהושע ד, ג): "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שטים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם וגו'" ואת ל"ב האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וסדום בסיד וכתבו עליהן התורה בשבעים לשונות שנאמר (דברים כז): "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת באר היטב" וזבחו שלמים ואכלו שם שנאמר "וזבחת שלמים ואכלת שם וגו'" באותה שעה נתחייבו ישראל בחלה ובערלה ובקדוש.

(יהושע ה, ב): "בַּעַת הַהִיא אָמַר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ [עֲשֵׂה לְךָ חֲרֻבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלֹּא אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁנִית]. " בי"א בניסן (שם, ג) "וַיַּעַשׂ לוֹ חֲרֻבוֹת צָרִים וַיִּמָּל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת". בי"ד בניסן שחטו בני ישראל את פסחיהן שנאמר (שם, י) "ויחננו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח וגו'". בט"ז בניסן הקריבו בני ישראל את העומר שנאמר (שם, יא) "ויאכלו מעבור הארץ וגו'".

אחר הפסח בכ"ב בניסן (יהושע ו, ג): "וסבותם את העיר וגו'". (יהושע ו, טו): "ויהי ביום השביעי וגו'". רבי יוסי אומר יום השבת היתה מלחמה של יריחו. ושל עי ושל גבעון היו בתוך ג' חדשים. בג' בתמוז (יהושע י, ב): "ויאמר לעיני כל ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון". (שם, יג) "וידום השמש וגו'" רבי יוסי אומר יום התקופה היה למדנו שר"ח ניסן של אותה שנה הוא היה יום התקופה.

כלב אמר ליהושע (יהושע יד, ז): "בְּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בְּשִׁלַּח (אותי) מִשֶּׁה וְגו'", (שם, י) "וְעַתָּה הִנֵּה אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן חֲמִשׁ וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה" הא למדנו ששבע שנים היו מכבשין, ומנין ששבע שנים היו מחלקין, עד שלא התחילו למנות למעשרות ולשמיטין וליובלות, ששמנה מאות וחמשים שנה עשו ישראל על הארץ משנכנסו לה עד שיצאו ממנה, שהן שבעה עשר יובלות שלמין, וכן הוא אומר (יחזקאל מ, א): "בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגִלוֹתֵנוּ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְגו'", אימתי נאמר לו בתחלת היובל, ואם שבעה עשר יובלות שלמין הן, היאך הן יתרים ל"ד שנה, אמור מעתה ארבעה עשר שנה שעשו ישראל בגלגל, הן שבע שכבשו, ושבע שחילקו.

ואחר כך (יהושע יח, א): "וַיִּקְהְלוּ כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵה וְגו'". באותה שעה התחילו למנות למעשרות ולשמיטין וליובלות, (שם כב, א) "אז יקרא יהושע לראובני ולגדי וגו', ויאמר אליהם וגו', וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם", בחזרתן בנו מזבח גדול למראה. יהושע עשה עמהם שמיטה ראשונה, שניה לא הספיק לגומר עד שמת. בית הבחירה שבשילה היה בנוי בנין של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן, ועשו בו ישראל שלש מאות וששים ותשע שנה, וחרב.

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 9-10

עמ' 7

סדר אלף השלישי **הדרורות** עז

ואונן^(*), ורמב"ן כתב בני י"ב שנים (כמדומה שאינו ברמב"ן). ער ואונן נתגלגלו בחצרון וחמול וכן בפרץ וזרח (עיין למטה), ויהי לתקופת השנה ותמת עילת אשת יהודה, וילך לגזוז צאנו, ותשב תמר בפתח עינים וירא אותה יהודה ויבא אליה, מעשה תמר עם יהודה היה אחר מכירת יוסף (שלשלת הקבלה י"א א') וכן נראה סדר הפסוקים, וראב"ע פרשת וישב כתב דקודם מכירת יוסף היה המעשה לפי שאין מיום שנמכר יוסף עד יום רדת אבותינו למצרים רק כ"ב שנה, והנה נולד אונן שהוא שני לבני יהודה וגדל עד שהיה לו זרע זה לא ימצא פחות^(*) מ"ב שנה ועוד וירבו הימים גם הרתה תמר והולידה פרץ והוא בא אל מצרים ויש לו שני בנים:

ב' אלפים רכ"ח

ותהר תמר ותלד תאומים ותקרא שם הראשון פרץ ושם השני זרח (ב' אלפים רכ"ח) (ספר הישר), ל"ג שנים לחיי יהודה, שמונה שנים לפרץ, נולד חצרון וחמול שנת ט' (סדר עולם זוטא, ע"ל ב' אלפים רל"ח רל"ט), פרץ היה ער וזרח אונן (נוף עץ חיים בהשמטות פרשת וישב, ועיין ילקוט ראובני וישב ס"ט א'), ונתגלגלו במחלון וכליון (ע"ל ב' אלפים תשפ"ז).^(*) בעת ההיא ויתן שר המשקים יין לפני פרעה וימצאו זבובים רבים ביין ובלחם אשר נתן שר האופים נמצא נתר, ויצו ליסרם ולתתם בבית הסוהר, ויהי מקץ שנה שהיו במשמר ויחלמו וכו' ויספרו

נשמת תמר היתה נשמת זכר והיתה בת שם ונשמת יהודה נשמת שם ונשמת ניצוץ מנשמת נקבה לכן ילדה (מגיד חדש דכ"ב, עיין ילקוט ראובני וישב ס"ט א' וילקוט ראובני ערך גלגולים), תמר היא דבורה (ע"ל ב' אלפים תרל"ו), אשת זנונים ניצוץ תמר ורחב (ע"ל ג' אלפים צ'), בת שוע אשת יהודה היא בת שבע (רמז שוע, ו' מתחלף בב' בכומ"ף, כן נ"ל), וכמעשה בת שבע עם דוד כן מעשה תמר ביהודה כי דוד ניצוץ יהודה, וכמו תמר עשתה המצאות להוציא זרע מיהודה כן בת שבע ראויה היתה לו מששת ימי בראשית, גם ראויה היתה בת שוע להוציא מלכים מננה אלא דלא אסתיע ויצא מתמר והרגישה בת שבע כששלח דוד לקחתה ונטהרה מטומאתה ולא מיחה אותו כי היה לה לזעוק דבמקום חלול השם אין חולקין כבוד אפילו למלכות אלא שמרצונה עשתה כמו תמר דחמרה שהרה מלכים ונביאים כן עשתה היא שישבע לה שהבן היוצא ממנה ימלוך (גלגולי נשמות), בת שוע ותמר הם שתי נשים הנזכרות (מלכים ב' ד') דהתנו לאכול היום בנה של אחד והשנית לא רצתה לקיים תנאה, והן בסוד שתי נשים זונות דשלמה ובסוד אהלה ואהליבה וסוד חנה ופנינה מה שחנה יולדת פנינה קוברת (שם). ויהי בכוא ער על אשתו וישחית זרעו חוצה וימיתהו ה', ויאמר יהודה אל אונן בוא אל אשת אחיך ויקח אונן את תמר ויעש כמעשה ער וימת ה' גם אותו ויאמר יהודה לתמר שבי בית אביך, כתב שלשלת הקבלה דף י' א', בסדר עולם איתא בני ג' שנים היו ער

לר' ג' שנים כו'. אינו כן שמפורש להדיא בסדר עולם ספ"ב, הגדיל ער "שבע" שנים ונשא אשה כו'. יעו"ש (נחל עדן). (לו) וצ"ע הא רק בפחות מבן ט' אמרינן ביבמות שאינו ראוי להזריע וע"ל ב' אלפים ר"ז, ועוד דהא בדורות הראשונים הולידו גם קודם בני ט'. ועיין סנהדרין פרק בן סורר ועיין בסמוך ב' אלפים רכ"ח. (לח) לדעתי הוא שנת רכ"ו דהא כתב שמקץ שנה שישבו במשמר חלמו חלומותיהם. ועוד שנתים מצאתם מבית האסורים עד שיצא יוסף ויוסף עמד לפני פרעה שנת רכ"ט א"כ ג' שנים מקודם עולד רכ"ו.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 9-10
עמ' 11-12

עַח סֵדֶר אֵלֶף הַשְּׁלִישִׁי הַדּוֹרֹת

ק"פ הרי רכ"ח או באופן זה שגולד ב' אלפים מ"ח, ובן ס' הוליד את יעקב, ויעקב בן צ"א הוליד את יוסף, ויוסף בן ל' עמד לפני פרעה, הרי (שנת) רכ"ט (ע"ל ב' אלפים רכ"ט). ולפי הנ"ל כי בא לבית אביו ב' אלפים ר"ז, א"כ שימש את יצחק כ"א שנה, ובמדרש ילקוט ובשלשלת הקבלה כתב שימש כ"ב שנה או כ' שנה (ע"ל ב' אלפים ר"ח). ויפלו יעקב ועשו על פני יצחק אביהם ויבכו וישאו אותו אל מערת המכפלה וכל מלכי ארץ כנען הלכו עם יעקב ועשו לקבור את יצחק ויעשו לו כבוד גדול ובני יעקב ועשו הלכו יחפי רגל סביב המטה הלוך וקונן עד געתם אל קרית הארבע ויקברוהו במערת המכפלה אשר בקרית הארבע בחברון, ויספדו יעקב ובניו ועשו ובניו וכל מלכי כנען מספד גדול ויתאבלו ימים רבים, ויהי אחרי מות יצחק ויאמר עשו אל יעקב נחלק לשנים את אשר הניח אבינו ואני אבחר, ויאמר יעקב כן נעשה, ויקח יעקב כל אשר הניח יצחק בארץ כנען מאדם עד בהמה גמלים חמורים שור ושה כסף וזהב ובדולח וכל העושר ויחץ אותו יעקב לשנים לפני עשו ובניו ויאמר לעשו בחר לך החצי, ויאמר יעקב לעשו שמע נא אשר אדבר אליך, ה' אלהי השמים והארץ דבר אל אבותינו אברהם ויצחק לזרעך אתן את הארץ הזאת לרשתה, הנה כל אשר עזב אבינו לפניך והנה כל הארץ לפניך בחר לך את אשר תחפוץ, ושם היה נביות בן ישמעאל עם בניו בארץ ויתיעץ עשו עמו, ויאמר כך וכך דבר יעקב ויאמר נביות אליו מה זה הדבר אשר ידבר יעקב אליך הנה כל בני כנען יושבים בארצם לבטח ויעקב אמר

ליוסף כו, ויפתר להם כו', בימים ההם ותלד המלכה בן בכור ויעש משתה לשריו ועבדיו חיל ארץ מצרים וארץ צוען שמונה ימים, וישמחו בתופים ובמחולות, ולא זכר שר המשקים את יוסף אל המלך, שר האופים היה גלגול קין (גלגולא רבא), בילקוט ראובני סוף פרשת וישב, הוא השליש שנרמס בשער (ע"ל ג' אלפים מ"ג), וישב יוסף אחר כך בבית הסוהר שנתיים ימים עד מלאת לו י"ב שנים: וישמע עשו כי קרבו ימי יצחק למות ויבא הוא ובניו מארץ אדום לארץ כנען אל יצחק אביו ויעקב ובניו באו ממקום אשר גרו ליצחק אביהם ויעקב עודנו מתאבל על יוסף בנו, ויאמר יצחק אל יעקב הגישה בניך ואברכם, וישם יצחק את ידיו על אחד עשר בניו ויברכם ויחבקם וינשקם גם ברך את בני עשו לאמר ישימכם האלהים למורא ולפחד על כל רואיכם ואויביכם, ויאמר ליעקב ה' דבר אלי לזרעך אתן את הארץ הזאת כו' ועתה בני למד בניך ובני בניך ליראה את ה' כו', ויכל לצוות ויגוע וימת: יצחק מת בחברון ב' אלפים רכ"ח, ק"כ ליעקב, (כתב שלשלת הקבלה ב' אלפים רכ"ח, ל"ז ללוי, וזאת אומרת כי לוי נולד ב' אלפים קצ"ה, א"כ היה [בן] ל"ג במיתת יצחק, ע"ש דס"ז ב'). כתב כנ"י ח"ב סק"א, בשנת מות יצחק מלך יוסף, ובשלשלת הקבלה כ', כשהיה יוסף בן ל' בעמדו לפני פרעה מת יצחק, וכן מובא ביסוד עולם. משמת יצחק עד שירדו למצרים י' שנים, וכן כתב פענח רזא סוף פרשת מקץ, ויירדתם היה (שנת) רל"ח, א"כ מת (שנת) רכ"ח, וכן חשבון הפשוט שגולד מ"ח וחי

סדר אלף השלישי הדורות עט

ויקומו שרי הטבחים וישלפו חרבם ויחלו להכות בהם, ויהי אחר כך ויבוא מירוד שר המשקים ויאמר יחי המלך לעולם כו', אל תהרוג אנשי מצרים חנם כו' הנה עבד בבית הסוהר כו' וכאשר פתר לנו כן היה, וישלח המלך להביאו ויאמר לכו אליו ואל תבהלוהו פן יבהל ולא ידע לדבר נכונה כו', והמלך יושב על כסא מלכותו בלבוש מלכות אפוד באפוד זהב והפז אשר עליו נצץ והבריק והאודם והנופך מתלהטים וכל אבני התפארת אשר בראש המלך מתלהטים ויפלא יוסף מן המלך מאד, והכסא אשר ישב עליו המלך מצופה זהב וכסף עם אבני שוהם ולו שבעים מעלות, ויהי משפטם בכל ארץ מצרים כל איש אשר יבא לדבר אל המלך אם הוא שר וחשוב בעיני המלך יעלה אל המלך על הכסא עד מעלה ל"א וירד המלך על המעלה ל"ו ודבר עמו, אם מיתר העם הוא ועלה עד ג' מעלות וירד המלך ברביעית ודבר עמו, עוד היה משפטם כל איש אשר יבין לדבר שבעים לשון ועלה שבעים מעלות ועולה עלה ודבר עד געתו לפני המלך ואיש אשר לא ישלים שבעים לשונות יעלה במעלות כמספר אשר ידע ויבין לדבר. ומשפט מצרים היה בימים ההם שלא ימלוך עליה מלך כי אם אשר ידע לדבר שבעים לשון, ויהי כבוא יוסף לפני המלך וישתחו לפני המלך ארצה ויעל עד שלשה מעלות וישב במעלה שלישי וירד המלך אליו וישב במעלה רביעית ומדבר עם יוסף ויאמר אליו המלך חלום חלמתי ואין פותר כו', ויאמר יוסף שבע פרות כו', ויאמר המלך מי יאמר ומי יודע כי דברך נכונה, ויאמר אל המלך זה

יירשנה עם זרעו כל הימים, עתה קח לך כל עושר אביך ותעזוב אחיך בארץ כאשר דבר, ויעש עשו כן ולא נתן ליעקב מאומה כו', ויכתוב יעקב כל הדברים האלה בספר המקנה ויעד עדים נאמנים על כל אלה ואלה הדברים אשר כתב, ארץ כנען וכל ערי החתי והחוי והיבוסי והאמורי והפרזי וכל שבעת גויי הכנעני מנהר מצרים ועד נהר פרת וכל עיר חברון קרית ארבע והמערה אשר בה הכל קנה יעקב מעשו אחיו במחיר לאחוזת לו ולבניו ולנחלה לזרעו אחריו עד עולם, ותנם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ויתנם ביד בניו, ועשו לקח כל מה שהניח יצחק אביו והלך ארץ שעיר החורי ולא שב עשו ארצה כנען מיום ההוא והלאה. בימים ההם אחרי מות יצחק ויצו ה' ויקרא רעב על כל הארץ, בעת ההיא ופרעה מלך מצרים יושב על כסאו בארץ מצרים וישכב במשכב הלילה ויחלום והנה עומד על היאור כו', יאור מצרים הוא שיחור כו', ופתרון החרטומים לא הוכשר בעיני המלך, ויצו המלך ויעבירו קול בכל ארץ מצרים לאמר כל איש חכם המבין לפתור חלומות אשר לא יבא היום לפני המלך יומת ומי אשר יגיד על נכונו ינתן לו כל אשר ישאל, ויבואו כל החכמים ומכשפים אשר במצרים ובגושן וברעמסס ובתחפנחס ובצוען וכל הפרתמים והשרים והמשרתים ויפתרו כו', ולא ישרו כולם בעיניו כי ידע המלך בחכמתו כי לא דברו נכונה, כי מאת ה' היתה זאת למען צאת יוסף מבית האסורים, ויצאו כלם בבושת וכלמה, ויצו המלך ויעבירו קול במצרים להמית כל החכמים והחרטומים לא יחיה מהם איש.

פ סדר אלף השלישי תדורות

למשנה למלך ויאמר לו המלך אתה תהיה לי למשנה כו' ומתחת ידך יקחו שרי ועבדי חקם אשר ינתן להם מדי חודש כו', וירכיבוהו במרכבת השני אשר למלך ההולכת מול מרכבת המלך וירכיבוהו על סוס עצום וגדול מסוסי המלך ויצאו את יוסף כל המשחקים במצלצלים ובכנורות וכל כלי זמר ואלף תופים ואלף מחולות ואלף נבלים הלכו אחריו וחמשה אלפים איש בחרבותיהם שלופות בידיהם כו', ועשרים אלף איש מגדולי המלך אזורים באזור עור מצופה זהב הולכין לימין יוסף ועשרים אלף משמאל, וכל הנשים ונערות עלו על הגגות ותצבנה ברחובות משחקות ושמחות ביוסף ותראנה בתואר יוסף וביפיו וכל אנשי המלך מקטרין לפניו ואחריו בקידה ובלבונה ומפורים בכל הדרך מור ואהליות ועשרים איש קוראין לפניו בקול רם הראיתם איש הזה אשר בחר בו המלך למשנה ואשר ימרה פיו ואשר לא ישתחוה לו ארצה ימות, ובכלות הקוראים לדבר והשתחוו כל המצרים ליוסף ארצה ויאמרו יחי המלך גם יחי המשנה וכל יושבי מצרים השתחוו כו', וישא יוסף עיניו לשמים ויאמר מקים מעפר דל ומאשפות ירים אביון ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך כו', ויראוהו כל ארץ מצרים ואוצרות המלך ויתן לו המלך אחוזת שדה וכרם ושלשה אלף ככרי כסף ואלף ככרי זהב ואבני שוהם ובדולח ומתנות רבות, ויהי ממחרת ויצו המלך לכל מצרים להביא ליוסף מנחות ומתנות ויעשו בימה גדולה ברחוב העיר וישליכו על הבימה איש נזם זהב ואיש קשיטה אחת טבעות ועגילים וכל כלי מעשה זהב

לך אות הנה אשתך יושבת על המשבר ביום הזה וילדה לך בן ושמחת בו והיה בצאת הילד ממעי אמו ומת בנך בכורך אשר נולד לך זה שנתים ימים ונחמת בילד היולד לך היום וישתחוה לפני המלך ויצא כו', ותבואן האותות כאשר דבר יוסף כו'. אחר הדברים האלה ויקבץ המלך שריו והפחות והפרתמים ויאמר הנה שמעתם דברי האיש העברי וכל האותות אשר אמר באו, ידעתי כי גם פתרון החלום נכון הוא, בקשו נא וראו הנמצא כזה אשר חכמה ודעת בלבו ואפקידהו בארץ ויאמרו כל ארצך בידך את אשר ייטיב בעיניך עשה, ויאמר המלך אחרי הודיע אלהים את האיש העברי את כל אשר דבר אין נבון וחכם כמותו בכל הארץ אם טוב בעיניכם אשיתהו על הארץ והוא ימלט הארץ בחכמתו, ויענו כל השרים הלא כתוב בדתי מצרים ולא יעבור אשר לא ימלוך איש במצרים ולא משנה למלך כי אם היודע שבעים לשון וזה לא ידבר כי אם בלשון עברית, אך שלח אחריו ונס אותו, ויאמר המלך לעשות כן למחר, ויהי בלילה וישלח ה' אחד ממלאכיו ויבא אל יוסף והוא שוכב במשכב הלילה בבית אדוניו בכור ויעירוהו משנתו וילמדהו כל לשון בני האדם ויקרא שמו יהוסף ויתמה יוסף על המראה אשר ראה, ויהי בבוקר וישלח המלך אחרי שריו ועבדיו ויבאו כולם ויצו להביא את יוסף ויצו המלך ויעל יוסף על מעלת הכסא וידבר יוסף אל המלך בכל הלשונות ויעל יוסף עלה ודבר אל המלך עד געתו לפני המלך במעלה שבעים וישמחו המלך והשרים בדברי יוסף וייטב בעיניהם להפקיד את יוסף

סדר אלף השלישי הדורות פא

למראה, שלש שנים בנה אותו ויעד לו כסא נחמד מאד מזהב וכסף ואבני שוהם ובדולח ויעש בו תבנית כל ארץ מצרים ותבנית היאור המשקה כל ארץ מצרים כו', ויוסף ה' ליוסף חכמה על חכמתו כו', ויהי שמעו בכל הארץ ויהי ליוסף חיל עושי מלחמה ארבעים אלף ושש מאות איש לבד משרי המלך ועבדיו ויושבי מצרים אין מספר, לעזור למלך וליוסף על האויב, ויתן להם יוסף מגינים וכובעים ושריונות ואבני קלע. בעת ההיא באו בני תרשיש על בני ישמעאל וילחמו בהם וישסו בני תרשיש את ישמעאל ימים רבים ובני ישמעאל היו מתי מספר בימים ההם ולא יכלו על בני תרשיש, ויצר להם מאד וישלחו בני ישמעאל אל מלך מצרים שלח נא לעבדיך שרים וצבא לעזור אותנו, וישלח פרעה את יוסף והצבא, ויך יוסף התרשישים וילכוד כל ארצם וישבו בה הישמעאלים עד היום ויברחו התרשישים ויבואו בגבול בני יון אחיהם וכו' ומכל צבא יוסף לא נפקד מהם איש:

ב' אלפים רל"א

ויהי לתקופת השנה בשנה שניה למלוך יוסף (הוא ב' אלפים רל"א) ויתן ה' שובע גדול בארץ מצרים שבע שנים כו', ויצברו בר כו' וצוה יוסף והביאו את הבר בשבלים ולהביא עמו עפר שדהו לבלתי הפסיד כו':

ב' אלפים רל"ג

ויוסף בן ל"ד שנים (הוא ב' אלפים רל"ג) ילדה לו אסנת בת פוטיפרע את מנשה ואפרים ויגדלו וילכו בדרכיו

וכסף ואבני שוהם ובדולח אשר נמצא בידו נתן, ויקח יוסף וישם באוצרותיו, גם כל השרים והפרתמים נתנו לו מתנות (ספר הישר), *עדיין נוהגים במצרים כשרוצים לעשות שליט צריך שיהיה עבד ויקנה אותו שר הטבחים ואחר כך כופר בדתו ואחר כך נעשה שליט (תולדות יצחק ושלשלת הקבלה ט' ב'). בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים (ראש השנה פ"ק): וישלח המלך אל פוטיפרע בן אחרים כהן און ויקח את אסנת בתו הקטנה ויתן ליוסף לאשה והיא טובת מראה מאד (ספר הישר), אסנת אשת יוסף היתה בת דינה (פרקי רבי אליעזר) ודינה יצירתה זכר היה (ע"ל ב' אלפים קצ"ח), ולאח דנה דינה בעצמה שלא תהא אחותה כאחת השפחות ונהפכה לבת ומהראוי שלא תפסיד חלקה בארץ ישראל למאן דאמר לשבטים נתחלקה ארץ ישראל, לכן נטלו בני יוסף שני חלקים (עיר בנימין שני סוף פרק טרף בקלפי בשם גדול אחד):

ב' אלפים רכ"ט

ויוסף בן שלשים שנה (הוא ב' אלפים רכ"ט) בעמדו לפני פרעה, (ופרעה זה היה נקרא דיאן בן וליד, יוחסין מאמר ה' זמן ב') א"כ יעקב היה בן קכ"א (ובשלשלת הקבלה דף י"א א' כתב קכ"ט, ט"ס הוא), וכן משמע מהפסוקים כי תשע שנים אחר זאת בא יעקב למצרים, שבע שנים שובע ושתיים רעב והיה יעקב בכיאתו למצרים בן ק"ל, ויתן המלך ליוסף מאה עבדים לשרתו בביתו וגם יוסף קנה עבדים רבים, ובנה בית גדול כבתי המלכים לפני חצר בית המלך, ויעש בית היכל גדול נחמד

מדרש תנחומא, פרשת מקין

סימן ג

והנה מן היאור עולות שבע, כיון שחלם שלח וקרא לכל החרטומים ורוח הקדש צווחת איה אפוא חכמיך (ישעיה יט), כיון שלא ידעו בא שר המשקים ואמר את חטאי אני מזכיר היום פרעה קצף על עבדיו וגו', ושם אתנו נער עברי עבד וגו' ארורים הרשעים שאפילו הטובה שעושים מתכוונים לרעה שאמר שר המשקים נער שאינו בר דעת, עברי עבד לשון גנאי שכך כתיב בספריו של פרעה שלא ימלוך עליהם עבד, כיון ששמע פרעה וישלח ויקרא אל יוסף, אריב"ל מתוך צרה רוחה מתוך אפילה אורה מתוך נבולן של צדיקים רוממותו, וכן הוא אומר (משלי ל') אם נבלת בהתנשא אם זמות יד לפה, חנניה מישאל ועזריה מתוך נבולן רוממותן שנא' (דניאל ג') באדין גבריא אלך כפיתו בסרבליהון פטשיהון וכרבלתהון ולבושיהון ורמיו לגוא אתון נורא יקידתא, ונתרוממו שנאמר (שם) באדין מלכא הצלח לשדרך מישך ועבד נגו במדינת בבל, ודניאל הושלך לגוב אריותא ונתרומם שנאמר (שם ו') ודניאל דנה הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה, מרדכי כתיב וילבש שק ואפר (אסתר ב) ונתרומם דכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות.

ויוסף ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו (תהלים קה) ונתרומם שנאמר ויוסף הוא השליט על הארץ, אמר ליה פרעה חלום חלמתי אמר יוסף בלעדי אלהים יענה וגו' תלה הגדולה בבעליה, אמר הקב"ה אתה לא רצית להתגדל בעצמך חייך שעל ידי כך תעלה לגדולה ולמלוכה, אמר פרעה חלום חלמתי כשבא לומר לו את החלום בקש לבדוקו והיה מהפך לו את החלום אמר ליה והנה מן היאור עולות שבע פרות אמר ליה יוסף לא כך ראית אלא יפות מראה ובריאות בשר, אמר ליה הנה שבע פרות דלות ורעות, א"ל לא כך ראית אלא רעות מראה ודקות בשר, א"ל הנה שבע שבלים מלאות וטובות, א"ל לא כך ראית אלא בריאות וטובות, א"ל והנה שבע שבלים צנומות דקות, א"ל לא כך ראית אלא דקות שדופות קדים, התחיל פרעה תמה בעצמו, א"ל אחרי היית כשחלמתי שנאמר אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת, הוא שאביו מברכו בן פורת יוסף (בראשית מט) אל תקרא בן פורת אלא בן הפרות יוסף השיב פרעה אתה תהיה על ביתי, וחכמים אומרים תחת אבותיך יהיו בניך (תהלים מה) את מוצא כל מה שהגיע ליעקב הגיע ליוסף יעקב נולד מהול ויוסף כן שנאמר אלה תולדות יעקב יוסף, זה נקרא בני בכורי ישראל וזה הבכורה ליוסף, זה גלה לחרון וזה למצרים, זה נתרומם בחלום שנאמר ויחלום והנה סולם (בראשית כא) וזה ופרעה חולם, רשב"ג אומר יוסף משלו נתנו לו, הפה שלא נשק לעבירה על פיך ישק כל עמי וכו' כדאי לעיל:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 9-10

עמ' 11-12

תהלים פרק פ"א

ט שָׁמַע עַמִּי וְאַעֲיֶדָה בְּךָ יִשְׂרָאֵל אִם תִּשְׁמַע לִי:
 י לֹא יִתֶּיָּה בְּךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נָכַר:
 יא אַנְכִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ תִּמְעַלְךָ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם הִרְחַב פִּיךָ וְאַמְלֵאֲהוּ:
 יב וְלֹא שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה לִי:
 יג וְאַשְׁלַחֲהוּ בְּשָׂרִירוֹת לִבָּם יִלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם:
 יד לוֹ עַמִּי שָׁמַע לִי יִשְׂרָאֵל בְּדַרְכֵי יִהְלְכוּ:
 טו כַּמַּעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדַי:
 טז מִשְׁנָאֵי יִהְיֶה יִכְחָשׁוּ לוֹ וַיְהִי עֵתָם לְעוֹלָם:
 יז וַיֵּאכִלְהוּ מִחֶלֶב חֶטֶא וּמִצֹּר דָּבַשׁ אֲשִׁבִיעֶנּוּ:

א לְמַנְצַחַ עַל הַגִּתִּית לְאַסָּף:
 ב הַרְנִינֵנוּ לְאֱלֹהִים עוֹזְנוּ הֲרִיעוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 ג שְׂאוּ זְמֵרָה וַתְּנוּ תֵף כְּנֹר נְעִים עִם נָבֶל:
 ד תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ:
 ה כִּי חֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 ו עֵדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְּצֵאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם
 שִׁפְתַּי לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמַּע:
 ז הִסִּירוֹתַי מִסָּבֵל שְׁכַמּוֹ כַּפְּיוֹ מִדּוֹד תַּעֲבֹרְנָה:
 ח בְּצִרְחָה קָרָאתָ וְאַחֲלַצְךָ אֶעֱנֶךָ בְּסֹתֵר
 רַעַם אֶבְחָנֶךָ עַל מִי מְרִיבָה סֶלָה:

בטקסט השיעור:
 חוברת מרצה מס' 9-10
 עמ' 13

רש"י

[ז] **מדוד** - מעבודת עבדות לבשל קדירות כדרך שאר העבדים, מדוד קדירה כמו (ש"א ב') והכה בכיור או בדוד:
 [ח] **בצרה קראת** - לי כלכם קראתם מצרת עבודת סבלות מצרים ואחלץ אתכם:
אענך בסתר רעם - אתה קראתני בסתר ביני ובינך ואני עניתך בקול רעם הודעתי גבורות ונוראות בפרהסיא:
אבחנוך על מי מריבה סלה -

בחדוש הלבנה:
בכסה - יום מועד קבוע לכך וכן (משלי ז') ליום הכסא יבוא ביתו למועד הקבוע:
 [ה] **כי חק** - הוא לישראל מאת הקב"ה לתקוע באותו היום והוא יום המשפט להקב"ה:
 [ו] **עדות ביהוסף שמו** - בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים:
שפת לא ידעתי אשמע - מפורש במס' סוטה שלמדו גבריאל שבעים לשון:

[א] **על הגתית** - כלי שיר הבא מגת:
 [ב] **הריעו** - בר"ה:
 [ג] **כנור נעים עם נבל** - ר' חייא בר אבא אומר הוא נבל הוא כנור, ורבי שמעון אומר נימין (ויתדות) יתירות שבין זה לזה למה נקרא שמו נבל שהוא מנבל כל מיני זמר:
 [ד] **בחדש** -

רש"י

אשיב מכתני מעליכם לתת אותה עליהם ואז:

[טז] משנאי ה' יכחשו לו ויהי עתם -

פורענות' לעול':

[יז] ויאכילהו -

לישראל:

ומצור -

השביעם דבש כשהלכו בדרכיו כענין

שנאמר (דברים ל"ב) ויניקהו דבש מסלע:

[יג] בשרירות לבם -

במראית לבם כמו (לעיל ה') למען שוררי:

[יד] לו עמי שומע לי -

עדיין אם היו רוצין לשוב לי ולשמוע אלי:

[טו] כמעט אויביהם אכניע -

בשעה מועטת הייתי מכניע אויביהם:

אשיב ידי -

ואע"פ שגלוי ובחון לפני שאתם עתידים

להמרותי במי מריבה, כך שנויה במכילתא:

[ט] שמע עמי -

אחרי שכל זאת עשיתי לך כדאי אתה

לשמוע לי:

[יא] הרחב פיך -

לשאול ממני כל תאות לבך:

ואמלאהו -

ככל אשר תשאל אמלא:

שיעורים
11-12

התכנית הכלכלית של יוסף

49

המדיניות הכלכלית החדשה

49 בראשית רבה צ"א ד'

תושב כל מדינה שסובלת מרעב יכול לבוא למצרים לרכוש מזון. אך מותר לו לרכוש מזון אך ורק עבור משפחתו. מכירת תבואה שנרכשה למישהו אחר אסורה בהחלט...

49 מדרש תנחומא פרשת מקץ

50 בראשית מ"ב עם (פרשת מקץ) פירוש רש"י

כשנה לאחר פרוץ המשבר הכלכלי העולמי, אביו יעקב משגר למצרים משלחת המורכבת מעשרה בניו. 22 שנה אחרי הפרידה, יוסף יתאחד עם משפחתו.

51

עברית בחמש דקות

51 קידושין עט ב.

מלבד זאת, המילה «ירידה» מתארת עזיבה את ארץ ישראל בניגוד ל«עליה» הגעה ארצה.

52 בראשית פרק לט פסוק א' עם מדרש רבה פרשה פ"ו סימן ב'

53 שולחן שבת

יחד עם זאת, המילה «ירידה» דומה למילה «רדייה». הדמיון הזה אינו מקרי...

55

המקצוע: סופר סת"ם

55 דברים פרק לא (פרשת וילך) עם פירוש רש"י

הראשון שיצא לו לרכוש את המקצוע הנדיר של סופר סת"ם היה משה רבנו.

56 בבא בתרא טו א.

57 רמב"ם הקדמה למשנה תורה

58 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א לב הלכות תפילין

בית התפילין מיוצר על פי טכנולוגיה מיוחדת מעור בהמה...

62 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א לב, כוונות בעשית תפילין

העיקר זה הכוונה של האדם שכותב את התפילין.

63 שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א כה, כוונות בהנחת תפילין

64 תניא ליקוטי אמרים

חלק ב. שיעורים 11-12

37

ברכת שלום

39 בראשית פרק מא (פרשת מקץ) עם פירוש רש"י

כשתקופת השפע הכלכלי מסתיימת והנבואות על המשבר הכלכלי מתחילות להתממש, יוסף מתחיל במדיניות הכלכלית החדשה.

40 ספר המאמרים תש"ח ע' 271-274

הקופסא השחורה. היום נמצא בתוכו חפץ, שיש לו תכונה מיוחדת – הוא משפיע על שכלו של אדם, ועוזר לחשוב בצורה בהירה וברורה יותר.

44

תלמוד מספר

44 בבא מציעא מב א.

אחת העצות הקלאסיות לניהול החשבון הפרטי מתקבלות מאחד ממחברי התלמוד, רבי יצחק.

45 רמב"ם, משנה תורה, הלכות דעות ה' י"ב

ולא ימכור שדה, ויקנה בית; ולא בית, ויקנה מיטלטלין או יעשה סחורה בדמי ביתו; אבל מוכר הוא מיטלטלין, וקונה שדה.

46

רמז מס' 2

46 דברים פרק כ"ח (פרשת כח תבוא) עם פירוש רש"י

לחפץ הזה תפקיד חשוב בניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים. צבאות ערב חשבו שמדובר בנשק הסודי של צה"ל. במובן מסוים, זה אכן היה נכון.

47 ברכות ו א.

48 מנחות מד א.

בראשית פרק מ"א

נג ותכלינה שבע שני השבע אשר היה בארץ מצרים: **נד** ותחלינה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם: **נה** ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו ארץ יוסף אשר יאמר לכם תעשו: **נו** והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים: **נז** וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף כי חזק הרעב בכל הארץ:

רנ"ז

בתבואה, שאף בין וחלב מצינו (ישעיה נה א) ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב:

(נז) וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף -

(סרסוהו ופרשהו וכל הארץ באו מצרים אל יוסף). אם תפרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף.

אם יגזור עלינו ונמות:

(נו) על כל פני הארץ -

מי הם פני הארץ, אלו העשירים:

את כל אשר בהם -

כתרגומו: די בהון עיבורא:

וישבור למצרים -

שבר לשון מכר ולשון קנין הוא. כאן משמש לשון מכר. (להלן מג ב) שברו לנו מעט אוכל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם

(נה) ותרעב כל ארץ מצרים -

שהרקיבה תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף: **אשר יאמר לכם תעשו -**

לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים: כך הוא אומר לנו. אמר להם למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים! אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה.

אמר להם: אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12

עמ' 4

271 ספר המאמרים — תש"ח

בכל המדינות אסור גם באמריקה, ואלו המצות עשה שבני ישראל מחייבים לקיימם בכל המדינות מחייבים המה לקיימם גם באמריקה. כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אמר ה' אלקינו, וזו היא תפארתנו על כל העמים אשר ע"פ האדמה, וזו היא תעודתנו עלי ארץ, ועלינו כלנו למלאות את חובתנו איש מאתנו כפי מצבו ומעמדו. כל אחד מישראל במקום שהוא עליו לעבוד עבודתו ככל אשר יוכל, בחיבת המצות, בהרצת התורה ובהאבת ישראל, וכל אחד מישראל מחויב וגם ביכלתו לעורר ולעשות סביבה של אור תורה ומצוה, כי לבם של ישראל פתוח לכל דופק בתום לב באהבת אחים. עבודה כזו הנה לא זו בלבד שהיא מקילה את כובד החיים, אלא שהיא מביאה נועם בחיים — אִזָּא עבודה מאַכט זיס דעם לעבן. כל איש ואשה בישראל צריך לעמוד בשורה הראשונה של עבודה: להשתתף בלימודים בבהכ"ם, להחזיק את הישיבות, ת"ת ועוד ועוד, והנשים צריכות להיות חברות באגודות טהרת המשפחה, מחזיקי לומדי תורה ועוד ועוד — שבזה ימלאו את החשבון האמור כועל כרחק החמישי ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון. ועד לחשבון — הנה בעד מפעלם הטוב ישפיע להם השי"ת שפעת חיים וברכה מרובה בגשם וברוח. יעזר לו השי"ת ויוציאהו מן המיצר אל המרחב בגשמיות וברוחניות.

(מקום החותם)

הוספה ג.

בס"ד, יב תמו, תרנ"ג.

איתא (י) במדרש תילים א ר' אליעזר אומר אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע רוצין אנו ליגע בתורה יומם ולילה אבל אין לנו פנאי א"ל הקב"ה קיימו מצות תפילין ומעלה אני עליכם כאלו אתם יגיעים בתורה יומם ולילה. ולכאורה צ"ל מהו"ע מצות תפילין שעייזו יפטרנו מלימוד התורה ומה ענינם זל"ז. אך הענין הוא דהנה כתיב מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל [איתא ב במדרש ע"ז] יש מי שהוא מצוה לאחרים לעשות והוא אינו עושה אבל הקב"ה מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות שנא' מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו. ופי' מה שהוא עושה, מי הוא הגורם שיעשה הקב"ה את המצות ע"י שישראל עושים המצות עייזו גורמים שיעשה הקב"ה את מצות אלו, ונמצא ע"י שישראל מניחים תפילין

(*) מאמר זה נאמר ע"י אדמו"ר מהורש"ב נ"ע על הבר מצוה שלו — ביום כ' מרחשון תרל"ד. והוא ג"כ אחד המאמרים ש"חזר" אותם כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א בתנינת הבר מצוה שלו — ביום יב תמוז תרנ"ג (עם איזה הוספות שבאו להלן בחצ"ע"ג) ב ר ב י ס. — כי מלבד מאמר זה חזר עוד מאמרים בהיותו אז על ה"אוהל", בחרר כ"ק אביו אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ועוד, כמסופר ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א.
(א) עה"פ (א, ב) כי אם בתורת.
(ב) שמות רבה ס"ל, ס — בשינוי לשון קצת.

עייז גורמים להיות הקב"ה מניח תפילין. והנה ארו"ל ג תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. ונמצא כי עיי שהקב"ה מניח תפילין עייז מתגדלים ישראל. וביאור הענין ד דהנה כתיב השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל. כי הנה כתיב רם על כל גוים הוי' כו' שהוא מרומם כו', ומצד עצמותו אס ה חטאת מה תפעול בו ורבו פשעיך מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו ומה מידך יקח. וכל העולמות עליונים ותחתונים כולא קמי' כלא ממש חשיבי. וכדכתיב כי נשגב שמו לבדו. רק הודו וזיוו והארתו על ארץ ושמים. וזהו כד סליק הקב"ה לעילא. ר"ל כשנסתלק החיות מההארה למעלה מעלה לבחי' עצמותו, ואזי העולמות אינם תופסים מקום והנהגת העולמות הוא בבחי' שינה ו כביכול, כאדם הישן שנסתלק שכלו מהכלי שהוא הגוף למקורו ושרשו, ולא נשאר כ"א כח הדמיון שהוא רשימו. ולכן כתי' ויקץ כישן הוי' וכתיב עורה למה תישן הוי' שיהי' גילוי אוא"ס ב"ה בחכ' וחסד בבחי' עצמותו ומהותו ית' בכבודו ובעצמו ויאר פניו פנימיות רצונו כו'. והיינו עיי המשכת התומ"צ, וזהו הבט משמים וראה והשקיפה ממעון קדשך מן השמים, שם מיס ז, שהוא בחי' התו' שנמשלה למים [שנאמר הוי כל צמא לכו למים כו' שזה קאי על בחי' התורה כו'] ה ואזי וברך את עמך ישראל, כי עיי בחי' זו נהי' אנחנו עם בני' נתראים לפניו לדבר חשוב, שכל עיקר ההשגה והגילוי הוא עיי התורה והתורה היא אצלנו בהתגלות. וזש"ה נפתחו השמים ואראה מראות אלקי' בחי' אספקלריא המאירה שעיי בחי' שמים מתראה לפני' כביכול כאלו עדימ רואה במראה המאירה שהוא מכלי זכוכית שעיי המראה נראה הדבר שרואין בה לדבר גדול יותר ומשובח יותר ממה שרואין אותו כך בלי מראה, כך עיי הבטה והשקפה בבחי' התו' שם נראים לפניו ית' ישראל שהם מקיימים התו' בבחי' שבח וגדולה. וזהו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ פי' שהם ממשיכים בחי' אחד בארץ להיות שורה ומתגלה בחי' הוי' אחד שיהי' שורה בארץ התחתונה.

וביאור הענין מעלת התו' יובן ממארו"ל ט אלפים שנה קדמה תורה לעולם, פי' קדמה אין פי' בזמן, שהרי הזמן ומקום שניהם מחודשים. וקודם שנבה"ע לא הי' ג"כ בחי' הזמן. אלא שענין הקדימה היא קדימת המעלה. להיות שורש ומקור העולמות הוא מבחי' מדות כמ"ש ששת ימים עשה ולא כתי' בששת י, אלא כי ששת ימים אלו הם ששה מדות עליונות נשפלו בבחי' עשי'.

- ג) ברכות ו, א. ושם הובא הכתוב (דה"א יו, כא) ומי כעמך ישראל. ולכן ג"ל דגם כאן צ"ל כך ולא קרא דשיב ז, כ"ג.
- ד) בארוכה ראה תו"א פי' מקץ ד"ה כי עמך מקור ובשערי אורה שם.
- ה) איוב לה ויז. כשלמדתי המאמר בע"פ הי' קשה עלי במקום זה מפני השינוי מלשון הכתוב (ששם הוא : או מה מידך יקח). שאלתי את כ"ק אאמ"ר ועניי : דו חזר הי' דע שסיט" (משיחות כ"ק מו"ח אנומ"ר שליט"א).
- ו) ראה עדין במאמר סורים תשי"ח פי"ו ואילך. ד"ה כלילה ההוא ש"ת (בס' המאמרים).
- ז) חגיגה יב, א.
- ח) תענית ז, א.
- ט) ראה מדרש תהלים צ, ז, ב"ר פ"ה, ב. תנחומא וישב ד ושי"ג זח"ב מט, א.
- י) זח"א רמ"ז, א. זח"ג רצח, ב ועוד. וראה ג"כ שו"ת הרשב"א ח"א סי' תכב.

וזהו שראשית עשרה מאמרות הוא בראשית ברא שית יא, פי' ברא שית ע"ד מ"ש עולם חסד יבנה שיש בזה ב' פי', הא' בכדי שיתהוו עולמות זהו ע"י מדת החסד שהוא אויל עם כולהו יומין יב. הב' שצריכים לבנות את מדת החסד ועד"ז הוא בראשית ברא שית שהוא בנין המדות בכדי שיהי' מקור לעולמות בי"ע. אבל התורה קדמה לעולם להיות כי אורייתא מחכמה נפקת יג. שענין בחי' המוחין אינם שייכים לעולמות כלל. וגם כשלא יש למי להשפיע דבר שכל הרי הוא יכול לישב ולהשכיל השכלות. משא"כ בבחי' המדות עד"מ מדת החסד כשלא יש למי להשפיע טוב וחסד הרי בטל כל המדה וכלא הי' כלל. וכמו שמצינו באברהם דכתיב בי' והוא יושב פתח תהא האהל כחום היום. שענין מה שישב על הפתח הוא שחפש אחר עוברים ושבים בכדי שיהי' לו למי להשפיע החסד. כי בלתי המקבל מתאכד כל פעולת המשפיע כו' ועד"ז יובן למעלה דכתיב זכור יד רחמיך וחסדיך כי מעולם המה. שבחי' הרחמים והחסדים זהו שייכים לעולמות וכנ"ל בענין כי אמרתי עולם חסד יבנה וכדפי' שצריכים לבנות מדת החסד. כי בלא התהוות טו אינם צריכים למדת החסד. כי על מי יתחסד. וזהו שמתחיל הע"ח כשעלה ברצונו הפשוט להטיב לברואיו וזהו מצד טבע הטוב להטיב שהוא בחי' השפעת החסד שנמשך מבחי' כי חפץ חסד שהוא בחי' החסד שבחפץ הוי'. אבל מבחי' המוחין לא נמשך בבריאת העולם. והגם כי ארז"ל טו בעשרה דברים ברא הקב"ה עולמו בחכ' ובתבונה ובדעת. ובסי' בשלשה ספרים כו' בספר וסופר וסיפור. שנת' בדי"ה ושאתם יו' סופר [בוא"ו] יה הוא בחי' חכמה כמו הסופר שכותב את הספר [בלא וא"ו שנק' יט בינה כ. מ"מ מה שנמשך במדות הוא רק בחי' מוחין שבמדות. אבל לא בחי' מוחין בעצם. אבל אורייתא מחכ' נפקת. לכן אלפים שנה קדמה תורה לעולם. [וזהו ענין אאלפך חכמה אאלפך בינה שהם בחי' מוחין הם קדמו לעולם שהוא בחי' מדות כו' וזהו אלפים כו' אלפים הוא לשון אאלפך כו' כא].

וזהו שא' ר"א אמרו ישראל לפני הקב"ה רוצים אנו ליגע בתורה. להיות כי ע"י לימוד התורה ימשיכו בחי' מוחין במדות שזהו מעלה גדולה ונפלאה כו'.

(א) זח"א ג, ב. טו, ב. ועוד.

(ב) נתבאר בע"ח שכ"ה ד"ב, פ"ח שח"ס פ"א, ש' מאמרי רשב"י פי' יתרו תרומה ואמור. לקו"ת ד"ה האוינו (השלישי) ס"ו. ועוד.

(ג) זח"ב כ"א, א. וראה ג"כ שם פ"ה, א.

(ד) תהלים כ"ה, ו. ושם כתוב 'רחמיך הו' י' וחסדיך, אבל בכ"מ בדא"ח הועתק כמ"ש כאן.

(ט) ג"א : התהחת עולמות.

(טז) חגיגה י"ב, א.

(י) הוא אחד ממאמרי ח"ס תרל"ד.

(יח) ע"ן בכ"ז לקוטי הש"ס להאר"ז לר"ה טו, ב. תוי"א שמות ד"ה זה שמי. תורת חיים ד"ה ואלה שמות (דף יז ואילך). לקו"ת ד"ה ושאתם (השני).

(יט) הטעם מובן ממש במקומות המסומנים בהערות יח, כ.

(כ) כמו"כ. חכמה ראשית ומקור ההשתל' שמאתו בא האותיות והתהחת חדשות בספר שהוא בינה : כמו עצמיות השכל הוא נושא וסובל את האותיות שנתהו בו שנמשך השכל בהשגה והבנה. (לקו"ת, שה"ש ב"י לדי"ה שימני כחותם, פי"ג וט"ס יש עוד פי' אבל ממש"כ כאן. כמו הספר שכותב"י מוכח דפה מבאר לפי הסי' הראשון).

(כא) ראה ג"כ לקו"ת שה"ש בתחלתו. והחרים — תרל"א פי' תזומ"צ.

ספר המאמרים — תש"ח

274

אבל אין לנו פנאי. א"ל הקב"ה קיימו מצות תפילין ומעלה אני עליכם כאלו אתם יגיעים בתורה יומם ולילה. והיינו כי ע"י מצות תפילין ממשיכים להיות הקב"ה מניח תפילין כנ"ל, שפי' הקב"ה הוא ז'יג דאצי', שז"א הוא קדוש ומל' ברוך כב. כנודע מענין יום ולילה ולכן כשאמרו כג קדוש ידע מרע"ה בהר שהוא יום, וכשאמרו ברוך ידע שזה לילה. אבל ענין שהקב"ה מניח תפילין הוא בחי' המשכת מוחין במדות והיינו בחי' מוחין בעצם. ולכן הקטן שלא הגיע לייג שנה פטור מתפילין, כי אינו נק' איש, ולא יש בו כ"א קטנות המוחין. רק בהיות בן יג"ש ויום אחד שנעשה איש, אז ע"י הנחת תפילין ממשיך להיות הקב"ה מניח תפילין, ונמצא מובן שענין התפילין שלמעלה הוא המשכת מוחין בעצם. ונמצא כי זה בחי' אחת עם לימוד התורה. ולכן אמר קיימו מצות תפילין ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים בתורה יום ולילה כו'. ופי' כאלו, כי ע"י יגיעת התורה הי' נמשך באויר העולם. ולכן אמר הגם כי ע"י התפילין נמשך המוחין בשרש ומקור המהווה עולמות מ"מ מעלה אני עליכם כאילו אתם יגיעים בתורה יום ולילה הוא בחי' עולם שלמטה כו'.

הוספה ד.

קיצורי מאמרי חג השבועות, תשי"ח.

א) במ"ת הכתירו ישראל להקב"ה וגם הם נתעטרו. יקשה ממרו"ל דהעליונים מכתירים להקב"ה, ויתרן א) דהכתרת העליונים תלוי' בישראל ב) הכתרת ישראל נעשה ע"י שהמלאכים מעלים ומזככים התפלות, ויבאר ב' ענינים בהזיכור, נפחת רוח חיים וכיבוס הלכלוך דמח"ז.

ב) שירת מלאכי השרת היא קדוש ל' מובדל ובתוקף הרצוא. שירת ישראל שמע ל' הבנה, זכו לזה במ"ת, ויש מ"ת בכל יום, וכן הכתרת הקב"ה וישראל, יתחיל לבאר דטבע כל הכבוד יורד למטה יותר, ולכן הארץ מוקפת מהמים.

ג) ימשיך דגזירת יקו המים ותראה היבשה היא בשניהם היפך טבעם, ועז"נ כי לעולם חסדו. יקשה א) מפני מה הי' זה צ"ל דוקא בשינוי היפך הטבע. ב) מהו החסד בזה. יתרן דהנה בהבדלת מ"ע ומ"ת נתעלו מ"ע ונתגשמו מ"ת וע"י בקיעתם בעפר הארץ מתעלים ביותר וגם מעלים מה"ע.

ד) יבאר ים וארץ בספי' המל' א) ים, סודכ"ד, מה שהיא מקבלת מכל הספירות וכוללתם יחד. ב) ארץ, רדכ"ד, כתר לעולם שלמטה. יבאר איך דבארץ דוקא הוטבע כח הצמיחה.

ה) בחי' ים שבמל' היא למעלה מבחי' ארץ שבה, יתחיל לבאר דאוצר הנשמות הוא במל' דאצי' ונולדים מאין ליש מיחוד מ"ד ומ"ג. ויש דעיקרם ממ"ד ויש ממ"ג, נשמות דמ"ה או דב"ן, ושניהם בהיותם כלולים במל' היו בתכלית הביטול, עמידה.

כב) רייה לקו"ת שה"ש ד"ה ששים רמה והשני).
כג) ילקוט שמעוני תשא רמז תו. מדרש תהלים יט, ג. וראה ג"כ פי' הצ"צ על תהלים (נדפס בשם יל אור) שם סעיף ה.

משנה תורה לרמב"ם

ספר מדע הלכות דעות פרק ה' הלכה י"ב

ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות. ולא ימכור שדה ויקנה בית ולא בית ויקנה מטלטלין או יעשה סחורה בדמי ביתו. אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה. כללו של דבר ישים מגמתו להצליח נכסיו ולהחליף הכלה בקיים. ולא תהיה כוונתו ליהנות מעט לפי שעה או ליהנות מעט ויפסיד הרבה:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12

עמ' 5

בטקסט השיעור:
 חוברת מרצה מס' 11-12
 עמ' 7

דברים פרק כ"ה

תשמר את-מצות יהוה אלהיך והלכת בדרכיו:
י וראו כל-עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך
 ויראו ממך:
יא והותרך יהוה לטובה בפרי בטןך ובפרי
 בהמתך ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע
 יהוה לאבותיך לתת לך:
יב יפתח יהוה לך את-אוצרו הטוב את-השמים
 לתת מטר-ארצה בעתו ולברך את כל-מעשה ידך
 והלויֹת גוים רבים ואתה לא תלונה:
יג ונתנך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה
 ולא תהיה למטה כי-תשמע אל-מצות יהוה אלהיך
 אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:
יד ולא תסור מפל-הדברים אשר אנכי מצוה
 אתכם היום ימין ושמאול ללכת אחרי אלהים
 אחרים לעבדם:

א והיה אם-שמע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר
 לעשות את-כל-מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך
 יהוה אלהיך עליון על כל-גווי הארץ:
ב ובאו עליך כל-הברכות האלה והשיגך כי
 תשמע בקול יהוה אלהיך:
ג ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה:
ד ברוך פרי-בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך
 שגר אלפיך ועשתרות צאנך:
ה ברוך טנאך ומשארתך:
ו ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך:
ז יתן יהוה את-איביך תקמים עליך נגפים לפניך
 בדרכך אחר יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו
 לפניך:
ח יצו יהוה אתך את-הברכה באסמיה ובכל משלח
 ידך וברכך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך:
ט יקימך יהוה לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי

רש"י

- ומשאתך -
 דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב:
- (ו) ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך -
 שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם:
- (ז) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך -
 כן דרך הנבהלים לברוח מתפזרין לכל צד:

- (ד) שגר אלפיך -
 ולדות בקרך שהבהמה משגרת ממעיה:
- ועשתרות צאנך -
 כתרגומו. ורבותינו אמרו: למה נקרא שמם עשתרות? שמעשירות
 את בעליהן ומחזיקות אותם כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:
- (ה) ברוך טנאך -
 פירותיך. דבר אחר: טנאך דבר לח שאתה מסנן בסלים:

מסורת הש"ס

6) ז"ל הנהיג את אלוהים... 7) ויחידן ק"ל ק"ל... 8) ויחידן ק"ל ק"ל... 9) ויחידן ק"ל ק"ל... 10) ויחידן ק"ל ק"ל...

תורה אור השלם

1) אני ו אלהים אשר... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל...

הגהות הבי"ח

6) ר"ח ד"ה נכס וכו'... 7) ויחידן ק"ל ק"ל... 8) ויחידן ק"ל ק"ל... 9) ויחידן ק"ל ק"ל... 10) ויחידן ק"ל ק"ל...

גיליון הש"ס

נ"ב צ"ח ע"ה יעקב... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל...

מוסף רש"י

הלכות. מילת שאלה... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל...

רבינו גרשום

ז"ל טעם כלומר... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל...

התכלת פרק רביעי מנחות

מד.

עין משפט
גרי מצוה

אז א"מ פ"ה מה' ל"א... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל...

שיטה מקובצת

1) אני ו אלהים אשר... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל... 5) ויחידן ק"ל ק"ל...

ז"ל טעם כלומר... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל... 5) ויחידן ק"ל ק"ל...

ז"ל טעם כלומר... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל... 5) ויחידן ק"ל ק"ל...

ז"ל טעם כלומר... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל... 5) ויחידן ק"ל ק"ל...

ז"ל טעם כלומר... 1) ויחידן ק"ל ק"ל... 2) ויחידן ק"ל ק"ל... 3) ויחידן ק"ל ק"ל... 4) ויחידן ק"ל ק"ל... 5) ויחידן ק"ל ק"ל...

בטקסט השיעור:
חברת מוצה מס' 11-12
עמ' 7

ויכירם ויתנכר אליהם, וידבר אתם וגו'

מלמד, שנעשה לכם כנכרי, נטל הגביע והקיש בו. אמר להן: אני רואה בגביע שלי כי מרגלים אתם! אמרו לו: כנים אנחנו, אלא כך ציונו אבא, אל תכנסו בשער אחד. אמר להן: בשוק של זונות מה טיבכם, לא הייתם מתיראין מן העין היכן צוואת אביכם?! אמרו לו: אבידה נאבדה לנו והיינו מבקשין אותה שם. אמר להן: איזה אבידה? אני רואה בגביע, ששניים מכם החריבו כרך גדול של שכס. אמרו לו: ומי הן? הקיש בגביע, אמר להן: שמעון ולוי שמם. מיד נזדעזעו ואמרו לו: שנים עשר עבדיך אחים אנחנו. אמר להן: והיכן השנים? אמרו לו: הקטן את אבינו היום והאחד איננו.

אמר להן: את אחיכם הקטן הביאו אלי ויאמנו דבריכם. לקח את שמעון ואסר אותו לעיניהם, ואמר להן: זה יהא חבוש עד שתביאו אחיכם ויאמנו דבריכם, וכיון שהלכו הוציא אותו והאכילהו והשקהו. מיד, ויצו יוסף וימלאו את הכלים בר וגו'. הלכו אצל אביהם וספרו לו את כל המאורע. השיב אביהם ואמר להם: היכן שמעון? אמרו לו: אותו האיש אדוני הארץ תפשו, בשביל שנביא אחינו הקטן. אמר להן: אותי שכלתם, יוסף איננו ושמעון וגו'. ויאמר ראובן אל אביו לאמר: את שני בני תמית וגו'. א"ל: שוטה, וכי בניך אינן בני?! אמר להן יהודה: הניחו לו לזקן הזה, עד שתכלה הפת, שנאמר: ויהי כאשר כלו לאכול וגו'. א"ל יהודה: אבא, אם ילך בנימין עמנו, ספק נתפס ספק אינו נתפס, ואם לא ילך עמנו כולנו מתים, מוטב תניח את הספק ותיטול את הודאי, אנכי אערבנו מידי תבקשנו, מיד שלחו עימם ואמר להם: קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה וגו', לכך כתיב: וירא יעקב כי יש שבר במצרים:

**ויוסף הוא השליט על-הארץ הוא המושביר לכל-עם
הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו-לו אפים ארצה:**

בראשית מ"ב-ו

בראשית רבה צ"א ד'

ויוסף הוא השליט וגו' שלש גזירות גזר שלא יכנס עבד למצרים ושלא יכנס אדם בשני חמורים ושלא יוליכו חמרים תבואה ממקום למקום שלא יכנס אדם עד שלא יכתוב שמו ושם אביו ושם זקינו והוה תמן מנשה קאים מקבל פתקין אמרין געול ונחמי אי אשכחן יתיה טעון לן במדי דמכסא הא טב ואם לאו בצפרא נחמי מה נעבוד:

**וירא יעקב כי יש-שבר
במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:**

בראשית מ"ב-א"א

מדרש תנחומא פרשת מקץ

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו

אמר יעקב לבניו: אתם גיבורין, אתם נאים, אל תכנסו בשער אחד ואל תעמדו במקום אחד, שלא ישלוט בכם עין רע.

הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה

מהו רדו? שראה שירדו שמה וישתעבדו במצרים כמנין רד"ו.

רדו שמה

שכל הלוקח תבואה מן השוק ירידה היא לו.

וירדו אחי יוסף וגו'

היה לו לכתוב בני ישראל, אלא שבתחילה לא נהגו בו אחווה ומכרוהו, ולבסוף היו מתחרטין ואומרים: מתי נרד למצרים ונחזיר את אחינו לאבינו, וכשאמר להם אביהם לירד למצרים נתנו כולם דעה אחת להחזירו.

אמר רבי יהודה בר סימון: אף יוסף יודע היה שאחיו יורדין למצרים לשבר אכל. מה עשה? הושיב שומרים על כל הפתחים, ואמר להן: ראו כל מי שיכנס לשבור אוכל, כתבו שמו ושם אביו ולערב הביאו לי פתקכם, עשו כך, כיון שבאו בני יעקב כל אחד ואחד נכנס בשער שלו, וכתבו את שמותם ושל אביהם. לערב הביאו פתקם לפני יוסף, זה קורא ראובן בן יעקב, ואחד קורא שמעון בן יעקב, ואחד לוי, וכן השוערים כל אחד ואחד את שלו, מיד אמר להן יוסף: סתמו את האוצרות ופתחו אוצר אחד, ונתן שמותם לבעל האוצר, ואמר לו: ראה כשיבואו אנשים אלו לידך תפוש אותם ושגר אותם לפני. עברו שלושה ימים ולא באו, מיד נטל יוסף שבעים גיבורים מבית המלך ושגר בשבילם לבקר אותם בשוק, הלכו מצאו אותם בשוק של זונות. ומה טיבן בשוק של זונות? אלא אמרו: יוסף אחינו יפה תואר ויפה מראה, שמא הוא בקובה של זונות, מיד תפשו אותם והביאום לפני יוסף.

בראשית פרק מ"ב

הוא השליט על-הארץ הוא המשביר לכל-עם הארץ
ויבאו אחי יוסף וישתחוו-לו אפים ארצה: **ו** וירא
יוסף את-אחיו ויפרם ויתנבר אליהם וידבר אתם
קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ
כנען לשבר-אכל: **ה** ויבר יוסף את-אחיו והם לא
הכרהו:

א וירא יעקב כי יש-שבר במצרים ויאמר יעקב
לבניו למה תתראו: **ב** ויאמר הנה שמעתי כי יש-
שבר במצרים רדו-שמה ושברו-לנו משם ונחיה ולא
נמות: **ג** וירדו אחי-יוסף עשרה לשבר בר מצרים:
ד ואת-בנימין אחי יוסף לא-שלח יעקב את-אחיו כי
אמר פן-יקראנו אסון: **ה** ויבאו בני ישראל לשבר
בתוך הבאים כי-היה הרעב בארץ כנען: **ו** ויוסף

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 11

רש"י

אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד אלא
שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלוט
בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גיבורים:

(ו) וישתחוו לו אפים -

נשתחוו לו על פניהם, וכן כל השתחואה
פשוט ידים ורגלים הוא:

(ז) ויתנבר אליהם -

נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות:

(ח) ויבר יוסף וגו' -

לפי שהניחם חתומי זקן:

והם לא הכרהו -

שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא
בחתימת זקן. ומדרש אגדה: ויבר יוסף את
אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם
עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג
בו אחזה:

שנשתעבדו למצרים, כמנין רד'ו:

(ג) וירדו אחי יוסף -

ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים
במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחזה
ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם:

עשרה -

מה תלמוד לומר, והלא כתיב (פסוק ד)
ואת בנימין אחי יוסף לא שלח? אלא לענין
האחזה היו חלוקין לעשרה, שלא הייתה
אהבת כולם ושנאת כולם שוה לו, אבל
לענין לשבור בר כולם לב אחד להם:

(ד) פן יקראנו אסון -

ובבית לא יקראנו אסון?! אמר רבי אליעזר
בן יעקב: מכאן שהשטן מקטרג בשעת
הסכנה:

(ה) בתוך הבאים -

מטמינין עצמן שלא יכירום, לפי שצוה להם

(א) וירא יעקב כי יש שבר במצרים -

ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע,
שנאמר (להלן מב ב) הנה שמעתי וגו', ומהו
וירא? ראה באספקלריא של קדש שעדיין
יש לו שבר במצרים. ולא הייתה נבואה
ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף:

למה תתראו -

למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני
עשו כאלו אתם שבעים, שבאותה שעה
עדיין היה להם תבואה.

[ולי נראה פשוטו למה תתראו, למה יהיו
הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין
אתם מבקשים לכם אוכל בטרם שיכלה מה
שבידכם]. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון
כחישה, למה תהיו כחושים ברעב. ודומה לו
(משלי יא כה) ומרוה גם הוא יורה:

(ב) רדו שמה -

ולא אמר לכו, רמז למאתים ועשר שנים

וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פוֹטִיפַר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרַיִם מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׁמָּה:

בראשית ל"ט-א

מדרש רבה פרשה פ"ו סימן ב' ירידה ורדייה

וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִם -

השכינה ירדה עם יוסף, דבר אחר: ויוסף הורד מצרימה ויוסף הוא השליט, ויוסף הורד מצרימה. שלט בהון, היך מה דאת אמר: (שם) וירד מים עד ים. כבש בהון, היך מה דאת אמר: (מלכים א ה) כי הוא רודה בכל עבר הנהר. נסחין נחת עליהון, היך מה דאת אמר: (שופטים יד) וירדהו אל כפיו, הוריד לאבינו יעקב למצרים.

ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר סימון אמר: לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת. מה עשו לה? משכו את בנה לפניה והיתה מהלכת אחריו על כרחה, שלא בטובתה. כך היה יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלושלאות ובקולרין. אמר הקב"ה: בני בכורי! ואני מורידו בבזיון?! ואם ליתן בלבן של פרעה איני מורידו פומבי?! אלא, הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כרחו, שלא בטובתו והוריד את השכינה למצרים עמו. ר' פנחס בשם ר' סימון אמר: מנן לן שירדה השכינה עמו? מדכתיב: ויהי ה' את יוסף.

מצרימה

תני בשם ר' נחמיה: כל דבר שצריך למ"ד בתחלתו ניתן בו ה"א בסופו, סדומה שעירה מצרימה. איתיביה: והא כתיב: (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה? אמר רבי אבא בר זבדא: לביטי התחתונה שבשאוול.

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12

עמ' 14

שולחן שבת

262

לא להירתע מקשיים

(בראשית לט, א)

יוסף הורד מצרימה

פרשתנו מתארת את ראשיתה של גלות מצרים¹: "יוסף הורד מצרימה". על המילה "הורד" ניתנו² שלושה פירושים:

א) מלשון ירידה, שהרי יוסף נעשה עבד במצרים, ואחר-כך אסיר.
ב) מלשון רדייה ושליטה, שכן לאחר שהובא יוסף לפני פרעה, נעשה שליט ורודה במצרים.

ג) מלשון הוריד – "הוריד את השכינה (כביכול) למצרים עמו"³, כפי שנאמר⁴: "ויהי ה' את יוסף".

שלושת הפירושים הללו מייצגים שלוש דרכים בהתמודדותו של האדם עם העולם שמסביבו. אצל יוסף היו כל שלושת המצבים הללו – ירידה, שליטה, והבאת השכינה עמו. אלה גם שלוש דרכים בהתייחסות לגלות שאליה נשלח עם-ישראל.

מלחמה ומגרעותיה

אפשרות אחת היא, שיהודי רואה בהימצאותו בגלות ירידה. הגלות נתפסת בעיניו כמכשול קשה שמפריע לו בעבודתו. לכן הוא נלחם בה ובקשייה ושואף להתגבר עליה ולנצחה.

החיסרון שבגישה זו הוא במשקל שמייחסים לגלות, שהיא הופכת למציאות

(1) פרשתנו לט, א.

(2) בראשית רבה פרשה ו, ב.

(3) לשון המדרש, בראשית רבה פרשה פו, ב.

(4) שם פסוק ב.

263

וישב

המפריעה, שבה צריך להילחם ושאתה צריך להתמודד. ואז, גם אם נלחמים בה ומנצחים אותה, אין זו גאולה מושלמת – כי המלחמה משאירה את חותמה על האדם, ובגדיו, כביכול, מגואלים בדם.

מכשולים רדומים

מצב שני הוא, שיהודי מציב את עצמו מלכתחילה בתחושה שהוא שולט בעולם. אין הוא רואה לנגד עיניו שום קשיים ושום הפרעות, וגישתו זו אכן קובעת כך את המציאות – הגלות נכנעת לפניו והוא נעשה המושל והרודה בה.

יתרונה של גישה זו, שאין כאן כלל מלחמה. כל הגורמים המפריעים מתבטלים מפני היהודי, ואינם מעיזים כלל להתייצב נגדו. אף-על-פי-כן, הם נשארים בכל-זאת גורמים שליליים, שאמנם כרגע הם רדומים, אבל יש להם יכולת להתעורר ולהפריע בשעה שהאדם יפול ממדרגתו הרוחנית העליונה.

השכינה עמך

האפשרות השלישית היא – שהוא מוריד את השכינה עמו. כלומר, כאשר יהודי הולך לגלות, הוא לוקח את השכינה עמו, ובכוחה הוא הופך את מהותה של הגלות, עד שהיא עצמה מסייעת לו בעבודתו. זו הדרגה העליונה ביותר, שמהפכת את הגלות עצמה לטוב.

זו הייתה דרגתו הרוחנית של יוסף הצדיק. מצד אחד הוא ירד למצרים, לגלות, נותק מהעולם הרוחני העילאי של יעקב אביו והיה עסוק בענייניה של מצרים; ועם זאת הייתה השכינה עמו, עד שהוא נעשה המושל והשולט על מצרים, והגלות עצמה עמדה לשירותו וסייעה לו בכל מעשיו.

כוח זה העניק יוסף לכל ישראל – לא להירתע מקשיי הגלות, אלא להשכין בתוכה עצמה את הקדושה האלוקית, ובכוח זה אנו זוכים לגאולה האמיתית והשלמה תיכף ומיד ממש.

(לקוטי שיחות כרך כה, עמ' 193)

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 16

דברים פרק ל"א

כ כי-אביאנו אל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָיו
זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל-אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וְעִבְדוּם וְנֶאֱצוּנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי:
כא וְהָיָה כִּי-תִמְצָאן אֹתוֹ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרְעוֹ כִּי
יִדְעַתִּי אֶת-יָצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטַרְסָם אֲבִיאָנוּ
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:
כב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא
וַיְלַמְדָהּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כג וַיִּצְוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן וַיֹּאמֶר חֹזֵק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה
תָּבִיא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם
וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:
כד וַיְהִי כִּכְלוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת-דִּבְרֵי הַתּוֹכָה-
הַזֹּאת עַל-סֵפֶר עַד תָּמָם:

טז וַיִּרְא יְהוָה בְּאֵהָל בְּעִמּוּד עֲנָן וַיַּעֲמֹד עִמּוּד הָעֲנָן
עַל-פֶּתַח הָאֵהָל:
טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה שָׂכַב עִם-אֲבֹתֶיךָ וְקָם
הָעַם הַזֶּה וְזָנָה וְזָנָה אַחֲרַי אֱלֹהֵי גֹבַר-הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
בְּא-שְׁמָה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֵנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי
אִתּוֹ:
יז וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם-הַהוּא וְעִזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי פְנֵי
מֹהָם וְהָיָה לְאָכַל וּמְצָאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר
בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִי מְצָאוּנִי
הַרְעוֹת הָאֵלֶּה:
יח וְאַנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כָּל-
הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
יט וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְחָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י

שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות אותו: כי
לא תשכח מפי זרעו - הרי זו הבטחה לישראל,
שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי:
(כג) (פסוק יד) ויצו את יהושע בן נון -
מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש
(פסוק כא) אל הארץ אשר נשבעתי להם.

(לקמן לב, א) האזינו השמים עד **(לב, מג)**
וכפר אדמתו עמו:
(כ) ונאצוני -
והכעיסוני. וכן כל נאוך לשון כעס:
(כא) וענתה השירה הזאת לפניו לעד -

(טז) נכר הארץ -
גויי הארץ:
(יז) והסתרתני פני -
כמו שאיני רואה בצרתם:
(יט) את השירה הזאת -

רמב"ם הקדמה למשנה תורה

א כל המצוות שניתנו לו למשה בסיניי-בפירושן ניתנו, שנאמר "ואתנה לך את לוחות האבן, והתורה והמצוה" (שמות כד,יב): "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זה פירושה. וציוונו לעשות התורה, על פי המצוה. ומצוה זו, היא הנקראת תורה שבעל פה.

ב כל התורה-כתבה משה רבנו קודם שימות, בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבת; וספר אחד-נתנהו בארון לעד, שנאמר "לקוח, את ספר התורה הזו, ושמתם אותו, מצד ארון ברית ה' אלוהיכם; והיה שם בך, לעד" (דברים לא,כו).

ג והמצוה, שהיא פירוש התורה-לא כתבה; אלא ציווה בה לזקנים וליהושוע ולשאר כל ישראל, שנאמר "את כל הדבר, אשר אנוכי מצווה אתכם-אותו תשמרו, לעשות..." (דברים יג,א). ומפני זה נקראת תורה שבעל פה.

ד אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, לימדה משה רבנו כולה בבית דינו לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושוע, שלושתן קיבלו ממה. וליהושוע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר תורה שבעל פה וציווהו עליה; וכן יהושוע, כל ימי חייו לימד על פה.

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12

עמ' 16

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 17

שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א, לב

פרשיות המאחרות לה ולצרפן אליה^א וכן המאחרות שכתבן בראשונה יכול לצרפן לפרשה מוקדמת מתפילין אחרות שנפסלו בהן פרשיות המאחרות ואם אי אפשר לו לצרפן צריכים גניזה^ב ויש אומרים^ג שראוי להקדים ג"כ פרשיות של יד לשל ראש מפני שמוקדמת בפסוק^ד אך אם לא הקדים לא פסול (ווי"א^ה שלכתחלה ראוי להקדים פרשיות של ראש לשל יד מפני שקדושת של ראש חמורה משל יד^ו וכן נכון ע"פ הקבלה^ז):

א מצות תפילין שיכתוב ד' פרשיות שהוזכרו בהן מצות^א שהן קדש לי כל בכורי עד למועדה מימים ימימה^ב והיה כי יביאך^ג עד כי בחוזק יד הוציאנו ה' מסצרים^ד ופרשת שמע^ה עד ובשעריך^ו ופרשת והיה אם שמוע^ז עד על הארץ^ח וצריך לכתבן כסדר שהן כתובות בתורה^ט לכתוב תחלה פרשת קדש ואח"כ והיה כי יביאך ואח"כ שמע ואח"כ והיה אם שמוע ואם שינה סדרן פסולין (התפילין הנעשים מפרשיות אלו אבל הפרשיות עצמן יש להן תקנה שהמוקדמת בתורה שכתבה באחרונה הרי יכול לכתוב עוד

^י תקון תפילין ע' סז. ברוך שאמר ע' קפו בשם רבינו יהודה ב"ר ברזילי.
^{יא} רמ"א סעיף א וט"ז ס"ק א. וראה גם לקמן סעיף עט.
^{יב} ראה לעיל סי' כה סי"ב.
^{יג} אל"י זוטא ס"ק א. עטרת זקנים ס"ק א. וכן הוא ברא"ש ובטור. עיין ב"ח.
^{יד} וראה לקמן סימן סב סעיף א.
^{יז} ראה לעיל סי' כה סי"ד וש"נ.

^ט שם ו, ט.
^ה שם יא, יג.
^ב שם יא, כא.
^ו מכילתא שם. רא"ש הלכות תפילין סי' ה. טור סי' לד. רמ"א סעיף א.
^ז עי' עבודת הגרשוני סי' ס. אל"י רבה ס"ק א. באר היטב ס"ק ב.
^ח מכילתא שם. רא"ש שם.

^א מכילתא פרשת בא סוף פרשה יח.
^ב רא"ש הלכות תפילין סדר תקון תפילין וכתבתן. טור ושו"ע סעיף א.
^ג שמות יג, א.
^ד שם יג, י.
^ה שם יג, יא.
^ו שם יג, יז.
^ז דברים ו, ד.

שהעיקר שאין למדין כתיבה כתיבה מפרשת סוטה^א וכן נוהגין עכשיו אפילו לכתחלה^ב א"כ מה מיעטה הלכה שנאמרה למשה מסיני^ג שיהיו כותבים בדיו למעט שאר מיני צבעונים כגון האדום והירוק וכיוצא בהם שאם כתב בסת"ם אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי אלו פסולים^ד וצריכים גניזה^ה אלא כל הכתב צריך שיהיה שחור^ו ואם זרק עפרות זהב על האותיות^ז מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר אבל אם זרק את הזהב על אות אחת מהאזכרה אין לו תקנה וצריכה גניזה לפי שאסור להעביר הזהב מפני שהוא כמחוק את השם:

א הלכה למשה מסיני שאין התפילין נכתבין אלא בדיו^א ויש מי שהורה^ב שאין הסת"ם נכתבין אלא בדיו שיוכל להמחק כמו שכתוב בפרשת סוטה^ג וכתב ומחה כתב שיוכל למחות ולמדין גזירה שוה^ד כתיבה כתיבה מפרשת סוטה לסת"ם לפיכך אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו מפני שרישומו ניכר מאד ואינו נמחק לגמרי וטוב לחוש לדבריו לכתחלה^ה לעשות הדיו מעשן עצים או שמנים שרויים במי עפצים^ו וכיוצא בהם שאם תמחקנה יהא נמחק^ז וכל העשנים יפים לדיו^ח ושל שמן דית סן המובחר ואם כתב סת"ם במי עפצים^ט וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים^י

יד ירושלמי מגילה פ"א ה"ט. רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ג.
 כה ברמב"ם בפ"י המשנה פ"ב דסוטה ס"ד, כר' ישמעאל עירובין יג, א.
 כז במדבר ה, כג.
 כח תוס' עירובין שם ד"ה חוץ.
 כח רמ"א סעיף ג.
 כט רמב"ם הלכות תפילין פ"א ה"ד.

שו"ע יו"ד סי' רעא סעיף ו.
 ל רמב"ם שם.
 לא שבת כג, א.
 לב רמב"ם שם. רמב"ם בפירוש המש"ניות שם.
 לב ע"י שו"ת צ"צ חאו"ח סי' טו אות ד.
 לב כרבי מאיר ורבי יעקב עירובין שם.

לה ס"א ס"ק ב.
 לי רמב"ם שם ה"ה.
 לז שבת קג, ב. רמב"ם שם. וראה גם לקסן סי' שלד סי"ב.
 לח שבת שם. ב"י.
 לט ראה שו"ע סעיף ג.
 מ שו"ע ולבוש סעיף ג.

של כל אדם פסול¹⁰ ומכל מקום אם אי אפשר למצוא תפילין אחרים שנכתבו בימין יש להכשיר הנכתבים בשמאל¹¹ בין באטר בין בשמאל של כל אדם מאחר שלא הוזכר פסול זה בתלמוד¹² אבל אם כתב בפיו¹³ שתפס הקולמוס בשפתיו וכתב בו פסולים אפילו אי אפשר למצוא אחרים שבודאי אין דרך כתיבה כלל בפה¹⁴:

I יש אומרים¹⁵ שצריך לכתוב בימין ואם כתב בשמאל פסול¹⁶ לפי שאין דרך כתיבה בכך¹⁷ וכתיבה כלאחר יד היא¹⁸ שהרי הכותב בשבת ביד שמאל פטור¹⁹ ואין סברא שיכתוב אדם סת"ם בשבת ויפטר²⁰ ואפילו אם שולט בשתי ידיו²¹ צריך לכתוב לכתחלה בימין ואם כתב בשמאל כשר²² ואטר יכתוב בימין שלו שהיא שמאל של כל אדם²³ ואם כתב בשמאלו שהוא ימין

נח ספר התרומה סימן רה. סמ"ג עשין כב. רא"ש הלכות תפילין סדר תקון תפילין. טור ושו"ע סעיף ה.
 טז ספר התרומה שם. הובא בהגהות מיימוניות הלכות תפילין פ"ב אות א. ובהגהות מיימוניות דפוס קושטא (הובא בב"י) בשם סמ"ק. שו"ע שם.
 ס שבת קג, א.

סו ספר התרומה שם.
 סו שבת שם. רמב"ם הלכות שבת פרק יא ה"ד.
 סו ספר התרומה שם.
 סו ספר התרומה שם. ארחות חיים הלכות תפילין סי' כה. שו"ע סעיף ה.
 סו ס"א ס"ק ד.

סו ספר התרומה שם. טור ושו"ע שם.
 סו ס"א ס"ק ה.
 סו שו"ע שם.
 סו ראה לבוש סעיף ה.
 ע מהרמ"ע מפאנו בתשובה סי' לח.
 ס"א ס"ק ה.
 עא ראה חקרי הלכות ח"ה לו, ב.

U הלכה למשה מסיני²⁴ שאין תפילין נכתבות אלא על הקלף ולא על הדוכסוטוס ולא על הגויל ואם שינה פסול ואין כותבין על הקלף אלא במקום בשר ואם כתב במקום שער פסול. מהו קלף ומהו דוכסוטוס²⁵ העור בשעת עיבודו שהוא נקרא גויל היו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף²⁶ שנקלף מחלק הפנימי הדבוק לבשר הנקרא דוכסוטוס כי דוך הוא מקום בלשון ארמי וסוטוס

ז ברייתא שבת עט, ב. רמב"ם הלכות תפילין פ"א ה"ח. טור ושו"ע סעיף ז.
 זא ר"ן שבת שם בשם בעל הערוך ערך דוכסוטוס. שו"ע סעיף ז.

זא רש"י שבת שם ד"ה דוכסוטוס (ראה מרדכי שם רמז שעב). תוס' שם ד"ה קלף. רא"ש הלכות ס"ת סי' ה.
 ספר יראים סי' שצט ואור זרוע ח"א

ס"י תקם בשם רב האי גאון. ר"ן שם שו"ע שם. וראה ספר התרומה סי' קצד. סמ"ג עשין כה.
 זא שו"ע שם.

האקרוות: סופר סת"ם

ותפילין הוקשו למזוזה^{קכ} שנאמר^{קכ} וקשרתם וכתבתם שמפני זה צריך גם בספר תורה ותפילין כתיבה תמהקד כמה שנאמר במזוזה וכתבתם^{קכ} ולמדין הימנה לתפילין בהיקש ולספר תורה בגזירה שוה) וצריך ליזהר שיהא העור מונח בסיד עד שיפול השער מעליו מאליו^{קכ} ואם מוציאו קודם לכן לא יכתוב עליו מפני שלא נתעבד כל צרכו ודיפתרא הוא:

! הקלף צריך להיות מעור המעובד בעפצים^{צד} או בסידי^{צח} וכיוצא בו מדברים המכווצים את העור ומחזיקין אותו^{צח} שאל"כ הרי הוא נקרא דיפתרא^{צח} ואינו נקרא ספר בלשון עברי^{צח} ופסול לכתוב עליו ספר תורה שנקרא ספר בכמה מקומות בתורה^{צח} וה"ה לכתוב עליו תפילין^{קכ} או מזוזות (שנלמדים בגזירה שוה כתיבה כתיבה מספר תורה^{קכ} שבמזוזה נאמר כתיבה בפירוש

<p>עיסור שם. אור זרוע ח"א סוף סי' תקלד. ^{קכ} דברים ו, ח-ט. ^{קכד} תוספות גיטין כ, ב ד"ה לא צריכא. ^{קכה} ראה מנחות לד, א. ^{קכז} ברוך שאמר (תקון תפילין) ע' לב. הובא במ"א ס"ק ט.</p>	<p>^{צט} ספר התרומה סי' קצג. רא"ש הלכות ספר תורה שם. ^ק ספר התרומה סוף סי' קצה. ^{קא} ספר התרומה שם. אור זרוע ח"א סוף סי' תקנה. וראה מנחות לד, א לפי' התוס' שם ד"ה נאמר. יראים סי' ת. עיסור הלכות תפילין ח"א. ^{קב} קידושין לד, א. אור זרוע שם. וראה</p>	<p>^{צד} מגילה יט, א. שו"ע סעיף ח. ^{צח} תוספות שם ד"ה דיפתרא. רא"ש הלכות ס"ת סי' ד. שו"ע שם. ^{צח} רמב"ם הלכות תפילין פ"א ה"ו. שו"ע יו"ד סי' רעא סעיף ב. ^{צח} גיטין כב, א. מגילה שם. שבת עט, א. ^{צח} משנה פ"ב דסוטה יז, א.</p>
--	---	---

הוא טהור^{קלז} מפני שזוהמתו רבה וכן כל אזכרה^{קלז} אפילו שלא בסת"ם אין כותבין אותו ע"ג עור בהמה טמאה וכיוצא בה^{קלח}:

יז צריך שיהיה הקלף מעור בהמה או חיה או עוף הטהורים^{קלז} ואפילו מנבלות וטריפות שלהן אבל לא מעור בהמה חיה ועוף הטמאין שנאמר^{קלז} למען תהיה תורת ה' בפניך סן המותר בפיר^{קלז} ולא מעור הדג אפילו

<p>^{קלז} ירושלמי סוטה פ"ב ה"ד. תוספות סוטה יז, ב סוף ד"ה לא צריכא. ס"א ס"ק יד. ^{קלח} ראה חקרי הלכות ח"ה לח, ב.</p>	<p>^{קלז} ראה גם לקמן סנ"ו. ס"ח. ס"ט. סע"ב. סי' לג ס"ג. וראה העו"ב תשלג ע' 45. ^{קלז} רב נחמן בר יצחק שם. רמב"ם שם. טור ושו"ע שם.</p>	<p>^{קלז} ברייתא שבת קח, א. ומיטרא דרב הונא שם. רמב"ם הלכות תפילין פ"א ה"ו. טור ושו"ע סעיף יב. ^{קלז} שמות יג, ט.</p>
---	--	--

בית אחד של עור שנאמר^{תמז} והיה לך לאות^{תמז} אות אחד אסרתי ולא יותר:

נז טוטפות שאמרה תורה בתפילין של ראש^{תמא} קבלו חכמים^{תמב} שהן ד' בתים של עור^{תמג} לד' פרשיות כל פרשה בבית בפני עצמו ולפרשיות של תפילין של יד

<p>^{תמז} ברייתא שם. וראה גם לעיל סעיף ג. לקמן סעיף עב.</p>	<p>^{תמג} ברייתא מנחות לד, ב. ^{תמד} שמות יג, ט.</p>	<p>^{תמא} שמות יג, טז. דברים ו, ח; יא, יח. ^{תמב} משנה פ"א דסנהדרין (פרק אלו הן הנחנקין) מ"ג.</p>
---	--	--

אע"פ שהיא כבשר לענין טומאה^{תי} וכן הרצועות יכול לעשותן מקלף ועור שלילתי^{תי} ויש אומרים^{תי} שעור שליל הוא יותר הגון למצוה כי לא נעבדה בו עבירה שלא היה בו תשמיש של זכר ונקבה ויש מי שאומרים^{תי} שאחר עור שליל יותר הגון עור עוף ואח"כ עור החיה ואח"כ עור הבהמה הכשרה ואח"כ עור נבילה וטריפה^{תי}:

ו ועור הבתים^{תי} בין של יד בין של ראש צריך להיות מבהמה חיה ועוף הטהורים אפילו מנבילות וטריפות שלהן רק שהוא סן המותר בפיר^{תי} ורשאי לעשות הבתים מקלף^{תי} שגם הוא נקרא עור ויש מי שאומרים^{תי} שאין לעשות בתים מקלף אלא א"כ שישים הקלף במי קליפת עצים (שקורין בלשון אשכנז למ"א^{תי}) שמעבדין בהם עורות וטוב לחוש לדבריו לכתחלה^{תי} ורשאי לעשות מעור שלילתי^{תי} שגם היא נקראת עור לענין זה

תי ^{תי} חולין קכב, א.	תי ^{תי} רמ"א סעיף לז. וראה מרדכי ריש הלכות תפילין.	תי ^{תי} ספר התרוסה שם. סמ"ג שם.	תי ^{תי} רמ"ע סי' לז. מ"א ס"ק נ.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה ע' מט.	תי ^{תי} הקדמה לתיקון תפילין. מ"א ס"ק נ בשם ברוך שאמר.	תי ^{תי} בתקון תפילין ובמ"א שם: לזו"א.	תי ^{תי} מ"א שם. וראה הגהות ברוך שאמר אות א.	תי ^{תי} ספר התרוסה שם. סמ"ג שם. טור.	תי ^{תי} שבת כח, ב. קח, א. ספר התרוסה סי' רד. טור וש"ע סעיף לז.	תי ^{תי} שבת כח, ב. ב"י (וט"ז ס"ק כז). לבוש סעיף לז (וט"ז ס"ק כח). וראה גם לעיל סעיף יד (לגבי הקלף) וש"נ.	תי ^{תי} ספר התרוסה סי' רז. סמ"ג עשין כב. טור (ועי' ב"ח).
--------------------------------	---	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---

אין להקפיד אם הוא יותר מארכו ורחבו^{תי} ואם היו מרובעים ואחר כך נתקלקל ריבוען באחד מסקומות אלו^{תי} צריך לתקנו ואם לא תקנו פסולין כיון שריבוען היא הלכה למשה מסיני ושל ראש יהיה כל הד' בתים יחד מרובעין^{תי} ולא כל אחד בפני עצמו ולכתחלה יעשה כל הד' בתים שוין^{תי} שלא יהא אחד רחב מחבירו:

ז תפילין בין של יד בין של ראש הלכה למשה מסיני שתהיינה מרובעות^{תי} ריבוע מכוון שארכו כרחבו בענין שאלכסונו יהיה עודף על ארכו ב' חומשי ארכו^{תי} בקירוב^{תי} וריבוע זה צריך להיות מכוון בהן בין במקום מושבן^{תי} שהיא התיטורא^{תי} שצריכה להיות מרובעת כמו שיתבאר^{תי} בין בתפרן שתהא התפירה^{תי} מרובעת ממש ארכה כרחבה בין בגוף הבתים^{תי} שיהיה הבית מרובע ארכו כרחבו (בכל משך גבהו^{תי}) אבל על גבהו

תי ^{תי} ברייתא מנחות לה, א. מרדכי הלכות תפילין. שו"ע סעיף לט.	תי ^{תי} רב פפא שם. ורש"י שם ד"ה ובאלכסונו. שו"ע שם.	תי ^{תי} מ"א ס"ק נג.	תי ^{תי} ד"ה תיתורא.	תי ^{תי} רב פפא שם.	תי ^{תי} ד"ה תיתורא.	תי ^{תי} רב פפא שם.						
תי ^{תי} תשובת מהר"ם דפוס פראג סי' סח. מובא בב"י בשם תשובה אשכנזית (מהרי"ל). שו"ע סעיף לט.	תי ^{תי} ספר התרוסה סי' רט.	תי ^{תי} ספר התרוסה סי' רט.	תי ^{תי} תפילין פ"ג ה"ב. רא"ש הלכות תפילין סי' ט. וראה גם לקמן סע"ז.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.
תי ^{תי} תפילין פ"ג ה"ב. רא"ש הלכות תפילין סי' ט. וראה גם לקמן סע"ז.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.	תי ^{תי} ראה חקרי הלכות ח"ה נב, ב.

ס עור הבתים מצוה לעשותן שחורתפג כמו הרצועות ואע"פ שברצועות הוא הלכה למשה מסיני תפד ולא

תי ^{תי} מנחות לה, א. רמב"ם שם. לקמן	תי ^{תי} רמב"ם שם. לקמן											
--	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 18

כוונות בעשית תפילין

שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א, לב

תפילין^{ק"י} ומזוזה והרי זה כאילו נתעבד גם לתפילין ומזוזה^{ק"א} שיש בכלל מאתים מנה^{ק"ב} אבל המעובד לשם מזוזה פסול לתפילין כי קדושת התפילין גדול מקדושת המזוזה וטוב שיוציא בשפתיו^{ק"ג} לשם ספר תורה או לשם תפילין ולא די במחשבה:

יא וצריך שיהא מעובד לשמו^{ק"ד} כגון בספר תורה לשם ספר תורה ובתפילין לשם תפילין^{ק"ה} ובמזוזה לשם מזוזה והמעובד לשם ספר תורה כשר גם לתפילין ומזוזה^{ק"ו} שהרי קדושת ספר תורה חמורה מקדושת

ק"י רא"ש הלכות ספר תורה סי' ג.
וראה ספר התרומה סי' קצב. וראה גם לעיל סי' יא ס"ג לענין ציצית וש"נ.
לקמן סעיף לא לענין כתיבה.

ק"י תשובת רב יהודאי גאון בשבלי הלקט ענין תפילין (אוצה"ג ברכות חלק התשובות סי' פז וש"נ).
ק"א ולענין כתיבת גט ראה לקמן סי' סב ס"ו.
ק"ב ראה חקרי הלכות ח"ה לז, א.

ק"ד גיטין נד, ב. ספר התרומה סי' קצ.
הגהות מרדכי סוף הלכות תפילין בשם רבינו שמשון. שו"ע סעיף ח. ספר יראים סי' ת. וראה לקמן סל"א.
ק"ה טור.
ק"ו ב"י.

על דבריהם^{ת"ט} כשאי אפשר בענין אחר כדי שלא להתבטל מסצות תפילין ויכול ג"כ לברך עליהן^{ת"י} עד שימצא אחרים:

יז עור הבתים^{ת"ח} צריך שיהא מעובד לשמו כמו קלף הפרשיות^{ת"ט} וי"א^{ת"י} שאינו דומה לקלף הפרשיות שהפרשיות הן עיקר הקדושה^{ת"כ} אבל הבתים הן טפלין ומשמשים להם וא"צ עיבוד לשמו ויש לסמוך

להס"א [שם].
ת"ט עי' ס"א סי' סב ס"ק ו.
ת"כ ב"י. שו"ע סעיף לז.
ת"כ"י ס"א ס"ק נא.

ת"ט דלעיל סעיף י"א.
ת"ס רש"י סנהדרין שם ד"ה אע"ג נעי' ס"א ס"ק נא]. רמב"ם הל' תפילין פ"ג הט"ו ומכשיר גם בשאינו מעובד כלל אבל אין להקל אלא בצירוף דעת רש"י

ת"ח ברייתא סנהדרין סח, ב כרשב"ג. תוס' שם ד"ה אע"ג. ספר התרומה סי' רז. רא"ש הלכות תפילין סי' ג. טור בשם רב כהן צדק. וראה לקמן סי' לג ס"ה בענין השחרת הבתים והרצועות.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 18

כוונות בהנחת תפילין

שולחן ערוך הרב, אורח חיים חלק א, כה

על יחודו ואשר לו הכח והממשלה לעשות בעליונים
ובתחתונים כרצונו וישעבד להקב"ה^{טז} הנשמה שהיא
במוח^{טז} וגם תאות ומחשבות לבו לעבודתו יתברך וע"י
הנחת תפילין יזכור את הבורא יתברך ויסעיט הנאותיו:

יא יכוין בהנחת התפילין^{טז} שצונו הקב"ה לכתוב ד'
פרשיות אלו^{טז} שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים^{טז}
ולהניחן על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח
כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים

^{טז} תלמידי רבינו יונה ברכות יד, ב (ד"ה
הרוצה). שו"ע שם. וראה העו"ב רטז
ע' כ. רכ ע' יב.
^{טז} ראה תניא פ"ט.

188 בשוה"ג.
^{טז} וכ"ה בסדור ד"ה אחר שלבש עי"ש.
וראה העו"ב תשפב ע' 70.

^{טז} טור. שו"ע סעיף ה. וראה אהלי שם
ח"ו ע' קפח.
^{טז} כדלקמן רס"ו לב. וראה שיחת י'
שבט תשכ"ח סעיף ה. לקו"ש חי"ז ע'

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 11-12
עמ' 18

ליקוטי אמרים, פרק מא

יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עלינו מצוה זו והוא כענין שום תשים עליך סלך ואזי אף אם בכל זאת לא תפול עליו איסה ופחד בהתגלות לבו ס"ס מאחר שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו ית' בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמוחו וקבלה זו היא אמיתית בלי שום ספק שהרי היא טבע נפשות כל ישראל שלא למרוד במלך הקדוש ית' הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו משא"כ אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבדו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטריך לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדוש' כו' [ובר"ס שם ד' קי"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן ואף די ש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא למדרגה זו בלי קדימת היראה עילאה כידוע ליודעים:

והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה ממדרגות תחתונות דיי"ס דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג ואינן מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות יראה במה שממשיך היראה במחשבתו כי בשעה ורגע זו עכ"פ מורא שמים עליו עכ"פ כמורא בשר ודם הדיוט לפחות שאינו סלך המביט עליו שנמנע בעבורו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו שזו נק' יראה כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי

ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב. אעפ"כ לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב ולפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד במס"ה הקב"ה כנ"ל שתהא בהתגלות לבו או מוחו עכ"פ דהיינו להתבונן במחשבתו עכ"פ גדולת א"ס ב"ה ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות סלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוחר כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין וגם יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלובש באותיו וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלובשות דרך פרט בפ' קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלובש בפ' שמע והיה אם שמע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו' ובעטיפת ציצית

מקור התורה והמצות שהוא הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה שהן בחי' ממלא כל עלמין ובחי' סובב כל עלמין כמ"ש בס"א באריכות. אבל יחוד נפשו והתכללותה באור ה' להיות לאחדים בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמיתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד ולהיות נכרת ונבדל ה"ו מיחודו ואחדותו ית' בשום אופן אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש שזהו כל עסק הנשמות בג"ע כדאיתא בגמרא ובזהר אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה' וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי נשמה וכו' ואתה נפתחה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני כו' כלום' מאחר שאתה נפתחה בי ואתה עתיד ליטלה ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחודה באחדותך וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא והיינו על ידי התקשרות מחשבתני במחשבתך ודיבורי בדיבורך באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנכח כמו ברוך אתה זכה"ג והנה בהכנה זו של מסירת נפשו לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה כו' וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו לפחות כנודע שעיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחיל' הלימוד בבינונים וכמו בגט וס"ת שצריכים לשמה לעכב ודיו שיאמר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשם קדושת ס"ת או לשמו ולשמה כו' וכשלוסד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ כי בכל שעה ושעה היא המשכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים והמשכת החיות שבשעה שלפניה חוזרת למקורה [בסוד רצוא ושוב שבס' יצירה] עם כל התורה ומעשים טובים של התחתונים כי בכל שעה שולט צירוף אחד מ"ב צירופי שם הוי"ה ב"ה ב"ב שעות היום וצירופי שם אדנ"י בלילה כנודע.

והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה' ע"י התורה והתפלה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה למקורו תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כמשל שמחת המלך בבוא אליו בנו יחידו בצאתו מן השביה ובית האסורים כנ"ל. והנה כוונה זו היא אמיתית באמת לאמיתו לגמרי בכל נפש מישראל בכל עת ובכל שעה מאהבה הטבעית שהיא ירושה לנו מאבותינו. רק שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדולת ה' להשיג דחילו ורחימו שכליים וכולי האי ואולי וכו' כנ"ל:

רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם כו' תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם כו' רק שיראה זו נקראת יראה תתאה ויראת חטא שקודמת לחכמתו ויראה עילאה הוא ירא בושת כו' דאית יראה ואית יראה כו' אבל בלי יראה כלל לא פרחא לעילא באהבה לבדה כמו שהעוף אינו יכול לפרוח בכנף אחד דדחילו ורחימו הן תרין גדפין [כמ"ש בתיקונים] וכן היראה לבדה היא כנף אחד ולא פרחא בה לעילא אף שנק' עבודת עבד וצריך להיות ג"כ בחי' בן לעורר האהבה הטבעית עכ"פ המסותרת בלבו שתהא בהתגלות מוחו עכ"פ לזכור אהבתו לה' אחד במחשבתו וברצונו לדבקה בו ית' וזאת תהיה כוונתו בעסק התורה או המצוה הזו לדבקה בו נפשו האלהית והחיונית ולבושיהן כנ"ל.

אך אמנם אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקייסן והיא היא המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה ע"י עסק התורה והמצות שהוא מלוכש בהן ויתכוין להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל:

הגהה. (וגם על ידי זה יתפתקו גם כן הגבורות בחסדים מסילא בהתכללות הסודות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פי"ד שתי"ג מצות התורה נמשכות מחיזורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבו שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הזה צריך להיות בלבו אהבה רבה לה' לבדו לעשות נחת רוח לפניו לבד ולא לרוות נפשו הצמאה לה' אלא כברא דאשתדל בתר אבוי ואמי' דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל בשם רעיא מהימנא]. מ"ם יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפץ בזה בכל לבו מ"ם מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחדים ממש כמש"ל כי עי"ז מתיחדים ג"כ

מכולת הזהב – פירוטו הראשון של המשכן. משה רבנו מקבל הסבר מפורט על טכנולוגיית הייצור של פריט זה.

חלק ג. שיעורים 13-14

66

מבוא

68 בראשית פרק לג (פרשת וישלח) עם פירוש רש"י

עשרה בתשרי ב' אלפים תמ"ט. השמש הסתווית דועכת לאיטה. משה רבנו יורד מהר סיני.

70 בבא בתרא יד א.

הוא מביא אתו שני חצאים של קוביית ספיר בגודל חצי מטר.

71 שמות פרק ל"ד (פרשת תישא) עם פירוש רש"י ואיבן עזרא

בעשרים ושמונה באב ב' תמ"ט הוא חוצב ממנו שני מקבילוני ספיר.

72

בקרוב

72 מסכת מנחות מג ב.

הקופסא השחורה: הפעם היא מכילה עצם, שמזוהה עם צבעם של ים, שמיים וספיר.

73 במדבר פרק ט"ו (פרשת שלח) עם פירוש רש"י

74 מדרש תנחומא שלח ט"ו

76

נרתיק הזהב

למרבה האירוניה, כעת על פני העצם המדובר לא נותרו אפילו עקבות של צביעה בכחול.

76 שמות פרק ל"ה (פרשת ויקהל) עם פירוש רש"י

י"א בתשרי ב' תמ"ט. למחרת שובו של משה רבנו, במדבר סיני מתחיל פרוייקט השנה – הקמת המשכן.

78 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם פירוש רש"י

מכולת הזהב – פירוטו הראשון של המשכן. משה רבנו מקבל הסבר מפורט על טכנולוגיית הייצור של פריט זה.

80 במדבר פרק ז' (פרשת נשא) עם פירוש רש"י

הזכות לשנע את המבנה יקר הערך שמורה בין שאר זכויות היתר לשבט לוי לבדו, והשינוע נעשה בדרך מיוחדת: על הכתפיים, אך בלי לגעת בנרתיק עצמו.

82 במדבר פרק ג' (פרשת במדבר) עם פירוש רש"י

83

שאלות לדין

83 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם פירוש רמב"ן

הכיתובים על המחצית האחת דנים בקשר שבין אדם והשם, ואלה שעל האחרת – על יחסים בין בני האדם...

כורי מחצב הספירים הידועים ביותר נמצאים בהודו, בסרי לנקה, בויטנאם, בסין ובמדגסקר. אבנים אלה התגלו גם במכרה סודי בחצי האי סיני, שהיה ידוע אך ורק למשה רבנו. הוא מגלה אותו לאחר עליית הראשונה להר סיני.

הביגוד המיוחד לכוהני המקדש נוצר על פי טכנולוגיות ייחודיות ובלעדיות.

107 רמב"ם עבודה, כלי המקדש והעובדים בו, פרק ט', הלכה ז'

בעזרתו של שמיר על האבנים המשובצות בתוך החושן נחרטו 17 מילים: 12 שמות של בני יעקב, וכן (בנפרד) שמותיהם של אברהם, יצחק ויעקב, ובנוסף לכך שתי המילים "שבטי ישראל".

108

תורת החי המקראית

108 סוטה מח ב.

אחד ממנגנונים ביולוגיים ייחודיים אלה היה, ככל הנראה, גם שמיר...

109 פרקי אבות ח', ו'

110

תניא מספרת

110 קונרס ומעין, מאמר א' פרק ג'

תניא מספרת, שאת כל ברואי העולם ניתן לחלק לארבע קבוצות – דומם, צומח, חי, מדבר.

84 ליקוטי שיחות, כרך ל"ו, עמ' 95-90

89

עברית ב-5 דקות

89 צהר לתיבה, בעל הטורים

מספר 620 מסמל את התורה: שמכילה 7 מצוות בני נח ו- 613 מצוות לצאצאי התגלות סיני.

90 ליקוטי שיחות, כרך כ"ט עמוד 110 הערה 50

93 ויקרא פרק י"ט (פרשת קדשים) עם פירוש רש"י ואהבת לרעך כמוך

97 תניא, פרק ל"ב

98

פעילות יצירתית

98 שמות פרק ל"ב (פרשת תשא) עם פירוש רש"י

מעניין לציין, שהכתב בעצם אינו "רשום" על אבן החן, אף לא חקוק מעליו. הכתב "חרוט" על הלוחות מפולשות וחודר את כל עובי הספיר.

100 ליקוטי שיחות, פרשת חוקת נ"ו, א'

101

בגדי כהונה

101 שמות פרק כ"ח (פרשת תצוה) עם פירוש רש"י

שמות פרק ל"ג

עֲדִיָּם. מִהֵרָ חוֹרֵב. **ז** וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וְנָטָה-
לוֹ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה. תִּרְחַק מִן-הַמִּחֲנֶה, וְקָרָא לוֹ, אֹהֶל
מוֹעֵד; וְהָיָה, כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה, יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד,
אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה. **ח** וְהָיָה, כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל,
יָקוּמוּ כָל-הָעָם, וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ; וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי
מֹשֶׁה, עַד-בֹּאוֹ הָאֹהֶלָה. **ט** וְהָיָה, כִּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה,
יִרְדַּע מוֹרֵד הָעֵנָן, וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל; וְדַבֵּר, עִם-מֹשֶׁה.
י וְרָאָה כָל-הָעָם אֶת-עֲמוּד הָעֵנָן, עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל;
וְקָם כָּל-הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ, אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ. **יא** וְדַבֵּר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-
רֵעֵהוּ; וְשָׁב, אֶל-הַמִּחֲנֶה, וּמִשְׁרָתוֹ יִהְיוּשַׁע בֵּין-גּוֹן נָעַר,
לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל.

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה - אִתָּה
וְהָעָם, אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: אֶל-הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר, לְזֶרְעֲךָ,
אֲתַנְנֶנָּה. **ב** וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ, מִלְּאָךְ; וְגִרְשָׁתִי, אֶת-
הַכְּנַעֲנִי הָאֹמְרִי, וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי, הַחַיִּי וְהַיְבוּסִי.
ג אֶל-אֶרֶץ זִבְתַּת חֶלֶב, וּדְבָשׁ: כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ,
כִּי עִם-קִשְׁה-עֶרְפָּךָ אֲתָה - פֶּן-אֲכַלְךָ, בְּדֶרֶךְךָ. **ד** וַיִּשְׁמַע
הָעָם, אֶת-הַדְּבָר הַרַע הַזֶּה - וַיִּתְאַבְּלוּ; וְלֹא-שָׁתוּ אִישׁ
עֲדָיו, עָלָיו. **ה** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, אָמַר אֶל-
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם-קִשְׁה-עֶרְפָּךָ - רַגַע אֶחָד אֶעֱלֶה
בְּקִרְבְּךָ, וְכִלְיִתִּיךָ; וְעַתָּה, הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ,
וְאַדְעָה, מָה אֶעֱשֶׂה-לְךָ. **ו** וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-

לש"י

ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא
שיעור זעמו, שנאמר (ישעיה כו ב) חבי
כמעט רגע עד יעבור זעם, ואכלה אתכם,
לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך:
ועתה -
פורענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם
מעליכם:
ואדעה מה אעשה לך -
בפקודת שאר העון. אני יודע מה שבלבי
לעשות לך:
(ז) את עדים מהר חורב -
את העדי שהיה בידם מהר חורב:
(ח) ומשה -
מאותו עון והלאה:

כי לא אעלה בקרבך -
לכך אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:
כי עם קשה ערף אתה -
וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה
אני עליכם זעם:
אכלך -
לשון כליון:
(ד) הדבר הרע -
שאין השכינה שורה ומהלכת עמם:
איש עדי -
כתרים שניתנו להם בחורב, כשאמרו נעשה
ונשמע:
(ה) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך -
אם אעלה בקרבך, ואתם ממרים בי בקשיות

(א) לך עלה מזה -
ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, לכך
נאמר עלה.
דבר אחר: כלפי שאמר לו בשעת הכעס
(שמות לב ז) לך רד, אמר לו בשעת רצון
לך עלה:
אתה והעם -
כאן לא נאמר ועמך:
(ב) וגרשתי את הכנעני וגו' -
שש אומות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם
מאליו:
(ג) אל ארץ זבת חלב ודבש -
אני אומר לך להעלותם:

רש"י

לד ב) ועלית בבקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בהם (דברים י י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו', מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון. אמור מעתה אמצעיים היו בכעס.

בעשרה בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, ומסר לו לוחות אחרונות. וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד:

ושב אל המחנה -

תרגומו: ותב למשירתא. לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין.

וראה כל העם -

וחזן.

ונצבו -

וקיימין.

והביטו -

ומסתכלין.

והשתחוו -

וסגדין. ומדרשו: ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבם:

שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהליו:

(ט) ודבר עם משה -

כמו ומדבר עם משה. תרגומו: ומתמלל עם משה שהוא כבוד שכינה. כמו (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו, ואינו קורא מדבר אליו. כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

(י) והשתחוו -

לשכינה:

(יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים -

ומתמלל עם משה:

ושב אל המחנה -

לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובשמונה עשר שרף את העגל ודן את החוטאים, ובתשעה עשר עלה, שנאמר (שמות לב ל) ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו', עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר (דברים ט יח) ואתנפל לפני ה' וגו', ובראש חדש אלול נאמר לו (שמות

יקח את האהל -

לשון הווה הוא, לוקח אהליו ונוטהו מחוץ למחנה, אמר מנודה לרב, מנודה לתלמיד:

הרחק -

אלפים אמה, כענין שנאמר (יהושע ג ד) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה:

וקרא לו -

והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה:

כל מבקש ה' -

מכאן למבקש פני זקן כמקבל פני השכינה:

יצא אל אהל מועד -

כמו יוצא. דבר אחר: והיה כל מבקש ה' - אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם הרי הוא באהליו של משה:

(ח) והיה -

לשון הווה:

כצאת משה מן המחנה -

ללכת אל האהל:

יקומו כל העם -

עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם:

והביטו אחרי משה -

לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מובטח,

שמות פרק ל"ד

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, פֶּסֶל-לֶדָה שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים; וְכָתַבְתִּי, עַל-הַלְּחָת, אֶת-הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלְּחָת הַרְאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ. **ב** וְהָיָה נֶכּוֹן, לַבִּקֵּר; וְעָלִיתָ בַּבִּקֵּר אֶל-הַר סִינַי, וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הַהָר. **ג** וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ, וְגַם-אִישׁ אֶל-יְרֵאָה בְּכָל-הָהָר; וְגַם-הַצֹּאֵן וְהַבִּקֵּר אֶל-יָרְעוּ, אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא. **ד** וַיִּפְסַל שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים, וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבִּקֵּר וַיַּעַל אֶל-הַר סִינַי, פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֹתוֹ; וַיִּקַּח בְּיָדוֹ, שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים.

לש"י

נאמר פסל לך:

(ב) נכון -

מזומן:

(ג) ואיש לא יעלה עמך -

הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלה, שלטה בהן עין רעה, אין לך מדה יפה מן הצניעות:

אמר: אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלוקל אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה: כתוב לה כתובה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך: אתה קרעת אותה, אתה קנה לך נייר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי.

כן המלך זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לך

(א) פסל לך -

הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה:

פסל לך -

אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות.

משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה.

איבן עזרא

הר סיני וירד עמהם. גם עלה ועמד שם הפעם הראשונה.

בכל ההר -

אע"פ שיהיה רחוק ממקום הכבוד.

[לד, ד]

ויפסול -

מנהג הלשון לדבר ככה לאמר: ויקח בידו שני לוחות אבנים. ולא אמר ויקח בידו שני הלוחות. כמו: וה' המסיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה'. ולא אמר: מאתו וככה בפסוק אחד בני ישראל חמש פעמים. והנה הוא דרך צחות.

היו שניהם.

ועוד: כי הראשונים הם: מעשה אלהים. והשניים מעשה משה.

[לד, ב]

והיה נכון לבוקר ועלית -

זאת היא הפעם השלישית, שבכל פעם ישב ארבעים יום וארבעים לילה.

[לד, ג]

ואיש -

בעבור שעלה אהרן ובניו עמו אחר מעמד

[לד, א]

ויאמר, פסל לך -

כמו: לך לך. ואתה קח לך

וטעם כראשונים -

כמדתם.

אמר הגאון: כי השניים נכבדים מהראשונים, כי השניים נתנו ביום קדש וביום הכפורים ולא כן הראשונים. כי הם ירדו ביום ל"ז בתמוז וביום חול. ויש עם השניים זכר שלוש בריתות ובשניים כתוב ולמען ייטב לך. והראשונים נשתברו ואלה כדברי חלום לא מעלין ולא מורידין, כי מכתב אלוהים

במדבר פרק ט"ז

לז וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. **לח** דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאמַרְתָּ אֲלֵהֶם, וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם, לְדַרְתָּם; וְנָתַנּוּ עַל-צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תַּכְלֵת. **לט** וְהָיָה לָכֶם, לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַיִּזְכַּרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת יְהוָה, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם; וְלֹא-תִתְּרוּ אַחֲרָיִם לְבַבְכֶם, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, אֲשֶׁר-אַתֶּם זֹנִים, אַחֲרֵיהֶם. **מ** לְמַעַן תִּזְכְּרוּ, וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי; וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים, לֹא-לְהִיכֶם. **מא** אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לִהְיוֹת לָכֶם, לֵאלֹהִים: אֲנִי, יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם.

רש"י

ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם. ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר ועשיתם את כל מצותי:

על כנפי בגדיהם -

כנגד (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים. על ארבע כנפות ולא בעלת שלוש ולא בעלת חמש, כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמר במצרים (שמות ו, ו - ז):

והוצאתי
והצלתי
וגאלתי
ולקחתי:

פתיל תכלת -

על שם שכול בכורות. רגומו של שכול: תכלא.

ומכתם הייתה בלילה וכן צבע התכלת דומה לצבע רקיע המשחיר לעת ערב.

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים.

אלוהיכם -

נאמן ליפרע:

אשר הוצאתי אתכם -

על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותיי:

אני ה' אלוהיכם -

עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום, לא שנעשה ונטול שכר, אנו לא עושים ולא נוטלים שכר, על כורחכם אני מלככם. וכן הוא אומר (יחזקאל כ, לג) אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם.

דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשאינה של בכור. אני הוא עתיד להבחין ולהיפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא.

ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה? לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה, שאף היא שקולה ככל המצוות. וכן הוא אומר בעזרא (נחמ"ט ט, יג - טו) ועל הר סיני

(לח) ועשו להם ציצית -

על שם הפתילים התלויים בה. כמו (יחזקאל ח, ג) ויקחני בציצית ראשי.

דבר אחר: ציצית -

על שם וראיתם אותו, כמו (שה"ש ב, ט) מציץ מן החרכים:

תכלת -

צבע ירוק של חלזון:

(לט) וזכרתם את כל מצוות ה' -

שמניין גימטרייה של ציצית שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תר"ג:

ולא תתורו אחרי לבבכם -

כמו (לעיל יג כה) מתור הארץ. הלב והעיניים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות.

העין רואה. והלב חומד. והגוף עושה את העבירות:

(מא) אני ה' -

נאמן לשלם שכר:

מדרש תנחומא שלה ט"ז

**ויאמר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל
ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם.**

זה שאמר הכתוב: אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה (תה' צז יא), ה' חפץ למען צדקו (ישע' מב כא).

זרע להם הקדוש ברוך הוא את התורה ואת המצוות לישראל, כדי להנחילם חיי העולם הבא. ולא הניח דבר בעולם, שלא נתן בו מצווה לישראל.

יצא לחרוש, (שנאמר): לא תחרוש בשור ובחמור (דבר' כב ז).
לזרוע, לא תזרע כרמך כלאים (שם שם ט).
לקצור, כי תקצור קצירך בשדה (שם כד יט).
בדישה, לא תחסום שור בדישו (שם כה ד).

בעיסה, ראשית עריסותיכם.
שחט, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה (שם יח ג).

קן צפור, שלח תשלח (שם כב ז).

חיה ועוף, ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויק' יז יג).

נטע, וערלתם ערלתו (שם יט כג).

קבר מת, לא תתגודדו (דב' יד א).

מגלח שער ראש, לא תקיפו פאת ראשכם (ויקר' יט כז).

בנה בית, ועשית מעקה (דב' כב ח).

(במזוזה) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך (שם ו ט).

נתכסה בטלית, **ועשו להם ציצית**. ועשו להם, תעשה ולא מן העשוי, שלא יוציא נימין מן הטלית ויעשה מהן ציצית, אלא מצווה להביא לבן ותכלת ויעשה.

אימת?

כשיהיה תכלת. ועכשיו אין לנו אלא לבן, שהתכלת נגנז, מצווה בלבן.

על כנפי, ולא באמצע, אלא על כנף.

פתיל, והוא צריך לפתלן.

אמר רבי מאיר:

מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים?

שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, והרקיע דומה לכסא הכבוד. ומתוך שהוא רואה אותו, זוכר את קונו, שנאמר: ויראו את אלהי ישראל (שמו' כד ז).

והיה לכם לציצית

שתהא נראית.

וכמה שיעורה?

בית שמאי אומרים: ארבע אצבעות.

ובית הלל אומרים: שלש.

וכמה הן חושין?

בית שמאי אומרים: ארבעה.
ובית הלל אומרים: שלשה.

וראיתם אותו

פרט לכסות לילה.

אתה אומר, פרט לכסות לילה, או אינו אלא פרט לסומין?

הרי הוא חוזר ואומר: למען תזכרו, הרי נתן ראייה, ונתן זכירה. זכירה, למי שאינו רואה. וראיה, למי שהוא רואה.

וראיתם אותו

אותו ולא אותה. שאם עשית כן, כאילו כסא הכבוד אתה רואה, שהוא דומה לתכלת.

וראיתם וזכרתם

המראה מביא לידי זיכרון, וזיכרון מביא לידי מעשה, שנאמר: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי.

למה?

כי לא דבר רק הוא מכס.

משל למה הדבר דומה?

לבעל הבית שהיה שוקל ארנוניות, וכותב אנפריות. אמר ליה אביו: בני, הוי זהיר באנפריות, שחיך נתון בהן. כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: כי לא דבר רק הוא מכס כי הוא חייכם (דבר' לב מז).

ולא תתורו אחרי לבבכם

הלב והעיניים הן סרסורין לגוף, שהן מזנים את הגוף. לכך נאמר: למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי.

משל לאחד שהיה מושלך לתוך המים, הושיט לו הקברניט את החבל. אמר לו: תפוש החבל הזה בידך ואל תניחיהו, שאם תניחיהו אין לך חיים. אף כאן אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: כל זמן שאתם מדובקין במצות, נאמר עליכם: ואתם הדבקים בה' אלהיכם, חיים כלכם היום (שם ד ד). וכן הוא אומר: החזק במוסר אל תרף, נצרה כי היא חייך (מש' ד יג).

והייתם קדשים

בזמן שאתם עושים את המצות, אתם מקודשים ואימתכם מוטלת על האומות. פירשתם מן המצות ועשיתם העברות, מיד מחוללין אתם. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בעולם הזה, על ידי יצר הרע, אתם פורשין מן המצות. לעתיד לבא, אני עוקרו מכס, שנאמר: והסירתי את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר, ואת רוחי אתן בקרבכם, ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואת משפטי תשמרו וגו' (יחזקאל לו כו-כז):

שמות פרק ל"ה

מלאים: לאפוד, ולחשן. וְכָל-חֲכָם-לֵב, בְּכֶם. יבאו וַיַּעֲשׂוּ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה. יֵאָ אֶת-הַמִּשְׁכָּן-אֶת-אֹהֶלוֹ, וְאֶת-מִכְסָּהוּ; אֶת-קַרְסֵיוֹ, וְאֶת-קַרְשָׁיו, אֶת-בְּרִיחָו, אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו. יב אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו, אֶת-הַכַּפְּרֹת; וְאֵת, פְּרֹכֶת הַמִּסְךָ. יג אֶת-הַשְּׁלֶחַן וְאֶת-בְּדָיו, וְאֶת-כָּל-כְּלָיו; וְאֵת, לֶחֶם הַפָּנִים. יד וְאֶת-מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת-כְּלֵיהָ, וְאֶת-גִּרְתֵיהָ; וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר. טו וְאֶת-מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת, וְאֶת-בְּדָיו, וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים; וְאֶת-מִסְךְ הַפֶּתַח, לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן. טז אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה, וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ, אֶת-בְּדָיו, וְאֶת-כְּלָיו; אֶת-הַכִּיֹּר, וְאֶת-כַּנּוֹ. יז אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר, אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנֵיהֶ; וְאֵת, מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר.

א וַיִּקְהַל מֹשֶׁה, אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה, לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם. ב שֵׁשֶׁת יָמִים, תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן, לַיהוָה; כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, יוּמָת. ג לֹא-תַבְעֲרוּ אֵשׁ, בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם, בְּיוֹם, הַשַּׁבָּת. {ב} ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: זֶה הַדְּבָר, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר. ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה, לַיהוָה, כָּל נָדִיב לְבוֹ, יְבִיֵאֶה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה: זָהָב וְכֶסֶף, וְנַחֲשֵׁת. ו וּתְכַלֶּת וְאָרְגָמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. ז וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים, וְעִצֵּי שִׁטִּים. ח וְשֶׁמֶן, לְמָאֹר; וּבְשָׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. ט וְאֲבָנֵי-שֹׁהַם וְאֲבָנֵי,

ל"ה

(יב) ואת פרכת המסך -

פרוכת המחיצה. כל דבר המגין, בין מלמעלה בין מכנגד, קרוי מסך וסכך. וכן (איוב א י) שכת בעדו. (הושע ב ח) הנני שך את דרכך:

(יג) לחם הפנים -

כבר פירשתי (שמות כה כח) על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה:

(יד) ואת כליה -

מלקחים ומחתות: נרתיה - לוצי"ש בלעז [מנורות] בזיכים שהשמן והפתילות נתונן בהן:

(ד) זה הדבר אשר ציווה ה' -

לי לאמר לכם:

(ה) נדיב לבו -

על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתן:

(יא) את המשכן -

יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרויים משכן:

את אהלו -

הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג:

ואת מכסהו -

מכסה עורות האילים והתחשים:

(א) ויקהל משה -

למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר. והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידיים, אלא הן נאספים על פי דבורו. ותרגומו: ואכנש:

(ב) ששת ימים -

הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:

(ג) לא תבערו אש -

יש מרבתינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, יש אומרים לחלק יצאת:

רש"י

ואת מסך שער החצר -

וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה
אמצעיות של רוחב החצר, שהיה חמישים
רחב, וסתומין הימנו לצד צפון חמש עשרה
אמה וכן לדרום, שנאמר (שמות כז יד)
וחמש עשרה אמה קלעים לכתף:

וילון שלפני המזרח שלא היו שם לא קרשים
ולא יריעות:

(יז) את עמודיו ואת אדניה -

הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה,
וכן דברים הרבה:

ואת שמן המאור -

אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר
שמנים. כמו שמפורש במנחות (דף פו א):
מגרגרו בראש הזית, והוא כתית וזך:

(טו) מסך הפתח -

שמות פרק כ"ה

י' וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. עֲצֵי שִׁטִּים: אֲמָתִים וַחֲצֵי אָרְכּוֹ. וְאָמְהָ וַחֲצֵי רִחְבּוֹ. וְאָמְהָ וַחֲצֵי רִחְבּוֹ. וְאָמְהָ וַחֲצֵי קִמְתּוֹ. **יא'** וַצִּפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב. טְהוֹר. מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנֻהוּ; וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב. סָבִיב. **יב'** וַיִּצְקֶתָ לוֹ, אַרְבַּע טַבַּעֲתֹת זָהָב, וְנָתַתְּהָ, עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹתָיו; וְשָׂתִי טַבַּעֲתֹת, עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת. וְשָׂתִי טַבַּעֲתֹת, עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִית. **יג'** וְעָשִׂיתָ בְּדֵי, עֲצֵי שִׁטִּים; וַצִּפִּיתָ אֹתָם, זָהָב. **יד'** וְהִבַּאתָ אֶת-הַבְּדִים בְּטַבַּעֲתֹת, עַל צִלְעֹת הָאֲרוֹן, לְשֵׂאת אֶת-הָאֲרוֹן. בָּהֶם. **טו'** בְּטַבַּעֲתֹת, הָאֲרוֹן, יִהְיוּ, הַבְּדִים: לֹא יִסְרוּ, מִמֶּנּוּ. **טז'** וְנָתַתְּ, אֶל-הָאֲרוֹן-אֵת, הָעֵדוּת, אֲשֶׁר אֲתָן, אֵלֶיךָ. **יז'** וְעָשִׂיתָ כַּפֹּתָ, זָהָב טְהוֹר: אֲמָתִים וַחֲצֵי אָרְכָּהּ.

וְאָמְהָ וַחֲצֵי רִחְבָּהּ. **יח'** וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרָבִים, זָהָב; מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם, מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּתָ. **יט'** וְעָשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצָה, מִזֶּה, וּכְרוֹב-אֶחָד מִקְצָה, מִזֶּה; מִן-הַכַּפֹּתָ תַעֲשׂוּ אֶת-הַכְּרָבִים, עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו. **כ'** וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפַיִם לְמַעְלָה, סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּתָ, וּפְנִיָהֶם, אִישׁ אֶל-אָחִיו; אֶל-הַכַּפֹּתָ-יִהְיוּ, פְּנֵי הַכְּרָבִים. **כא'** וְנָתַתְּ אֶת-הַכַּפֹּתָ עַל-הָאֲרוֹן, מִלְּמַעְלָה; וְאֶל-הָאֲרוֹן-תִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת, אֲשֶׁר אֲתָן אֵלֶיךָ. **כב'** וְנוֹעַדְתִּי לָךְ, שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּתָ מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרָבִים, אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדוּת-אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אוֹתְךָ, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רש"י

על צלעו האחת:

צלעו -

צדו:

(יג) בדי -

מוטות:

(טו) לא יסרו ממנו -

לעולם:

(טז) ונתת אל הארון -

כמו בארון:

העדות -

התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצוית אתכם מצוות הכתובות בה:

(יז) כפרת -

כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו

שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(יב) יצקת -

לשון התכה כתרנומו:

פעמתי -

כתרגומו:זויתיה.

ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונות שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים, אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם, הנושאים את הארון, מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם (צח ב):

ושתי טבעות על צלעו האחת -

הן הן הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו.

והו"ו זו יתירה היא ופתורנו כמו שתי טבעות, ויש לך לישבה כן ושתיים מן הטבעות האלו

(י) ועשו ארון -

כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגו שקורין אישקרי"ן בלעז [ארגו] יושב על שוליו:

(יא) מבית ומבחוץ תצפנו -

שלושה ארונות עשה בצלאל, שתיים של זהב ואחד של עץ, וארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ:

זר זהב -

כמין כתר מקיף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל

רש"י

ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה:

(כב) ונועדתי -

כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך:

ודברתי אתך מעל הכפורת -

ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו'.

משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל - הרי וי' זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא:

(יט) ועשה כרוב אחד מקצה -

שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה:

מן הכפרת -

עצמה תעשו את הכרובים. זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת:

(כ) פרשי כנפים -

שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא עשרה טפחים בחלל בין הכנפים לכפרת, כדאיתא בסוכה (דף ה ב):

(כא) ואל הארון תתן את העדות -

לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו.

וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ כ) ויתן את העדות אל הארון,

עליו כמין דף:

אמתים וחצי ארכה -

כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה. פירשו רבותינו: שהיה עוביה טפח:

(יח) כרבים -

דמות פרצוף תינוק להם:

מקשה תעשה אותם -

שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים, שקורין שולדי"ץ [מולחמים] אלא הטל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו:

מקשה -

בטידי"ץ בלעז [עשוי בהכאה]. כמו (דניאל ה ז) דא לדא נקשן:

קצות הכפורת -

ראשי הכפרת:

במדבר פרק ז

הַעֲגֹלֹת וְאֶת-הַבָּקָר; וַיִּתֵּן אוֹתָם, אֶל-הַלְוִיִּם. **ז** אֵת שְׁתֵּי הָעֲגֹלֹת, וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר-נָתַן, לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן: כָּפִי, עֲבַדְתֶּם. **ח** וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגֹלֹת, וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר-נָתַן, לְבְנֵי מְרָרִי: כָּפִי, עֲבַדְתֶּם, בְּיַד אִיתָמָר, בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. **ט** וְלְבְנֵי קָהָת, לֹא נָתַן: כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם, בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ. **י** וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים, אֵת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ, בְּיוֹם, הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ; וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת-קַרְבָּנָם, לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ. **יא** וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה: נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם, נְשִׂיא אֶחָד לְיוֹם, יִקְרִיבוּ אֶת-קַרְבָּנָם, לְחֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ.

א וַיְהִי בְיוֹם כְּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת-הַמִּשְׁכָּן, וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו, וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו; וַיִּמְשָׁחֵם, וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם. **ב** וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁי בַיִת אֲבֹתָם: הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה, הֵם הָעֹמְדִים עַל-הַפְּקָדִים. **ג** וַיָּבִיאוּ אֶת-קַרְבָּנָם לְפָנֵי יְהוָה, שֵׁשׁ-עֲגֹלֹת צָב וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר-עֲגֹלָה עַל-שְׁנַיִם הַנְּשִׂאִים, וְשׂוֹר לְאֶחָד; וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם, לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן. **ד** וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. **ה** קַח, מֵאֹתָם, וְהָיוּ, לְעֹבֵד אֶת-עֲבַדְתָּ אֶהְיֶה מוֹעֵד; וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם, אִישׁ כָּפִי עֲבַדְתּוֹ. **ו** וַיִּקַּח מֹשֶׁה, אֶת-

רש"י

ויקריבו אותם לפני המשכן -

שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום.

אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחילה? אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו צבור מה שיתנדבו, ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו, ז) והמלאכה הייתה דים, אמרו מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השוהם והמילואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבו כאן תחילה:

(ז) כפי עבודתם -

שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים:

ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים, אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה, בשני גרפה הפרה, בשלישי הזו הזיה ראשונה, ובשביעי גלחו:

(ב) הם נשיאי המטת -

שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה, יד) ויכו שוטרי בני ישראל וגו':

הם העומדים על הפקודים -

שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר (במדבר א, ד) ואתכם יהיו וגו':

(ג) שש עגלת צב -

אין צב אלא מחופים וכן (ישעיה סו, כ) בצבים ובפרדים, עגלות מכוסות קרויות צבים:

(א) ויהי ביום כלות משה -

כלת כתיב, יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה:

כלות משה -

בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן, ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש, שנאמר זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' (תהילים קלב, א - ב), לפיכך נקרא על שמו, שנאמר ראה ביתך דוד (מלכים א' יב, טז):

ביום כלות משה להקים -

ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המילואים היה משה מעמידו ומפרקו

רש"י

(יא) יקריבו את קורבנם לחנוכת המזבח -

ועדיין לא היה יודע משה האיך יקריבו, אם כסדר תולדותם, אם כסדר המסעות, עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות, איש יומו:

המשכן, נשאם לבם להתנדב קורבנות המזבח לחנכו:

ויקריבו הנשיאים את קורבנם לפני המזבח -

כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה:

(ט) כי עבדת הקדש עליהם -

משא דבר הקדושה הארון והשולחן וגו', לפיכך בכתף יישאו:

(ז) ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח -

לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת

במדבר פרק ג'

זָכַר, מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמֵעֶלְהָ-שֵׁשֶׁת אֲלָפִים, וּמֵאֲתָיִם. **א**ה וּנְשֵׂיָא בֵּית-אָב לְמִשְׁפַּחַת מְרָרִי, צוּרִיָּאֵל בֶּן-אֲבִיחִיָּל; עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ, צִפְנָה. **ב**וּ וּפְקַדְתָּ מִשְׁמֶרֶת, בְּנֵי מְרָרִי-קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, וּבְרִיחֵיו וְעַמְדָּיו וְאֲדָנָיו; וְכָל-כֵּלָיו-וְכֹל, עֲבַדְתּוֹ. **ג**וּ וְעַמְדֵי הַחֹצֵר סָבִיב, וְאֲדָנֵיהֶם; וַיִּתְּדֵתֶם, וּמֵיִתְרֵיהֶם. **ד**וּ וְהַחֲנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לְפָנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִזֶּרְחָה מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו, שֹׁמְרֵים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ, לְמִשְׁמֶרֶת, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְהִזָּר הַקָּרֵב, יוֹמֵת. **ה** כָּל-פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, עַל-פִּי יְהוָה-לְמִשְׁפַּחְתָּם: כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמֵעֶלְהָ, שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אָלָף.

בז וְלִקְהַת, מִשְׁפַּחַת הַעֲמֻרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי, וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי, וּמִשְׁפַּחַת הָעֲזִיָּאֵלִי; אֵלֶּה הֵם. מִשְׁפַּחַת הַקְּהֲתִי. **בא** בְּמִסְפָּר, כָּל-זָכָר, מִבֶּן-חֹדֶשׁ, וּמֵעֶלְהָ-שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת, שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקְּדָשׁ. כֹּט מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-קְהַת, יַחְנוּ, עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן, תִּימָנָה. **בב** וּנְשֵׂיָא בֵּית-אָב, לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהֲתִי, אֲלִיָּצָפֹן, בֶּן-עֲזִיָּאֵל. **בג** וּמִשְׁמֶרֶתֶם, הָאָרֶץ וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ, וְכָלִי הַקְּדָשׁ, אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם; וְהַמִּסָּךְ-וְכֹל, עֲבַדְתּוֹ. **בד** וּנְשֵׂיָא נְשִׂאֵי הַלְוִי, אֲלֵעֶזֶר בֶּן-אֲהֲרֹן הַכֹּהֵן, פְּקַדְתָּ, שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקְּדָשׁ. **בה** לְמְרָרִי-מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי, וּמִשְׁפַּחַת הַמוּוֹשִׁי; אֵלֶּה הֵם, מִשְׁפַּחַת מְרָרִי. **בו** וּפְקַדְיָהֶם בְּמִסְפָּר כָּל-

רש"י

הלויים:

שנים ועשרים אלף -

ובפרטן אתה מוצא שלוש מאות יתרים: בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות. בני קהת שמונת אלפים ושש מאות. בני מררי ששת אלפים ומאתים. [הרי שנים ועשרים אלף ושלוש מאות]. ולמה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות, ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המניין לפדיון? אמרו רבותינו במסכת בכורות (בכורות ה א): אותן שלוש מאות לויים בכורות היו ודים שיפקיעו עצמם מן הפדיון:

פקודת כולם:

(לח) משה ואהרן ובניו -

וסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחוננים עליו יששכר וחבולון, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהילים ס, ט) יהודה מחוקקי, ומבני יששכר יודעי בינה וגו' (דה"י א' יב לג) מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולון מושכים בשבט סופר (שופטים ה יד):

(לט) אשר פקד משה ואהרן -

נקוד על ואהרן, לומר שלא היה במניין

(כט) משפחת בני קהת יחנו וגו' תימנה -

וסמוכין להם דגל ראובן החוננים תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמישים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עימהם במחלוקתם:

(לא) והמסך -

היא הפרכת, שאף היא קרויה פרכת המסך:

(לב) ונשיא נשיאי הלוי -

ממונה על כולם. ועל מה היא נשיאותו? פקודת שומרי משמרת הקודש, על ידו היה

שמות פרק כ"ה

- יב** וַיִּצְקֶתָּ לּוֹ אַרְבַּע טִבְעוֹת זָהָב וַנִּתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פְּעֻמּוֹתָיו וְשֵׁתֵי טִבְעוֹת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשֵׁתֵי טִבְעוֹת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִיָּת:
- יד** וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטִבְעוֹת עַל צִלְעוֹת הָאָרֶז לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶז בָּהֶם:
- טז** בְּטִבְעוֹת הָאָרֶז יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:
- יג** וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:
- יז** וַנִּתְּתָ אֶל-הָאָרֶז אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אָתָּן אֱלֹהֶיךָ:

רמב"ן

שנאמר בתלמוד (ע"ז יח א): כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו, וכן מדוע אחרו פעמי מרכבותיו (שופטים ה כח). ואמר הכתוב בכאן "פעמותיו" לפסיעות הכוהנים הנושאים אותו, רמז שני דברים, שיהיו הטבעות בזויות למטה ממש סמוכים למושב הארון, ושיהיה כל ארכו של ארון מפסיק בין שתי הטבעות, כי הארון ארכו למזרח, והטבעות שנים בצפון אחד בראש המזרחי ואחד במערבי, ושנים בדרום, ופעמי הכוהנים הולכים בין טבעת לטבעת, ולפניהם. ובמשנת המשכן שנו ארבע טבעות של זהב היו קבועות בו, שתיים בצפון ושתיים בדרום, שבהם היו נותנין את הבדים ולא היו זזים משם לעולם וכו'.

דלים (ישעיה כו ו), על כן הוצרכתי לפרש כי רגלים היו לארון. ופירש כי הם שמונה טבעות, ד' תחתונות לשאת אותו בהם, והעליונות היו ליופי. ואין דבריו נכונים כלל. אבל אם כדבריו שהפעם רגל, יצווה הכתוב שיהיו הטבעות בזויות התחתונות אשר הארון יושב בהן, ויקרא הצדדים התחתונים רגלים. כי לשון הקדש יתפוש כל הצורות לדמות האדם, ויאמר לכל דבר לעליונו ראש ולצד התחתון רגל: וזה באמת כך הוא, שבזויות התחתונות היו הטבעות, והארון נשא למעלה, כמו שפירשתי למעלה. אבל לפי דעתי אין פעם רגל, אבל הוא שם הפסיעה, מה יפו פעמיך (שה"ש ז ב), פסיעותיך, כעניין

(יב): ארבע פעמותיו -

כתרגומו: ארבע זויתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונין. ושתי טבעות על צלעו האחת, הן הן ארבע טבעות שבתחילת המקרא, ופירוש הכתוב ושתיים מן הטבעות האלו על צלעו האחת. כך פירש רש"י. ויפה פירש. אבל לא ידעתי למה אמר שבזויות העליונות סמוך לכפורת היו הטבעות, שהכבוד היה יתר מאד, ועוד כי דרך הכבוד הוא שיהיה הארון נשא וגבוה למעלה על כתפות הכהנים? ור"א אמר: חיפשתי בכל המקרא ולא מצאתי "פעם" שיהא זוית, רק רגל, מה יפו פעמיך (שה"ש ז ב), רגלי עני פעמי

כיבוד הורים

[שיחה ב]

ואם בעיקרה אינה מה"חמשה לאדם"⁹ אלא מחמשת הדברות הראשונות המדברים "בכבוד הבורא"¹⁰.

ב. ויש לומר הביאור בזה: בחינוך שם הלשון ש"האב והאם הם סיבת היותו בעולם. גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו", ובראב"ע"י "הבן לא יצא לעולם רק על יד אבותיו והם גמלוהו וטפחוהו ורבוהו והשקוהו והאכ"י לווה והלבישוהו". אבל ברמב"ן מדייק שהאב "מש" תתף ביצירתו", ותו לא. ובפשטות מקורו מרד"ל¹² "ג' שותפין הן באדם כו' בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבודני"¹³.

ויש לומר, דזה שהענין דכיבוד אב ואם הוא גופא "כבוד האל" הוא רק מפני ש"משתתף (עם הקב"ה) ביצירתו". דזה שהורים עושים הכל בשביל הבן, "גמלוהו וטפ" חוהו כו", אין זה בגדר "שותפות" להקב"ה, כי אע"פ שהאמת היא שהוא ית' "זן את העולם כולו", מ"ס, כיון שפעולות אלו הם דברים שבטבע, שהאדם עושה (כאילו) בכח עצמו, אין זה נק' "שותפות" עם מעשה הקב"ה; משא"כ יצירת הולד, שאין זה בכח האדם לבדו להביא את הולד לעולם אלא אך ורק בצירוף "שותפות" גלוי' דהקב"ה, ש"נותן"¹⁴ בו רוח ונשמה כו"¹⁵.

ואולי י"ל, דגם חלק האב והאם (הגוף) תלוי באופן גלוי' בהקב"ה¹⁶, וכידוע¹⁷, שכח ההולדה שבנבראים אינו בהם מצד עצמם אלא הוא כח הא"ס והבלגיבול של הקב"ה. כי נבראים מצ"ע הרי הם מצד גדרם במדה וג' בול ואין שייך שיהי' בהם מצ"ע כח ההולדה שהוא כח בלי גבול, להוליד עד א"ס (וגם עצם ההולדה הוא ענין של חידוש, כעין יש מאין), ואינו אלא מצד כח הא"ס

א. כתב הרמב"ן בפירושו עה"ת¹ ד-"עשרת הדב" רות חמשה בכבוד הבורא וחמשה לטובת האדם, כי כבד את אביך כבוד האל כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה² ונשאר חמשה לאדם בצרכו וטובתו". ומובן מדבריו, שכיבוד אב ואם הוא גם בכלל דברים שבין אדם למקום, שלכן מקומו בעשה"ד הוא בחמשת הדברות הראשונות שכולם ענינים שבין אדם למקום³, לפי שזהו ("כבוד האל") העיקר⁴ משא"כ כבוד האב והאם.

ובחינוך בשרשי המצוה דכיבוד אב ואם⁵ כ' "שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה ולא יהי' נבל ומתנכר וכפוי טובה שזו מדה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים, ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו, וכשיקבל זאת המדה בנפשו יעלה מסנה להכיר טובת האל ברוך הוא שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדה"ר ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו והעמידו על מתכותו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומושכלת שלולי הנפש שחננו האל יהי' כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ית"ש"⁶.

ולהעיר שלפי דברי החינוך מבואר (רק) שיש שייכות בין כיבוד או"א לכבוד האל⁷, כי ע"י קביעת הכרת הטובה של אביו שהולידו, יעלה מסנה להכיר טובות האל ברוך הוא⁸; אבל מלשון הרמב"ן אולי משמע, שכיבוד אב עצמו הוא בעיקר כבוד הקב"ה, "כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה", שמטעם זה מצות כיבוד אב

והנה ע"ד ביאור הנ"ל כתב גם אדמו"ר הצ"צ²⁵, ומוסיף שם ביאור טעם החילוק בין כל הכוכבים והמזלות וצבא השמים בכלל כו', שאין ראוי לחלוק להם כבוד²⁶ – אף שהם שמשים המשמשים לפניו ית' ונתנם במרום להנהיג את העולם – לאב ואם שנצטוונו לחלוק להם כבוד, ועד שנקראים שותפים להקב"ה ("ג' שותפים באדם כו'"):

כל הכוכבים כו' לא רק שאין להם שליטה וממשלה ח"ו מצד עצמם, אלא גם זה שעל ידם מנהיג הקב"ה את העולם ומשפיע לעולם, הרי אין להם שום בחירה כלל להשפיע או לא להשפיע, או להשפיע כך או כך, כי הקב"ה הוא לבדו המשפיע על ידם, כגרזן ביד החוצב בו²⁷ – ולכן אין ראוי לחלוק להם שום כבוד; משא"כ או"א שנחשבים שותפים להקב"ה בבריאת האדם, אף שבאמת גם חלקם הוא מהקב"ה שהוא המהווה ומחי' גם את האו"א (כי כמו הארץ שתוציא צמחה ע"י הכח שניתן לה מהקב"ה במאמר תדשא הארץ דשא²⁸, כן הוא הזרעת האדם ואשתו ע"י מאמר פרו ורבו) – עכ"ז נקראים שותפים להקב"ה בבריאת האדם, כי הם בעלי בחירה ובידם להזדווג או לא להזדווג, ולכן חייבים בכבודם.

ד. ולהעיר, הרי ענין העבודה זרה דדור אנוש (שחשבו שהכוכבים כו' יש להם בחירה אם לפעול ולהשפיע בכחו של הקב"ה) אינו רק טעות בלבד, שטעו בה"ננת הדברים וכו', אלא עצם סברא זו היא בסתירה לעיקרי האמונה, וכמ"ש הרמב"ם ב"ג עיקרים שלו²⁹: "יסוד החמישי שהוא ית' הוא הראוי לעבדו ולגדלו ולהודיעו³⁰ גדולתו ולעשות מצוותיו ושלא יעשו כזה למי שהוא תחתיו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות ומה שהורכב מהם לפי שכולם מוטבעים ועל פעולתם אין משפט ולא בחירה אלא לו לבדו הש"י וכן אין ראוי לעבדם כדי להיותם אמצעים לקרבם אליו אלא אליו בלבד יכוונו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו וזהו היסוד החמישי שהזהיר על עבודה זרה".

ומ"מ אין זו סתירה למ"ש הצ"צ דכיבוד או"א הוא לפי שהם בעלי בחירה, כי אין הפירוש בזה שלהיותם בעלי בחירה יש להם שליטה ח"ו בהנהגת העולם, ובידם להוליד או לא להוליד (וכן להטיב או להרע) שלא ברצון הקב"ה ח"ו, אלא הוא רק ע"ד חסרא למרי' טיבותא לשקיי³¹, דאף שה"שקיי" אינו משפיע ונותן כלום משלו כ"א של "מרי" (בעל החסרא), וגם זה גופא שמשקה החסרא הוא בשליחותו של בעל החסרא, מ"מ, כיון שאינו מוכרח בזה ומעשהו הוא

של הקב"ה שקבע בגוף האדם בכח המפליא לעשות. ועד"ז הוא בפשטות בבעלי חיים (וראה לקמן סעיף ה). וולהעיר¹⁸ שיש כמה בני אדם (אנשים ונשים) שהם בריאים ושלמים בתכלית הבריאות, ועד שאין שום חסרון כלל באברי גופם, ומ"מ אינם מולידים, לפי שע"ן הוולדה אינו ענין טבעי לבד, אלא תלוי בהמשכת כח הא"ס להיות הוולדה, וכמ"ש¹⁹ "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו גו", דאף כשהם שלימים בטבע גופם שיוכלו להוליד, מ"מ צריכים הם לברכה שיהיו פרים ורבים, וברכה זו הוא כח הא"ס שנמשך באדם כדי שיוכל להוליד²⁰. וכיון שכל ענין יצירת הולד לא יתכן אלא בשותפות גלויה דהקב"ה, לכן, כאשר מכבדים את האב מצד ענין זה שהוא "משתתף ביצירתו", ה"ז גם "כבוד האל". וזוהי גם נקודת הביאור בדברי הרמב"ן דכיבוד אב ואם הוא "כבוד ה' אל", שמדבריו משמע (כנ"ל ס"א) שבעיקרו הוא ענין של "בין אדם למקום" (שלכן בא בחמשת הדברות הראשונות).

ג. ויובן יותר בהקדים דברי הגמ'²¹: "בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות" (ובפרש"י "כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו, וחיינו ומותנו מסורין בידו"). ובפי' דברי הגמ' כתב החיד"א²² ע"פ מ"ש הרמב"ם ריש הל' עבודה זרה "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור. . . וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הן לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד כו' התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות כו' ולהשתחוות למולם וזוהי עיקר ע"ז" – ועד"ז בנדו"ד, ש"אוה"ע היו סוברים כמ"ש הרמב"ם דהשי"ת חלק כבוד לכוכבים וגלגלים ונתנם במרום וזה מעשה שעשה וממנו ילמדו לכבדם ולהשתחוות להם, ואח"כ ששמעו אנכי ולא יהי' לך אמרו לכבוד עצמו הוא דורש שנתקנא ח"ו ואין רוצה שיכבדו לשום א' ולא אתי דיבור ומבטל מעשה, וכששמעו כבד את אביך והשוה כבודם לכבודו כביכול, מינה ידעו דח"ו לא נתקנא דהרי ציוה לכבד או"א בתו"קף הכבוד והשוה כבוד או"א לכבודו²³, ומוכרח דנתן למזלות וכוכבים וכו' במרום להאיר לעולם השפל אבל לא לעובדם ולהשתחוות להם וחזרו והודו למאמרות דייקא דאף שהוא דיבור אינו סותר המעשה ח"ו²⁴.

וזוהו גם ההכרח שמצד ענין זה שבכיבוד או"א, שהם משתתפים עם הקב"ה ביצירתו, ה"ז בעיקר מצוה שבין אדם למקום ("כבוד האל"), ולא הענין של בין אדם לח"בירו: אם הכבוד המתחייב מיצירת הבן הוא למציאות האב והאם מצד עצמם, בגלל שהם בעלי בחירה ובבחירתם ורצונם הביאו אותו לאויר העולם, הנה אז ה"ז בסתירה לאמונה אמיתית באחדות השם, שאין עוד שליטה מלבד הקב"ה בהנהגת הבריאה – אלא ענין הכבוד כאן הוא רק מצד כח הא"ס של הקב"ה שבא ונמשך באופן של א"ס ובל"ג בהולדה שע"י או"א. דכיון שכח הא"ס מאיר ומתייחד עמהם, לכן, שייך לומר, שהכיבוד שמכבדים את האב ואם (מצד כח הא"ס שבהם, שעל ידו נוצרו) הוא "כבוד האל", גדר "בין אדם למקום".

1. ומכל הנ"ל נמצא, שבכבוד אב ואם יש שני גדרים וענינים⁴⁴:

א) מצוה שכלית, והוא ענין שבין אדם לחבירו (אם מצד ענין של הכרת הטוב על כל מה שהשפיעו אביו ואמו אליו וגידולו וחינוכו, או גדר של פריעת חוב כדאיתא בירושלמי⁴⁵),

ב) גדר של בין אדם למקום, דכיון שהאב "משתתף ביצירתו" הרי כיבוד או"א הוא "כבוד האל". ויש לומר, שזה גופא הטעם שבעשה"ד נאמרה מצות כיבוד או"א בחמשת הדברות הראשונות שהם דב"רים שבין אדם למקום, כי עיקר החידוש דמצות כיבוד או"א הוא רק בישראל, והוא ענין זה שבכיבוד אב מפני שהוא "משתתף ביצירתו", משא"כ באוה"ע שייך רק הענין הא' דכיבוד⁴⁶ או"א⁴⁷ (מצוה שכלית בין אדם לחבירו⁴⁸).

דאצל ב"ן, כיון שכח ההולדה שהוא כח הא"ס שלמ"עלה מהבריאה הוי דבר נוסף על עצם מציאותם, לכן, חלק האו"א ביצירת הולד וחלק הקב"ה הם כמו שני דברים נפרדים, ובמילא, הכיבוד שלהם מצד זה שהם בחרו להיות "שלוחים" שעל ידם יוצר הקב"ה ולד זה – אינו פרט ב"כבוד האל", וגם הוא רק גדר בין אדם לחבירו;

ורק בישראל שייך לומר, שהענין דכיבוד או"א מצד ענין זה שהם משתתפים ביצירתו הוא בעיקר גדר דבין אדם למקום, כיון שכח הא"ס היוצר את הולד נמצא בהאב ואם גופא, וא"כ מה שמכבד אותם הוא הוא "כבוד האל".

(משיחת ש"פ בראשית (התועדות ב') תנש"א)

בבחירתו החפשית, לכן מגיעה לו הכרת טובה עבור זה³². וכן בענינו, דכיון שהם בחרו להיות שלוחי השם להוליד בן זה ולגדלו ולטפחו כו', לכן מגיע להם שכר וכבוד עבור בחירה זו. ויש לעיין בדברי הרמב"ן הנ"ל שה ענין דכיבוד אב ואם הוא (לא הכרת טובה על בחירתם אלא) לפי שהאב "משתתף ביצירתו".

ה. והנה בענין כח ההולדה מבאר רבינו הזקן³³, דכיון שהוא כח של א"ס (וכנ"ל ס"ב), לכן ישנו רק בנשמות ולא במלאכים, כי רק בנשמות ישראל ישנה הארת א"ס ב"ה³⁴ (להיותן "חלק אלקה ממעל ממש"³⁵, ועד דישראל וקוב"ה כולא חד³⁶), ולכן יש בהם כח הא"ס שבהולדה, משא"כ במלאכים כו'. והא דמצינו כח ההולדה גם בשאר נבראים, ואפילו בבעלי חיים, היינו לפי "שניזונות מצומח שנצמח מהארץ"³⁷, שבארץ "יש ג"כ כח ההולדה" מצד כח הא"ס שבעפר הארץ (דנעוץ תחילתן בסופן דוקא³⁸).

ואולי יש לומר (בנוגע לכח המוליד שבאוה"ע), ע"פ המבואר בס"א³⁹ שיש כמה ענינים בגוף האדם שסי' בתם היא כדי שיהי' בהתאם לנשמתם שהיא חלק אלקה ממעל ממש (כמו ציור הגוף שהראש למע"לה, שזהו לפי ש"אדם אתם", ע"ש אדמה לעליון⁴⁰), ואעפ"כ מצינו ענינים אלה גם בגופי אוה"ע שאין בהם נשמה קדושה, ומבואר בזה שזהו כדי שיהי' ענין הבחירה בישראל, כי ענין הבחירה יתכן רק בין שני דברים שווים, ולכן צ"ל השתוות בין גופי ישראל וגופי אוה"ע⁴¹ שרק אז שייך ענין הבחירה בישראל דוקא. ועד"ז יש לומר גם לענין כח ההולדה שישנו באוה"ע. ויש חילוק עיקרי בין כח ההולדה בישראל לכח זה בשאר נבראים:

בשאר נבראים שאין בהם נשמה קדושה, הרי כח ההולדה, שהוא כח א"ס שלמעלה מהבריאה, הוי דבר נוסף על עצם מציאותם, דאף שהקב"ה קבע כח זה בטבע גופם הרי זה ע"ד כח מקיף שלמעלה ממציאותם; משא"כ בישראל שמצד מעלת נשמתם יש בהם הארת א"ס, הרי כח זה הוא באופן שמתייחד עמהם, והוא חלק מעצם מציאותם.

ויש לומר, שזהו עומק כוונת הרמב"ן ד"כבד את אביך כבוד האל כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה", דיש לפרש כוונתו, כי יצירת הוולד (ע"י כח ההולדה) הרי היא רק בכח הא"ס שבהורים, שנמ"צא בהם רק מפני שהקב"ה קבע כח של א"ס בטבע האדם, וא"כ אין זה כבוד האב והאם מצד עצמם⁴², אלא רק כבוד האל, כח הא"ס שבהם⁴³.

ה"חמשה לאדם" שייכים לדברות הראשונות, שהטעם ד"לא תרצח" הוא דכיון ש"צווייתך להודות שאני בורא את הכל בלב ובמעשה. אם כן השמר פן תחבל מעשי ידי ותשפוך דם האדם אשר בראתי לכבודי ולהודות לי בכל אלה" (ועד"ז בשאר הדברות), הרי שעוד דברות קשורים עם כבוד ה', וס"מ נקראים "חמשה לאדם". ואולי י"ל כי זהו רק שעל ידם נמנעת פגיעה גם בכבוד השם אבל בעיקרם הרי הם דברים שבין אדם לחבירו.

ולהעיר ממצד"ל בנוגע לעשו שהידר בכבוד אביו (תיב"ע וישלח לב, יב. ב"ר פפ"ב, יד. דב"ר א, טו. זח"א קמו, ב. ועוד). – וראה לקמן סעיף ו ובהערות שם.

¹¹ נסמן בהערה 3.

¹² קידושין ל, סע"ב.

¹³ ראה תפארת ישראל להמהר"ל פל"ו ורפמ"א.

¹⁴ נדה לא, א.

¹⁵ וראה גם ב' הענינים בראב"ע שם, "החיוב הוא בשקול הדעת", ו"בעבור כי השם נפח בו נשמה על ידי האבות שתקנו הגוף צוה שיכבד אבותיו כי מי שיכבדם הוא מכבד את השם". ע"ש.

¹⁶ וראה אלשיך עה"ת פרשתנו עה"פ בסופו.

¹⁷ ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. המשך שמח תשמח ע' 7 (סה"מ תרנ"ז ע' קעט) ואילך.

¹⁸ ראה שמח תשמח שם. ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו ע' רכוז) פ"ד.

¹⁹ בראשית א, כזכח.

²⁰ ולהעיר מהצומח. ובפרט "עץ פרי עושה פרי" העושה פרי "למינהו" (בראשית שם, יאיב). וראה לקמן סעיף ה.

²¹ קידושין לא, א.

²² פתח עינים קידושין שם. וראה מפרשי הע"י שם.

²³ קידושין ל, ב. וש"נ. ובתוד"ה כבד (שם לא, רע"א) מירוד שלמי "שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו".

²⁴ וראה המקנה קידושין שם. פנים יפות פרשתנו עה"פ (הובא באוה"ת שבהערה הבאה).

¹ פרשתנו כ, יג.

² וכ"כ בפסוק שלפנ"ז (יב), נעתק בהערה 4. ובראב"ע שבהערה הבאה.

³ ועד"ז הוא בראב"ע פרשתנו (כ, א) בהקדמה לעשרת הדברות: בדבור החמישי כתוב השם כי האבות משתפים עמו ביצירתו ואם לא יכבדו כאילו אינו מכבד השם (ואולי דברי הרמב"ן כאן הוא מדברי הראב"ע הנ"ל שם). ובכמה מקומות דחמשת הדברות הראשונות הן בין אדם למקום – ראה אברבנאל שם בסופו. של"ה במס' שבועות (קצ, ריש ע"ב). ועוד.

⁴ צע"ק מח"ש בפסוק שלפנ"ז "הנה השלים כל מה שאנו חייבין בדברי הבורא בעצמו ובכבודו וחזר לצוות אותנו בעניני הנבראים והתחיל סן האב שהוא לתולדותיו כענין בורא משתתף ביצירה כי השם אביו הראשון והמוליד אביו האחרון ולכן אמר במשנה תורה (ראה ואתחנן ה, טז) כאשר צויתך בכבודי כן אנכי מצוך בכבוד המשתתף עמי ביצי' רתך". ולהעיר מאברבנאל כאן (ד"ה כבד בתחלתו): וכבר יראה מסנו שהוא מהדברים שבין אדם לחבירו וכן הוא דעת הרמב"ן כי הוא בכבוד ההורים שהם היותר אהובים מכל שאר החברים. וראה לקמן סעיף הו.

⁵ מצוה לג. וראה גם כלי יקר פרשתנו עה"פ (כ, יב).

⁶ ראה גם תוס' (הדר זקנים) עה"פ.

⁷ וראה אברבנאל באופן אחר: יסוד המצוה הזאת הוא כדי שתהי' קבלת ההורים חשובה בעיני האדם ויאמין בה ויסמוך עלי' כו' ולהיות כח הדבור הזה להאמין בקבלת הראשונים שהוא עיקר כולל בתורה ולא יצויר סציאותו בלתי לכן הי' הדבור הזה מכלל הדבורים הה' האלקיים אשר בלוח האחד, ולא הי' מהדבורים האנושיים שהיו בלוח השני.

⁸ ולהעיר שהאב יכול למחול על כבודו (קידושין לב, א). ובשו"ת הרשב"א ח"א סי"ח דזה שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול הוא הטעם שאין מברכין על כבוד או"א לפי שאפשר למיעקרא לעשה. וראה מנ"ח (מצוה לג) שחקר אי הוי ממצות שבין אדם למקום או בין אדם לחבירו (ונפק"ס דאם הוי דין בין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר וצריך גם לרצות כו'). וראה רמב"ם פיהמ"ש פאה פ"א מ"א.

⁹ ראה חזקוני פרשתנו עה"פ בפ"י השני: חמש דברות הרא' שונות העובר עליהם אינו רע רק לשמים לפיכך הזכיר שמו בכולם שהרי לשמו הם קבועות.

¹⁰ ולהעיר מהתחלת דברי הרמב"ן שם, שמבאר שגם

- 40 של"ה כ, ב. ובכ"מ.
- 41 ראה תניא פס"ט.
- 42 להעיר מזהר פרשתנו (צ, א. וכן זח"ג רעז, ב) כבד את אביך דא קוב"ה ואת אמך דא כנסת ישראל.
- 43 ועפ"ז מובן בפשיטות דברי רב יוסף (קידושין לא, ב, הובא בתפארת ישראל להמהר"ל שם) כי הוה שמע קל כרעא דאמי' אמר איקום מקמי שכינה דאתיא.
- 44 ראה לעיל הערה 8. וראה ס' חסידים ס"ו קנב ותקעג. ברית עולם להחיד"א שם. ובכ"מ.
- 45 פאה פ"א ה"א.
- 46 ראה לקו"ש ח"ה (ע' 5-154, 160 ואילך), שאף שכיבוד אב ואם אינו מכלל ד' מצות ב"נ (כדאיתא בסנהדרין נו, ב. וראה קידושין לא, א. נזיר סא, א), ה"ז בכלל ישובו של עולם, ע"ש באורך.
- 47 ראה הקדמת ר"ן גאון לברכות (נדפסה בש"ס ווילנא שם): כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דלבא כבר הכל מתחייבים בהם מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים. ובהגהת רעק"א ליו"ד סרמ"א סעיף ט בשם פורת יוסף ש"בנימוסייהם" מקיימים כבוד או"א. וראה שו"ת בנימין זאב ס"ו קסט. ועוד.
- 48 וגם בזה מעלה בישראל, שאצלם גם קיום מצות כיבוד אב ואם כדבר שבין אדם לחבירו הוא מצד ציווי הקב"ה בתורתו (ככל מצוות דמשפטים) – ראה מדרש תלפיות בתחלתו. ערוך השולחן יו"ד סר"מ ס"ב וד'.
- 25 אוה"ת פרשתנו (כרך ח) ע' ג'ג ואילך. ועד"ז בסה"מ תרנ"ח ע' קיח. וראה באו"א קצת או"ת להה"מ פרשתנו (לד, א בהוצאת קה"ת), ולקו"א סקכ"ג (בהוצאה הנ"ל).
- 26 בהבא לקמן ראה גם אוה"ת נח (כרך ג) תרנח, א ואילך. סה"מ סלוקט ח"א ע' נד ואילך. וש"נ.
- 27 ע"ד ל' הכתוב – ישעי' י, טו.
- 28 בראשית א, יא.
- 29 סנהדרין פרק חלק.
- 30 כ"ה לפנינו. ובתרגום קאפח "ולפרסם" (ושם כו"כ שינויים בל' הרמב"ם).
- 31 ב"ק צב, ב. וראה סה"מ צ להצ"צ מצות מילה (ו, א ואילך).
- 32 וראה לקו"ש ח"ז ע' 14 ובהערה 22.
- 33 לקו"ת שה"ש שם. ביאור"ז ה, ד ואילך.
- 34 ראה לקו"ת שם, דשרש נש"י מפנימיות החכמה, ואוא"ס מלובש בחכמה דוקא. וראה גם תניא פי"ח"ט.
- 35 תניא רפ"ב.
- 36 ראה זח"ג עג, א.
- 37 לקו"ת שם ס, א.
- 38 ראה אגה"ק סו"ס כ.
- 39 ד"ה נ"ח תרנ"ו.

בעל הטורים

צהר לתיבה

152

ויש רמז לשבע מצות דרבנן בתיבות אשר לרעד:

א - אבילות - שבעת ימי אבילות.

ש - שמחה - שמחת חתן וכלה בשבעת ימי המשתה.

ר - רחיצה - נטילת ידים.

ל - לחם - פת עכו"ם ועמו נכלל בשולי נכרים.

ר - רשויות - רשויות היחיד חלוקות שאסור להכניס ולהוציא מזו אל זו בלא עירובי חצירות.

ע - עמלק - מקרא מגילה מספר על מחיית המן ואנשיו מזרע עמלק שנהרגו אז.

ך - כהנים - נס חנוכה שנתקן על ידי הכהנים. (ועוד: כ"ה כסלו, התחלת חנוכה).

חתם סופר

אשר לרעד... וכן יש רמז לשבע מצות בני נח (כדברי בעל הטורים "בעשרת הדברות יש תר"כ אותיות כנגד תרי"ג מצות ושבע מצות בני נח") במלים אלו:

א - אלילים - איסור עבודתם.

ש - שפך - דם בהמה - שצריכים להרוג חי לפני אכילתו, ואסור לאכול אבר מן החי.

ר - רצח - איסור רציחה.

ל - לשון - איסור "ברכת ה'".

ר - רשויות - חיוב להקים רשויות, כלומר בתי דינים (מלשון [אבות פ"א מ"י] "ואל תתדע לרשות").

ע - עריות - איסור גילוי עריות.

ך - כסף - איסור גזל.

מפי השמועה

[קטע משיחה]

110

לקוטי

שופטים ב

שיחות

ז. אע"פ אז בכמה ספרים ווערן די מצות דרבנן גערעכנט מיט א מספר קבוע — ז' מצות דרבנן⁴⁶ — און דער מספר ז' איז בדיוק ובדוקא,

וכידוע אז די ז' מצות דרבנן ביחד מיט די תרי"ג מצות דאורייתא איז דער מספר מדוייק תרי"ך, כחר תורה⁴⁷ [ומהאי טעמא געפינט מען אז די „עשרת“ הדברות (וואס) כוללים כל התורה כולה (איז אין זיי דא) תרי"ך אותיות, תרי"ג אותיות בכל אות נרשם⁴⁸ מצוה אחת מתרי"ג מצות וז' אותיות היתרות הם⁴⁹ ז' מצות דרבנן כמ"ש הקדמונים]⁵⁰ —

בירוש סנה פ"א ה"ג, ובאת לרבות ב"ד שביבנה⁵¹. ועד"ז בספרי פרשתנו יז, ט (כפי ר"ה שם). וראה צפצפי לירוש' שם.

אבל ברמב"ן בהשגות לטהמ"צ מ"ע קנ"ג, שדין ב"ד הגדול הוא בלשכת הגזית דוקא (וראה לב שמח שם). וראה בארוכה מרגניתא טבא לטהמ"צ שרשים שם (אות ה'). מניח מצוה תצו. ועוד.

46 בכמה דפוסי החינוך (אשר במנין המצות הולך בעקבות הרמב"ם), אחרי שמפרט (כתחלת הספר) כל התרי"ג מצות, כותב: ואלו ז' מצות דרבנן כו'. אלא שבכמה דפוסים (עם מניח) ליתא, וכן ליתא בדפוסים הראשונים דהחינוך (ראה בהוצאת שעוועל).

47 כ"ה גם ב„חינוך“ שבהערה הקודמת. 48 לשון השליה (וראה גם ספר תורת העולה) שבהערה 11. וראה הערות הבאות.

49 וראה ספר כתר תורה (שבהערה 11) — שמפרט כל התרי"ג מצות (וז' מצות דרבנן) בכל אות מעשה"ד.

50 ראה הערה הקודמת. 51 בבבלי יתרו כ, יד (וכן בס' זהר הרקיע (להרשב"ץ) בהקדמה קרוב לתחלתה ובעוד ספרים) נמצא ג"כ ענין הנ"ל — שבעש"ד יש תרי"ך אותיות

(*) ראה חינוך בסוף הקדמתו. שם (בפנים הספר) סוף מצוה תקעג. ועוד.

(**) הובא גם בספר „מצות השם“ בהקדמתו, וכן בסוף ז' מצות דרבנן שמונה. ושם: כפי שמצאתי בספר החינוך הנדפס אצל החומש (אלא שאינו כפי הסדר שבחינוך שם).

ועד"ז בנדו"ד: אע"פ אז בפועל (איצט) איז ניטא די מציאות פון אזא ב"ד וואס קען מחדש זיין א מצוה, איז אבער דא די הלכה ומצוה שכזה, א ב"ד וואס קען מחדש ומוסיף זיין מצות דרבנן בזה"ז.

והשנית קרוב לומר אז לדעת הרמב"ם קענען בפועל נתחדש ווערן תקנות (אין גדר פון מצות דרבנן) אויך ווען ס'איז ניטא קיין ב"ד הגדול, והוא ע"פ דברי הרמב"ם בהקדמתו לספר היד: „כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם (אע"פ אז דער „בית דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים קודם חיבור הגמרא“) הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל או רובם כו". ומזה, אז א תקנה ומנהג וואס „הסכימו עליהם כל ישראל“ האבן בכל הזמנים דעם תוקף פון א מצוה דרבנן.

ובפרט לפי דעת הרמב"ם, אז עס קען זיין ווען „הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם“⁴³, עס זאל ווערן א ב"ד של דיינים סמוכים⁴⁴ מיטן תוקף פון ב"ד הגדול (און דער חיוב „לשמוע מכל ב"ד הגדול“⁴⁵ איז ניט פאר-בונדן כלל מיט דעם וואס דער ב"ד גע-פינט זיך בלשכת הגזית⁴⁶).

43 רמב"ם הל' סנה' פ"ד ה"א. וראה פיה"מ סנה' פ"א. בכורות פ"ד מ"ג.

44 ראה קונטרס הסמיכה למהר"י ב"רב (שבשו"ת מהרלב"ח). תו"ש סוף כרך ט"ז.

45 כ"מ מלשונו „מכל ב"ד הגדול“. וכדאי

111 שיחות ב שופטים לקוטי

מעשה האדם ביד האדם כו"ס, רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לצד טובה ולהיות צדיק הרשות בידו"; ועד"ו להיפך. און ווי דער רמב"ם איז מבאר בארוכה".

ה. ע"פ הנ"ל — און דאס וואס דער רמב"ם רעכנט ניט דעם מספר פון די מצות דרבנן איז מצד דעם וואס ע"פ הלכה האבן זיי ניט קיין "מניין" והגבלה (און דער העדר המדידה והגבלה — איז ע"פ הלכת תורת אמת) —

יש לומר, אז דאס איז מתאים דער-מיט וואס איז מבואר (אין ספרים פון גדולי ישראל) אז דער מספר מדויק פון שבע מצות דרבנן איז משלים דעם מספר תרי"ך — נחד.

ע"ד ווי מ'געפינט בנוגע הלכות שב-תורה די צוויי ענינים: הלכות שבתורה ווערן אנגערופן "תגא", כחרה של תורה; און זיי האבן ניט קיין מספר, ווי עס שטייט "ועלמות" אין מספר" אל תקרי עלמות אלא עלמות אלו הלכות דלית לון חושבנא".

און הא בהא תליא: מצד דעם וואס הלכות שבתורה זיינען פארבונדן מיט "כתר" זיינען זיי בלי מספר. בדוגמא ווי א כתר גשמי וואס איז למעלה מן הראש און איז מקיף דעם ראש וואס דאס ווייזט אז עס איז העכער פון דעם מענטשן —

איז דאס כלל קיין סתירה ניט להנ"ל. ווייל אין די ספרים רעדט זיך ווי דאס איז בפועל (כולל גם לעת"ל?) וואס מלמע' איז אויסגעשטעלט און עס וועלן בפועל ניט זיין מער ווי שבע מצות דרבנן (דער ב"ד וועלכער קען מחדש ומוסיף זיין — וועט מצות" ניט מחדש זיין בפועל" און צוזאמען מיט די מצות דאורייתא זיינען זיי תרי"ך מצות — כתר.

אבער מצד דעם גדר פון מצות דרבנן ע"פ הלכה — קענען צוקומען נאך מצות" (און (אויך) אויף זיי איז חל דער ציווי "ע"פ התורה אשר יורד" און "לא תסור").

בסגנון אחר קצת: דאס וואס "כלפי שמיא גליא" און בפועל וועלן זיין נאר שבע מצות דרבנן, איז ניט משנה כלל דאס וואס ע"פ הלכה קענען צוקומען נאך מצות דרבנן. ויתרה מזה: וויבאלד און "רשות לכל אדם נתונה" — טאן היפך התורה, קען ווערן און דער ב"ד דארף ומחוייב מתקן זיין ולהוסיף מצוות לצורך השעה און מ'איז מחוייב לקיימן כמ"ע ולת.

ו"ל דוגמא וע"ד ווי דער רמב"ם איז מבאר" לגבי דער ידיעה שלמעלה, און דאס וואס "הקב"ה יודע כל מה שיהי", איז ניט מכריח די בחירת האדם, און

ושהוא, כתר תורה. אלא דשם, שו' אותי היתירות הו כנגד ז' מצות בין (וראה זהיר שם, ד' מצות בין מרומים בהאותיות ד(סוף עשה"ד). אשר לרע"ד). וראה בית האוצר (להר"י ענגל) ח"א ה, ב ואילך. ואכ"מ.

- 51) משא"כ גזירות וסייגים וכו'.
- 52) וע"ד שכל הסנהדראות כולם — לא חידשו אלא שבע מצות!
- 53) ואולי גם ע"ז קאי משי"נ ועלמות אין מספר, ראה לקמן בפנים.
- 54) בהלי תשובה ספ"ה.

- 55) ל' הרמב"ם שם.
- 56) ל' הרמב"ם שם רפ"ה.
- 57) מגילה כת, ב. נתבאר באגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך).
- 58) ל' אדה"ז באגה"ק שם (קנא, א).
- 59) שה"ש ו, ח.
- 60) ראה תקי"ז בהקדמה (יד, ריש ע"ב). תביא (מג, כ). זחי"ג רטו, סע"א. ובשה"ש שם, ט (ב) — הובא בלקי"ת שה"ש מ, ב: ועלמות אין מספר אין קץ לתוספת.

מעניין לציין, שהכתב בעצם אינו "רשום" על אבן החן,
אף לא חקוק מעליו. הכתב "חרוט" על הלוחות מפול
שות וחודר את כל עובי הספיר.

ויקרא פרק י"ט

א וינדבר יהוה אל-משה לאמר:

ב דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

ג איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם:

ד אל-תפנו אל-האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם:

ה וכי תזבחו זבח שלמים ליהוה לרצונכם תזבחהו:

ו ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד-יום השלישי באש ישרף:

ז ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה:

ח ואכליו עונו ישא כי-את-קדש יהוה חלל ונגרטה הנפש ההוא מעמיה:

ט ובקצרכם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט:

י וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

יא לא תגנבו ולא-תכחשו ולא-תשקרו איש בעמיתו:

יב ולא-תשבועו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך אני יהוה:

יג לא-תעשק את-רעהך ולא תגזל לא-תלין פעלת שכיר אתך עד-בקר:

יד לא-תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יהוה:

טו לא-תעשו עול במשפט לא-תשא פני-דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

טז לא-תלך רכיל בעמיה לא תעמד על-דם רעה אני יהוה:

יז לא-תשנא את-אחיהך בלבבך הוכח תוכיח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא:

יח לא-תקם ולא-תטור את-בני עמך ואהבת לרעהך כמוך אני יהוה:

יט את-חקתי תשמרו בהמתך לא-תרביע בלאים שדה לא-תזרע בלאים ובגר בלאים שעטנז לא יעלה עליך:

כ ואיש כי-ישכב את-אשה שכבת-זרע והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן-לה בקרת תהיה לא יומתו כי-לא חפשה:

כא והביא את-אשמו ליהוה אל-פתח אהל מועד איל אשם:

כב וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני יהוה על-חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר חטא:

לש"י

הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת כריתות (ה א) למדוהו מגזירה שווה:

(ט) לא תכלה פאת שדך -

שיניח פאה בסוף שדהו:

ולקט קצירך -

שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים, אבל שלוש אינן לקט:

(י) לא תעולל -

לא תיטול עוללות שבה והן ניכרות. איזהו עוללות? כל שאין לה לא כתף ולא נטף:

ופרט כרמך -

גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה:

אני ה' אלוהיכם -

דיין להיפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות, שנאמר (משלי כב - כג) אל תיגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו':

(יא) לא תגנבו -

אזהרה לגונב ממון, אבל לא תגנוב (שמות כ יג) שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות.

דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו מיתת בית דין:

ולא תכחשו -

לפי שנאמר (ויקרא ה כב) וכחש בה, משלם קרן וחומש. למדנו עונש. אזהרה מנין?

תלמוד לומר: ולא תכחשו:

ולא תשקרו -

לפי שנאמר (שם) ונשבע על שקר, ישלם קרן וחומש. למדנו עונש. אזהרה מנין?

תלמוד לומר: ולא תשקרו:

לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו -

אם גנבת, סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להישבע לשקר:

(יב) ולא תשבעו בשמי -

למה נאמר? לפי שנאמר (שמות כ ז) לא

אחריהם, סופך לעשותן אלוהות: לא תעשו לכם - לא עשו לאחרים ולא אחריים לכם. ואם תאמר לא תעשו לעצמכם אבל אחריים עושין לכם? הרי כבר נאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך, לא שלך ולא של אחריים:

(ה) וכי תזבחו וגו' -

לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להיאכל בתוך הזמן הזה, שאם לקבוע להם זמן אכילה, הרי כבר נאמר (ויקרא ז טז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו':

לרצונכם תזבחו -

תחילת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון, שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני:

לרצונכם -

אפיימנ"ט [פיוס]. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג א): מכאן למתעסק בקדשים שפסול, שצריך שיתכוון לשחוט:

(ו) ביום זבחכם יאכל -

כשתזבחוהו, תשחטוהו על מנת לאוכלו בזמן שקבעתי לכם כבר:

(ז) ואם האכל יאכל וגו' -

אם אינו עניין לחוץ לזמנו, שהרי כבר נאמר (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו', תנהו עניין לחוץ למקומו. יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו? תלמוד לומר (שם): והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ממנו ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו:

פגול -

מתועב, כמו (ישעיה סה ד) ומרק פגולים כליהם:

(ח) ואכליו עונו ישא -

בנותר גמור הכתוב מדבר ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו שכבר מיעטו

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל -

מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלוין בה:

קדשים תהיו -

הווי פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה. אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם, (ויקרא כא ז - ח). ולא יחלל זרעו אני ה' מקדשו (ויקרא כא טו). קדושים יהיו אשה זונה וחללה וגו' (ויקרא כא ו - ז):

(ג) איש אמו ואביו תיראו -

כל אחד מכם תיראו אביו ואמו, זהו פשוטו. ומדרשו: אין לי אלא איש. אשה מנין?

כשהוא אומר תיראו, הרי כאן שנים.

אם כן למה נאמר איש?

שהאיש סיפק בידו לעשות, אבל אשה רשות אחריים עליה:

אמו ואביו תיראו -

כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים:

ואת שבתתי תשמרו -

סמך שמירת שבת למורא אב.

לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו. וכן בשאר כל המצות:

אני ה' אלוהיכם -

אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. איזהו מורא? לא ישב במקומו. ולא ידבר במקומו. ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה. מלביש ומנעיל. מכניס ומוציא:

(ד) אל תפנו אל האילים -

לעבדם. אילים - לשון אל, כלא הוא חשוב:

ואלוהי מסכה -

תחילתן אילים הם, ואם אתה פונה

לש"י

וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים, על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל, לשון רוגל.

ותרגומו: לא תיכול קורצין. כמו (דניאל ג ח) ואכלו קרציהון די יהודיא. אכל ביה קורצא בי מלכא (ברכות נח א).

נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חיזוק, שדבריו מקוימים ויעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין, לשון קורץ בעיניו (משלי ו ג), שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותו, שלא יבינו שאר השומעים:

לא תעמד על דם רעך -

לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר, וחיה או לסטים באים עליו:

אני ה' -

נאמן לשלם שכר, ונאמן להיפרע:

(יז) ולא תשא עליו חטא -

לא תלבין את פניו ברבים:

(יח) לא תקם -

אמר לו: השאילני מגלך. אמר לו: לאו. למחר אמר לו: השאילני קרדומך. אמר לו: איני משאילך כדרך שלא השאלתני. זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדומך. אמר לו: לאו.

למחר אמר לו: השאילני מגלך. אמר לו: הא לך ואיני כמותך, שלא השאלתני. זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו אף על פי שאינו נוקם:

ואהבת לרעך כמוך -

אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה:

(יט) את חקתי תשמרו -

ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו', חוקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים -

(טו) לא תעשו עול במשפט -

מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול, שנאו ומשוקץ, חרם ותועבה. שהעול קרוי תועבה, שנאמר (דברים כה טז) כי תועבת ה' וגו' כל עושה עול, והתועבה קרויה שקץ וחרם, שנאמר (שם ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו':

לא תשא פני דל -

שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בנקיות:

ולא תהדר פני גדול -

שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה, היאך אביישנו ואראה בבושתו, עונש יש בדבר, לכך נאמר ולא תהדר פני גדול:

בצדק תשפט עמיתך -

כמשמעו. דבר אחר: הוי דן את חברך לכף זכות:

(טז) לא תלך רכיל -

אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה אשפיימנ"ט בלע"ז [ריגול]. וראיה לדברי: שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה לא תלך רכיל. הולכי רכיל נחושת וברזל (ירמיה ו כח). ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה: מלשני בסתר רעהו (תהילים קא ה). לשון רמיה (שם קכ ב). לשון מדברת גדולות (שם יב ד).

לכך אני אומר שלשון רכיל לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל. שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו: בי"ת, בפ"א ובוי"ו, גימ"ל, בכ"ף וקו"ף, נו"ן, בלמ"ד, ורי"ש וזי"ן, בצד"י. וכן (ש"ב יט כח) וירגל בעבדך, רגל ותרמה לומר עלי רעה. וכן (תהילים טו ג) לא רגל על לשונו.

תשא את שם ה' אלוהיך לשווא, יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הכינויים? תלמוד לומר: ולא תשבעו בשמי לשקר, כל שם שיש לי:

(יג) לא תעשק -

זה הכובש שכר שכיר:

לא תלין -

לשון נקבה מוסב על הפעולה:

עד בקר -

בשכיר יום הכתוב מדבר, שיציאתו מששקעה החמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה.

ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד טו) ולא תבוא עליו השמש, מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות:

(יד) לא תקלל חרש -

אין לי אלא חרש. מנין לרבות כל אדם? תלמוד לומר (שמות כב כז): בעמך לא תאר.

אם כן למה נאמר חרש? מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים:

ולפני עור לא תתן מכשל -

לפני הסומא בדבר לא תיתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו:

ויראת מאלוהיך -

לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמש ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלוהיך המכיר מחשבותיך.

וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלוהיך:

רש"י

ורבותינו למדו מכאן: שמי שהוא במלקות
יהא בקריאה, שהדיינים המלקין קורין על
הלוקה (דברים כח נח - נט) אם לא תשמור
לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו':

כי לא חפשה -

לפיכך אין חייב עליה מיתה, שאין קידושיה
קידושין. הא אם חופשה? קידושיה קידושין
וחייב מיתה:

(כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא -

לרבות את המזיד כשוגג:

(כ) נחרפת לאיש -

מיועדת ומיוחדת לאיש, ואיני יודע לו דמיון
במקרא. ובשפחה כנענית שחציה שפחה
וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי
שמותר בשפחה, הכתוב מדבר:

והפדה לא נפדתה -

פדויה ואינה פדויה וסתם פדיון בכסף:

או חפשה -

בשטר:

בקרת תהיה -

היא לוקה ולא הוא, יש על בית דין לבקר
את הדבר שלא לחייבו מיתה, כי לא חפשה,
ואין קידושיה קידושין גמורין.

למה נאמר? לפי שנאמר לא תלבש שעטנז
צמר ופשתים יחדו (דברים כב יא). יכול לא
ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן? תלמוד לומר:
בגד. מנין לרבות הלבדים? תלמוד לומר:
שעטנז, דבר שהוא שוע טווי ונוז.

ואומר אני: נוז לשון דבר הנמלל ושזור זה
עם זה לחברו, מישטי"ר בלע"ז [לערבב],
כמו (מועד קטן יב ב) חזין לנאזי דאית
בהון, שאנו מפרשין לשון כמוש פלישטר"א
[כמוש]. ולשון שעטנז פירש מנחם מחברת
צמר ופשתים:

ואהבת לרעך כמוך תניא, פרק ל"ב

והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב' א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחווה אמיתית ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וז"ש הלל הזקן על קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלו' הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

ומ"ש בגמ' שמי שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתייהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

שמות פרק ל"ב

אותך לגוי גדול:

יא ויחל משה את-פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וכיך חזקה:

יב למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה לעמך:

יג זכר לאברהם ליצחק ולישׂראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את-זרעכם ככוכבי השמים וכל-הארץ תזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:

יד וינחם יהוה על-הרעה אשר דבר לעשות לעמו:
טו ויפן ויכר משה מן-ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים:
טז והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על-הלחת:

יז וישמע יהושע את-קול העם ברעה ויאמר אל-משה קול מלחמה במחנה:

יח ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע:

יט ויהי כאשר קרב אל-המחנה וירא את-העגל ומחלת ניחר-אף משה וישלך מיכו את-הלחת וישבר אתם תחת ההר:

א וירא העם כי-בשש משה לרדת מן-ההר ויקהל העם על-אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי-זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-הנה לו:

ב ויאמר אלהם אהרן פרקו גזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי:

ג ויתפרקו כל-העם את-גזמי הזהב אשר באזניהם וביאו אל-אהרן:

ד ויקח מינדם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישׂראל אשר העליך מארץ מצרים:

ה וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהנה מחר:

ו וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק:

ז וידבר יהוה אל-משה לך-רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:

ח סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך ישׂראל אשר העליך מארץ מצרים:

ט ויאמר יהוה אל-משה ראיני את-העם הזה והנה עם-קשה-עקף הוא:

י ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה

רש"י

(טו) משני עבריהם -

היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה:

(טז) מעשה אלוהים המה -

כמשמעו הוא בכבודו עשאן.
דבר אחר: כאדם האומר לחבירו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה:

חרות -

לשון חרות וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק אנטייליי"ר בלעז [לחתוך]:

(יז) ברעה -

בהריעו, שהיו מריעים ושמחים וצוחקים:

(יח) אין קול ענות גבורה -

אין הקול הזה נראה קול עניית גיבורים הצועקים נצחון ולא קול חלשים שצועקים וי או ניסה:

קול ענות -

קול חרופין וגדופין המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:

(יט) וישלך מידיו וגו' -

אמר מה פסח שהיא אחת מן המצות, אמרה תורה (שמות יב מג) כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כלה כאן, וכל ישראל משומדים ואתננה להם!?

תחת ההר -

לרגלי ההר:

על הרעה -

אשר חשבת להם:

(יג) זכר לאברהם -

אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשרה ניסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו, ויצאו עשרה בעשרה:

לאברהם ליצחק ולישראל -

אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו לשרף עליך באור כשדים.

אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן.

ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי (פסוק י) ואעשה אותך לגוי גדול!?

אם כסא של שלוש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחת!

אשר נשבעת להם בך -

לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קיים ושבעותך קיימת לעולם, שנאמר (בראשית כב טז) בי נשבעתי נאם ה'.

וליצחק נאמר (שם כו ג) והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

וליעקב נאמר (שם לה יא) אני אל שדי פרה ורבה, נשבע לו באל שדי:

(ז) וידבר -

לשון קושי הוא. כמו (בראשית מב ז) וידבר אתם קשות:

לך רד -

רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם. באותה שעה נתנדה משה מפי בית דין של מעלה:

שחת עמך -

שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(ט) קשה ערף -

מחזרין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם, וממאנים לשמוע:

(י) הניחה לי -

עדיין לא שמענו, שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם:

(יא) למה ה' יחרה אפך -

כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(יב) והנחם -

התעשת מחשבה אחרת להטיב להם:

איתויות
הכתיבה
ואיתויות
נחקיקה

ליקוטי תורה, פרשת חוקת נ"ו, א'

כו' וזהו ועשיתם אתם וכתוב ושמתם את חקתי כו' אשר יעשה אותם האדם שהאדם הוא העושה אותן למצות וחוקים שממשיך אותן מבחי' איתויות החקי' קה בבחינת תורה שבכתב ועי"ז וחי בהם וזהו ירידת הנשמות בגוף ירידה צורך עליה ועשיה והמשכה זו היינו ע"י אתעדל"ת וכמ"ש ואהבת בכל לבבך כו', ועי"ז אח"כ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך כו' (וזהו ע"ד שנת' סד"ה זכור את יום השבת לקדשו וכתוב שמור כו' גבי וכדי להעלות התורה ולקשרה באור א"ס ב"ה מסש שלמעלה מבחי' אדם כו' ע"ש גם כמ"ש סד"ה נר חנוכה כו' מזוהה מיסין שאותיות התו"רה שרשן למעלה מעלה מבחי' התורה ונמשך משם בחי' תוספת אור באור התורה והיינו ע"י ההעלאה של נר מצוה וע"י איתויות התפלה כו' ע"ש, וענין האיתויות שלמעלה מהתורה עצמה היינו בחי' איתויות החקי' קה). ולהבין איך יהיה ביכולתם להמשיך המשכה עליונה זו וגם מה שייכות ענין זה שהוא כללות התורה למצות פרה אדומה דוקא. והענין דהנה מבואר במ"א (בפ' יתרו בד"ה וכל העם רואים את הקולות).

וידבר הוי' וגו' זאת חקת התורה אשר צוה הוי' לאמר. וצ"ל דהא כתיב תחלה וידבר הוי' שהקב"ה הוא המדבר למשה זאת חקת התורה וא"כ מהו אשר צוה הוי' הל"ל אשר אני מצוה. גם להבין קצת ענין פרה אדומה שנאמר בה חקת התורה. אך הענין דהנה התורה נק' תורה שבכתב הקב"ה אומר ומשה כותב ודברי סופרים נק' תורה שבעל פה. אמנם חקת התורה לשון חקיקה (כמ"ש ברבות ר"פ זו חקה חקקתי), והיינו כמו שהתורה היא בשרשה ומקורה ששם היא בבחי' איתויות החקיקה שהוא מדרגה עליונה מבחי' התלב"ש שותה במדרגת שנק' איתויות הכתב להיות נק' תורה שבכתב כמו עד"ס בגשמיות באותיות הנכתבים ע"ג הקלף לבן הרי האותיות הם דיו שהוא דבר זר ונפרד מהקלף שלא היה לו שום שייכות מקודם אל הקלף רק שאח"כ כשכותב הספר בדיו ע"ג קלף נתאחדו והיו לאחדים. אבל איתויות החקיקה הם מיניה וביה והן דבר א' מסש עם האבן שנחקקו בו* (ועמ"ש מענין זה בד"ה אם בחקתי תלכו ועמ"ש בד"ה שחורה אני ונאווה בענין שהתורה ניתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה. וזהו ענין תורה שבכתב. וממשי"ש יובן ג"כ ענין פי' איתויות החקיקה דהיינו עד"ס האותיות שבנפש ע"ש) וזהו זאת חקת התורה. כלומר שע"י מצות פרה אדומה שהיא חוקה (ענין בקהלת רבה ס"פ מי כהחכם וברבות בא פי"ט תצוה ר"פ ל"ח אמור ספ"ל נשא פי"ב דרס"ט ע"ד פי"ג דרנ"ג ע"ד) תמשיכו למעלה בחי' איתויות החקי' קה של התורה להיות משם מסש יורד ונמשך בבחי' איתויות הכתב דהיינו בתשב"כ ומתשב"כ יומשך גילוי זה בתשבע"פ. והיינו לפי שמצות פרה אדומה הוא כללות התורה כמשי"ת ולזאת ירדה הנשמה ממקום כבודה בג"ע ונתלבשה בגוף החומרי כדי לעשות את התורה. וזהו ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה

שמות פרק כ"ה

יב ושמת את-שתי האבנים על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את-שמותם לפני יהוה על-שתי כתפיו לזכרון:

יג ועשית משבצת זהב:

יד ושתי שרשרות זהב טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה את-שרשרת העבת על-המשבצת:

טו ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר תעשה אתו:

טז רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו:

יז ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטרה וברקת הטור האחד:

יח והטור השני נפך ספיר ויהלם:

יט והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:

כ והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם:

כא והאבנים תהיין על-שמת בני-ישראל שתים עשרה על-שמתם פתוחי חותם איש על-שמו תהיין לשני עשר שבט:

כב ועשית על-החשן שרשת גבלת מעשה עבת זהב טהור:

כג ועשית על-החשן שתי טבעות זהב ונתת את-

א ואתה הקרב אליך את-אהרן ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו-לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:

ב ועשית בגדי-קדש לאהרן אהיך לכבוד ולתפארת:

ג ואתה תדבר אל-כל-חכמי-לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את-בגדי אהרן לקדשו לכהנו-לי:

ד ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי-קדש לאהרן אהיך ולבניו לכהנו-לי:

ה והם יקחו את-הזהב ואת-התכלת ואת-הארגמן ואת-תולעת השני ואת-השש:

ו ועשו את-האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב:

ז שתי כתפת חברת יהיה-לו אל-שני קצותיו וחקר:
ח וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר:

ט ולקחת את-שתי אבני-שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל:

י ששה משמתם על האבן האחת ואת-שמות הששה הנותרים על-האבן השנית כתולדתם:

יא מעשה חרש אבן פתוחי חותם תפתח את-שתי האבנים על-שמת בני ישראל מסבת משבצות זהב תעשה אתם:

שמות פרק כ"ח

(המשך מעמ' 101)

הַמְשַׁפֵּט עַל-לְבָבוֹ בָּבֹאוּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרָן לְפָנַי-יְהוָה תָּמִיד:

א וְנָתַתָּה אֶל-חֹשֶׁן הַמְשַׁפֵּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתְּמִימִים וְהָיוּ עַל-לֵב אֶהְרֹן בָּבֹאוֹ לְפָנַי יְהוָה וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לְבָבוֹ לְפָנַי יְהוָה תָּמִיד:

ב וְעָשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת:

ג וְהָיָה פִי-רֵאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שֶׁפָּה יְהוָה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֱהָרֹן כִּפִּי תִחְרָא יְהוָה-לוֹ לֹא יִקְרָע:

ד וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוֹלְיוֹ רִמְזֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוֹלְיוֹ סָבִיב וּפְעֻמָּנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:

ה פְּעֻמֹּן זָהָב וְרִמְזֵי פְּעֻמֹּן זָהָב וְרִמְזֵי שׁוֹלֵי הַמְעִיל סָבִיב:

ו וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בָּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְפָנַי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת:

שְׁתֵּי הַטְּבָעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

בד וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטְּבָעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

כה וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי

הַמְשַׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֵפוֹד אֶל-מוֹל פָּנָיו:

כו וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְשִׂמְתָה אֹתָם עַל-שְׁנֵי

קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֵפוֹד בֵּיתָה:

כז וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טְבָעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי

כַּתְּפוֹת הָאֵפוֹד מִלְמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעִמּוֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפוֹד:

כח וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטְּבָעָתוֹ אֶל-טְבָעַת הָאֵפוֹד

בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא-יִזַּח

הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד:

כט וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן

רש"י

אותו בחשב האפוד. ותרגם אונקלוס: בהמיין אפודא, למדנו שהחשב הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו.

ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר (פסוק כז) שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר (ויקרא ח ז) ויאפוד לו בו. והחשב הוא החגור שלמעלה הימנו. והכתפות קבועות

ואפוד -

לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורציני"ט בלעז [חגורה] שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר (שמואל ב ו יד) ודוד חגור אפוד בד, למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר (ויקרא ח ז) ויתן עלי את האפוד, ואחר כך ויחגור

(א) ואתה הקרב אליך -

לאחר שתגמר מלאכת המשכן:

(ג) לקדשו לכהנו לי -

לקדשו להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כוהן לי. ולשון כהונה שירות הוא, שוריינטריא"ה בלעז [שירות]:

(ד) חשן -

תכשיט כנגד הלב:

שישה חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה, וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שוזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול עשרים ושמונה. וכן מפורש במסכת יומא (עב א) ולמד מן המקרא הזה (שמות לט ג): וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות, את פתילי הזהב, בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שוזר עם כל מין ומין:

מעשה חושב -

כבר פירשתי (שמות כו א) שהוא אריגת שתי קירות שאין צורות שני עבריה דומות זו לזו:

(ז) שתי כתפות וגו' -

הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כוהן היו מחוברות בחשב. שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני השם קבועות בהן, אחת בכל אחת:

אל שני קצותיו -

אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש בלעז [מרפקים] שנאמר (יחזקאל מד יח) לא יחגרו ביזע, אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם, אלא כנגד אציליהם:

וחבר -

האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד, יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבדם ואחר כך מחברם:

מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפשר על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל, מרוחקות זו מזו שיעור הבדלת כתפים, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרת [הימנית] תקועין במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרת השמאלית תקועין במשבצות תלוי במשבצות שמאל, נמצא החושן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו.

ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחובר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל, הולך וחוזר:

זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר -

חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין ססין דקין וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שישה חוטים של תכלת, וחוט של זהב עם

בו. ועוד אומר לי לבי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן (שמואל ב' ו יד): ודוד חגור אפוד בד, כרדוט דבוץ. ותרגם כמו כן: מעילים, כרדוטין. במעשה תמר אחות אבשלום (שמואל ב' יג יח) כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים:

ומעיל -

הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו ומעיל קרוי חלוק עליון:

תשבץ -

עשויין משבצות לנוי, והמשבצות הן כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעות אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד (פסוק יא) מוסבות משבצות זהב, ובלעז קוראין אותו קשטונ"ש [משבצות]:

מצנפת -

כמין כיפת כובע שקורין קויפ"א בלעז [שביס עשוי רשת], שהרי במקום אחר קורא להם (לט כח) מגבעות, ומתרגמינן כובעין:

ואבנט -

היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן (ויק' ר א ח ז) ויתן עליו את הכתנת ויחגור אותה באבנט וילבש אותה את המעיל ויתן עליו את האפוד:

בגדי קדש -

מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(ה) והם יקחו -

אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים:

(ו) ועשו את האפוד -

אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים פרקים, וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב

כמעשה אפוד -

מעשה חושב ומחמשת מינין:

(טז) זרת ארכו וזרת רחבו -

כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר (פסוק ל) והיו על לב אהרן, תלוי בכתפות האפוד, הבאות מאחוריו על כתפיו ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

(יז) ומלאת בו -

על שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

(כ) משבצים זהב -

יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משבצות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעובי האבן. זהו לשון במלואותם, כשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות לא פחות ולא יותר:

(כא) איש על שמו -

כסדר תולדותם סדר האבנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:

(כב) על החשן -

בשביל החשן, לקבעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין:

שרשת -

לשון שורשי אילן המאחיזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה (פסוק יד) בענין המשבצות. ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר: שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שבשלשום, ומ"ם שבריקם. ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית, כשלשלת בלשון משנה:

(יב) לזכרון -

שיראה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם:

(יג) ועשית משבצות -

מיעוט משבצות שטים, ולא פירש לך עתה בפרשה זו אלא מקצת צרכן, ובפרשת החושן גומר לך פירושן:

(יד) שרשרת זהב -

שלשלאות:

מגבלות -

לסוף גבול החשן תעשה אותם:

מעשה עבות -

מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים, כאותן שעושין לבורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות, שקורין אינצינשייר"ש בלעז [כלי קטורת]:

ונתתה את שרשרות -

של עבותות העשויות מעשה עבות על המשבצות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות, ולא צוואת קביעתן. ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוה על עשייתן ועל קביעתן, ולא נכתב כאן אלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשבצות הללו:

(טו) חשן משפט -

שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר: משפט, שמברר דבריו והבטחתו אמת, דיריישימיני"ט בלעז [הוכחה] שהמשפט משמש שלוש לשונות דברי טענות הבעלי דינים, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה, אם עונש מכות, אם עונש ממון. וזה משמש לשון בירור דברים, שמפרש ומברר דבריו:

(ח) וחשב אפודתו -

וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו:

אשר עליו -

למעלה בשפת הסיני, היא החגורה:

כמעשהו -

כאריגת הסיניר מעשה חושב ומחמשת מינים, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין:

ממנו יהיה -

עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(י) כתולדותם -

כסדר שגולדו ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי, על האחת, ועל השניה גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו, עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת:

(יא) מעשה חרש אבן -

מעשה אומן של אבנים. חרש זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיקך הוא נקוד פתח בסופו. וכן (ישעיה מד יג) חרש עצים נטה קו, חרש של עצים. וכן (ישעיה מד יב) חרש ברזל מעצד, כל אלה דבוקים ופתוחים:

פתוחי חותם -

כתרגומו כתב מפרש: כגלף דעזקא.

חרוצות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש:

על שמות -

כמו בשמות:

מסבת משבצות -

מוקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקיעה במשבצות, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפוד:

שלא יהא תחתית החושן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה:

ממול פניו -

בעבר החיצון:

(כח) וירכסו -

לשון חבור. וכן (תהילים לא כא) מרכסי איש, חבורי חבלי רשעים. וכן (ישעיה מד) והרכסים לבקעה, הרים הסמוכים זה לזה שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך:

להיות על חשב האפוד -

להיות החשן דבוק אל חשב האפוד:

ולא יזח -

לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא, כדברי דונש בן לברט:

(ל) את האורים ואת התומים -

הוא כתב שם המפורש, שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז כא) ושאל לו במשפט האורים:

את משפט בני ישראל -

דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. לפי מדרש אגדה: שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט:

(לא) את מעיל האפוד -

שהאפוד נתון עליו לחגורה:

כליל תכלת -

כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

על כתפות האפוד -

אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול, ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כריסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו, כמו שמפרש והולך:

אל מול פניו -

של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(כו) על שני קצות החשן -

הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל:

על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה -

הרי לך שני סימנין האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו הכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו:

(כז) על שתי כתפות האפוד מלמטה -

שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות ציווה ליתן בראשן השני, שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותן פתילין לימין ולשמאל,

גבלת -

הוא מגבלות האמור למעלה (פסוק יד) שתתקעם בטבעות, שיהיו בגבול החשן. וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל בלעז [גבול]:

מעשה עבות -

מעשה קליעה:

(כג) על החשן -

לצורך החושן, כדי לקבעם בו ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נתונים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן שתי הטבעות זהב, ואף בשרשרות צריך אתה לפתור כן:

על שני קצות החשן -

לשתי פאות שכנגד הצואר, לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד:

(כד) ונתתה את שתי עבתת הזהב -

הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה (פסוק יד) ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(כה) ואת שתי קצות -

של שתי העבותות שני ראשיהם של כל אחת:

תתן על שתי המשבצות -

הן הכתובות למעלה (פסוק יד) בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות [בראשי] החשן לימין ולשמאל אצל הצואר, שני ראשי השרשרת הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית:

ונתתה -

המשבצות:

לש"י

בתוכם סביב -

ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל:

(לד) פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון -
אצלו:

(לה) ולא ימות -

מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו חייב מיתה בידי שמים:

כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שבתורה.
וכן (פסוק כח) ולא יזח החשן.
וכן (שמות כה טו) לא יסורו ממנו. הנאמר בבדי הארון:

(לג) רמוני -

עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת:
ופעמוני זהב -
זגין עם ענבלין שבתוכם:

(לב) והיה פי ראשו -

פי המעיל שבגבהו הוא פתיחת בית הצואר:

בתוכו -

כתרגומו: כפיל לגויה. כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא במחט:

כפי תחרא -

למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכן:
לא יקרע -

רמב"ם עבודה, כלי המקדש והעובדים בו,
פרק ט', הלכה ז'

ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על
האודם ראובן ועל ישפה בנימין. וכותב בתחלה למעלה מראובן
אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו
כל האותיות מצויות שם:

פרקי אבות ח', ו'

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות:
ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון,
והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב והמכתב,
והלוחות, ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו של
משה, ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים, אף
צבת בצבת עשויה.

פרקי אבות ח', ו'

דרגות בבריאה

קונטרס ומעין, מאמר א' פרק ג'

והנה למעלה מכל התענוגים הנ"ל הוא התענוג שבשכל וחקמה וכמו בהמצאת איזה השכלה חדשה שיש בזה תענוג נפלא, וכן בהשגה והבנה כשלומד איזה ענין ומבינו בטוב, שיש בזה תענוג הנפש, וזהו הטוב והתענוג אמיתי והנעלה באמת (ובתנאי שהחקמה עצמה טובה ואמיתית היא, כי אם החקמה היא רע מצד עצמה הרי היא מכלל הדברים האסורים שאסור לעסוק בה) והאדם באשר הוא בחר הנבראים צריך להיות הטוב והתענוג שלו בעניינים הרוחניים דוקא, ובפרט בענייני החקמה, ובה דוקא יהיה עונג נפשו כי זוהי מעלתו על כל הנבראים בהשכל שניתן לו ונפשו היא נפש המשפלת, ובפרט מצד הנפש האלקית שבו שהיא מבחינת החקמה העליונה כידוע, וצריך להיות כל המשכת נפשו וכל חפצו ומגמתו בעסק חכמת התורה ובה תתענג נפשו ועל ידי זה תתעלה נפשו בעילוי המעלה והמדריגה אשר לכך הוא נברא.

דהנה כל דבר שנברא בעולם הוא לצורך איזה תכלית, ותכלית כל דבר הוא כשעולה למעלה ממדריגת עצמו, וכמו תכלית הצומח הוא כשנכלל בחי, ותכלית החי הוא כשנכלל במדבר ותכלית המדבר הוא באשר רוחו עולה למעלה ונכלל במדריגות הרוחניות שלמעלה ממנו, וכמו בעסק בתורה שהיא חכמתו ורצונו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד וכאשר האדם עוסק בתורה ומעניין היטב להבין הדברים לאמיתתן הרי הוא מתייחד עם חכמתו ורצונו יתברך בבחינת יחוד עצום, וכמו שכתוב בספר של בינונים (חלק א פרק ה).

ובה תתעלה נפשו שמתקשרת ונכללת בחכמתו יתברך, הן בעסק הנגלה דתורה שהיא מהות חכמתו ורצונו יתברך, שכל חייבה חכמתו יתברך שזה כשר וזה פסול כו', וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הפל נאמר למשה מסיני והן המה כל ההלכות דתורה שבעל פה והטעמים והסברות בהן הכל הוא בחינת חכמתו יתברך ממש, וכשהאדם עוסק בהם הרי הוא מתייחד ונכלל בזה פנ"ל, והן בעסק פנימיות התורה שהיא ידיעת והשגת אלקות שמה שגילו לנו רבותינו זכרונם לברכה בזה הוא בחינת פנימיות חכמתו יתברך, וכשעוסק בזה הרי הוא מתקשר בבחינת פנימיות חכמתו יתברך שלמעלה מעלה מבחינת החיצוניות.

ועוד יש מעלה נוספת בידיעה זאת דפנימיות התורה בפעולתה בנפש, דעם היות שזוהי ידיעת המציאות לבד מכל מקום הרי הוא יודע ומשיג על כל פנים בחינת מציאות הרוחנית שנגרש בנפשו ומתקשר ונדבק בזה, ועל ידי זה הוא יוצא מגשמיותו ובה למעלת ומדריגת הדקות והרוחניות, הן בנפשו בעצמו והן בכל עניו ופרטי עשיותיו הכל הוא בבחינת הדקות והרוחניות בלתי נתפס בגשם בעצם ובלי הרגשת עצמו (אז איטלעכע זאך, וואס ער טוט, הן בלימוד התורה והן בעסק המצות וענפיהן איז דאס איידעל, ניט גראב בעצם און ניט מורגש, אהן בליטות און אהן החזקת טובה לעצמו, ומכל שכן עס זאל ניט ניכר זיין פאר דעם אנדערען, ומי יאמר שיעשה בשביל הזולת) ובעניינים הגשמיים מובן במכל שכן שנפשט מגשמיותו שאינו מתאוה עניינים הגשמיים כלל וכלל ואינו חפץ בהם כי אם כל חפצו ורצונו הוא באלקות.

קיצור.

האדם שהוא בעל נפש משפלת ואלקית צריך להתענג בחכמת התורה, תכלית כל נברא לעלות למעלה ממנו, ועל ידי לימוד גליא שבתורה מתייחד בחכמתו ורצונו יתברך, ועל ידי עסק החסידות מתקשר בפנימיותם און ער ווערט איידעל בכל העניינים.

שיעורים
15-16

קרן היהלומים של משה

ומכיוון שלמלא בתכולה ניתן רק כלי קיבול, שהורק מכל מה שהכיל קודם לכן, אין זה פלא, שדווקא מדבר סיני היה למקום, בו השתנו לעד חיון של דור שלם.

חלק ד. שיעורים 15-16

111

עברית ב-5 דקות

114 מנחות מג ב.

התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע – לכסא הכבוד.

115

הקופסא השחורה:

חידה

115 מנחות מב ב.

אנו יודעים מן התלמוד, שהוא הופק מרכיכת ים, המכונה במקורות בשם "חלזון" סתם.

116 שבת פה ב.

117

בוקר לאחרי הסערה

117 שמות פרק י"ד (פרשת בשלח) עם רש"י

בוקר כ"א בניסן שנת ב' תמ"ח. אזור ים סוף. לפני שעות ספורות באזור זה טובע הצבא החזק ביותר בעולם.

121 ספר מלכים א' פרק י' עם פירוש רד"ק

מרכבות מצרים נחשבות לאמצעי התחבורה המושלם ביותר של זמנן. גם כעבור כחמש מאות שנה אחרי יציאת מצרים הן מסופקות במיוחד לחצרו של שלמה המלך.

122 שמות פרק ט"ו (פרשת בשלח) עם רש"י

אוצרות האימפריה המצרית מגיעות מעצמן לידי האנשים, שרק לפני כשבוע יצאו מגבולותיה של מצרים.

123

ברכת שלום

123 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י (א"י)

בשנת ב' תמ"ט חמישה עשר חומרים נבחרים במיוחד לשם ביצוע הפרויקט, שעתידי להיקרא "משכן ה'".

125

הקופסה השחורה:

רמז מס' 1

125 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י (ל"א - מ')

עצם זה פוסל מחתיכה שלמה של זהב טהור במשקל של כ-20 קילוגרם, ויחד עם זאת התאפיין בשלל של פרטים זעירים.

תכול, או תכלת, הוא אחד מגווני הכחול. כך מתואר גוון זה בתלמוד: "התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע – לכסא הכבוד". הרמב"ם מדייק: "תכלת האמורה בתורה... היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע".

141 ל"ט טכנולוגיות

141 שמות פרק לה (פרשת ויקהל) עם רש"י
חרף חשיבותו העליונה של הפרויקט, כל עבודות הייצור נפסקות בשבת.

142 שמות פרק ל"א (פרשת תישא) עם רש"י
הקמת המשכן מתקדמת במהירות שיא. העבודות החלו בחודש תשרי, וכבר לאחר שלושה חודשים המשכן פוטנציאלית מוכן לשימוש.

144 שמות פרק ל"ג (פרשת תישא) עם רש"י

146 מדרש רבה, פרשה נב:

147 שולחן ערוך הרב, אורח חיים הלכות שבת, שכ

דוגמא טיפוסית ליוצאים מן הכלל מסוג זה – היא צביעת מאכלים.

149 נספח

149 ושני לוחות הברית הוריד בידו?
ליבון המלבן הריבוע והעיגול שבצורות השונות והמשתנות של הלוחות

127 פרויקט "משכן"

127 שמות פרק ל"ח (פרשת פקודי) עם רש"י
תוצאות מסע גיוס הכספים עולות על כל הציפיות.

128 עץ שיטים

128 שמות פרק כ"ו (פרשת תרומה) עם רש"י
מעצי ארזים מכינים את שלדת המשכן ואת שלדת נרתיק הזהב, בו שמורים לוחות הספיר, שהובאו בידי משה.

131 שמות פרק כ"ה (פרשת תרומה) עם רש"י
133 ליקוטי שיחות כרך ל"א פרשת תרומה
נטיעותיו הראשונות אירעו בשנים המבורכות ביותר של מגורי שושלת יעקב באימפריה המצרית.

139 עברית ב-5 דקות

139 ספר השיחות התנשא כרך ב' עמ' 544-543
בדרך כלל השורש דב"ר מציין שני מונחים, שלכאורה קשה לתאם ביניהם – דבר במשמעות של "מילה" (כמו "אלה הדברים אשר דבר משה וכו'") ו"דבר" במשמעות של "מעשה" (כמו "יען אשר עשית את הדבר הזה וכו').

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16

עמ' 6

שמות פרק י"ד

א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדַל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צַפֵּן נֶכְחוּ תַחְנוּ עַל-הַיָּם:

ג וְאָמַר פְּרַעֲה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאַרְצֵי סוּר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:

ד וַחֲזַקְתִּי אֶת-לֵב-פְּרַעֲה וַרְדַּף אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַדְהָ בַּפְּרַעֲה וּבְכָל-חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן:

ה וַיִּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּתְפַּךְ לִבָּב פְּרַעֲה וַעֲבָדְיוֹ אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי-שַׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵינוּ:

ו וַיֹּאסֶר אֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ לְקַח עִמּוֹ:

ז וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל-כֻּלּוֹ:

ח וַיִּתְחַזַּק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה:

ט וַיַּרְדֵּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל-הַיָּם כָּל-סוּס רֶכֶב פְּרַעֲה וּפָרָשָׁיו וַחִילוֹ עַל-פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בַעַל צַפֵּן:

י וּפְרַעֲה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:

יא וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְּלִי אֵינִי-קֹבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם:

יב הֲלֹא-זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדַּל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדְהָ אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת-מִצְרַיִם מִמֹּתֵנוּ בַּמִּדְבָּר:

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר-רְאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:

יד יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן:

טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מַה-תִּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:

טז וְאַתָּה הָרַם אֶת-מִטְּיָךְ וּנְטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשׁה:

יז וְאֲנִי הִנְנִי מִחֲזֵק אֶת-לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַדְהָ בַּפְּרַעֲה וּבְכָל-חִילוֹ בָּרַכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:

יח וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵדִי בַּפְּרַעֲה בָּרַכְבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:

יט וַיִּסַּע מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים הַהַלֵּךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

כ וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי

שמות פרק י"ד

(המשך מעמ' 117)

המרים על-מצרים על-רכבו ועל-פֶּרְשָׁיו:
כז וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶת
 לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-
 מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:
כח וַיָּשָׁבוּ הַמִּיִּם וַיִּכְסּוּ אֶת-הַרְרֵי אֶת-הַפְּרָשִׁים
 לְכָל חֵיל פְּרַעַה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר
 בָּהֶם עַד-אַחַד:
כט וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמִּיִּם
 לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:
ל וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם
 וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שְׂפַת הַיָּם:
לא וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-תֵּיֶד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
 בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְהוָה וּבְיַד
 עַבְדּוֹ:

הָעֵנָן וְהַחֲשֵׁף וַיִּאָּר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרַב זֶה אֶל-זֶה
 כָּל-הַלַּיְלָה:
כא וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת-הַיָּם
 בְּרוּיַח קָדִים עֲזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת-הַיָּם לְחַרְבָּה
 וַיִּבְקְעוּ הַמִּיִּם:
כב וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֶשֶׁת וְהַמִּיִּם
 לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:
כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרַעַה
 רֶכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:
כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה
 מִצְרַיִם בְּעָמוּד אֵשׁ וָעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:
כה וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֶּדֶת וַיֹּאמְרוּ
 מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם
 בְּמִצְרַיִם:
כו וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֵל-מֹשֶׁה נִטָּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ

רש"י

כלואים ומשוקעים ובלעז שירי"ץ [לחוצים].
 כמו (תהילים פד ז) בעמק הבכא. (איוב
 כח יא) מבכי נהרות. (שם לח טז) נבכי ים.
 נבוכים הם כלואים הם במדבר, שאינן יודעין
 לצאת ממנו ולהיכן ילכו:

(ד) ואכבדה בפרעה -

כשהקב"ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל
 ומתכבד. וכן הוא אומר (יחזקאל לח כב)
 ונשפטתי אתו וגו'. ואחר כך (שם כג)
 והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'. ואומר

הוא נשאר מכל אלוהי מצרים, כדי להטעותן,
 שיאמרו קשה יראתן. ועליו פירש איוב (איוב
 יב כג) משגיא לגוים ויאבדם:

(ג) ואמר פרעה -

כשישמע שהם שבים לאחוריהם:

לבני ישראל -

על בני ישראל. וכן (פסוק יד) ה' ילחם
 לכם - עליכם. (בראשית כ יג) אמרי לי
 אחי הוא - אמרי עלי:

נבכים הם -

(ב) וישבו -

לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום
 השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר
 תועים הם בדרך, כמו שנאמר (פסוק ג)
 ואמר פרעה לבני ישראל וגו':

ויחננו לפני פי החירת -

הוא פיתום, ועכשיו נקרא פי החירות על שם
 שנעשו בני חורין, והם שני סלעים גבוהים
 וזקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:

לפני בעל צפן -

בגלל מחסור של לא קברים]:

(יב) אשר דברנו אליך במצרים -

והיכן דברו? (שמות ה כא) ירא ה' עליכם

וישפוט:

ממתנו -

מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפו"ם היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשור"ק נבאר מאשר נמות.

וכן (להלן טז ג) מי יתן מותנו - שנמות. וכן (שמואל ב' יט א) מי יתן מותי, דאבשלום - שאמות. כמו (צפניה ג ח) ליום קומי לעד. (דברי הימים ב' יח כו) עד שובי בשלום, שאקום שאשוב:

(יג) כי אשר ראיתם את מצרים וגו' -

מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(יד) ה' ילחם לכם -

בשבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' נלחם להם. וכן (איוב יג ח) אם לאל תריבון. וכן (בראשית כד ז) ואשר דבר לי. וכן (שופטים ו לא) האתם תריבון לבעל:

(טו) מה תצעק אלי -

למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפילה שישראל נתונין בצרה. דבר אחר: מה תצעק אלי עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה יא) על בני ועל פועל ידי תצוני:

דבר אל בני ישראל ויסעו -

אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים:

(יט) וילך מאחריהם -

להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל,

(ז) בחור -

נבחרים, בחור לשון יחיד כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור:

וכל רכב מצרים -

ועימם כל שאר הרכב. ומהיכן היו הבהמות הללו? אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר (שמות ט ו) וימת כל מקנה מצרים. ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר (שם י כו) וגם מקננו ילך עמנו. משל מי היו? מן הירא את דבר ה' (שם ט כ). מכאן היה רבי שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו:

ושלשם על כלו -

שרי צבאות כתרגומו:

(ח) ויחזק ה' את לב פרעה -

שהיה תולה אם לרדוף אם לאו. וחזק את לבו לרדוף:

ביד רמה -

גבורה גבוהה ומפורסמת:

(י) ופרעה הקריב -

היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עימם:

נסע אחריהם -

בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר: והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים. תנחומא:

ויצעקו -

תפשו אומנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם. ביצחק (שם כד סג) לשוח בשדה. ביעקב (שם כח יא) ויפגע במקום:

(יא) המבלי אין קברים -

וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים ליקבר שם לקחתנו משם. ש"י פו"ר פיילנצ"א ד"י נו"ן פושי"ש בלעז [האם

(תהילים עו ד) שמה שבר רשפי קשת. ואחר כך (שם פסוק ב) נודע ביהודה אלוהים. ואומר (שם ט יז) נודע ה' משפט עשה:

בפרעה ובכל חילו -

הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות:

ויעשו כן -

להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם:

(ה) ויגד למלך מצרים -

איסטורין שלח עימם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. בחמישי ובשישי רדפו אחריהם. וליל שביעי ירדו לים. בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכן אנו קורין השירה ביום השביעי:

ויהפך -

נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם (שמות יב לא) קומו צאו מתוך עמי, ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו (שם י ז) עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאיילום:

מעבדנו -

מעבוד אותנו:

(ו) ויאסר את רכבו -

הוא בעצמו:

ואת עמו לקח עמו -

משכם בדברים לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר (פסוק י) ופרעה הקריב, הקריב עצמו ומיהר לפני חיילותיו. דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשווה עמכם בחלק, שנאמר (שמות טו ט) אחלק שלל:

(כז) לפנות בקר -

לעת שהבוקר פונה לבא:

לאיתנו -

לתקפו הראשון:

נסים לקראתו -

שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת

המים:

וינער ה' -

כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין

ומשתברין ביס, ונתן הקב"ה בהם חיות

לקבל היסורין:

וינער -

ושניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרבה

יש במדרשי אגדה:

(כח) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל

פרעה -

כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה. כמו

(להלן כג) לכל כלי תעשה נחשת, וכן (שם

יט) לכל כלי המשכן בכל עבודתו, (במדבר

ד לב) ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם, ואינה

אלא תיקון לשון:

(ל) וירא ישראל את מצרים מת -

שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו

ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם

עולין מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו:

(לא) את היד הגדלה -

את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של

הקב"ה. והרבה לשונות נופלין על לשון

יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן

הלשון אחר עניין הדבור.

(כד) באשמרת הבקר -

שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורת, ואותה

שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר

אני לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של

מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים,

לכך קרוי אשמורת.

וזהו שתרגם אונקלוס: במטרת:

וישקף -

ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם.

ותרגמו: ואסתכי. אף הוא לשון הבטה. כמו

(במדבר כג יד) שדה צופים - חקל סכותא:

בעמוד אש וענן -

עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד אש

מרתיו, וטלפי סוסיהם משתמטות:

ויהם -

לשון מהומה, אישטורדישו"ן בלעז [מבוכה]

ערבבם, נטל סגניות שלהם. ושנינו בפרקי

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: כל

מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת קול הוא,

וזה אב לכולן (שמואל א' ז י) וירעם ה' בקול

גדול וגו' על פלשתים ויהומם:

(כה) ויסר את אפן מרכבתיו -

מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות

נגררות, והיושבים בהם נעים ואיברייהן

מתפרקין:

וינהגהו בכבדת -

בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במידה

שמדדו (שמות ט לד) ויכבד לבו הוא ועבדיו,

אף כאן וינהגהו בכבדות:

נלחם להם במצרים -

במצריים. דבר אחר: במצרים, בארץ

מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך

לוקים אותם שנשארם במצרים:

(כו) וישבו המים -

שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם

ויכסו על מצרים:

ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלוהים. אין אלוהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה אם להינצל אם להיאבד עם מצרים:

ויסע עמוד הענן -

כשחשיכה והשלים עמוד הענן את המחנה

לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה

רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך

לו מאחריהם להחשיך למצרים:

(כז) ויבא בין מחנה מצרים -

משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו

לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו,

באו זאבים מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים

לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם

בהם. כך (הושע יא ג) ואנכי תרגלתי לאפריים

קחם על זרועותיו:

ויהי הענן והחשך -

למצרים:

ויאר -

עמוד האש את הלילה לישראל, והולך

לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של

ערפל לצד מצרים:

ולא קרב זה אל זה -

מחנה אל מחנה:

(כח) ברוח קדים עזה -

ברוח קדים שהיא עזה שברוחות, היא הרוח

שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים, שנאמר:

(ירמ' יח יז) ברוח קדים אפיצם. (הושע יג

טו) יבא קדים רוח ה'. (יחזקאל כז כו) רוח

הקדים שברך בלב ימים. (ישעי' כז ח) הגה

ברוחו הקשה ביום קדים:

ויבקעו המים -

כל מים שבעולם:

(כג) כל סוס פרעה -

וכי סוס אחד היה אלא מגיד שאין כולם

חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

ספר מלכים א' פרק י'

כג ויגדל המלך שלמה מפל מלכי הארץ לעשר ולחכמה:
כד וכל הארץ מבקשים את-פני שלמה לשמע את-חכמתו אשר-נתן אלהים בלבבו:
כה והמה מביאים איש מנחתו כלי כסף- וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר-שנה בשנה:
כו ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי-לו אלה וארבע- מאות רכב ושנים-עשר אלה פרשים וינחם בערי הרכב ועם-המלך שלמה מפל מלכי הארץ לעשר ולחכמה:
כז וכל הארץ מבקשים את-פני שלמה לשמע את-חכמתו אשר-נתן אלהים בלבבו:
כח והמה מביאים איש מנחתו כלי כסף- וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר-שנה בשנה:
כט ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי-לו אלה וארבע- מאות רכב ושנים-עשר אלה פרשים וינחם בערי הרכב ועם-המלך שלמה מפל מלכי הארץ לעשר ולחכמה:
ל ויתן המלך את-הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר-בשפלה לרב:
לא ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים ומקוה סחרי המלך יקחו מקוה במחיר:
לב ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה וכן לכל-מלכי החתים ולמלכי ארם בידם יצאו:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 6

רד"ק

בהוצאת הסוסים, ואותו המוצא נתן פרעה לשלמה ושלמה היה מוכר אותו לסוחרים לשנה במחיר ידוע, היו לוקחין מהמלך מקוה המוצא, כלומר קבוץ כל המוצא ביחד והם היו במצרים והיו לוקחין מחיר המוצא על יד, כמו שהיו מוציאים מלכי הארץ הסוסים ממצרים, וזהו שאמר: בידם יוציאו, כי מלכי החתים ומלכי ארם שהיו מוציאים ממצרים, על ידי סוחרי המלך היו מוציאים.

כט בידם -

כמו ברשותם כמו ויקח את כל ארצו מידו. וכן תרגם יונתן: בידם ברעותהון, רצונם וברשותם.

וסוס בחמשים ומאה -

מכאן למדנו שהמרכבה ארבעה סוסים

אמר רבי יוסי: אבני עשר אמות ואבני שמנה אמות היו.

כח ומוצא הסוסים -

תרגום יונתן: הפסוק כן ומתפקין סוסותא די לשלמה ממצרים ומקוה תגרי מלכא זבנין מקוה בדמין. ויש מפרשים: מקוה מענין תקות חוט השני, כלומר שני דברים אלה היו באין לשלמה ממצרים, הסוסים וחוט הפשתן כי הוא המשובח בארץ מצרים, כמו שכתוב: שש ברקמה ממצרים, חטובות אטון מצרים ואותן הדברים היו לוקחין סוחרי המלך במצרים במחיר דברים אחרים שהיו מביאים מירושלם למצרים. ואדוני אבי ז"ל פירש: כי פרעה נתן לשלמה מוצא הסוסים והוא כי לא יוציאו ממצרים סוסים אלא ברשות המלך ונותנין המוציאים למלך דמים

כו וינחם בערי הרכב ועם המלך בירושלם- וינחם -

מבנין הפעיל, כמו אשר הנחני בדרך אמת. ובדברי הימים: וינחם, מן הנית. ויונתן תרגם: בענין וינחם ואשרינון. ויש לפרש כמשמעו, אחרי שאספם כלם בירושלם הנחה אותם בערי הרכב שיהיו שם ונשארו מהם עם המלך בירושלם. ויונתן תרגם: בר מדהו עם מלכא בירושלם, פירש אלה היו בערי הרכב מלבד אותם, שהיו עם המלך בירושלים ועל כן נקראו ערי הרכב שהיו שם הסוסים והמרכבות.

כז כאבנים -

על דרך גוזמא והפלגה מרוב הכסף שהיה בירושלם. ובדרש: כאבנים ולא היו נגבות.

שמות פרק ט"ז

- כ** ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את-התף בידה ותצאן כל-הנשים אחריה בתפיים ובמחלות:
כא ותען להם מרים שירו ליהוה כי-גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:
כב ויסע משה את-ישראל מים-סוף ויצאו אל-מרים הם על-כן קרא-שמה מרה:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 8

רש"י

הנשרשת בתיבת מרה. ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א, שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה, תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו: (ישעיהו כו ד) חמה אין לי. (אסתר א יב) וחמתו בערה בו, הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו, מפני שנשמכת אל הו"ו הנוספת. וכן (ויקרא כה מד) עבד ואמה. (בראשית ל ג) הנה אמתי בלהה. (שם ב ז) לנפש חיה. (איוב לג כ) וזהמתו חיתו לחם. (שופטים ד ה) בין הרמה. (שמואל א' ז יז) ותשובתו הרמתה:

משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים:

(כב) ויסע משה -

הסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה הייתה ביזת הים מביזת מצרים, שנאמר (שיר השיר רים א יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף, לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(כג) ויבאו מרתה -

כמו למרה, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה, והתי"ו היא במקום ה"א

(כ) ותקח מרים הנביאה -

היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (דף יג א). דבר אחר: אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו:

את התף -

כלי של מיני זמר:

בתפיים ובמחלות -

מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים:

(כא) ותען להם מרים -

שמות פרק כ"ה

- א** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-
 אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי:
ג וְזֹאת תְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וְכֶסֶף
 וְנַחֲשֶׁת:
ד וְתִכְלֹת וְאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
ה וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:
ו שָׁמֶן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת
 הַסַּמִּים:
ז אֲבָנֵי-שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשֹׁן:
ח וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:
ט כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבֻנֵית הַמִּשְׁכָּן
 וְאֵת תְּבֻנֵית כָּל-כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

בטקסט השיעור:

חברת מרצה מס' 15-16
 עמ' 9-10

רש"י

הבא מן העזים. ולא עזים עצמם, שתרגום של עזים עזיא:
(ה) מאדמים -
 צבועות היו אדום לאחר עבודן:
תחשים -
 מין חיה, ולא הייתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה. לכך מתרגם: ססגונא. ששש ומתפאר בגוונין שלו:
ועצי שטים -
 מאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקודש, שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם, כשיצאו ממצרים:

(ג) זהב וכסף ונחשת וגו' -
 כולם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן, שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר (שמות לח כו - כז) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו', ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת:
(ד) ותכלת -
 צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק:
וארגמן -
 צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
ושש -
 הוא פשתן:
ועזים -
 נוצה של עזים. לכך תרגם אונקלוס: ומעזי,

(ב) ויקחו לי תרומה -
 לי לשמי:
תרומה -
 הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה:
ידבנו לבו -
 לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פרישנ"ט בלעז [מתנה]:
תקחו את תרומתי -
 אמרו רבותינו: שלוש תרומות אמורות כאן: אחת תרומת בקע לגלגלת, שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי (שמות לה כו - כז). ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. שלוש עשר דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה, כשתדקדק בהם:

רש"י

(ט) ככל אשר אני מראה אותך -

כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך:

וכן תעשו -

לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

בואתה תצוה (שמות כח יב):

מלאים -

על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות:

לאפוד ולחשן -

אבני השהם לאפוד, ואבני המלאים לחשן, וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה, והם מיני תכשיט:

(ח) ועשו לי מקדש -

ועשו לשמי בית קדושה:

(ו) שמן למאור -

שמן זית זך להעלות נר תמיד:

בשמים לשמן המשחה -

שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא (שמות ל כג - כה):

ולקטרת הסמים -

שהיו מקטירין בכל ערב ובקר, כמו שמפורש בואתה תצוה (שמות לז ח - ט). ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

(ז) אבני שהם -

שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור

שמות פרק כ"ה

- לא** ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ורכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: **לב** וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: **לג** שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים מן-המנרה: **לד** ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה: **לה** וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים היצאים מן-המנרה: **לו** כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה אחת זהב טהור: **לז** ועשית את-נרתיה שבעה והעלה את-נרתיה והאיר על-עבר פניה: **לח** ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: **לט** כפר זהב טהור יעשה אתה את כל-הכלים האלה: **מ** וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה בקר:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 16-15
עמ' 10

רש"י

גביעיה –

הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים, וקורין להם מדרין"ש בלעז [גביעים], ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי:

כפתריה –

כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש בלעז [כפתורים], ומנין שלהם כתוב בפרשה, כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק בין

לדא נקשון):

תיעשה המנורה –

מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה:

ירכה –

הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה:

וקנה –

הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בוך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה:

(לא) מקשה תעשה המנורה –

שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין, שקורין שולדיל"ר בלעז [להלחים] אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותר בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך:

מקשה –

תרגומו: נגיד. לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס. ולשון מקשה מכת קורנס, בטידי"ץ בלעז [עשוי בהכאה] כמו (דניאל ה ו) דא

רש"י

עשה ששת הנרות שבראשי הקנים, היוצאים מצדיה, מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:

(לח) ומלקחיה -

הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרגם אונקלוס. לשון צבת, טינלי"א בלעז [צבת]:

ומחתתיה -

הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו הלילה וכבו. ולשון מחתה פוישידור"א בלעז [יעה], כמו (ישעיה ל יד) לחתות אש מיקוד:

(לט) ככר זהב טהור -

שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול שישים מנה ושל קדש היה כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

(מ) וראה ועשה -

ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש:

אשר אתה מראה -

כתרגומו: דאת מתחזי בטורא. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך, שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה.

הוא הפרח האמור בירך, שנאמר (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחו, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה. למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגו'. חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק, נשתיירו שם שלושה טפחים, שבהם שלושה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלושה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים שישה בששת הקנים, ושלושה בגופה של מנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושניים עוד במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, מיעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים. ותשעה פרחים היו לה שישה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלושה למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחו. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמניינם איש איש במקומו:

(לז) את נרתיה -

כמין בזיכין שנותנין בתוכם השמן והפתילות:

והאיר על עבר פניה -

כפתור לכפתור:

ופרחיה -

ציורין עשוין בה כמין פרחים:

ממנה יהיו -

הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לבדם וידיבקים:

(לב) יצאים מצדיה -

לכאן ולכאן באלכסון, נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים ששת הקנים:

(לג) משקדים -

כתרגומו: מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניילי"ר [לגפר]:

ושלושה גבעים -

בולטין מכל קנה וקנה:

כפתר ופרח -

היה לכל קנה וקנה:

(לד) ובמנרה ארבעה גבעים -

בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים, והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה:

משקדים כפתריה ופרחיה -

זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, שאין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(לה) וכפתר תחת שני הקנים -

מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י): גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלושה טפחים,

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 11

פּרויקט "מֵשֶׁה"

שמות פרק ל"ח

כז וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצַקֵּת אֶת אֲדָנָי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנָי הַפְּרֻכָּת מֵאֵת אֲדָנָיִם לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן:

כח וְאֵת-הָאֶלֶף וְשִׁבְעֵי הַמָּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וַיִּזְכֹּר לְעֲמוּדָיִם וְצִפְּהָ רָאשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:

כט וַנְּחַשֵׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:

ל וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנָי פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֵת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:

לא וְאֵת-אֲדָנָי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֵת-אֲדָנָי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֵת כָּל-יְתֻדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת-כָּל-יְתֻדֹת הַחֲצֵר סָבִיב:

כב וּבְצִלָּאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹנֹר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

כג וְאֵתוֹ אֶהְלִיָּאב בֶּן-אֲחִיסָמֶד לְמִטָּה-דָּן חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִים בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ:

כד כָּל-הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאָכָה בְּכֹל מִלְאָכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת וְשָׁלִשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כו בָּקַע לְגִלְגֹּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:

ל"ח

וחמש מאות וחמשים חצאין עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(כז) לצקת -

כתרגומו: לאתכא:

את אדני הקדש -

של קרשי המשכן, שהם ארבעים ושמונה קרשים ולהם תשעים וששה אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחושת כתיב בהם:

(כח) וצפה ראשיהם -

של עמודים מהן, שבכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף.

הככר מאה ועשרים מנה, והמנה עשרים וחמשה סלעים, הרי ככר של קדש שלוש אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם משלושת אלפים שאין מגיעין לככר:

(כז) בקע -

לשש מאות אלף וגו' -

הוא שם משקל של מחצית השקל: כך היו ישראל, וכך עלה מניינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר. ואף עתה בנדבת המשכן כך היו. ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלף עולה מאת ככר, כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חצאין הרי הן שלוש מאות אלף שלמים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים

(כב) ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר ציווה ה' את משה -

אשר ציווה משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר ציווה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה ציווה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו.

אמר לו: כך שמעתי מפי הקב"ה. אמר לו משה: בצל אל היית, כי בוודאי כך ציווה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים:

(כד) ככר -

שישים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 14-15

פרטים

שמות פרק כ"ו

אל-הַטַּבַּעַת הָאֶחָד כֵּן יִהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצַעַת יִהְיוּ:

כה וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:

כו וְעֲשִׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים תַּחְמֹשֶׁה לְקְרָשֵׁי צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:

כז וְתַחְמֹשֶׁה בְּרִיחִם לְקְרָשֵׁי צֹלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְתַחְמֹשֶׁה בְּרִיחִם לְקְרָשֵׁי צֹלַע הַמִּשְׁכָּן לִבְרִכְתּוֹם יָמָּה:

כח וְהִבְרִיחַ תְּהִיכֵן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן-הַקְּצָה אֶל-הַקְּצָה:

כט וְאֶת-הַקְּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת-טַבְּעוֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחִם וְצִפּוֹת אֶת-הַבְּרִיחִם זָהָב: ל וְהִקְמַתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר:

טו וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים: טז עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקְּרָשׁ וְאַמָּה וַחֲצֵי הָאֵמָה רַחֵב הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:

יז שְׁתֵּי יָדוֹת לְקְרָשׁ הָאֶחָד מִשְׁלֹבֶת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

יח וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשׁ לְפֶאת נֹגֵבָה תִּימָנָה:

יט וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי-כֶּסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:

כ וּלְצֹלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפֶאת צְפוֹן עֶשְׂרִים קְרָשׁ:

כא וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:

כב וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שֶׁשָּׁה קְרָשִׁים:

כג וְשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּיְרִכְתּוֹם:

כד וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמַטָּה וַיַּחֲדוּ יִהְיוּ תְּמִים עַל-רֹאשׁוֹ

רש"י

הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(טז) עשר אמות ארך הקרש -

למדנו שגבהו של משכן עשר אמות:

ואמה וחצי האמה רחב -

אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טם מטע מזוזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן:

עצי שטים עומדים -

אישטנטבי"ש בלעז [עומדות] שיהא אורך

(טו) ועשית את הקרשים -

היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים? מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת ציווה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקב"ה לצוות

צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות:

(כה) והיו שמנה קרשים -

הם האמורים למעלה (פסוק' כב - כג) תעשה שישה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שניה במשנת מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן (פרק א) היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין, כמין שתי שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות להיכנס בחלל האדן כשליבה, הנכנסת בנקב עמוד הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר (פסוק יט) שני אדנים ושני אדנים, וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה, שנאמר (פסוק כד) ויהיו תואמים מלמטה וגו'. כך היא המשנה, והפרוש שלה הצעתי למעלה בסדר המקראות:

(כו) בריחם -

כתרגומו: עברין. ובלעז אישבר"ש [מוטות]:

חמשה לקרשי צלע המשכן -

אלו חמישה שלושה הן, אלא שהבריה העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מבריה עד חצי הכותל וזה מבריה עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצאו שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריה מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר (פסוק כח) והבריה התיכון וגו' מבריה מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להיכנס לתוכן שתי טבעות

תעשה שישה קרשים -

הרי תשע אמות רוחב:

(כג) ושני קרשים תעשה למקצעת -

אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השנים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמת עובי קרשי המשכן, הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה:

(כד) ויהיו -

כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקם זו מזו. זהו שפרשתי (לעיל יז) שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו חוץ ליד הקרש לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים זה לזה. וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם:

ויחדו יהיו תמים -

כמו תואמים:

על ראשו -

של קרש:

אל הטבעת האחת -

כל קרש וקרש היה חרוץ למעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים:

כן יהיה לשניהם -

לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף

למדנו ארכו של משכן לעשרים קרשים, שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, שלשים אמה:

(יז) שתי ידות לקרש האחד -

היה חורץ את הקרש מלמטה, באמצעו בגובה אמה, מניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, ואותן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש, הנכנסים בחלל האדנים, חרוצות משלשת צדיהן, רוחב החריץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר (לקמן כד) ויהיו תואמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות, כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה:

משולבות -

עשויות כמין שליבות סולם, מובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם לכנס בתוך חלל האדן כשליבה, הנכנסת בנקב עמודי הסולם:

אשה אל אחתה -

מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים, זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה. ותרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן:

(יח) לפאת נגבה תימנה -

אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה. כתרגומו: לרוח עיבר דרומא:

(כב) ולירכתי -

לשון סוף. כתרגומו: ולסייפי. ולפי שהפתח במזרח, קרוי המזרח פנים, והמערב אחורים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש:

רש"י

הטבעת לכאן וממנה לכאן והבריה נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הברחים מצופין זהב, כשהן תחובין בקרשים, והברחים הללו מבחוץ היו בולטות והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים:

(ל) והקמת את המשכן -

לאחר שיגמר הקימהו:

הראית בהר -

קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

וחמשה בריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים שש אמות והתיכון ארכו שתיים עשרה כנגד רוחב שמונה קרשים. כך היא מפורשת במלאכת המשכן (פרק א):

(כט) בתים לברחים -

הטבעות, שתעשה בהן, יהיו בתים להכניס בהן הברחים:

וצפית את הברחים זהב -

לא שהיה הזהב מדובק על הברחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שני פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן

לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו. אבל לבריה התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוביין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הברחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת חמישה עשר אמה, ובתיכון ארכו שלשים אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב,

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 14

שמות פרק כ"ה

י' וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאֹמֶה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאֹמֶה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאֹמֶה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ:
יא' וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפְּנֵנּוּ וְעָשִׂיתָ עֲלָיו זָר זָהָב סָבִיב:
יב' וַיִּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וְנִתְתָה עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹתָיו וּשְׁתֵי טַבַּעַת עַל-צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵי טַבַּעַת עַל-צַלְעוֹ הַשְּׁנִייתָ:
יג' וְעָשִׂיתָ בְדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:
יד' וְהִבֵּאתָ אֶת-הַבְּדִים בְּטַבַּעַת עַל צַלְעַת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶץ בָּהֶם:
טו' בְּטַבַּעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבְּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:
טז' וְנִתְתָה אֶל-הָאָרֶץ אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִתָּן אֱלֹהֶיךָ:
יז' וְעָשִׂיתָ כַּפֹּת זָהָב טָהוֹר אֲמֹתַיִם וְחֲצֵי אַרְכָּהּ וְאֹמֶה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאֹמֶה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ:
יח' וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כַּפֹּת מִזָּהָב וּכְרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזָּה מִן-הַכַּפֹּת תַּעֲשֶׂנוּ אֶת-הַכַּרְבִּים עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו:
יט' וְעָשִׂיתָ כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזָּה וּכְרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזָּה מִן-הַכַּפֹּת תַּעֲשֶׂנוּ אֶת-הַכַּרְבִּים עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו:
כ' וְהָיוּ הַכַּרְבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּת וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּת יִהְיוּ פְנֵי הַכַּרְבִּים:
כא' וְנִתְתָה אֶת-הַכַּפֹּת עַל-הָאָרֶץ מִלְּמַעַלָּה וְאֶל-הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִתָּן אֱלֹהֶיךָ:
כב' וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכַּרְבִּים אֲשֶׁר עַל-אָרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לש"י

של ארון מפסיק בין הבדים, אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם, הנושאים את הארון, מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם (צח ב):

ושתי טבעות על צלעו האחת -

הן הן הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו. והו"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך לישבה כן ושתיים מן הטבעות האלו על צלעו האחת:

צלעו -

צדו:

(יג) בדי -

כמין כתר מקיף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(יב) יצקת -

לשון התכה כתרנומו:

פעמתיו -

כתרגומו: זויתיה. ובוזיות העליונות סמוך לכפרת היו נתונות שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו

(י) ועשו ארון -

כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן בלעז [ארגז] יושב על שוליו:

(יא) מבית ומבחוץ תצפנו -

שלושה ארונות עשה בצלאל, שתיים של זהב ואחד של עץ, וארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ:

זר זהב -

רש"י

בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו.

וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ כ) ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה:

(כב) ונועדתי -

כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך:

ודברתי אתך מעל הכפורת -

ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו'. משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד:

ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל - הרי וי' זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא:

הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה

וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה - בטידי"ץ בלעז [עשוי בהכאה]. כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן:

קצות הכפורת -

ראשי הכפרת:

(יט) ועשה כרוב אחד מקצה -

שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה:

מן הכפרת -

עצמה תעשו את הכרובים. זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת:

(כ) פרשי כנפים -

שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא עשרה טפחים בחלל בין הכנפים לכפרת, כדאיתא בסוכה (דף ה ב):

(כא) ואל הארון תתן את העדות -

לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו

מוטות:

(טו) לא יסרו ממנו -

לעולם:

(טז) ונתת אל הארון -

כמו בארון:

העדות -

התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצויתי אתכם מצוות הכתובות בה:

(יז) כפרת -

כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף:

אמתים וחצי ארכה -

כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעובייה. פירשו רבותינו: שהיה עובייה טפח:

(יח) כרבים -

דמות פרצוף תינוק להם:

מקשה תעשה אותם -

שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים, שקורין שולדי"ץ [מולחמים] אלא הטל זהב

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 15

פרשת תרומה

[שיחה ב]

וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחֲצִי אַרְבּוֹ נֶאֱמָה וְחֲצִי קָהָבוּ וְנֶאֱמָה וְחֲצִי קָהָבוּ וְנֶאֱמָה וְחֲצִי קָהָבוּ:

שמות פרק כ"ה:

התרומה סאת בנ"י? [ובנוגע להנותנים (מנדבים), נזכר בכתוב רק ע"ד פעולת ההפרשה, כפרש"י "תרומה, הפרשה יפרישו לי מסמונם נדבה", שאין זו פעולת הנדבה (נתינה) לה', כ"א רק הפרשת התרומה (משאר) מסמונם לשם נדבה (וקיחת הגזברים – "ויקחו לו"¹⁴ – היא לאחר שישנה כבר פעולת ההפרשה)].

ומשמעות הכתובים, שכל הדברים שנמנו בכתוב (שהם נדבת המשכן) כבר היו ברשותם ובידם של בני ישראל מקודם לכן, ולא היתה חסרה אלא פעולת הקיחה מהם בלבד.

בסגנון אחר קצת: אם ה' כתוב לשון נתינה, שמשמעו שיש חיוב על הנותנים לתת, הרי זה כולל גם שיעשו כל מה שביכולתם כדי שתהי' נתינה, כולל גם כריתת עצים או קנייתם כו'; אבל לשון קיחה תוכנו שמצד הנותן הכל מוכן¹⁵ ואין חסר אלא מעשה הקיחה של הגזבר^{15*}.

[ויש לומר שלכן מפרש רש"י ומדייק ש"ויקחו לי תרומה" אין פירושו הנתינה לה', אלא רק "הפרשה, יפרישו לי מסמונם נדבה", שזה מדגיש עוד יותר שהדבר שמנדבים כבר נמצא אצלם, והפעולה שלהם היא רק "הפרשה", להפריש דברים אלו מתוך שאר מסומם].

וזוהו פירוש שאלת רש"י (על "ועצי שטים") – "ומאין היו להם במדבר"¹⁶, כלומר, מאין היו עצי שטים מוכנים בידם במדבר ולא ה' חסר אלא קיחה מידם [היינו שהדגשת רש"י "במדבר" אין כוונתה מפני שאין עצים גדלים במדבר, אלא שאין דרך בני אדם להשתמש בעצים (ובפרט עצים כאלה) בהיותם בדרך במדבר]. ומתרץ רש"י "פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה כו' והביא ארזים כו' וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו

א. "ועצי שטים"¹ – ופרש"י²: ומאין היו להם במדבר פירש רבי תנחומא³ יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

ויש להבין: פירוש זה של רבי תנחומא לכאורה הוא דברי אגדה בלי מקור בפשוטו של מקרא, ומה הכריח את רש"י לנקוט פירוש זה כאשר יש לפרש בפשטות, שבנ"י קנו עצים אלה מתגרי האומות⁴, או כדפירש באבן עזרא⁴ (ועד"ז בבעלי התוספות עה"ת⁵) שהי' יער של עצי שטים סמוך אל הר סיני שמשם כרתו את העצים⁶.

במפרשים⁷ תירצו שההכרח הוא ממש"ן לקמן בפ' ויקהל⁸ "וכל אשר נמצא אתו עצי שטים", הרי מפורש בקרא שהעצים כבר היו בידי ישראל (וכמו שהביא ג"כ באבן עזרא⁹).

אבל קשה לומר שזהו הכרחו של רש"י – שהרי רש"י לא הזכיר קרא זה, ומובן שדוחק גדול ביותר לומר שרש"י סומך כאן¹⁰ על פסוק דלהלן (בפ' ויקהל¹¹).

ב. ויש לומר הביאור בזה – בפשטות: הציווי על נדבת המשכן נאמר בלשון – "ויקחו לי תרומה. תקחו את תרומתי. התרומה אשר תקחו מאתם"¹², ולכאורה הול"ל בלשון "נתינה" (או הבאה וכיו"ב), דהיינו פעולת המנדב שבנ"י לתת את תרומת ה', ומדוע נאמר בלשון "קיחה" (דקאי על האנשים הגזברים הלוקחים¹³ את

ונטעם במצרים (וציווה לבניו שיטלום עמהם כשיצאו ממצרים), כדי שבמשך כל זמן גלות ושעבוד מצרים יהיו לנגד עיניהם עצים אלו שניטעו על מנת שיטלום כשיצאו ממצרים, היינו ש(ראית) עצי ארזים אלה מזכירים ומדגישים את גאולת ישראל.

וזהו גם הרמז בלשון רש"י ובהתחלתו (הקדמת הענין) "פירש רבי תנחומא" – כלומר: ענין הנחמה ("תנחומא") הוא באופן של פירש (ענין של פשט, ולא רמז ודרש), כי נחמה זו היתה לא רק הבטחה בדיבור וכיו"ב, אלא נחמה בדבר גשמי, הנראה בעיני בשר, נחמה בפשטות. ובזה מתורץ עוד דיוק בלשון רש"י, שלא הסתפק לומר שיעקב נטע ארזים במצרים אלא מוסיף ומפרט "והביא ארזים למצרים" – דלכאורה, למאי נפק"ם שהביאו הארזים ממקום אחר?

וביותר תמוה: להלן עה"פ⁴⁴ "ועשית את הקרשים" חוזר רש"י על תוכן פירושו זה איך הכין יעקב אבינו ארזים כו', עם כל פרטי הענין (ועוד מוסיף פרטים חדשים) – ומ"ם משמיט שם פרט זה שיעקב הביא ארזים למצרים⁴⁵.

וע"פ הנ"ל י"ל, כי פרט זה נוגע לענין התנחומין – שבנ"י יראו בעיני בשר ארזים שהובאו ממק"א (מארץ ישראל)⁴⁶ – הסורה על מצב של גאולה, שזה מדגיש עוד יותר שאין נתונים לחלוטין תחת שליטת המצרים, אלא אעלך גם עלה⁴², יצאו ויעלו לארץ ישראל (ויטלו ארזים אלה עמהם).

1. ויש להוסיף ב"ינה של תורה" שבפירוש רש"י – שפירוש זה של רבי תנחומא הוא "תנחומין" נוסף על גלות מצרים גם על כל הגליות ועל אריכות דגלות זה האחרון (שכל המלכיות (וגליות) נקראות על שם מצרים⁴⁷).

דהנה איתא בספרים⁴⁸ שהגלות נמשל להליכת בנ"י במדבר, "מדבר העמים"⁴⁹ ותכלית הליכה זו היא – "לבנות משכן במדבר", דהיינו לעשות במדבר ומציאות ה"מדבר" (שהוא מקום הקליפות, נחש שרף ועקרב וצמאון גו'⁵⁰ מקום שמם מכל ענין של קדושה) משכן ומקדש לו ית', דירה לו ית' בתחתונים, שאין תחתון למטה ממנו.

ובגמר עבודה זו זוכים לקיים הציווי⁵¹ "ועשו לי מקדש" כפשוטו, בבית המקדש השלישי, שבו יתגלה גם המשכן שעשה משה, "מקדש המדבר"⁵².

והכח להתגבר על חשכת הגלות, ובפרט חשך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, ואדרבא "לבנות משכן במדבר" – הוא מפעולת יעקב אבינו ש"הביא ארזים למצרים ונטעם".

השאלה בוא"ו המוסיף].

וע"פ המבואר לעיל מובן בפשטות, כי גם בפירושו הקודמים עוסק רש"י בתירוץ שאלה זו; אלא שכאן, בנוגע לעצי שטים, כיון שאין שום תירוץ, לכאורה, בפשטות הכתובים – מפרט ושואל רש"י "ומאין היו להם במדבר". וכדי להדגיש ששאלה זו באה בהמשך לפירושו הקודמים – מתחיל רש"י "ועצי שטים, ומאין היו להם במדבר".

ה. אמנם עדיין אין הענין מתיישב כל צרכו. דהן אמת

שמהכתובים מוכח שגם עצי השטים היו מן המוכן ברשותם של בנ"י, ובמילא הוכרח לומר שכבר הוכנו מקודם לכן (ע"י ציווי של יעקב כו') – אבל הא גופא טעמא בעי: מכיון שהיו יכולים להשיג עצי שטים מתגרי האומות או סיערות הסמוכים – מדוע הוצרך יעקב אבינו להשתדל יותר ממאתים שנה⁴⁰ לפני הציווי על מלאכת המשכן – בהבאת ונטיעת ארזים במצרים? לכאורה יש לומר, שיעקב ידע שציווי השם על מלאכת המשכן יהי' בתוכן (בלשון) "תקחו" כנ"ל, שמזה מובן, שרצונו ית' הוא שהדברים שהוצרכו למלאכת המשכן יהיו מוכנים בידי ישראל, וכיון שבדרך הטבע אין טעם וסיבה שבנ"י יוליכו עצי שטים ממצרים, הוצרך יעקב לצוותם על כך ולהכין הארזים.

אבל זה עוד מגדיל השאלה – כי לפ"ד נמצא, שהציווי בלשון "קחו" הכריח פעולתו של יעקב בהכנת הארזים יותר ממאתים שנה לפני הציווי; היינו שלפיכך הי' הציווי בלשון "תקחו" כדי שיעקב יטע הארזים במצרים – וטעמא בעי?

והביאור בזה מרמז רש"י בהזכירו את שמו של בעל המאמר – "רבי תנחומא":

"תנחומא" הוא מלשון תנחומין. ולכן "פירש רבי תנחומא" ש"יעקב אבינו צפה ברוח הקודש וכו'", מכיון שענין זה הוא נחמתן של ישראל:

כאשר בנ"י נמצאים בגלות מצרים, במצב דקושי השעבוד, ועד לגזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"⁴¹ וכו' – הרי נוסף על ההבטחה ד"ואנכי אעלך גם עלה"⁴², "שואבים" הם נחמה ותנחומין כל

משך זמן הגלות בראותם בעיניהם ממש את עצי הארזים שהביא יעקב ונטע במצרים, שטעמו בטרחא רבה זו⁴³ הי' מפני ש"צפה ברוח הקודש שעתידין. לבנות משכן במדבר", "וצוה לבניו (ובניו לבניהם ובני בניהם אחריהם) ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים".

כלומר: עצי שטים לצורך המשכן גופא – היו יכולים כנ"ל להשיג בכמה אופנים, אבל כדי שתהי' נחמתן של ישראל (ענינו של רבי תנחומא) – הביא יעקב ארזים

צמר, ומבאר שזהו מפני שינוי הצבעים.
³¹ ולא הצבע עצמו – אף ש"תכלת" פירושו "צבע ירוק של חלזון" (רש"י שלח טו, לח), וכן ארגמן הוא שם צבע (כפרש"י כאן).
³³ בא י, ט.
³⁴ בא יב, לח.
³⁵ ועפ"ז מתורץ בפשטות הטעם שלא פרש"י מהו "תולעת שני" – כי "תולעת" פירושו "צמר צבוע" ורק ה"צבע קרוי שני" (רשב"ם כאן)*. וא"כ פשוט שהי' מצוי אצל ישראל.
^{15*} ראה לקמן ע' 206 ואילך – באופן אחר (וראה שם ע' 208 ואילך בשיטת המדרש).
³⁶ בראשית ב, יא.
³⁷ בא יב, לו.
³⁸ דברי דוד כאן.
³⁹ כ"ה גם בדפוס ראשון, כמה כת"י רש"י (שתח"י) ובדפוסים הנפוצים. אבל בדפוס שני וכמה כת"י רש"י (שתח"י) – "מאין" (בלי וא"ו).
³⁸ דברי דוד כאן.
^{*} אבל בפרש"י ישע"י (שבהערה 24) "תולע, צבע שצובעים בו אדום, גרעינים הם ויש תולעים בכל אחד ואחד". ועפ"ז לכאורה לפרש"י הוא להיפך, ש"תולעת" הוא שם הצבע, ו"שני" הוא ה"צמר". וראה וישב (לח, כח. ל). ל"י רש"י מצורע שם. ואכ"מ.
⁴⁰ כפרש"י עה"פ לפני זה: רדו. . רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים (מקץ סב, ב).
⁴¹ שמות א, כב.
⁴² ויגש מו, ד.
⁴³ ראה (ויגש מה, יט ואילך) שיוסף שלח עגלות וכו' מצרים לארץ כנען בכדי להביא יעקב ואת אשר לו למצרים.
⁴⁴ כו, טו.
⁴⁵ וכן הקשה באמרי שפר על פרש"י כאן, ונשאר בצ"ע.
⁴⁶ ראה גם באר מים חיים (לאחי הסהר"ל) על פרש"י כאן.
⁴² ויגש מו, ד.
⁴⁷ ב"ר פט"ז, ד.
⁴⁸ ראה בח"י ועוד ר"פ מסעי. לקו"ת דרושי אלה מסעי וביאורם.
⁴⁹ יחזקאל כ, לה.
⁵⁰ עקב ח, טו.

¹⁶ ומשנה מלשון התנחומא "ומהיכן היו הקרשים".
¹⁷ הטעם שהוזקק רש"י לומר שיעקב אבינו נטע ארזים במצרים (ולא שציווה לבניו שיקחו עמהם ארזים כשיצאו ממצרים) – ראה מפרשים (קיצור מזרחי. מנחת יהודה) – ע"פ פרש"י לך (יג, י) – שאין אילנות לרוב במצרים. ובאמרי שפר על פרש"י כאן תי' שהמצרים לא היו מניחים את ישראל לכרות אותם. ע"ש.
¹⁸ ראה לדוגמא – פרש"י נח יא, ה. לך יד, יג. וירא יח, יב.
¹⁹ כה, ד.
²⁰ וצ"ע שלא פירש מהו "תולעת שני", כמו שפ"י לקמן בפ' מצורע (יד, ד) "שני תולעת". וראה לקמן הערה 35.
²¹ הל' כלי המקדש פ"ח הי"ג.
²² בהשגות שם.
²³ וי"ל, שלא ניהא ל"י לרש"י פירוש הראב"ד, כי החידוש דריבוי גוונים הוא ב"עורות תחשים", כפרש"י (כאן ד"ה תחשים). ומסתבר שארגמן הו"ע בפ"ע (ובפרט שעורות תחשים היו ענין נסי רק "לשעה", כפרש"י (הנ"ל). אבל ראה לעיל ע' 136).
²⁴ ואולי י"ל כי תולעת שני הוא צבע אדום (כרשב"ם עה"פ. וראה גם ראב"ע. ועוד. וכ"ה בפרש"י ישע"י א, יח. וראה רש"י גיטין סט, ב ד"ה אהלא. רש"י ע"ז כת, ריש ע"ב ד"ה שב. וברש"י מצורע שם: צמר צבוע זהורית). ולהעיר גם מ"עורות אלים מאדמים" (אלא שיש כמה סוגי צבע אדום. ואכ"מ).
²⁵ וראה תו"ש עה"פ (אות מו) ובמילואים לשם ס"ב (נדפסו בסוף כרך כב).
²⁶ ע"ד שפ"י מהו צבע תכלת.
 ולכאורה דוחק לומר שהי' ידוע ומפורסם במקומו של רש"י איזה צבע נק' "ארגמן" ולא הוצרך רש"י לפרשו (ולהעיר מרש"י ב"ם כא, א (במשנה): צמר סרוק ומשוך. . וצבוע ארגמן ומצויין הן). ובפרט שמפשטות לשון רש"י "ממין צבע ששמו ארגמן" (ולא בקיצור "צמר צבוע ארגמן") משמע, שאינו צבע ידוע.
²⁷ מא, סב.
²⁸ וראה משכיל לדוד כאן.
²⁹ בא יב, לה.
³⁰ בשלח טו, כב.
³¹ ולא הצבע עצמו – אף ש"תכלת" פירושו "צבע ירוק של חלזון" (רש"י שלח טו, לח), וכן ארגמן הוא שם צבע (כפרש"י כאן).
³² אלא שעפ"ז צ"ע למה הוצרך רש"י לסיים "וצבעו ירוק". ואולי י"ל, שהוא כדי שלא יוקשה מדוע הוצרכו לג' מיני

⁵¹ פרשתנו כה, ח.

⁵² ל' הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב. נת' בלקו"ש חט"ז ע' 473 ואילך.

⁵³ תהלים צב, יג.

⁵⁴ פרשתנו כו, טו. ע"ש.

⁵⁵ מגלה עמוקות (אופן פד. עה"ת ר"פ ויחי). קהלת יעקב (לבעל מח"ס סלא הרועים) מע' רבי.

⁵⁶ ראה גם בית האוצר להר"י ענגל כלל א אות כ'. לקו"ש חכ"ו ע' 8.

⁵⁷ אגה"ק ס"ז (קיא, סע"ב).

⁵⁸ וראה לקו"ש ח"ד ע' 1051 ובהערות.

⁵⁹ להעיר מפתגם אדה"ז "שלפני נשמות הגבוהות. לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז). וראה אוה"ת לנ"ך (כרך ג) ריש ע' א'שלא.

⁶⁰ להעיר ממחז"ל (יומא לח, ב. תניא פ"א) עמד ושתלן בכל דור ודור. וצדיק יסוד עולם.

⁶¹ ואז יקויים היעוד (ישעי' יב, א) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני.

ספר השיחות – ה'תנש"א

544

ע"י לימוד התורה באופן של הבנה והשגה, ועד לחידוש והוספה בתורה, שבזה מודגש יותר הענין ד', כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שהאדם מחדש בתורה, והקב"ה חוזר ואומר החי' דוש שנתחדש ע"י האדם.

ויש לומר, שכיון שסדר העבודה (גם בהכנה למ"ת בהפרשיות שקורין לפני מתן-תורה) הוא מן הקל אל הכבד, לכן, כפי' בהר"ב-בחוקותי שקורין בשבת שלפני ר"ח סיון (לפני ברכת החודש), מודגש בעיקר שישנם ב' קצוות (כפי' בהר"ב – מצי' אות והתחלקות לפרטים, וכפי' בחוקותי – ביטול ונקודה שלמעלה מהתחלקות לפרטים)¹⁰², ויתירה מזה, שהתחלת וסיום פרשת בהר"ב-בחוקותי היא בהענין ד', הר"ב סיני" (ולא "מדבר סיני"¹⁰³), הר"ב דייקא, שמדגיש הענין דמציאות והתחלקות פרטית; וכפי' במדבר שקורין בשבת שלפני מתן-תורה¹⁰⁴ מודגש בעיקר חיבור ב' הקצוות ע"י בחי' שלמעלה משניהם, "מדבר" ש', לא ישב אדם שם", כנ"ל.

יב. עפ"י יש לבאר גם הטעם לנתינת התורה במדבר (מקום הפקר) דוקא – כמודגש בר"ח סיון ש', באו מדבר סיני", ובהקריאה דשבת שלפני עצרת בפרשת במדבר:

נתבאר לעיל (ס"ב) ש"מדבר" הוא "מקום הפקר", היינו, מקום שאין עליו בעלות, דלא כ"רשות הרבים", רשות שהיא בבעלות הרבים.

ובביאור ענינם בתורה – יש לומר:

102) ואילו חיבורם יחד הוא: (א) רק בדרך רמז – ע"י שקורין ב' הפרשיות יחד, (ב) ואינו בכל השנים.

103) ורק במנחת שבת (לאחרי ברכת החודש) מתחילין לקרוא פרשת במדבר ("במדבר סיני").

104) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שקורין פרשת במדבר בערב זמן מ"ת.

(מציאות) האדם בדיבור התורה, עד כדי כך, ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁰⁵, היינו, שהעיקר הוא דיבורו של האדם, והקב"ה קורא ושונה כנגדו (אחריו) – דרגת התורה שבערך להאדם (עשרה מאמרות): ו"מדבר" מלשון "מדבר" (מ"ם חרוקה), שהדיבור הוא מאליו, כלומר, שאין בו בחי' דיבור בפ"ע (כמו מדבר, מ"ם בשבא), רק בחי' שכבר נדבר, דהיינו שהדיבור הוא בבחי' ביטול בדבר ה' המדבר בו"¹⁰⁶, כמו דיבור התפלה שהתחלתה "אדני' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"¹⁰⁷ (תפלה אריכתא¹⁰⁸), ועד"ז בתורה, שהלימוד הוא בתכלית הביטול, בבחינת "תען לשוני אמרתך"¹⁰⁹, כעונה אחר הקורא¹¹⁰ – דרגת התורה שלמעלה מהאדם (מאמר אחד).

וחיבורם יחד ע"י דרגא שלמעלה משניהם – בחי' מדבר למעליותא¹¹¹, "ארץ גו' לא ישב אדם שם"¹¹², למעלה לגמרי מבחי' אדם¹¹³, שמצד בחי' זו נעשה החיבור דשניהם (שהמאמר אחד יומשך ויחדור בעשרה מאמרות), שגם דרגת התורה שלמעלה מהאדם, בחי' תען לשוני אמרתך, תומשך ותחדור במציאות האדם

93) ראה תדבאר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתלד.

94) תוי"א יתרו סז, ריש ע"ד. שם (בהוספות) קט, א.

95) תהלים נא, יז.

96) ברכות ד, ב. – ואולי י"ל הפירוש ד,תפלה אריכתא, אריכות (גדלות ושלימות) בתפלה ש' נעשית ע"י הקדמת הביטול ד,אדני' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך".

97) תהלים קיט, קעב.

98) תוי"א יתרו סז, ב. ובכ"מ.

99) ראה לקו"ת במדבר ב, ב ואילך. ובכ"מ.

100) ירמ' ב, ו.

101) וי"ל – למעלה גם מבחי' א' דם (ראה לעיל ס"ט).

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16

עמ' 16

543

ש"פ בהר-בחוקותי, מבה"ח סיון

הליכות, הליכה מלמעלה למטה (תורה, שניתנה מסיני), והליכה מלמטה למעלה (תפלה, "סולם דא צלותא"⁸⁸), כמודגש בעליית משה רבינו להר סיני הן לצורך קבלת התורה, והן לצורך התפלה על בני"י⁸⁹ – שכללות החילוק שבין המשכה למטה (תורה, שלימודה באופן של הכנה והשגה, מציאות האדם⁹⁰) להעלאה למעלה (תפלה, "דע לפני מי אתה עומד", ביטול המציאות⁹¹) הוא ע"ד ובדוגמת החילוק שבין עשרה מאמרות למאמר אחד, שע"י עשרה מאמרות נעשית המשכה למטה, וע"י מאמר אחד נעשה (הביטול ו)העלאה למעלה (בני"ל ס"ו).

יא. ועד"ז (ויתירה מזה) בפרשת במדבר – שהתחלתה קורין במנחה דשבת מברכים חודש סיון, וכולה (מתחילתה עד סופה) בשבת שלפני עצרת:

"מדבר" הוא מלשון דיבור, שרומז על הדיבור דתורה, וגם על הדיבור דתפלה⁹² – ב' התנועות דהמשכה למטה והעלאה למעלה, שהם ע"ד ובדוגמת עשרה מאמרות ומאמר אחד.

ועוד ועיקר:

"מדבר", מלשון דיבור בתוספת מ"ם, מורה על האדם המדבר⁹³ (מקור הדיבור), וענינו בתורה – הדגשת מעלת וחשיבות

"בהר" – גדלות וגבהותי, ונקרא בחי צומח שבדומם⁹⁴ – מורה על עבודה באופן של התחלקות לפרטים (עשרה מאמרות), שבה מודגשת תנועת הצמיחה והגידול מדרגא לדרגא, "ילכו מחיל אל חיל"⁹⁵.

ובחוקותי" – מלשון חקיקה, כמו אותיות שבלוחות שהם באופן של חקיקה מיני ובי' – מורה על הנקודה העצמית שלמעלה מהתחלקות לפרטים (מאמר אחד), שבאים לזה ע"י הביטול שלמעלה מהכנה והשגה, "חוקה חקתי גזירה גזרתית"⁹⁶, ו"איז לך רשות להרהר אחרי"⁹⁷.

והיבורם יחד (שקורין בהר-בחוקותי בשבת א', לו' קרואים, וא' מהם (הרביעי) מחבר שניהם ע"י הברכה לפני הקריאה בס"פ בהר ולאחרי הקריאה בר"פ בחוקותי) ע"י דרגא שלמעלה משניהם – מורה שגם בהתחלקות לפרטים (בהר) נמשכת וחודרת הנקודה העצמית שלמעלה מהתחלקות (בחוקותי).

ויש להוסיף, שחיבור ב' הקצוות מרומז גם בכל פרשה בפ"ע: "בהר סיני" – "סיני" בגימטריא "סלם"⁹⁸, שמחבר מעלה ומטה בכ' אופני ההליכה שאודותם מדובר בפ' בחוקותי: "והתהלכת"⁹⁹ לשון רבים, ב'

81 ע"ד מארויל (סוטה ה, א), ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית. ועיקר – ענין התוקף וההרחבה בקדושה, כמ"ש (דהיב יז, ב) "ויגבה לבו בדרכי ה'" (וראה לק"ש חכ"ב ע' 159 ואילך. ושי"ג).
82 תרי"ח בראשית כ, א. שמות קיב, ב. ועוד.
83 תהלים פד, ח.
84 במדבר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג. ח). ועוד.
85 פרש"י ר"פ חוקת. – מיומא סו, ב.
86 ביר פס"ח, יב. ובפי' המת"כ ומהר"ו.
87 פרשתנו כו, יב. וראה לק"ת פ' ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז ואילך. אה"ת פרשתנו (כרך ב) ע' תרמ ואילך. ועוד.

88 זח"א רסו, ב. ועוד.
89 במ' יום האמצעיים, ועאכו"כ מ' ימים ה' אחרונים שהיו ברצון, כמ' יום ראשונים (פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. ירד, יו"ד).
90 אף שבפרטיות יותר צ"ל גם בתורה הקדמת ענין הביטול, וגם בתפלה ענין המציאות והתחלקות (שנקודת ההודאה ד, מודה אני' נמשכת בפרטי ה' ענינים דברכות השחר).
91 ראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך מדבר (ע' נד ואילך). ושי"ג.
92 ועד שנקרא בתואר "מדבר".

שמות פרק ל"ה

- א** וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:
ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה
לְכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה
יּוּמָת:
ג לֹא-תַבְעִירוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:
ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה
הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:
ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ וּבִיאָה
- את תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת:
ו וּתְכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
ז וְעֹרֹת אֵילִם מְאֹדָּמִים וְעֹרֹת תַּחְשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים:
ח וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמְּשֻׁחָה וְלִקְטֹרֶת
הַסַּמִּים:
ט וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן:
י וְכָל-חֹכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 16-15
עמ' 17

לש"י

יש מרבתינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת:

(ד) זה הדבר אשר ציווה ה' –
לי לאמר לכם:

(ה) נדיב לבו –

על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתן:

(א) ויקהל משה –

למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר. והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דבורו. ותרגומו: ואכנס:

(ב) ששת ימים –

הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:

(ג) לא תבערו אש –

שמות פרק ל"א

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יג וְאַתָּה דַבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת-שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

יד וְשַׁמְרֶתֶם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוֹמֵת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

טו שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת

מוֹת יוֹמֵת:

טז וְשַׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדַרְתֵּם בְּרִית עוֹלָם:

יז בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֵלָם כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ:

יח וַיִּתֵּן אֶל-מֹשֶׁה כָּכֵלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 17

רש"י

שבת שבתון -

לכך כפלו הכתוב לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו (ויקרא כג לב) שבת שבתון הוא לכם, אסור בכל מלאכה.

אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון (שם) אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש:

קדש לה' -

שמירת קדושתה לשמי ובמצוותי:

לדעת -

האומות [בה] כי אני ה' מקדשכם:

(יד) מות יומת -

אם יש עדים והתראה:

ונכרתה -

בלא התראה:

מחלליה -

הנוהג בה חול בקדושתה:

(טו) שבת שבתון -

מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי:

(יג) ואתה דבר אל בני ישראל -

ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:

אך את שבתתי תשמרו -

אף על פי שתהיו רדופין וזריון בזריון בזריון מלאכה שבת אל תדחה מפניה.

כל אכין ורקין מיעוטיין, למעט שבת ממלאכת המשכן:

כי אות הוא ביני וביניכם -

אות גדולה היא בינינו שבחתי בכס, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה:

רש"י

האמורים בספר ישעיה (ישעיה ג יח - כד)
אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים
וארבעה ספרים:

לדבר אתו -

החקים והמשפטים שבאלה המשפטים:

לדבר אתו -

מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה
וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד:
לחת - לחת כתיב שהיו שתיהם שוות.

קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים
היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו
הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה
לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן
והוקם באחד בניסן:

ככלתו -

ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה
במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד
כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה כלה
מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן

(יז) וינפש -

כתרגומו: ונח. וכל לשון נפש והוא לשון
נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו
מטורח מהמלאכה. ומי שכתוב בו (ישעיה
מ כח) לא ייעף ולא יגע, וכל פעלו במאמר,
הכתיב מנוחה לעצמו, לשבר האוזן מה
שהיא יכולה לשמוע:

(יח) ויתן אל משה וגו' -

אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל

שמות פרק ל"ג

א וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וְנִטְּה-לוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן-הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

ב וְהָיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל-הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי מִשָּׁה עַד-בֹּאוֹ הָאֹהֶלָה:

ג וְהָיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יָרַד עִמּוֹד הָעֲנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדַבֵּר עִם-מֹשֶׁה:

ד וַרְאָה כָּל-הָעָם אֶת-עִמּוֹד הָעֲנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַקָּם כָּל-הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ:

ה וְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וּשְׁבֹ אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמְשַׁרְתּוּ יִהְיוּשַׁע בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אִתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנֶּה:

ב וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלְאָךְ וְגִרְשָׁתִי אֶת-הַכְּנַעֲנִי הָאֶמְרִי וְהַחֲתִי וְהַפְרִזִי חֲחוּי וְהִיבֹסִי:

ג אֶל-אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדִבֵּשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם-קִשָׁה-עַרְפָּה אֶתָּה פֶּן-אֶכְלָךְ בַּדֶּרֶךְ:

ד וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת-הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא-שָׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:

ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם-קִשָׁה-עַרְפָּה רַנַּע אַחַד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלִיךָ וְאֲדַעָה מָה אֶעֱשֶׂה-לְךָ:

ו וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עַדֵּימָם מִהָר חוֹרֵב:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 15-16
עמ' 17

רש"י

כי לא אעלה בקרבך –
לכך אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:
כי עם קשה ערף אתה –
וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה
אני עליכם זעם:
אכלך –
לשון כליון:

(ב) וגרשתי את הכנעני וגו' –
שש אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם
מאליו:
(ג) אל ארץ זבת חלב ודבש –
אני אומר לך להעלותם:

(א) לך עלה מזה –
ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, לכך
נאמר עלה. דבר אחר: כלפי שאמר לו
בשעת הכעס (שמות לב ז) לך רד, אמר לו
בשעת רצון לך עלה:
אתה והעם –
כאן לא נאמר ועמך:

לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובשמונה עשר שרף את העגל ודן את החוטאים, ובתשעה עשר עלה, שנאמר (שמות לב ל) ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו', עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר (דברים ט יח) ואתנפל לפני ה' וגו', ובראש חדש אלול נאמר לו (שמות לד ב) ועלית בבקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בהם (דברים י י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו', מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון. אמור מעתה אמצעיים היו בכעס. בעשרה בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, ומסר לו לוחות אחרונות. וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד:

ושב אל המחנה -

תרגומו: ותב למשריתא. לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין.

וראה כל העם -

וחזן.

ונצבו -

וקיימין.

והביטו -

ומסתכלין.

והשתחוו -

וסגדין. ומדרשו: ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבים:

מכאן למבקש פני זקן כמקבל פני השכינה:

יצא אל אהל מועד -

כמו יוצא. דבר אחר:

והיה כל מבקש ה' -

אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם הרי הוא באהלו של משה:

(ח) והיה -

לשון הווה:

כצאת משה מן המחנה -

ללכת אל האהל:

יקומו כל העם -

עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם:

והביטו אחרי משה -

לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהל:

(ט) ודבר עם משה -

כמו ומדבר עם משה. תרגומו: ומתמלל עם משה שהוא כבוד שכינה. כמו (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו, ואינו קורא מדבר אליו. כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

(י) והשתחוו -

לשכינה:

(יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים -

ומתמלל עם משה:

ושב אל המחנה -**(ד) הדבר הרע -**

שאין השכינה שורה ומהלכת עמם:

איש עדין -

כתרים שניתנו להם בחורב, כשאמרו נעשה ונשמע:

(ה) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך -

אם אעלה בקרבך, ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמו, שנאמר (ישעיה כו כ) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך:

ועתה -

פורענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם:

ואדעה מה אעשה לך -

בפקודת שאר העון. אני יודע מה שבלבי לעשות לך:

(ו) את עדים מהר חורב -

את העדי שהיה בידם מהר חורב:

(ז) ומשה -

מאותו עון והלאה:

יקח את האהל -

לשון הווה הוא, לוקח אהל ונוטהו מחוץ למחנה, אמר מנודה לרב, מנודה לתלמיד:

הרחק -

אלפים אמה, כענין שנאמר (יהושע ג ד) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה:

וקרא לו -

והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה:

כל מבקש ה' -

מדרש רבה, פרשה נב ירידה ורדייה

ב תאלמנה שפתי שקר - דבר אחר: ויביאו את המשכן הה"ד: (שם לא) תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאווה ובוז. כיצד אדם מתודה ביום הכפורים? אם בא יוה"כ אחר, והזכיר עונותיו, אומר לו הקב"ה: תאלמנה שפתי שקר. מהו עתק? דברים של סילוקים, כענין שנאמר: (בראשית יב) ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'. בגאווה ובוז, אומר לו הקב"ה: לא היה בידך עונות משל שנה זו שהיית מתגאה, בגאווה ובוז?!

דבר אחר: תאלמנה שפתי שקר מדבר במשה. בשעה שאמר הקב"ה לעשות לו משכן, מיד אמר משה לישראל: ויקחו לי תרומה. היה משה עושה במשכן והיו ליצני ישראל אומרים: אפשר שהשכינה שורה על ידי בן עמרם?!

אמר רבי יוחנן: ששה חדשים היה עוסק במשכן: שלושה חדשים עשאוהו, ושלושה חדשים קפלוהו. אעפ"כ היו מליצין אחריו ואומרים: הרי נעשה. לא היה משה אומר שישרה שכינתו אצלנו והקב"ה נתכוון להעמיד המשכן בחדש שנולד בו יצחק אבינו לא עשה אלא כשהגיע אותו החדש, אמר הקב"ה למשה: ביום החודש הראשון תקים את המשכן. אותה שעה אמרה רוח הקודש: תאלמנה שפתי שקר, אותם שמליצים אחר משה, לא עשה אלא כיון שאמר האלהים למשה, שיקים את המשכן, התחילו טוענין אותו ובאין כל אחד וא' ממלאכתו, שנאמר: ויביאו את המשכן אל משה.

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 16-15
עמ' 17

שולחן ערוך הרב, אורח חיים הלכות שבת, שכ

כו מותר ליתן כרכום בתבשיל ואין לחוש משום צובערנד שאין צביעה באוכליסרנה:

כז האוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום איסור צביעהרנו ואע"פ שמקלקל הוא וכל המקלקלין פטוריסרנז מכל מקום אסור מדברי סופריסרנח ויש מקיליורנט משום שאינו אלא דרך לכלוך ואין בו משום צובע כלל ויש להחמיררס וכל שכן בבגד אדום שאינו מתקלקל כללרסא. אבל אם צובע פתו במשקה הפירות אין בכך כלום שאין צביעה באוכליורסב וכן מה שצובע בהם פניו וידיו אין לחוש כלל שאין צביעה אלא בדבר שדרכו לצבעורסג ולא אסרו לאשה להעביר סרק על פניה משום צובערסד כמו שנתבאר בסימן ש"גרסה אלא מפני שהאשה דרכה בכרסו וכן לכחול את העינים שאסרו בין לאישרסז בין לאשה משום צובערסח מפני שדרכם בכך:

בטקסט השיעור:

חוברת מרצה מס' 16-15
עמ' 18

נספח

ושני (צורות) לוחות אבנים הזריד בידו?!

ליבון המלבן הריבוע והעיגול שבצורות השונות והמשתנות של הלוחות

א. חטא העיגול¹

ישנם דברים שהרבי הורה, ישנם דברים שהרבי פרסם, ישנם דברים שהרבי עורר - אך ישנם "תיקונים" שהרבי הגדירם והכלילם ככאלה ש"מצווה לפרסם", בבחינת "להסיר מכשול", להתרות על השתרשות שלילית שנפוצה גם בין אנשי שים ריאים ושלמים אלה המקפידים על קלה כבחמורה.

בין נושאים אלה נכללת ההתראה וה'קריאה' החוזרת ונשנית לתיקון המעוות של ציור הלוחות בעיגול, שהיא טעות נפוצה שנשתרבה במשך שנים רבות בעם ישראל, כולל בין לומדי תורה, ואדרבה, הקרקע הפורייה שעליה צמחה הטעות מקורה בטעות "ביבלוגרפית" שקנתה לה שבייתה בתוך תוכם של ספרי הלימוד התורניים, וכפי שיתבאר לקמן.

בפ' כי תשא, שהיא אחת מהפרשיות ה"דרמטיות" שבתורה, מגוללים פרטי האירוע הדרמטי של "חטא העגל". בפרשה "מככבים" שני לוחות הברית, אותם מסר משה רבנו לעם ישראל בשליחותו של הקב"ה ברדתו מהר סיני. בגין פרשת העגל שבר משה רבנו את הלוחות הראשונות והביא בסופו של דבר, לאחר עלייה נוספת, את הלוחות השניות.

י"ד פעמים² מוזכרת המילה "לוחות" (או "לוחות" או "לחת") בפ' כי תשא. אלו הלוחות שהוריד משה בידו (ראה להלן) היא ה"יד החזקה", "אשר עשה משה לפני בני ישראל".³

לוחות הברית מסמלות את התורה בשיא קדושתה, עליה חקוקים עשרת הדברות שהם ה"ליבה" של התורה, וקשורות בהדיקות למעמד נתינת התורה שנתנה ב"לבת האש", ועם האמונה של נתינתה מסיני.

את הלוחות ציווה הקב"ה להניח במשמורת ב"ארון העדות" שבקדשי הקדשים שבבית המקדש (תחילה ב"משכן העדות"), כדי להעיד בפני כל באי עולם על השכינה ששורה ב"תוכם", "בתוך כל אחד ואחד" מעם ישראל. לוחות הברית הפכו לסמל האומה. לסמל התורה. לסמל הקדושה השורה בעם ישראל. לסמל האמונה של נתינת תורה מסיני.

הנה, מתריע הרבי: דווקא בכתר תורה זה נפל לצערנו פגם ושיבוש וחמור! אל מה שאמור להיות סמל הקדושה והטהרה נדבקו סרכות של סרחות וננעצו צפרניהם של אומנים גויים נוצרים, ורוח זרה נושבת ומאיימת לפגוע בקדושה ובטהרה

היהודית האמונית. פרי יצירתם של

אומנים ו"מאמינים" נוצרים רח"ל, וצורת

הלוחות המעוגלות קנתה לה שבייתה

כדבר פשוט ורגיל, על אף שהוא נוגד

לגמרי את מסורת ישראל ואת דברי חז"ל בגמרא במסכת בבא בתרא

דף יד.

הרבי ראה בהרגל של שרטוט הלוחות כניעה ל"גלותיות" והגררות אחרי תקופות שבהם יד גויים תקפה, והם אלה ש'נתנו את הטון' כהתערבות נכרית בתוך התרבות והספרות היהודית והתורנית, תופעה שיש לשרשה. וכפי שהרבי עצמו הסביר זאת בכמה וכמה הזדמנויות, ואחת מהן בעת התוועדות פר' כי-תשא בשנת תשמ"א, וכך אמר הרבי: "הסיבה הפשוטה והאמיתית לכך שמוצאים בימינו גם אצל יהודים שציור הלוחות הוא באופן שמלמעלה הם כחצי כדור, הוא - מפני שכאשר היו מוסרים ספר לדפוס, הרי בגלל

ציור נוצרי קלאסי. הלוחות מעוגלות. להלן (פרקים ח-ט) נראה כי בתמונות הנפוצות כגון אלה, קיימות הטעיות וסתירות נוספות למסורת חז"ל וגדולי ישראל.

¹ ראה הסברת שיטת הרבי באריכות ובהמחשה בקונטרס בשם זה מאת הרב יחזקאל סופר.
² לא יח (2), לב טו (2), שם טז (2), שם יט, לד א (3), שם ד (2), שם כח, שם כט. בהשוואה לפרשת עקב שבה נשנית שוב פרשת הלוחות הראשונות והשניות - שם מוזכרים הלוחות 11 פעם.
³ דברים לד יב, סיום התורה.

הגלות נתנו זאת על פי רוב לאינו יהודי, ובגלל גזירת המלכות זה היה צריך לעבור דרך הצנזור, שעל-פי רוב הוא היה גוי - והם (המדפיסים והצנזורים הגויים) היו עושים על דף השער או במקום פנוי בראש הספר את ציור הלוחות כפי שנראה להם - שהלוחות הם מלמעלה כחצי כדור, כפי שגויים עושים את ציור הלוחות. וכאשר הגיע הספר לידי יהודים, לא הביטו בזה ולא דייקו במה שנמצא בדף השער או במה שכתוב בהסכמות - אלא למדו בפנים הספר, וממילא לא שמו לב לזה שהלוחות היו מלמעלה כחצי כדור, וכך זה נמשך מדור לדור, וזה נהיה דבר רגיל שבספרים יהודיים נמצאים ציורים של לוחות שמלמעלה הם כחצי כדור. ולכן עשו רעש (מאחורי הפרגוד) שישנו זאת על נייר המכתבים ("סטטישאנערי") של מוסד פלוני, ששם נדפס הציור של החלק העליון של הלוחות כחצי כדור, או לכל הפחות, שאת הניירות שהם כבר כך ישאירו, ובניירות שידיפסו מכאן ולהבא, ידיפסו ציור של הלוחות כמו שצריך להיות על פי

הגמרא". הרבי ביקש-הורה להפיץ את תיקון הטעות והגדיר זאת כ"מצווה לפרסם".

ובכן, במה דברים אמורים? נעיון במקור החז"ל ששולל מכל וכל את עיגול ראשי הלוחות, והוא בגמרא במסכת בבא בתרא דף יד.

סוגיית הגמרא שם דנה בדין מידת עוביו של ספר תורה, והגמרא מנסה להסיק ראייה לסתור או לתמוך בדרישות שנקבעו שם על פי עיון והשוואה למידות ספר התורה שהיה מונח בארון הקודש בבית המקדש. לצורך הדיון מובאת ברייתא שבה דנים התנאים רבי יהודה ורבי מאיר מהן מידות הארון המדוייקות ומה היה מונח בתוכו וכיצד כל פריט היה מונח. מידת הארון היא אקסיומה הכתובה במפורש בפרשת תרומה⁵: "ועשו ארון עצי שיטים, אמתיים וחצי⁶ ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו". הפריטים שלכאורה היה עליהם להיות מונחים הם: 1. לוחות הברית (כלומר הלוחות השניות); 2. שברי⁷ לוחות (של הלוחות הראשונות); 3. ספר התורה; 4. עצי חיים (= "עמודים"/"אפריון"

המקום נראה כשם יחידה (מגז): צא פהם פפה. לעיני הכתלים שהרי מנמון נמדד אמתו וחצי ארכו: ס"ת. שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את (התורה) וגו' (דברים לז): אין נטיעו אחר מיעוטן. אך ורק שני מיעוטין הן: שבהן ס"ת מונח. ארכו לרחב של ארון: פירנסת ארון לארכו. כלומר מלאה כל חללו לארכו ופירנסת ארכו מדמו: ששה טפחים. נמדת רחב⁸: כדי שלא יהא ס"ת כו'. כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ס"ת המונח ארכו לרחב הארון שלא יהא נכנס ויאלץ בזוקק: ר"י אומר. מדת הארון נאמה של ה' טפחים היתה רבי יהודה לטעמיה דקאמר⁹ אמת כלים נאמה בת חמשה: מונחות לארכו ש" ארון. ומטעמות על רוחן ולא על מודן: אצבע אצבע¹⁰ זה. שהטפה ארבע אצבעות ולמאן דגרס אצבע ומחלה נאצבע קטנה קאמר שהטפה ד' צדול וממש נאצבע ושם נקטנה¹¹: שבו עמודים עמודים. צ' עמודי כסף כמין עמודי ספר מורה שוכים לארכו והלוחות מניחן שנאמר עמודי עשה כסף: מונח שם בצדו. של ארון: ועליו ס"ת מונח. ולקמיה פריך מעיקרא היכי הוא מונח: שצרי

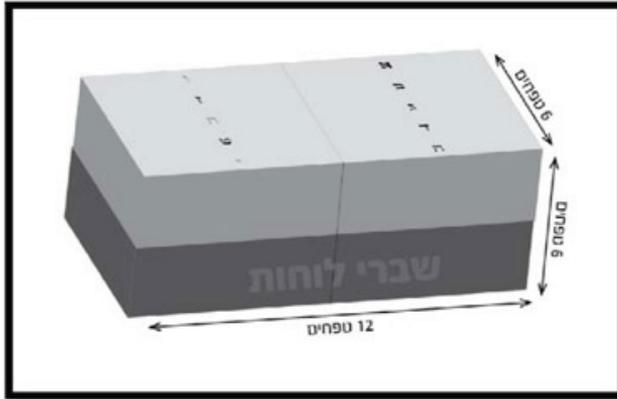
יוצא זנב מיתבי ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים¹² והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועבין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון¹³ כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפה חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שבהן ספר תורה מונח שנאמר¹⁴ אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה [וגו'] מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט¹⁵ ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונח בארון פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפה חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא רחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועבין שלשה מונחות בארון של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפה אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות אוגדות¹⁶ בארון ששה טפחים נשתייר שם טפה ומחצה צא מהן חצי טפה אצבע¹⁷ ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה נשתייר שם טפה שבו עמודין עומדין שנאמר¹⁸ אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן¹⁹ וגו' וארגו ששיגרו בו פלשתים דרוך לאדתי ישראל מונח מצדו שנאמר²⁰ ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר²¹ לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד²² הוא מונח ולא בתוכו ומה אג

(כו). הברייתא ארוכה ומפורטת (יחסית) ובה תיאור מפורט מכל פריט שבסידור הפנימי והמידות של הארון עצמו ותכולתו.

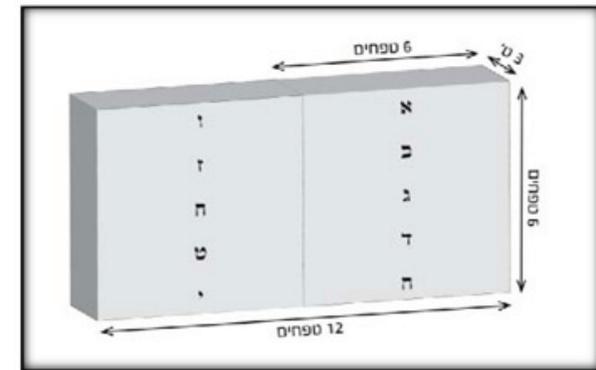
⁴ בסוף הרשימה - נספח א' - צירפנו את דוגמת נייר המכתבים שאודותיה מדבר הרבי כאן בשיחה, בצירוף כ"ק של הרבי. הרבי שם רשם בדיוק את מה שהוא אמר בהתוועדות, שישתמשו בנייר המכתבים שיש להם במלאי, אך בהדפסה הבאה שיקפידו להדפיס עם ראשי לוחות ישרים ולא עגולים. מה שמעניין מאוד בספור זה, כפי שמעיד הרב בנימין קליין, שה"לוחות" שהתנוססו על גבי נייר המכתבים של אותו מוסד כלל לא היו "לוחות הברית"... בלוגו מופיעה צלילית של נער הלומד תורה בסמוך לחלונות בית המדרש, ולא הייתה כל כוונה ל"לוחות"... לאחר שהרבי העיר למנהלי המוסד - ישיבת "חנוך לנער" - כי יש לתקן את ה"לוחות" כנ"ל, הם הבהירו מיידית לרבי כי לא מדובר ב"לוחות" אלא ב"חלונות", אך הרבי כתב להם שכיוון שיהיו רבים שבכל זאת יראו באלמנט גרפי זה דווקא את מוטיב ה"לוחות" - לכן הוא מבקש שבכל זאת יתקנו את הראשים המעוגלים של ה"חלונות-לוחות" הללו....

⁵ שמות כה, י
⁶ "כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבור ולהשפיל עצמו" (בעה"ט על אתר), וראה הערה הבאה.

⁷ להעיר ממאמרי חז"ל על הפסוק "אשר שברת ושמת בארון" - (דברים י, ב) - "תני רב יוסף מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון, (מנחות צט סוף ע"א ועוד) וראה להלן פרק יא שהלוחות נחצו לשנים כי נחצבו מאבן אחד, ובדווקא.

בברייתא מוצגות שתי אפשרויות של סידור - זאת בעקבות הדעות החלוקות בין רבי מאיר לרבי יהודה אם האמה של כלי המקדש שבמקרא היא בת ששה טפחים - שיטת רבי מאיר, או בת חמשה טפחים - שיטת רבי יהודה. לרבי מאיר אורך הארון (2.5 אמה) הוא 15 טפחים, גובהו (1.5 אמה) 9 טפחים, ורוחבו אף הוא (1.5 אמה) 9 טפחים; לאידך, לשיטת רבי יהודה אורך הארון הוא 12.5 טפחים, גובהו 7.5 טפחים וכך גם רוחבו 7.5 טפחים. לפי כל אחת מהשיטות מובאת בברייתא ובגמרא שמפתחת עוד יותר את הדיון - מהו הסידור הפנימי של הפריטים שלכאורה עליהם להיות בתוך הארון. מחלוקתם של רבי יהודה ורבי מאיר משפיעות גם על מדת עוביין של דפנות הארון, כמבואר בגמרא שם.

לענייננו: כל מהלך הדיון שם מתבסס על הקביעה ש'**הלוחות ארכן ששה ורחבן שישה ועביין שלשה**'! הנחה זו איננה ניתנת לוויכוח או לערעור והכל מסכימים עליה, הן רבי מאיר והן רבי יהודה. על בסיס נתון החלטי זה (שביחד הם "אוכלים" 12 טפחים מחלל אורכו של הארון) מחשבת שם הסוגיא את כל החישובים האפשריים, ומשום כך קובע הרבי שאין לסטות כמלא נימה ממידות מפורשות אלה, וכי יש להתייחס במלא הדווקנות לקביעה חז"לית זו, וכל נסיון של עיגול פינות או דפנות היא סתורה למשפט אקסיומי זה, והוא נגד מסורת התורה!

זאת ועוד, המעיין שם בסוגיא יווכח כי חז"ל עורכים "אקרובטיקה תכנונית" של ממש כדי לאתר מקום לכל פריט ופריט, ו"להסביר" כל שטח וחלל שבארון מדוע היה נצרך, עד לפריטים של החלל ורווח הנצרך לצורך הכנסת יד ושליפת ספר התורה באופן שלא יכנס וייצא בדוחק (לשיטת רבי מאיר). הדקדקנות הזו וירידיה לרמת המיקרו לכל פיסת שטח ולו הקטן ביותר שבארון, סותרות את העמדה הנפוצה שהלוחות היו מעוגלות בראשן, שכן אילו כך היה, היה על חז"ל להתייחס לחללים שנוצרו בגלל עיגולים אלה.

בהתוועדות פרשת מטו"מ מבה"ח אב תשמ"ב⁸ הוסיף הרבי תובנה נוספת. הרבי מתריע שם שוב על המנהג השגוי של שרטוט ראשי הלוחות כחצאי עיגול, ומשווה זאת למנהג קלוקל דומה של שרטוט המנורה בקנים עגולים. הוא מצביע על כך שגם ציור פופולרי זה של המנורה נגוע ב"זירוס רומא", משום שגם שם המקור הוא תבליט גויי שנמצא בשער הנצחון שברומא, וכמו כאן - לעניין הלוחות - גם שם - לעניין קני המנורה - "נופלים" יהודים בכך שהולכים שבי אחרי (אומנים) גויים, כאשר הדבר עומד בסתירה גמורה למה שקבעו רש"י והרמב"ם. פי כמה הדבר צורם כשהולכים בעקבות תבליטים שמנציחים את השפלת העם היהודי ואת נצחונו של טיטוס. בהמשך להשוואה זו הוסיף הרבי דגש וחשיבה לעניין הלוחות בכך שבמקור שבגמרא שמתאר את מידות הלוחות קיימת דווקנות בקדושה, כמו בכל הכלים של בית המקדש, שלא להותיר בהם חללים⁹ ומשום כך נקבע הכלל¹⁰ ההלכתי כי "כל שרת אינן מקדשים אלא כשהם מלאים". כך ש: "בהמשך להמדובר לעיל אודות המנורה - ישנו ענין נוסף ... דובר כמה פעמים אודות הטעות שעושים כמה וכמה בנוגע לצורת הלוחות - בזה שמציירים את הלוחות בצורת חצי עיגול מלמעלה (שמקור ציור זה לראשונה הוא - ציור שנעשה ע"י גוי ברומא ימ"ש), היפך משמעות הגמרא (ב"ב יד, א) ש"הלוחות ארכן ששה כו" היו ממלאות את כל חלל הארון, באופן שלא נשאר מקום פנוי (ככל כלי המקדש שהם מקדשים כשהם מלאים דווקא), שעפ"ז - בהכרח לומר שהלוחות היו בצורת ריבוע, ולא בצורת חצי עיגול מלמעלה, שאז נותר חלל ריק כו'. לאחרונה יצא לאור ספר של רב באה"ק¹¹ ששם

⁸ תורת מנחם התוועדויות תשמ"ב ח"ד עמ' 7-1916.

⁹ וכידוע שחלל פנוי מסמל את הריקנות ואת חדירת הקליפה, שכן כש"הבור ריק - נחשים ועקרבים יש בו!" הקליפה יונקת מכל מקום שהקדושה הותירה אותו חלול, ומחללת אותו...

¹⁰ זבחים פח ע"א

¹¹ הכוונה היא להרב אליהו כץ, רבה הראשי של באר שבע. לראשונה פרסם את דבריו בביטאון בימ"ד גבוה להלכה ותלמוד בנגב, "ניצני הנגב" מס' 4 (מנ"א תשל"ז) עמ' 34 "חובתי להעיר שדבר זה נטע זר בכרם ישראל והנוצרים והאומנים הגדולים שלהם כגון מיכאל

עמוד ~ 3

מוכיח מדברי הגמרא הנ"ל שבהכרח לומר שהלוחות היו מרובעות, ולא בצורת חצי עיגול מלמעלה. ואעפ"כ בכמה וכמה בתי כנסיות שבהם מצויירים הלוחות ע"ג הפרכות, ובכמה מוסדות חינוך וישיבות המציירים את הלוחות ע"ג הסמל שלהם, מופיע ציור הלוחות באופן של חצי עיגול מלמעלה - היפך דברי הגמרא! ועד היום הזה ישנם כמה וכמה שלא מתאים להם לשנות זאת, מתוך תירוץ - כיון דדש דש!

כיום במבט מ"מרומי ההיסטוריה" ועם ביצוע סקירה מחקרית על ה"קמפיין" שאותו ניהל הרבי בעניין זה במשך שנים רבות מתגלות לעינינו כמה תובנות מפתיעות, ודומה כי לאחר ניתוח והתחקות חקרנית אחר כל "נקודות המפגש" שבין הרבי ל"צורת הלוחות", מצופה לנגד עינינו תצריף מרתק של שיטה ייחודית ומקורית ביותר בסוגייה זו של צורת הלוחות.

ב. לוחות ראשונות - מרובעות....

נתחיל מבראשית. להלן ציטוט ממסמך שהוא כפי הנראה מניצניו הראשוניים (המתועדים¹²) של ה'מאבק' של הרבי בלוחות העגולות, וזה לשון הרבי ב"אגרות קודש" ח"ד עמ" רפח, במכתב משנת תשכ"ב שממוען לאחד מראשי תנועת "פאג"י", הרב קלמן כהנא: "בהזדמנות זו אעורר את כת"ר על מה שראיתי בכמה פרסומים של פאג"י ציור הלוחות

נ.ב. בהזדמנות זו אעורר את כת"ר על מה שראיתי בכמה פרסומים של פאג"י ציור הלוחות בצורת חצי עיגול למעלה, שזהו מנהג אומות העולם, היפך להבדיל דברי חכמינו ז"ל, שהי ארכן ששה ורחבן ששה ועבין שלשה (בי"ב יד, א). ובפרסומיני, ובפרט לילדים, מדויקים אנו בזה (כמצורף).

בצורת חצי עיגול למעלה, שזהו מנהג אומות העולם, היפך להבדיל דברי חכמינו ז"ל, שהיה "ארכן ששה ורחבן ששה ועבין שלשה" (ב"ב יד, א). הרבי גם טורח להוסיף ולהביא דוגמה מההקפדה שהוא הנהיג בפרסומים שבאחריותו וממשיך במכתב: "ובפרסומיני, ובפרט לילדים, מדויקים אנו בזה (כמצורף)".

הרבי ציף למכתבו (כנראה) גליון דוגמה של העיתון לילדים שי"ל על ידי ה"מרכז לענייני חינוך", בפורמט המקורי באנגלית "טוקס אנד טלס" TALKS AND TALES או במהדורות האידישיות "שמועסן מיט קינדער", אשר לימים גם הופיעה במהדורה עברית בשם "שיחות לנוער" - אשר

בשער עיתון זה (על כל מהדורותיו) התנוסס איור המתאר את העולם (הגלובוס) שעומד נתמך על "שלושת העמודים"

אנג'לו ורמבראנדט הם שציירו את הלוחות העגולות.. ע"כ הצורה בוודאי שלא רצויה אלא אדרבה, יותר טוב לא לעשותם, וכבר התרעתי ע"ז במקום אחר והצבעתי על המחזור ליפסיא שזכיתי להוציא לאור עם ציורים ותמונות מימי הביניים ושם מופיע לנכון שני לוחות מרובעים. כנראה אז עוד לא הושפעו מתמונות הנוצרים". מאמר המוכיח את "נוצרותם" של הלוחות העגולות התפרסם בתרביץ כרך כח עמ' 370.

למען הדייק, ב"פסל משה" שפיסל מיכאל אנג'לו המתנוסס על אחד מהכנסיות העתיקות בוותיקן, נראים הלוחות מרובעות דווקא, כפי מסורת ישראל! מעניין מאוד שע"פ הבנתו של מיכאל אנג'לו משה מחזיק בשתי הלוחות מתחת לזרועו האחד, וגם לכך יש סימוכין במקורותינו, ואכמ"ל. ראה תמונה בנספחים שבסוף המאמר (מקור: ויקיפדיה).

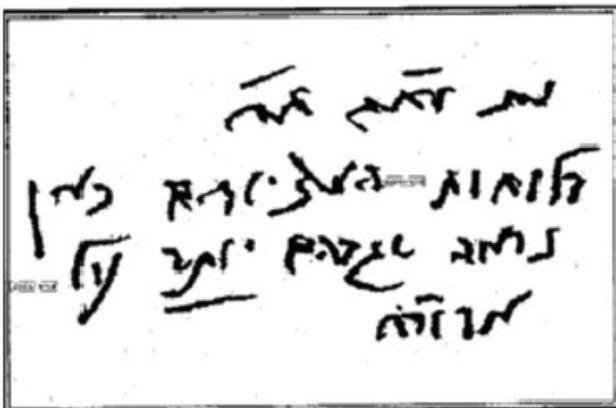
¹² 'דומה' - ראה להלן פרק ד לגבי ההנחיות שהנחה הרבי את האומן מיכל שוורץ בעת עיצוב הלוגו של ה'מרכז לענייני חינוך'. הלוגו כבר היה בשימוש כעשרים שנה לפני מכתב זה, לפי עדותו של הנ"ל הלוגו עוצב בשנת תש"ד. הארגון עצמו נוסד בשנת תש"ב (הקדמת היום יום). לא הגיעו אלינו עדויות אודות צורת הלוגו הראשוני, אם היה בכלל, ואם נכללו בו לוחות הברית ובאיזו צורה. נשמח על כל עדות בנושא.

ש'עליהם העולם עומד' - תורה תפילה וגמ"ח, ומעל ה'עולם' מאויירים השמים ועל פני ענני השמים "מרחפים" לוחות הברית, לסמל "ירידתם" של הלוחות מהשמים.

באיור הלוחות המופיע בשער החוברות הנ"ל נראים שני לוחות **מרובעות** - להלן "לוחות שיחול" - בצורת שתי קוביות, בעלות מדה שווה בגובהם ברוחבם ובעובייהם.

בתחתית עמוד השער של החוברות הנ"ל מופיע - כמו בפרסומים רבים של אותו גוף - סמל המו"ל, הוא "המרכז לענייני חינוך". האלמנט המרכזי בסמל ה"מרכז" גם הוא מורכב מצמד הלוחות, ובמבט בלתי מזויין דומה¹³ כי גם לוחות אלה - להלן "לוחות ה'מרכז'" - **מרובעות** הן. בעקבות סמלים ושרטוטי לוחות אלה, צעדו גופים נוספים מכובדים ומחובדי"ם, כמו למשל "מרכז צעירי אגודת חב"ד בארץ הקודש", שהלוחות שעליהם הופיעו שנים רבות כשהן מרובעות.

תימוכין נוספים לכך שכל אחד מהלוחות בצורת ריבוע (ולא מלבן) אנו מוצאים ב"מענה"¹⁴ שמובא בספר 'דבר מלך' (ופרצת תשנ"ט) ריש עמ' 77: להלן תשובת הרבי שבה מדייק כי יש להקפיד שהלוחות יהיו מרובעות דווקא, ולא מלבניות באופן שגובהן למעלה מרוחבן 'נת' ות"ח ת"ח. בלוחות המצוירות כאן נראה שגבהם יותר על ארוך"ח [=ארכן ורחבם]".

מענה זה צוטט אף באחד מרשימות "ניצוצי רבי" שבגליון התקשרות.

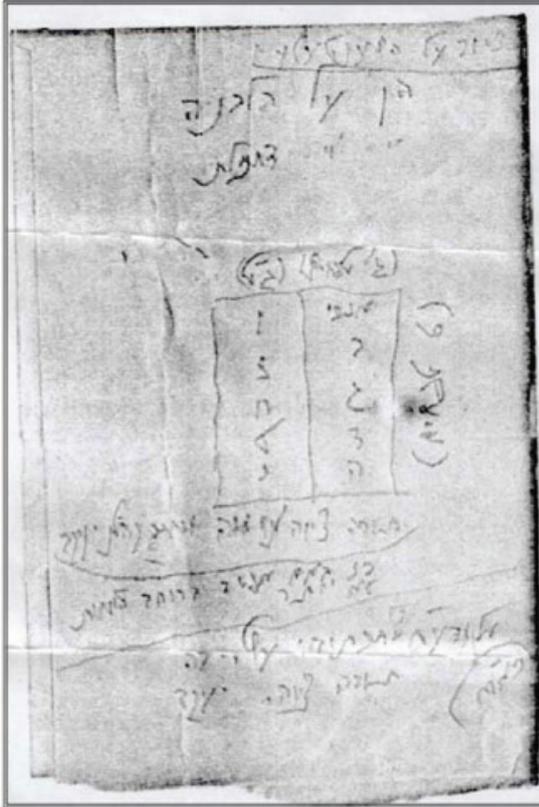
לסיכום: לכאורה ברור כשמש שעל כל לוח להיות מרובע ממש, ואף בדווקא, וכפי שאכן משמע בגמרא במפורש: **"הלוחות ארכן ששה ורחבן שישה ועבין שלשה!"**

¹³ ראה להלן נספח א.

¹⁴ לצערי לא הצלחתי לברר בדיוק לאיזה איור התייחס הרבי, והאם אכן הכוונה הייתה להורות לשנות למרובעים דווקא ולא למלבנים, ומתי בדיוק נכתב 'מענה' זה. כפי שניזכר להלן לכל פרט מפרטים אלה עשויה להיות משמעות והשלכה מכרעת על כל הדין כאן, אך בהעדר הידיעה לדידנו הדבר חתום, ולא נוכל להסיק מסקנות עד שנדע בבירור מתי ולמה הרבי מתייחס. נשמח לכל סיוע בעניין. והרה"ת אסף ש' פרומר מפרש (מבלי שהיה בידו הציור שאליה מתייחס הרבי) שהרבי שלל כאן ציור שבו גובה הלוחות היו ביחס של יותר מפי 2 מאשר הרוחב, כלומר מצב (לפי הציור שהובא לפני הרבי) ששני הלוחות גם יחד רוחבן קטן מהגובה, משום שהלוחות צויירו כשהם מלבניים מאורכים מאוד - ומצב זה הוא שנשלל על ידי הרבי, כי הוא מעוות בעליל, כמוכח להלן בהמשך הרשימה. דרך אגב, דומה שמצב זה הוא גם מצב "לוחות שבת" (של סמל "מסיבות שבת") שהתנוסס על במת הרבי, כפי שנראה בתמונה להלן פרק ד!

ג. לוחות אחרונות - מלבניות?...

עתה נפליג לעשרים שנה קדימה לשנת תשמ"א, עת סיימו לכתוב את ספר התורה של "צבאות ה" (אות בספר תורה), שנכתבה בירושלים שבין החומות, ובעת ההכנות לקראת הסיום וההכנסה להיכל בית כנסת "צמח צדק" שבעיר העתיקה, קיבל "ועד לכתובת ספר תורה" הנחיות ברורות על כל צעד וכל שעל, וביניהם התקבלה ההוראה מה לרקום על ה"מעיל". ב"מענה" המעניין והמיוחד הרבי טרח לשרטט תוכנית סכמתית של הרקמה הנדרשת. הוא צייר בגוף כת"י הק' שתי לוחות שכל אחד מהם הוא **מלבן מוחלט**, שבו מידת הגובה ארוכה ממידת הרוחב! יתרה מזו: הרבי טרח לציין בכת"י הק' את המידות המדוייקות בהן צריך לבצע את הרקמה: על קו הרוחב הוא ציין "ג' טפחים" ושוב בראשי תיבות ג"ט, ועל קו הגובה הוא רשם "6 טפחים"

ציור על המענטעלע
הן על הלכנה
הן על דתכלת
(היינו על המעיל של
הימים נוראים ושל כל
ימות השנה)

על הציור בנוכחתיק
של הלוחות רשם את
המדות שרוחב כל לוח
יהי
(ג' טפחים) (ב"ט)
ובאורך רשם שיהי
(6 טפחים)

מתחת ללוחות כתב
תורה צוה לנו משה
מורשה קהלת יעקב
והוסיף:
כ"ו באם אפשר
ברוחב הלוחות לא
יותר,
דהיינו שכל הפסוק
דתורה צוה וגו' לא
יצא מחוץ לרוחב כי
הלוחות ביחד

והוסיף:
על כאר"א מהצ"ח
הכתוב: עץ... בה
תורה צוה... יעקב

אגב, המידות שהרבי ציין לא היו בבחינת "שם המושאל", כלומר רק ציור סכמתי שעיקר תכליתו שיבצעו זאת בפרופורציה או בקנה מידה - אלא

כפשוטם ובדיוק! יש לרקום תבנית שמידותיה מדוייקות: גובה של '6 טפחים' = 48 ס"מ ממש; רוחב של 'ג' טפחים' = 24 ס"מ ממש! ומרתק היה להיווכח כי אכן במבחן המעשה כל התרשימים וההנחיות והפסוקים שהרבי הורה לבצע נכנסו בדיוק וכיסו את כל פני המעיל בדיוק, לא פחות מידי ולא יותר מדי!!

נוכל לראות בתמונה המצורפת את הביצוע של הנחיות הרבי ב"מענה" זה, וכך המשיכו לנהוג בכל ספר תורה שסיימו, ועד היום נמצאים ב"צמח צדק" ששה ספרי תורה שכולם "לבושים" במעיל במתכונת זהה, בדיוק כפי שהרבי הורה ב"מעיל" הראשון, ודוגמה זו מופיעה הן ב"מעילים" של כל השנה - הכחולים - והן ב"מעילים" של ימים הנוראים - הלבנים, וכפי שהרבי בעצמו טרח לציין ולהורות באותו מענה ראשוני המועתק לעיל: "הן על הלכנה הן על התכלת"!

ולכאורה הדבר קשה מאוד: הייתכן שבו בזמן שהרבי "מרעיש עולמות" על כך שמציירים את הלוחות בראשים מעוגלים, ותוקף הנהגה זו בגין היותה סותרת ל"מסורת היהודית" משום שהיא היפך דברי הגמרא ב"ב י"ד אודות צורת הלוחות - איך זה שהוא עצמו מורה לרקום לוחות מלבניות (שכל אחד מלבן בפני עצמו)? והרי בפירוש נאמר בגמרא ב"ב שם: **ש'הלוחות ארכן ששה ורחבן שישה**?! ובכלל, כיצד והאם עברו ה"לוחות החבדיים" תהליך אבוציונלי?...

לעיל הצבענו על מעין תהליך התפתחותי באופן ציור הלוחות בבית המדרש החבד"י. שמנו לב שבשנים הראשונות של הנשיאות הייתה, לכאורה, הקפדה על ריבוע מלא של הלוחות, ומאוחר יותר, לכאורה, החלו הלוחות "להתמלבן"...

להלן ניתן הצצה ויזואלית חטופה על סוגיית האבולוציה של הלוחות החב"דיים...

שימו לב לתמונות הבאות¹⁵, שתיהם ממעמד ה"פארייד" של ל"ג בעומר שנערך בימי א' בחוצות 770 ביוזמתו ובהשתתפותו של הרבי. הראשונה מהשנים המוקדמות בשנות תשי"ז, והשנייה בשנת תשד"מ. נעיין בתמונות ונערוך לעצמנו תרגיל קצר של "מצא את ההבדלים" בין התמונות... (במה שנוגע לנשוא רשימתנו, כמובן). אז נכון... אתם לא טועים....

שינוי א - בשני הטכסים - על אף הפרש של עשרות שנים שביניהם - מתנוססים על חזית הבימה המרכזית של הרבי (וגם בשלט שעל חזית 770) **שני סמלים**: 1. של ארגון "מסיבות שבת", 2. של "מרכז לענייני חינוך". בשנים הראשונות הסמל של "מסיבות שבת" היה גדול ובולט יותר, משום שהאג'נדה של תהלוכות אלה היו עם דגש על החדרת הנושא של שמירת השבת¹⁶. במשך השנים החלו לרחף מעל אירועים אלה יותר ויותר מסרים כלליים של חינוך יהודי ("מבצעים", "צבאות ה'", "גאולה ומשיח" ועוד), ה"מוצגים" החלו לבשו יותר ויותר מוטיבים ויזואליים של מסרים "חינוכיים יהודיים כלליים", אותם הרבי האדיר והציב על סדר היום של העם היהודי במשך השנים. יחד עם זאת, תמיד נשמרה "פינה חמה" לקטע ה"שבת", ובכל השנים הקפידו על מוצג אחד קבוע שיתמקד במסר ה"מסורתי" וה"רוחני" של שמירת השבת. כך עד לימים אלה

ממש. משום כך הופיעו תמיד תמיד שני הסמלים, הן סמל ארגון "מסיבות שבת" והן סמל ה"מרכז", אך מקומו ה"הסמלי" של המרכז הלך והעצים, עד כי הוא היה לסמל המרכזי, והיה בזה ביטוי לשינוי האופי של "פאריידים" אלה.

שינוי ב - ניתן להבחין בבירור כי הסמל של "ארגון מסיבות שבת" עובר במשך השנים תהליך אבולוציוני... תחילה הוא מופיע (ובגדול) כשברקע שלו לוחות מעוגלות, ובמשך הזמן (ולו

בפארייד של שנת תשד"מ¹⁷ שבתמונה השנייה) הוא פושט ולובש צורה ומשתנה, וראשי הלוחות מתיישרים לזוויות ישרות... והמעניין הוא שמה שנשתמר מהסמל המקורי באדיקות הוא הקונטור המלבני... (כשעל פניהם בולטת המילה "שבת", כמובן). כך נוצר מצב מוזר לכאורה, שעל אותה במה מתנוססים שני סמלים, כשבשניהם מוטיב ויזואלי של הלוחות, אלא שהאחד מופיע תמיד עם לוחות מלבניות (ובשנים הראשונות - אף עם ראשים מעוגלים!) והסמל השני הופיע תמיד עם לוחות ריבועיות....

¹⁵ תודה לתמים אפרים רובין שסיפק לנו את התמונות.

¹⁶ ניתן להבחין בשלטים של "זכור" ו"שמור" שהתנוססו באותם ימים בתהלוכות אלה.

¹⁷ אולי בעקבות השיחות החריפות של הרבי (שצוטטו לעיל בפרק א') משנות תשמ"א ושנת תשמ"ב.

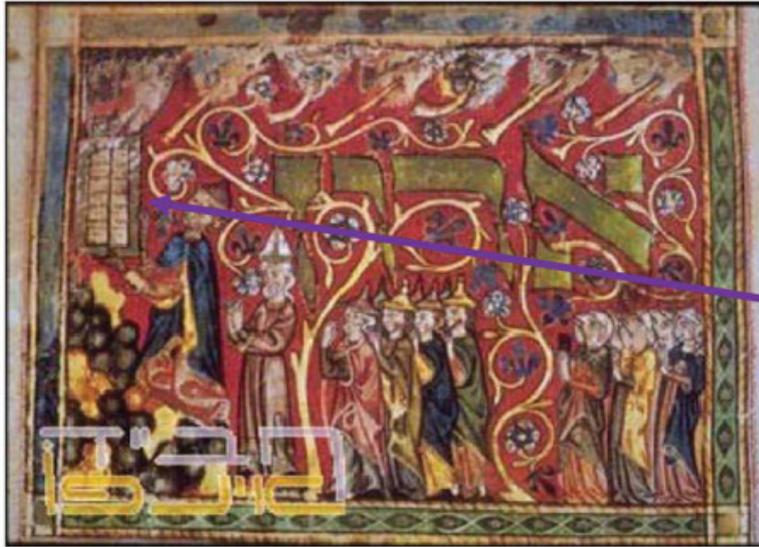
כהסבר למצב פרדוכסלי זה אנו משערים שארגון "מסיבות שבת" היה ארגון פעיל עוד קודם לייסוד ה"מרכז" ("קראון הייטס" הייתה כידוע שכונה מרכזית של קהילות וחיים יהודיים), וכנראה שהוא היה ארגון יהודי מקומי לאו דווקא חבד"י. [סימוכין לכך ניתן להביא גם מכך שאנו לא מוצאים זכר ל"ארגון מסיבות שבת" ב"שלושלת היחס" שבהקדמת לוח "היום יום", לא בתולדות אדמו"ר הקודם ולא בתולדות הרבי - לעומת ה"מרכז" "של"ה" ו"מחנה ישראל" שמוזכרים בהרחבה - עובדה שמחזקת את ההשערה שהייתה זו פעילות מקומית וותיקה עוד בטרם כל, שבמשך השנים נסתחפה תחת חסותו של ה"מרכז" שנטל על פעילות "מסיבות שבת" חסות פיננסית ניהולית וביצועית].

כך קרה שהסמל המקורי של "ארגון מסיבות שבת", עם הלוחות העגולות היה במקורו "לא שייך" לאחריותה של הנהלת ה"מרכז" (קרי: הרבי) והוא (הסמל/הארגון/הפעילות) הלך ו"נכבש", הלך והתרבע, הלך והתיישר עם הקו החבד"י ואף עבר שינוי קוסמטי לצורך כך.... עובדה זו יכולה להסביר את המצב הפרדוכסלי: כיצד זה ייתכן שבו בזמן שהרבי מתעקש

לצייר את הלוחות מרובעות, וכך מנחה את המעצב של הלוגו של המרכז (ראה להלן פרק ו' בעדותו של המעצב ר' מיכל שוורץ) - מתנוססים בחדא מחתא גם לוחות מעוגלות? התשובה היא, כנראה, משום שלוחות אלה הם "ירושה" משימוש ומעצבים (וגופים) קודמים ל"הנהלת" ה"מרכז" ו"מחנה ישראל", ומי יודע מה סוכם ב"חוזה שיתוף הפעולה" בין ה"מרכז" לבין "ארגון מסיבות שבת"....

בכל אופן, לפניינו השאלה המרכזית הולכת ומחריפה יותר ויותר:

אז רבש"ע מה הוא הנכון? בשורה התחתונה - האיך צריך לשרטט ולצייר את הלוחות: ריבועיות או מלבניות?? איך קורה שעל אותה במה מופיעים שני סמלים גם יחד כשהאחד מלבני והאחד מרובע?!!...

Moses receiving the law on Mount Sinai. C. 1320. Tripartite Mahzor

לשלמות הבלבול... אנו מצרפים כאן²³ 2 ציורים עתיקים של הלוחות, לפני כ-6000 שנה, שמצד אחד המשותף ביניהן שהן אינן עגולות, מה שבהחלט תומך ב"מסורת שלנו" - אך לגבי סוגייתנו אם היו מלבניות או מרובעות, באחד הציורים נראים הלוחות מלבניות (כשיטת הירושלמי) ובציור השני נראים הלוחות מרובעות (שיטת הבבלי).

Moses with tablets of the law. Alba Bible. Toledo Museum of Art. 1422-30

²³ התפרסם ב"חבד אינפו" בתאריך יא אייר תש"ע

האמת היא שההתלבטות והצורך בהכרעה בין השיטות השונות - זו הבבליה המרובעת לבין זו המלכנית הירושלמית - קשה שבעתיים כאשר מדובר בשרטוט ובציור. מדוע? מסיבה פשוטה: כאשר כותבים אודות מידות הלוחות ניתן לציין את 2 הדעות גם יחד ולהעמידם זה מול זה ללא הכרעה - אך כאשר משרטטים ציור, כאן נדחקים לפינה (תרתי משמע!) ולא ניתן להתחמק מהכרעה! יש כורח להכריע בין השיטות, משום שלא ניתן לכאורה לשרטט לפי שתי השיטות גם יחד... מה ניתן לעשות כאן? כיצד ניתן להכריע בין השיטות ו"לרבע את המלבן" מבלי להרטב?... במיוחד כאשר מדובר בנושא תורני שלא הגיע כלל למבחן ההלכה²⁴, ואין לנו צל של מושג מהי ההכרעה ה'מעשית' בזה.

הלוגו של המרכז לעניני חינוך

בשנת 1944 התבקשתי לצייר לוגו עבור מחלקת הה"ל של הרבי, "המרכז לעניני חינוך".

הגשתי שרטוט שהציג את כדור הארץ בשני חצאים כשמעליהם לוחות הברית. מסביב לציור נכתב שם המוסד ("מרכז לעניני חינוך") בעברית ובאנגלית בגופן מודרני - אותו תמיד העדף הרבי. העיצוב כולו נחשב למתקדם ביותר מכיוון שרוב החותמות של המוסדות היהודיים האחרים עוצבו בפונטים עתיקים ומצועזעים. הרבי תמיד העדיף טרנדים מודרניים בעיצוב ובה"ל, כמו הה"ל המתקדמות ביותר של אותם הימים.

כאשר הגשתי את הלוגו החדש אל הרבי, הרבי חיבב את העיצוב בכלל, אך הוא ציין כי אין לצייר את הלוחות וחצי עיגול בראשם. העיצוב הנכון יהיה ליצור שני מלבנים ביחס של 1 ל-1/2.

הלוחות העגולות המוכרות עוצבו על-ידי רומאים על בסיס הסגנון הארכטקטוני שלהם שהיה שכיח בזמן חורבן המקדש וירושלים. הרומאים רצו להשמיד כל סממן יהודי, כולל גם את הצורה של הסמל הקדוש לנו ביותר וכך הם הציגו את הלוחות העגולות.

מאז והלאה מעולם לא ציירתי את הלוחות בצורתם ה"רומאית". אני תמיד מקווה שאמנים יהודיים ומעצבי פנים של בתי כנסיות יכירו כי זו טעות וכי למרות שהיא השתרשה היא עדיין טעות.

והנה, אם לא היינו מספיק מבולבלים עד עתה מעניין לציין שיטה שלישית בבית המדרש החדש"י... ממנה עולה לכאורה כי ההתלבטות שבין השיטות בחז"ל והקושי האובייקטיבי שקיים בעת ציור והצורך המיידי להכריע ביניהם, ליוותה את הרבי מקדמת דנא:

בראיון משוכתב המופיע²⁵ באתר "בית חב"ד" [במדור: הרבי חייו פגישות ורשמים הרבי והאמנות], שהעניק האומן היהודי מיכל שוורץ, מתאר הנ"ל את הדרכתיו של הרבי הנוגעות לעיצוב הלוגו של "מרכז לעניני חינוך" ודבריו נראים די מפתיעים: "כאשר הגשתי את הלוגו החדש אל הרבי, הרבי חיבב את העיצוב בכלל, אך הוא ציין כי אין לצייר את הלוחות וחצי עיגול בראשם. העיצוב הנכון יהיה ליצור שני מלבנים ביחס של 1 ל-1/2" (ההדגשה שלי - פ.ב.).

להפתעתנו המרובה אנו פוגשים כאן, לכאורה, בהנחייה 'חדשה'

ונוספת מהרבי, שבה הרבי מורה לשרטט את הלוחות בשיטה שלישית(!), והיא: לשרטט ביחס של 1.5 בין האורך לרוחב. ובמושגים 'שלנו' (של הטפחים המובאים בחז"ל): רוחב 3 טפחים וגובה 4.5 טפחים...

הרהור נוסף ברציונאל של שיטה מקורית וחדשנית זו מעלה מיד את ההשערה כי ייתכן ששיטה מקורית ומעניינת זו מקורה במעין תיווך ופישור בין שיטת הריבוע (בבלי) שהיחס הוא 3/3 לשיטת המלבן (ירושלמי) שהיחס הוא 6/3 - והפשרה המתקבלת היא יחס של 4.5/3... גישור מקורי בעת מצוקה וצורך להכריע בזמן שירטוט מוחלט וברור... כאן לא ניתן להתחמק וצריך להכריע, ובמקום להכריע כאחד מהשיטות - יבוא השלישי ויכריע ביניהן.. מעין "קבלת הדין" ומחוסר ברירה מנסים לנקוט כדין וכדין...

אלא שבנוסף לכך שידוע שהכרעה איננה יצירת שיטה שלישית שהיא לגמרי לא כאף אחת מהשיטות... ולכן די נראה דחוק שהרבי המציא שיטה חדשה לגמרי כדי שלא לנטות לשום צד, דבר שדומה יותר, חלילה, להכרעה 'דיפלומטית' ואיננה מריחה ריח של תורת אמת... - הרי שבנוסף לכך, בדיקה יותר דקדקנית מטילה בספק את גופם של הדברים המצוטטים בראיון הנ"ל, שכן מדידה של "לוחות המרכז" באמצעות סרגל מעמידה את הדברים שהוא מעיד עליהם בסתירה גמורה למציאות: על פי הנתונים שרשמתי בעת מדידה חוזרת של האורך והרוחב של כל לוח מ'לוחות המרכז', קיבלתי יחס של 1/1.1 (או 1/1.2) בין הגובה לרוחב, שהוא רחוק מאוד מיחס של 1/1.5 עליו מעיד ר' מיכל, כך שלדידי נפלו שגיאות בראיון. לדידי 'לוחות המרכז' קרובות כמעט עד לאופן של 'לא דק' דווקא ללוחות מרובעות דווקא, וכפי שאכן מצאנו בשרטוטים מאותה תקופה, על פני שיחות לנוער' ועוד.

בכל אופן, על פי דרכנו ננסה להמשיך ולחזור למדוכתנו ולהמשיך בניסיון של הסברת השוני בין השרטוטים. והנה, ב'מסגרת' מדיניות ההליכה בין הטיפות והשיטות, עלתה בדעתנו סברא קצת "שובבה", שאולי בה נעוץ ההבדלים בין הציורים השונים:

²⁴ ולהעיר משיטת הרבי שהרמב"ם לא הביא כלל את מעשה ארון העדות בהלכות בית הבחירה שלו משום שלדעת הרמב"ם אין ציווי **כלל לעשות ארון**, ראה באריכות בספר "הלכות בית הבחירה עם חידושים וביאורים" סימן ט' "עשיית הארון" ובהוספות שם שבסוף הספר לסימן זה.

²⁵ http://www.he.chabad.org/library/article_cdo/aid/928218

במשך כל השנים נטה אכן הרבי אחר הנטייה התורנית הפסיקתית המצוייה, לאמץ את גירסת הבבלי, שכן זהו התלמוד הנפוץ וה"מקובל" יותר. במיוחד כאשר מדובר בציורים לילדים והקשורים לענייני חינוך שצריך להיות ברור וחד - לא היה מנוס מלהכריע כדעת הבבלי, כפי שידוע שכאשר ישנה מחלוקת בין התלמודיים אנו מכריעים בד"כ כדעת הבבלי... וזו הסיבה שעל פני ה"שיחות לנוער" והלוגו של ה"מרכז" אכן מופיעים לוחות מרובעות דווקא, מתאים למפורש בבבלי שהלוחות היו ששה על ששה ומרובעות...

לעומת זאת, בתקופה מאוחרת יותר, כאשר התחיל "עידן" כתיבת והכנסת ספר התורה של צבאות ה', ש"ירושלים - הוצבה על ידי הרבי - על ראש שמחתם", **והם נכתבו דווקא בירושלים שבין החומות** - כאן ראה הרבי מקום להתגדר בו, ולקבוע שלעניין ספרי תורה שנכתבים בדווקא ו"נכנסים" רק בירושלים (שבין החומות!), מן ה"יושר" וההגיון שבמקרה שכזה יש לאמץ ולהעדיף את שיטת התלמוד הירושלמי מעל פני שיטת הבבלי....

ז. הלוחות המלבניות - תופעה מתפשטת!

אלא שהתבוננות בנעשה סביבנו לא הותירה אותנו אדישים. המציאות טפחה על פנינו ולא אפשרה לנו את הברירה להתחפר ב'תזה' הנ"ל, שהבדלי הציורים והתבנית המלבנית תלויה ב'ירושלמיותם' של ספרי התורה....

וזאת למה? משום שבמבט סוקר מתברר ש(אולי בעקבות העובדה שהרבי עצמו שרטט לוחות מלבניות לספרי התורה של "צבאות ה'" שבירושלים) במשך הזמן הלך והשתרש והתפשט לו ה'מנהג' בחב"ד לשרטט את הלוחות כלוחות מלבניות דווקא, והתבנית המרובעת כמעט ונגנזה כליל.

לצורך הדגמה והמחשה הנה מצורפות כאן תמונות מציור הלוחות המופיע בפרוכות של 770. ניתן לראות שהתבנית המלבנית היא זו ששכנה לה כבוד "הן על הלבנה - של ימים הנוראים - והן על התכלת - של כל השנה" (כלשון קודשו של הרבי על גבי תכנית הרקמה לס"ת של צבאות ה', הובא לעיל).

מצורפת גם תמונה נוספת מדוגמה נפוצה של רקמה שנמצאת כיום כמעט על כל ספר תורה "חבד"י" שני בארץ הקודש - גם שם הלוחות המלבניות הן שהתקבעו.

יתרה מזו, הנה במצורף נוכל גם לראות תמונה שבה הרבי מחזיק בספר תורה שהוכנס ב770,

שעליו שרטוט חיקוי לשרטוט של הלוחות שמופיעים בספרי התורה של צבאות ה'.

מצב עובדתי זה מוכיח לנו שתבנית הלוחות המלבניות קנתה שביתה מלאה על רקמות מעילי ספרי התורה ועל הפרוכות, ללא הבדל מקום - מאלצת אותנו לגלות סיבה תורנית עמוקה ומתיישבת יותר, שתסביר את פשר ההבדלים שבין התבניות הריבועיות שמופיעות בשיחות לנוער, בלוגו של ה"מרכז" - לעומת כל הרקמות שמול עינינו, שאבי אבותיהן ברקמה שהרבי עצמו תכנן עבור ספרי התורה של "מבצע ספר תורה של ילדי ישראל", כנ"ל.

ח. שיטת התוס' - גם לשיטת הבבלי היה רוחב הלוחות שלשה ולא ששה

מניח ארץ מורדן ולי נמי דלא סיישוה אחוה ההניס סקמא העמודים והאדנים ש"מ ארץ מורדן לפיכך לא נתקפו ט' אחרים ל"א מעיקרא ויקם משה את המשכן (שמות ט) והיינו ירישת שמתחילה פורס הירשות ולא הורדן סקמא העמודים והאדנים אלא אחו הירשות כדו עד שהקים טוהן: אשר שברת ושבתם בארון. שישים העמודים הארון: שיטולה

נלד זה: **בבלי** - שהלוחות ושברי לוחות מנחתן בארון. ספרק קמא דנבא בתרא (דף טז.) אמרין והלוחות ארץ ששה ורסן ששה ושיבין ג' ואם כל אחת בפני ענמה היתה ששה על ששה ולי אפשר ליישן הארון וז' אלא וז' כ"ד טפחים לארבעתן וארבע של ארון לר"מ תמם עשרה טפחים באמת כח ששה ולר' יהודה י"ב טפחים ומתאם דלמירין באמת כח חמשה דלמחיס וחלי ארבע ולי' שתי שברי לוחות תחת השליש^א ויכרושלמי דשקלים ט"ז שופרות (ה"ב) שיטולה

משמע דלורין ששה ורסן ששה ומונחות^ב ארץ לארבע של ארון ויכול ליישן ארבעתן וז' אלא וז' מרחק והכי נמי אימא ספרק בתרא דתענית ירושלמי והש"ס שלט נמי דקאמר צ"ב (דף טז.) ארץ ששה ורסן ששה מניח למימר דמירי כן שחיסן כסחי וז' אלא וז' לרסן והא דקאמר כמה לוחות ארבעתן בארון י"ב טפחים היינו כן לוחות ושברי לוחות כסחי מונחות וז' אלא וז' ארץ לארבע של ארון: יכול

הסתירה ברוחב הלוחות, בין המובא בתלמוד בבלי בבבא בתרא שרוחבן שלשה - לבין המובא (בכמה מקומות) בתלמוד ירושלמי שרוחבן ששה, גרמה להן לתוס' במנחות דף צ"ט ע"א (ד"ה

מלמד) לנקוט בדרך המיישבת בין התלמודים. התוס' שם מתבססים על מה שנאמר בגמרא במנחות שם ש"הלוחות ושברי לוחות מונחים בארון".

בעקבות "הנחה" זו (תרתי משמע!) שבארון היו מונחים ב' סדרות הלוחות, כלומר 4 לוחות - קובעים התוס' (בתירוצם השני שם²⁶) כי בעצם לכל הדעות (אף לבבלי) רוחב הלוחות שלשה בלבד, ומה שכתוב בגמ' בב"ב (בבלי) שרוחבן ששה, הכוונה היא לרוחבן של שתי הלוחות (כשהם) ביחד, ושיעור זה של ששה מסכם את כל מה שהלוחות "אוכלות ברוחב", בגלל רוחבן של שתי הלוחות! התוס' שם מפרש שהן בתלמוד ירושלמי והן בתלמוד בבלי הלוחות היו מונחות כספרים פתוחים, ולפיכך כאשר הברייתא מחשבת כמה הלוחות אוכלות בגלל רוחבן, וקובעת שהוא בשיעור של "שתיים עשרה טפחים" - הכוונה היא לכל הרוחב ש"נאכל" בגלל 4 הלוחות, שתי לוחות המורכבות משברי לוחות ראשונים, ועוד 2 לוחות של הלוחות השניות, ובסיכום רוחבן של כל 4 הלוחות שמונחות כשני ספרים פתוחים, ומשום כך למרות שרוחב של כל לוח ולוח אינו יותר משלשה טפחים, בסיכומם של דבר נמצא ש'נאכלות' י"ב טפחים! ובלשון התוס' שם: **'צפ"ק דב"ב אמרין והלוחות ארץ ששה ורחבן ששה ועוביין ג', ואם כל אחת בפ"ע הייתה ששה אי אפשר ליישב... ובירושלמי דשקלים בפ' י"ג שופרות משמע דאורכן ששה ורוחבן שלשה... ויכול ליישב ארבעתן זו אצל זה ברחבן... והש"ס שלנו נמי דקאמר בב"ב 'ארץ ששה ורחבן ששה', מצית למימר דמירי בין שתיהן, כשהיו זו אצל זו לרחבן. והא דקאמר כמה לוחות אוכלות בארון - י"ב טפחים, היינו בין לוחות ושברי לוחות כשהיו מונחות זו אצל זו, ארץ לאורכו של ארון."**

שיטה מעניינת זו של התוס' היא אכן לכאורה זו הראוייה לאימוץ בשני ידיום, שכן באופן זה אין כל מחלוקת בין התלמודים, ולכן לכאורה יש לומר שזו הסיבה להכרעה המלבנית, משום שכעת זוהי שיטתם של ב' התלמודים, כפי שהתוס' הכריעו. ואם נכונים הדברים נמצא שלכולי עלמא כל לוח בפני עצמו מלבן היה!

אלא שלמרות ש'שיטת תוס' זו היא לכאורה "שביל זהב", קשה לנו לקבל ששיטתו זו של התוס' היא מקורם של השרטוטים המלבניים של הלוחות שנתהוו עם הזמן בבית המדרש החבד"י, ומפני כמה סיבות:

א. מעיקרא מאי קסבר רבי? מדוע הרבי מלכתחילה לא אמץ את שיטת התוס'? מדוע ב"תחילת הדרך" שורטטו הלוחות בדבקות מרובעת, תוך התעלמות משיטת התוס' ותוך היצמדות והידבקות טוטלית לפשטות דברי הגמ' בבבא בתרא - והכיצד זה "לפתע" נפל האסימון?

ב. שיטת התוס' איננה מקובלת על כל הראשונים, ובראש וראשונה רש"י על אתר בגמ' בב"ב שם שמפרש את כל מהלך הברייתא באופן שרוחב הלוחות הן ששה ולא שלשה, ובוודאי שאינו מאמץ את שיטת התוס'. ויעויין שם.

לארבו ש"פ ארון. זו אלא זו: אובלות. מופקות כך לשון המשנה (מדות פ"ג מ"א) איכל בדרוס אמה אחת גבי יסוד המזבח ואף גלסון מקרא כי יוכלו אמיקים מהנה בספר יחזקאל (מג): צא מזהם טפח. לעוב הכתלים שהרי מנחתן נמדד אמת' וחלי ארכו: פ"ת. שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את (המורה^ב) וגו' (דברים לא): אין [מישט אחר מיעוט]. אף^ד ורק שני מיעוטין הן: שבהן פ"ת מונה. ארכו לרסן של ארון: פירנסת ארון לארכו. כלומר מלאת כל חללו לארכו ופירסת לרבי מדתו: ששה טפחים. נמדת רחב^ה: כדי שלא יהא

²⁶ בתחילה מנסים התוס' ליישב שהלוחות השבורות (הראשונות) והשלמות (השניות) היו מונחות אחת על גבי השנייה, אך זה נראה להם דחוק.

כדי לפענח את "קוד" הלוחות, ולהסיק כיצד אכן יש לשרטט בפועל את הלוחות - מרובעות או מלבניות? ומה פשר השרטוטים הסותרים לכאורה שמופיעים בבית המדרש החדש? - נערוך אתנחתא קלה ונפליג לרגע לחומש בראשית לפרשת "חיי שרה", שם אנו מוצאים מהדורה זוטא של פרשת נשא...

בפרשת "חיי שרה" מסופר על המתנות שמעניק אליעזר עבד אברהם לרבקה. אלה מתנות ייחודיות ויהודיות... הוא רומז בהן על המתנות הרוחניות העיקריות שהיא וצאצאיה עתידים לקבל בעקבות קישורי הנישואין עם יצחק אבינו. וכך אומר הפסוק²⁷: "ויהי כאשר כילו הגמלים לשתות, ויקח האיש (=אליעזר) נזם זהב, בקע משקלו, ושני צמידים על ידה, עשרה זהב משקלם".

רש"י מפרש למה רמז אליעזר/אברהם/יצחק בכל אחת מהמתנות: "בקע" - רמז לשקלי ישראל, 'בקע לגלגלת'; "ושני צמידים" - רמז לשני לוחות מצמדות; "עשרה זהב משקלם" - רמז לעשרת הדברות שבתן.

ובכן, לפנינו מפגש ב"מיני-פרשת-כי-תשא": אליעזר רומז למתנות החשובות שרבקה תקבל כאם האומה העברית: 1. מצוות מחצית השקל "בקע לגלגלת"; 2. עשרת הדברות שיינתנו בשני לוחות הברית. אלו הם שתי המתנות שיקיבלנו בהרחבה בפרשת "כי תשא".

עיון ברש"י מעורר שאלה: "בקע", אכן יש בו רמז ישיר ל"בקע לגלגלת" ולמחצית השקל; "עשרה זהב" - אכן רמז ישיר וקולע לעשרת הדברות; "שני (צמידים)" - אכן רמז ישיר ללוחות הברית? הרי ברור שלא כל פרט ופרט רומז למשהו - האם עשרת הדברות הן מזהב?... האם מחצית השקל קשורים לנזם או לאף?... זאת ועוד: וכי לא מספיק הרמז שיש בצמידים בכך שהם שנים, והם מכילים עשרה (זהב במשקל) בכדי לרמוז על שני לוחות הברית שמכילים עשרה דברות? מדוע זקוקים לרמזים נוספים לאותה מתנה, רבקה כבחורה חכמה בוודאי הבינה ברמז אחד או שנים, מה צריך להוסיף לה עוד רמז שלישי, שהוא גם שולי לגמרי לכאורה?... די לחכימאה ברמיזא ושנים!...

התמיהה מתגברת מאוד עם ההתחקות אחר מקורות דבריו של רש"י. המקור לדברי רש"י הוא מהמדרש²⁸ רבה על אתר, שכותב רק משפט אחד: "ושני צמידים על ידה - כנגד שני לוחות; עשרה זהב משקלם - כנגד עשרת הדברות". מקור נוסף לדברי רש"י הוא מ"תרגום יונתן" שמרחיב עוד יותר, ומוסיף גם את נושא ה"בקע" ומחצית השקל: "והוה כד ספיקן גמליא לממלי, ונסיב גברא קדשא דדהבה, דרכמונא, מתקליה קבל דרכמונא לגלגלתא דאימוסין בנהא למיתב לעיבידת משכנא, ותרין שירין יחב על ידהא, מתקל עשר סלעין דדהבא, סכום מתקלהון קביל תרין לוחיא דכתיבין בהון עשרתי דבריא".

²⁷ פרק כ"ד פסוק כ"ב
²⁸ בראשית רבה ו, י.

והנה חזינן שאין בכל המקורות הללו שום זכר ואיזכור לנושא ה"צמידים" וה"מצומדות" (ראה צילום מתרגום יונתן וגם בתרגום ללה"ק), מוטיב שאותו כנראה הוסיף רש"י!

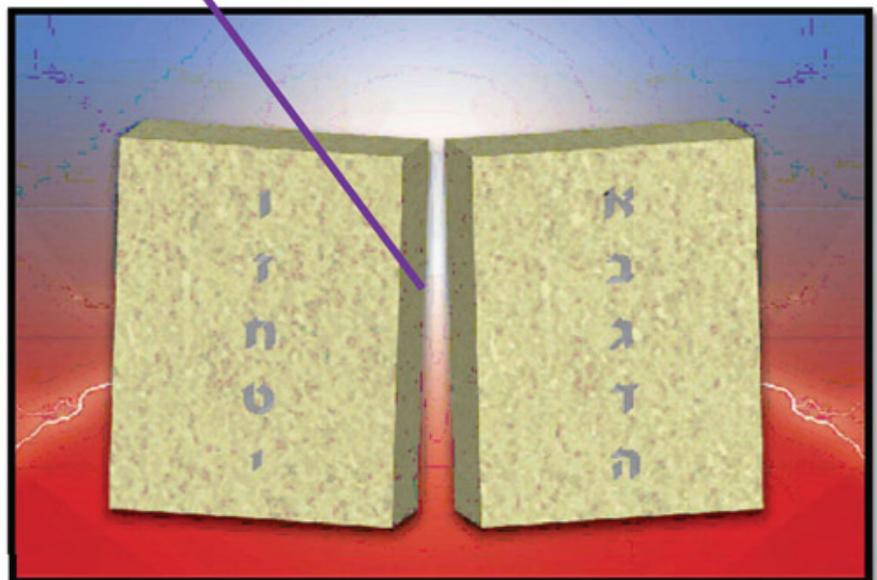
הוי אומר: רש"י לא הסתפק במובא במקורות והוסיף מדיליה רמז נוסף, שיקשר את המתנות לעשרת הדברות וללוחות הברית; הוא לא הסתפק במספר שנים וגם לא הסתפק במספר עשר, ו"בער" לו להוסיף עוד רמז לנושא הצמידים. מדוע היה זקוק לזה? ובעיקר: האם ה"מצומדות" זה מה שמאפיין את הלוחות? לו אליעזר נותן לה שני **אבנים** יקרות (שמשקלן עשר) ולא דווקא 'צמידים', היה בזה לכאורה קשר הרבה יותר מהותי ל"לוחות האבן", שכן זהו פרט מהותי ב"עצם" הזה שנקרא "לוחות", וגם מצויינים כ"לוחות האבן" - אך היכן מצינו שיאפיינו את הלוחות בזה שהם "מצומדות"? מאן דכר שמיה? ועד כדי כך שרש"י ראה צורך להוסיף זאת מדיליה!

- ובעל כרחך צריך לומר שרש"י בא ללמדנו כאן יסוד גדול בנושא ה"לוחות" ו**במהותן**, והוא ע"פ דברי הרמב"ן²⁹ שמסביר שעשרת הדברות נתנו בדווקא בשני לוחות, משום שלוח אחד ומסמל את המצוות שבין אדם למקום, ולוח השני מכיל ומרמז את המצוות שבין אדם לחבירו. ולפי זה רש"י בא ללמדנו כאן שאע"פ שכל אחד מכיל "קטגוריה" שונה של מצוות, הרי שמהות ה"לוחות" הן מציאות אחת ומהותן הוא החיבור המוחלט שבין שני הלוחות, ובאופן של צמידות מוחלטת ומקסימלית עד כמה שאפשר במציאות הפיזית!

זו הסיבה שאליעזר העניק (בשליחות יצחק ואברהם) שני **צמידים** דווקא, כדי לרמוז ש"שני הלוחות" יהיו על ידיה של רבקה ועל ידיה של צאצאיה באומה הישראלית באופן שהם צמודים, ובאופן הכי חזק והכי מחובר האחד לשני! אין להסתפק ב(רמז של) שני לוחות בעלמא; אין להסתפק ב(רמז של) עשרת הדברות - חלק בלתי נפרד מהעיקר באמונה ובמסורת היהודית הוא ששני החלקים שבתורה "מצומדות" לגמרי-לגמרי עד הגבול הכי אפשרי!

מנין "לקח" זאת רש"י?? מהי אכן צורת ההצמדה המקסימלית בין הלוחות במשמעות הפיזית??

רש"י: יסוד גדול שהלוחות היו "מצומדות"! יש לשלול כל הפרדה מיותרת בין הלוחות!!

הנה, לאחר העיון והחיפוש מתברר שרש"י אזיל לשיטתו, והוא: דווקא בגלל שרש"י מפרש בגמ' בבא-בתרא שהלוחות מרובעות היו ורוחבן (של כל לוח ולוח) שש בדווקא (דלא כהתוס' במנחות) וכאשר חז"ל נוקטים הלשון "רחבן ששה" הכוונה כפשוטו לכל לוח ולוח - הרי כתוצאה מאימוץ פרשנות (פשטנית) זו בגמ' והמסקנה מזה לעניין מידות הלוחות - 'מתבקש' כתוצאה מדרך פרשנות זו להמשיך ולפרש עוד בדרך זו גם דברים שמובאים ב'מדרש

רבה', ובאופן כזה שדברי המדרש יהוו אסמכתא לשיטת רש"י הן לעניין מדות הרוחב, והן כמקור לשיטה חדשה ומעניינת בכל הנושא של צורת הלוחות וצורת הנחתן בתוך הארון, כולל התייחסות מרתקת לאופן ה**צמידות** שלהן שהיוו בסיס לדברי רש"י בפ' חיי-שרה, וכדלקמן!

נכון אמנם שממפרשי המדרש³² נראה שהם פירשו גם במדרש רבה שהכוונה שם היא (כבירושלמי) שהיו שוכבין כספר פתוח (והלוחות השבורות היו מונחות מעל השלמות), אך הרבי דוחה פרשנות זו והוא מפרש כפשוטו, שהיו מונחין על

צידם. משום שכן נראה מפשטות דברי המדרש תוך כדי דיבור: "לפי

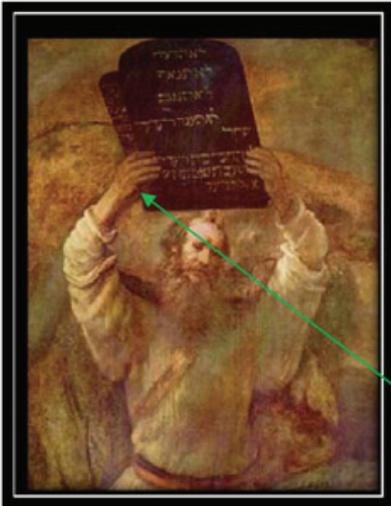
צִדְּפִי שֶׁהַלּוּחֹת הַשְּׁלֵמוֹת וְלוּחֹת הַשְּׁבוּרוֹת עַל צִדֵיהֶן הָיוּ מְנוּחֹת בְּאֵרוֹן לְפִי שְׁלֵא הָיוּ עֲבוֹת אֶלָּא שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אָבֵל

שלא היו עבות אלא שלשה טפחים" משמע שזהו נתינת טעם והסבר איך זה שהיו מונחין "על צידיהן" שאז מידת העובי היא שחשובה, ולכן נראה ברור שהכוונה היא על הצד ממש, כפשוטו, וכספר סגור.

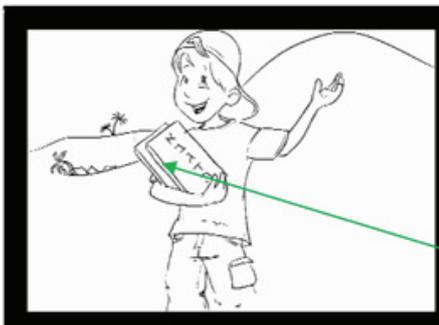
והדברים עולים בקנה אחד ובאופן מותאם לגמרי עם פירוש רש"י בפ' עקב³³ עה"פ "שני לוחת אבנים - לוחת' כתיב, ששתיהן שוות!" וצרף לזה מה שכתב רש"י במקום אחר³⁴ "חמש דברות כתובין על לוח אחד וחמש כתובין על השני". כלומר: הייתה כאן הקפדה מלאה על שוויון תאימות וצמידות מלאה ומופלאה בין הלוח של הדברות שבין אדם למקום, ובין

הדברות שבין אדם לחבירו. ולולא דמסתפינא הייתי אומר שהמשמעות העמוקה של דברי מדרש ורש"י אלו על השווי בין הלוחות הוא, שהם נחצבו מתוך אבן אחת - "לחת" כתיב, בלשון יחיד, כי חצובים מאבן אחת! - שנחצתה לשני חצאים מדוייקים!

וכמה מכוונים הדברים למה שכתב³⁵ הרע"ב בפירושו על המשנה באבות פ"ו מ"ה: "עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות... הכתב והמכתב והלוחות" - "והלוחות - של סנפרינון היו. ארכן ששה, ורחבן ששה, ועוביין שלשה - כאבן אחת שארכה ורחבה ועביה שווין ונחלקה לשתיים!!" כל מילה בסלע!

אבות פרק ה
 ר' שמיה מסבירא
 ופי' מלך חייט שכלל כלל המטעות. ויש אומרים שפסחה סיה ואמרה וטבע מים. ונכרס אל שיה, שאמר (נמדנר כ"ח) על כלב עט לה: פי' מ' שהולקין ולין נראה האותן. בין השמשות נגזר עליה שמדבר עם נלפס: נמהס נראה ללאורה והקשה. ללות נרים שלל יהיה עוד מניל: והפן. סירר לישאל ארבעים שנה ופי' האותן³², והקשת³³, והפן³⁴. נמדנר: והמטה. שנטעו בו והקשת³⁵, והשמי³⁶, והקשת³⁷, האמות והל סנפרינון היה: והקשת³⁸, והלוחות³⁹. ויש כשעורה. כשהו מרליס אוטו על כלר עט לה. כלומר האניס הרשמות נדיו, הן ננקטות מלייקין. וכו פיסחו וועין לעיל ולקן ידק אבני האסוד וההסון, דכמינ ככו במלואתם: והכתב. הלא הפלג הוא שהליל לורה האופיות שהו הקוקוס נלואת: והכתב. שהיו וילא הוא שנגזר פין וקודם מלל הארבעה לודים: והלוחות. של סנפרינון שזקן ולמראו שריל הפי' היו. ארכן ששה, ורחבן ששה, ועוביין שלשה, כאבן אחת עכ' אשר שנה המנה פי' שארכה ורחבה ועביה שזין ונחלקה לשתיים. ועללים היו ארתון. לשון הר"ב נגזר

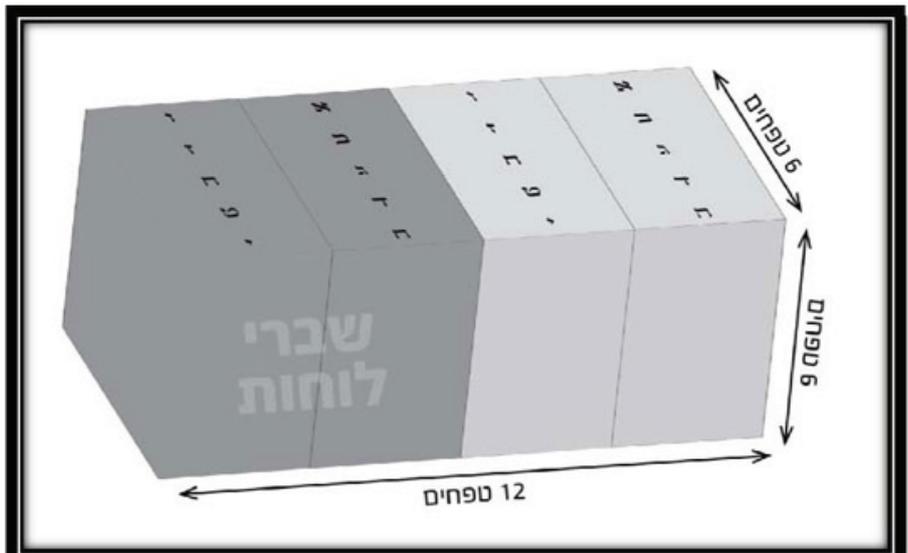

[והרי זה באופן נפלא מתאים גם ל"בקע לגולגולת", למחצית השקל, אשר גם כל עניינו הוא שכל "מחצית" משלימה ותואמת למחצית של זולתה, כנודע, ואשר גם הוא נרמז במתנותיו של אליעזר לרבקה וגם הוא מובא בפרשת כי תשא. והדבר מתאים גם לעניין ה"חצוצרות" שהם ב' חצאי צורות, ואין כאן מקום להאריך].

ובאמת שעל פי זה מסתבר (על אף שלא מצאתי לכך עדיין מקור מפורש) שהצמידות לא הייתה רק בעת הנחת הלוחות בארון, אלא במשך כל זמן נשיאתן על ידי משה, שהוא נושא אותן כשהם "מצומדות" זה לזה, וכפי שאכן נראה מכמה וכמה ציורים, שעל אף שמקורן גם הוא אינו תמיד טהור, ודווקא ממלומדי חכמי הנוצרים (ראה ציורים מצורפים - של דמות "משה" ושל "מוישראל" - וראה גם בנספח ב' שבסוף הרשימה, מפסלו של מיכאל אנג'לו, שגם לו היה פשוט וברור שהם היו צומדים), ונראה בהחלט שיש לכך סימוכין במדרשים, וכפי שיובא להלן בפרק י"א על פי מאמרו של רשב"נ המתאר את אחיזת משה בטפחיים התחתונים ואחיזת הקב"ה בטפחיים העליונים, שממדרשים אלו נראה לכאורה שאכן משה אחז הלוחות כשהם צומדים זה לזה, ולא כציורים הנפוצים (שגם הם מקורם מהנוצרים...) שאחד ליד השני.

³² ראה לדוגמה בפירוש מהרז"ו (בתחתית הצילום בטור השמאלי): "ועל השלמות מונחים השבוירין". ולכאורה נראה שבמהרש"א בב"ב יד גם מפרש את דברי המדרש רבה שהכוונה שמונחים על "חודן" ועל צדודיהן ועוביין, עיי"ש ועדיין צ"ע.
³³ ויקרא ט, ט (או י' -ראה לקו"ש חכ"ט עמ' 49 ואילך). והוא ע"פ המדרש תנחומא על הפסוק שם: "אמר רבי חנינא... שניהם שווין, והיו פסולת שניהם שווין כאחד!"
³⁴ במדבר, נשא, ז, כ"ג, מיסודו של משה הדרשן. וזהו למרות שבלוח הראשון שבו נכתבו 5 הדברות הראשונות היו הרבה יותר אותיות, ומאיך הן גודל הכתב והן הרווחים היו אחידים בכל עשרת הדברות! עיין בלקו"ש שם עמ' 56 57.
³⁵ י"שר חילו של ש"ב הרב מ.מ. הלפרין שהפנה את תשומת לבנו לדברי הרע"ב.

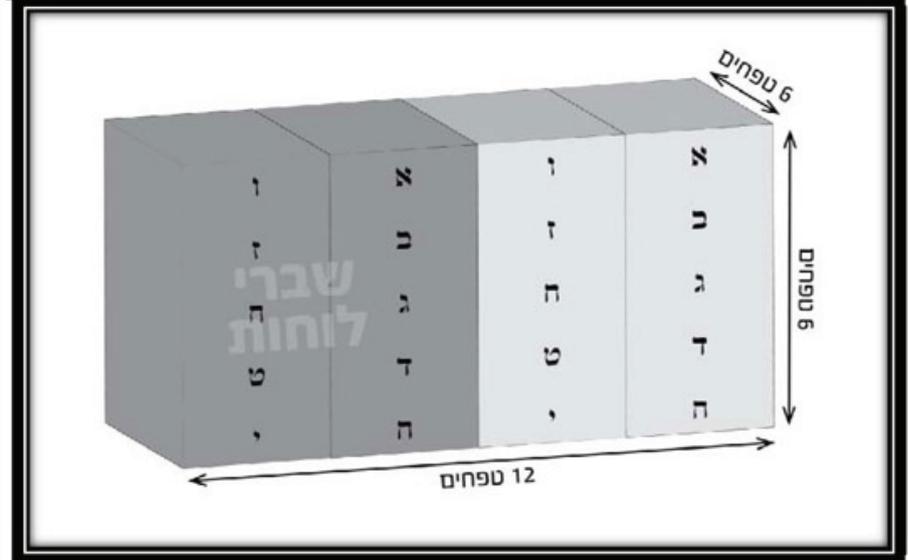
בכל אופן, על פי שיטה זו - שהרבי 'חתום עליה' - אנו מוצאים תיווך נפלא בין בבלי וירושלמי ובין כל השיטות, בכך שמבלי הבט מה היו רוחבן של הלוחות, ששה או שלשה טפחים - הרי שלגבי החישוב של "אכילת" המקום בארון כל הברייתות לפי כל הגרסאות והנוסחאות מנבאות בסגנון אחד, ולפי כולם החישוב הוא בדיוק 12 טפחים, וזאת משום שהלוחות "על צידיהן היו מונחים", קרי היו כספרים סגורים

ו'מצומדים', וכיוון שלכל הדעות היו עוביין שלשה טפחים בלבד, הרי שאין כאן שום מחלוקת בצורת חישוב 'אכילת' הלוחות בחלל הארון שהיא 12 טפחים!!

זהו תיווך **כעין** ועל-דרך תיווכו של התוס' במנחות, אך באופן כזה שחוסך ממנו להכריע במחלוקת אודות מדת רוחבן של הלוחות, שבה אנו יכולים לקבל ככל דעה שהיא, והחישוב והפשט בברייתא תהייה אחידה לגמרי!

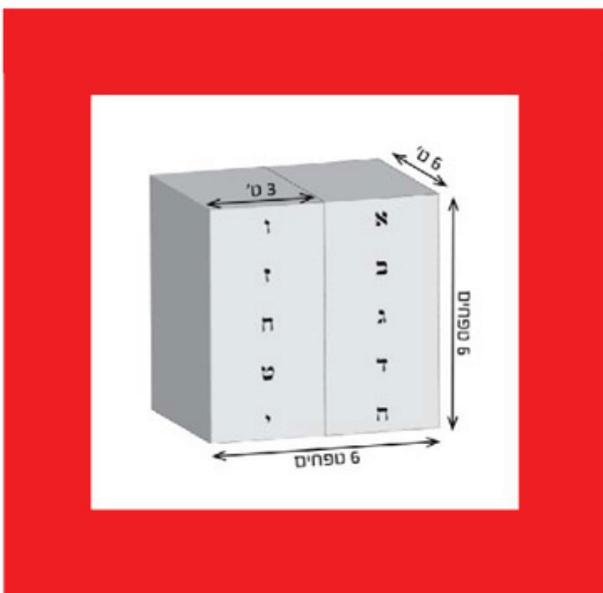
והנה לנו ה"נוסחא המנצחת", שעל

פיה הכל על מקומו בא ומונח בשלום! כי ה'צד השווה' שבכולן שהיו מונחות על הצד....

יא. הצד השווה והקו המשווה...

וכיוון דאתינן להכי, נמצא שדווקא על פי הערתו והארתו של הרבי בשיטות חז"ל שבמידות הלוחות, ואימוץ עקרון ה"צמידות" הנגזרת מכך - הרי שלפנינו נופלת באופן של "ברירת מחדל" הכרעה ברורה כיצד יש לצייר את הלוחות בתצורה שכולם תואמים ותאומים מלמעלה.... - כי באותו רגע שהרבי "הפיל לנו את האסימון" וגילה לנו את "שביל הזהב", על פי מה שלמדנו מהמדרש - וממנו יתד ופינה לכל מקום בחז"ל שבו מובא הברייתא דר"מ ור"י וכו' - הרי מעתה כשאנו באים לצייר את תבנית הלוחות ולהנחילם באופן הנראה והויזואלי לעם ישראל, על זקניו ונעריו וילדיו - **אין דרך פשוטה וברורה יותר מאשר לשרטטם בפרספקטיווה שבה הם (מונחים בארון) בצמידות**, היינו **כשעובייהם** הוא הנראה מול העיין (כספרים סגורים וצמודים), ואזי לכולי עלמא יש לשרטטם באופן של שלש על שש, משום שלכו"ע עובייהם של לוחות היו של ג'!

ולכן: פשוט וברור שכאשר משרטטים את הלוחות במקומות בהם ה"מסר היוזאלי" קשור (בעיקר) לאופן שבו הייתה הנחת הלוחות בארון (וייתכן שכך גם היה כשנשאו וטולטלו וגם אז הקפידו על עקרון הצמידות, ובכל אופן כאשר הם אינם חייבים להיות בציור המבוקש במצב של פריסה -) כמו לדוגמה על גבי פרוכות שעל גבי ארון הקודש שמסמלים את הלוחות/ספרי התורה המונחות בפנים, באופן סגור כפי שהם בתוך הארונות שלנו או בדומה לכפי שהם מונחים בארון העדות שלפני ולפנים - פשוט שיש לשרטטם באופן המתברר ל"שיטת הצד השווה", ב"פרופיל צדודית", באופן שעוביין הוא המשתקף³⁶, ועל כן פשוט שיש לעשותם באופן שכל לוח הוא ג' על ו', כלומר שכל לוח הוא מלבני, כי זהו מצב שבו אין וויכוח ומחלוקת כלל! [מי שסובר שיש להכריע כהירושלמי יוכל לקבל זאת, כמובן, גם כלוחות "פתוחות", משום שלשיטת הירושלמי גם כשהלוחות פתוחות אלו מדותיהן (שש על שלש ומלבניים) אך אינו צריך לכך].

זו הסיבה שעל פני ה"מענטאלך" ועל פני ה"פרוכות" ועל

פני כל מקום שמבקשים לסמל את הלוחות כפי שהם "מונחים" על פי תורה ועל פי מסורת - הם מופיעים באופן מלבני!

זו גם הצורה שבהם נשא משה את הלוחות, כשהם צמודים זה לזה, כנ"ל!

- שונה הדבר כאשר מבקשים בדווקא להבליט את הלוחות כשהם "פתוחים", כשהם ב'תנועה' של "וזאת התורה" ומבקשים להראותם לכלל ישראל כפי שהם במצב של "לעיני כל ישראל" - או אז נכנסים לבית הפלוגתא בין הגרסאות אם היה רוחבן של שלש או של ששה, וכיוון שלפי פשט הפשוט בגמ' בבבלי, על-פי הדרך הסלולה הנ"ל, שהיא דרך שמותאמת לפי כל הברייתות - מקובל שהיו של שש על שש, הרי בוודאי שיש "להראותם" כשהם מרובעות!

זו הסיבה שכאשר מציירים על פני "שיחות לנוער" את הלוחות, כפי שהם יורדים מן השמים לכלל ישראל, כשהם פתוחים

ומסמלים את התורה כשהיא בפתחותה ובגילויה - או אז בוודאי שיש לעשותם מרובעות! כן הדבר כאשר ה"מרכז לענייני חינוך" מבקש לסמל בסמלו את הענקת תוכן התורה כפי שהיא פתוחה לרווחה בפני כל העולם, למען חינוכם של ילדי ישראל וכו' - פשוט שהכוונה היא להראות את הלוחות כפי שהם פתוחים ופרוסים לעיני כל ישראל, ועליהם להיות משרטטים ב'תנוחה' של לוחות פתוחות ומרווחות לעין כל, כפי שהן מרובעות! נוכל לשים לב שהמכנה משותף בין כל האיורים עם הלוחות המרובעות מכילים את שני המוטיבים: מצד אחד את הלוחות קרי התורה, ומצד שני בסמוך תמיד נמצא כדור העולם (כך

בסמל "מרכז", כך ב'שיחות לנוער' וכך גם ב"צעירי חב"ד") כשהמסר העיקרי הוא שגופים אלה מטרתם וכוונתם להנחיל התורה כפי שהיא פתוחה ומופצת בעולם! ומשום כך המשוואה הברורה היא שהדגשת האופן ה'פתוח' של התורה היא כשהלוחות מרובעות ואינם במצב סגור.

³⁶ **וסימני הדברות (אנכי... לא יהיה...)** או **האותיות (א. ב. ג. ט. י.) המופיעים על הלוחות** - אלו מוסברים ומתפרשים בצורה מאוד פשוטה: 1. כסימונים שעל צדודית של ספר שנועדים כדי לחשוף את תוכנו כסימנא בעלמא, כפי שאנו רגילים בספרים המודרניים (-) שהרי בציור חד מימדי לא ניתן לסמן את הדברות על פני חזית הלוחות כשהלוחות מצוירים ב"פרופיל עובי" וב"מצב סגור" והחזית איננה נראית, כך שאין ברירה אלא לסמנם על הצדודית); 2. או אם תרצה לומר, הרי שיש בכך "חן יהודי" ומסורתי משום שזה מדגיש את "מזה ומזה ומכל עבריהם היו כתובים", כולל מצד עוביין, וכפי שפירש הרע"ב באבות פ"ה מ"ו (ראה צילום לעיל בפ"י, ותודה לש"ב הרב מ.מ. הלפרין שהעירני על כך): "והכתב והמכתב": "שהיו נקראין מכל הארבע צדדים!" (ואין כאן המקום להיכנס אם היה זה רק בלוחות ראשונות או גם בשניות עיין באבות ברע"ב שם וברש"י על המשנה שם); 3. לאלה שנוטים בלאו הכי להכריע כה"ירושלמי" - הרי הקונטור הזה מתאים גם למצב "חזית", כלומר לפרספקטיווה במצב של לוחות "פתוחות", ואזי הסימונים במקומם מונחים, כמשמעות היוזאליית הנפוצה.... ונמצא שבסימון כזה יוצאים לכל הדעות...

למרות הנ"ל, באופן סטיסטי ברור שעל פי הנ"ל נמצא, שלמעשה בדרך כלל (על פי הרוב) יש להעדיף את השרטוט של לוחות מלבניים משום ש: א. באופן זה לדברי הכל הציור הוא מדויק משום שהוא משקף את הלוחות בצד עוביין וכפי שהם 'מצמודות' ויש בזה גופא מסר על כך שהלוחות היו מצמודות; ב. תיאור הלוחות במצב זה הוא תיאור 'מאחד' בין כל השיטות ומתאים באופן נפלא לכל מה שמובא בברייתות ובכל התלמודים כולל הדגשת המסורת ש"לוחות (וגם!) שברי לוחות - מונחות בארון", שזה עצמו 'מסר' חשוב; ג. באופן זה לפי הגירסאות המובאות בירושלמי לפחות, הציור מדויק גם בתיאור מצב הלוחות כשהן 'פתוחות!' - רק במקומות שמבקשים להדגיש את הלוחות ה'פתוחות', (כש(כדור) ה'עולם' מקבל מהם) או אז יש להעדיף מצב 'מרובע'.

ומעתה הכל על מקומו מונח בשלום ובדיוק רב, כולל התיווך בין השיטות השונות שבגמרא בבלי, ירושלמי, ומדרש

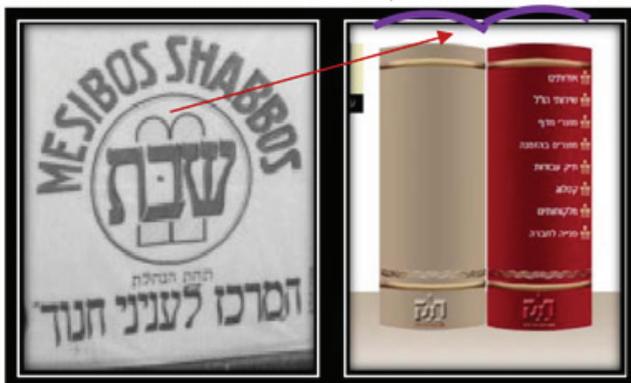
יב. הפוך על הפוך....

שאלתי את עצמי שאלת תם: מדוע ואיך הגיעו ללוחות ה'גגות' המעוגלות? האם משהו מחכמי הנוצרים מצא זאת ב"ברית החדשה"?... כמובן שאין שום חובה להסביר קפריזה זו או אחרת של גוי כלשהו, אך בכל זאת....

עתה, משירדנו לשורשי התנוחות של הלוחות ומיקדנו מבטינו בצדדיותן ובעוביין, כספרים הצמודים זה לזה, והצבענו על כך שהמבט מכיוון הצדודית הוא הראוי לצורך השרטוט היוזאלי - הן משום שזו הזווית שהיא בקונסנזוס תורני ומנוטרלת ממוקשים של וויכוחים על מידות הלוחות, והן מפני שהיא מחצינה ומבטאת את צמידותן של הלוחות, שהוא נושא מהותי בעיקרן של לוחות הברית - נראה כי בבחינת "הפוך על הפוך" נוכל למצוא מבט מסנגר גם על הלוחות המעוגלות (רח"ל!...) - למרות שברור שיש לפסול אותן בפועל וכפי שהרבי התרה בחריפות שהרי יש בהם כדי לגרום להטעייה והן "משדרים" סתירה לדברי חז"ל - אך נראה שראוי גם להעיף לעברם מבט ברדטשיבאי.... ובעקבות כל הנ"ל עלתה ברעיוני השערה שיתכן ויש בה משהו:

מן הראוי לשים לב כי לוחות שמעוגלות בראשיהן יבואו תמיד מעל לוחות מלבניים.... (זוכרים את הלוגו של "מסיבות שבת" שמופיע על במת ה"פארייד"?). נראה לי כי כל הורתם ולידתם של הראשים המעוגלים של הלוחות מקורם באלמנט ויזואלי שנועד להשלמת התחושה התלת מימדית של אלמנט.

כאשר מציבים שני ספרים אחד ליד השני על המדף והצייר מבקש להדגיש בסכמה חד מימדית כי אנו מסתכלים בעצם רק על הצד - הוא יעגל את הקוים העליונים.

הנה דוגמה מדף הבית של חברת ההוצאה לאור החדב"ית "חזק", שהאלמנטים הגרפיים הבולטים שם הם, כמובן,

ספרים. ספר אחד מופיע שם בפרספקטיווה של חזית, אך שני הספרים שמונחים צמודים זה אצל זה ומציירים ב"פרופיל עובי" שמראה את צדדיותם, קיבלו 'גגות' של אלמנטים גרפיים קשתיים ומעוגלים, במטרה להמחיש את תלת המימדיות, כי זו הדרך היחידה להמחיש את זווית הראייה במצב תנוחה זה. גסותם של אותם קווים תלוייה כמובן ביכולתו של הצייר והמאייר, אך כך כנראה נהגו גם ציירים קדמונים, כשיש להניח שבאופן כללי כשרונם האמנותי היה במקרים רבים פחות מפותח מהעידן של הגרפיקה המודרנית והמשוכללת....

נמצא דבר מעניין: כיוון שהנחת הלוחות בצמידות היה די מקובל ומרווח גם אצל הגויים (ראה גם בנספח בפסלו של רב

באמצע? - מרתק לראות כיצד מביא במדרש תנחומא על אתר³⁸ את מאמרו זה של רבי שמואל בר נחמן שהובא לעיל מהירושלמי בתענית, אלא ששם בתנחומא משלים לזה תוספת של כמה מילים: "ויהי ברדת משה מהר סיני ומשה לא ידע כי קרן" - מנין זכה משה לקרני ההוד? ... רבי שמואל בר נחמן אמר, הלוחות ארכן ששה טפחים ... והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים וטפחיים ריווח באמצע, משם נטל משה קרני ההוד!"

הוי אומר: מאמרו זה של רשב"נ יש לו ב' צדדים. בירושלמי הוא מסביר מה 'תפקידם' ומהותם של ששת הטפחים, שנים העליונים לקב"ה ולעולמות העליונים, שנים התחתונים למשה ולעולמות התחתונים, ומתאר את ה"יד החזקה" שגבר משה על הקב"ה כביכול והצליח להמשיך את התורה למטה, והודה לו על כך הקב"ה, בבחינת "נצחוני בני נצחוני"; ואותו מאמר של רשב"נ בשינוי תוכן קצת המובא בתנחומא - שם מוסבר שוב עניינם של הששה טפחים (שנים עליונים 'מחזיק הקב"ה', ושנים תחתונים 'מחזיק משה'). אלא שמוסיף הסבר גם על עיקר עניינם ו'תפקידם' של ה"טפחיים ריווח באמצע", ש"משם נטל משה קרני ההוד!" - משם נמשכו "קרני הוד תורה", שמחברים בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים! קרי: תורת חסידות חב"ד הם ה"טפחיים האמצעיים", כי היא המקשרת ומחברת בין חלק התורה המחובר לעליונים, שאותו 'מחזיק הקב"ה' - לבין הטפחיים הקשורים לתחתונים (תורת הנגלה)!!

(ז) ויהי ברדת משה מהר סיני. ומשה לא ידע כי קרן. מנין זכה משה לקרני ההוד. ארזל סן המערה שנאמר והיה בעבור כבודי ושמתך בנקרת הצור נתן הקב"ה כף ידו עליו. ומשם זכה לקרני ההוד. וכן הוא אוטר קרנים טידי לו ושם חביון עוון (הקקק). ויש אוטרים שבשעה שהיה הקב"ה מלמדו תורה מניצוצות שיצאו כפי השכינה נטל קרני ההוד. ורבי שמואל בר נחמן אמר הלוחות ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה טפחים והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים ומפוחים ריווח באמצע משם נטל משה קרני ההוד. רב שמואל אמר עד שפשה כותב את התורה נשתתיר בקולמוס קמעא והעביר על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד שנאמר ומשה לא ידע כי קרן. כל הוד שנפל סתתן שכו. אבל הקרן קימת שנאמר וקרנים טידי לו ושם חביון עוון. וכשנפלו הצדיקים מתן שכו לעולם הבא אותה שעה הוא נוטר שכו שנאמר (ישעיה ט) הנה ה' אלהים ברוק בא ונדע משנה זו הנה שכו איתו ופעלתו לפנו :

וכשמדברים על מהותה של תורת החסידות, וה"ממוצע" שלה בין העולמות העליונים ותורת הסוד לבין הטפחיים התחתונים של התורה והלוחות, ששייכים לעולמות התחתונים ולתורת הנגלה - אי אפשר לדלג על הדברים המתוקים

והמרומזים שמביא בשיירי קרבן בביאורו על מאמרו של רשב"נ שבירושלמי בתענית, דברים ששופכים קצת אור פנימי ו'סודי' על: "היה משה תפוס בטפחיים וכו'. הדברים תמוהים, מה עניין תפיסת הלוחות ונצחונו של משה? ומוכרח אני לגלות טפחיים ולכסות שלש, דארכן ששה נגד ו"ק [=1 קצוות], ורחבן ג', כללות הסדר [=ההשתלשלות] שהן ג', כנודע, ותפס משה בשניים שהן שלו, והן קרני הוד

שירי קרבן
היה משה תפוס בטפחיים וכו'. כלכדים המוהים מה ענין תפיסת הלוחות ונצחונו של משה ומוכרח אני לגלות טפחיים ולכסות שלש דארכן ששה נגד ו"ק וזיתן ג' כלל הסדר שהן ג' כנודע ותפס משה בשניים שהן שלו וכן קרני הוד כול' כנן משה וצחי' האמצעי' כפי הכדר הן היו בינתיים ונלא משה כפי מדתו שהיא נלא והכן :

שזכה בהן משה, ושתיים האמצעיים כפי הסדר הן היו בינתיים, ונצח משה כפי מדתו שהוא 'נצח' והבן". נו, גילה טפחיים וכיסה שלש... אך אי אפשר לחמוק מהתחושה שבאיזשהו מקום, ככל שמעיינים יותר כך יותר ויותר מתיישבת על

הלב המסקנה, שלו על פי תורת הסוד, ישנה נטייה יותר וכיוון צורת הלוחות המלבניות, למען ביטויין של קרני הוד תורה....

מסיבת מתן תורה לילדים

לימים יקדים
איתם מוזיקה למסיבת התענית
ביום רביעי ר' סיון תשע"ג (14.5)

קריאת עשרת הדברות
אמירת פסוקים
המתנות ופרטים
סיפור לתענית השבועות

בית הכנסת "בית עזרא" משה דיין 9 בשעה 16:30
בית הכ"ד יצחק 105 בשעה 17:30

אז"ר הרב מקדושים למסגרת
עפים על דרך קרב ומשתתפים
בברגלה פרטים ארצית.
03-5022333

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, וכמובן לא לשכוח להביא את בנינו וטפינו הערבים בעדנו לשמוע את עשרת הדברות, בקדושה ובטהרה. פרץ אוריאל בלוי, ירושלים עיה"ק
ערב חג השבועות תש"ע

³⁸ סוף פ' כי תשא, פל"ז

מדבר הוא מקום ריק מבני אדם, שאך בקושי רב יכול להתאים למגורי אנוש. יחד עם זאת, המילה "מדבר" נגזרת משרש דב"ר, שמשמעותו העיקרית רחוקה ממובנים של "ריק" ו"העדר". בדרך כלל השורש דב"ר מציין שני מונחים, שלכאורה קשה לתאם ביניהם — דבר במשמעות של "מילה" (כמו "אלה הדברים אשר דבר משה וכו'") ודבר במשמעות של "מעשה" (כמו "יען אשר עשית את הדבר הזה וכו'").

معماری

מקומות מגורי יעקב אבינו

סיני

לוח התאריכים החשובים פרקים ב-ד

לפי הספר «דור לדור» של אפרים וואקסמאן

2238 יעקב ובנין יורדים מצרימה

2368 אדר ז לידת משה

2406 לידת יהושע בן נון

2448 ניסן טו יציאת מצרים

2448 ניסן כא קריעת ים סוף

2448 אייר טו המן מתחיל לרדת

2448 אייר כב באר מרים מתחיל לתת מים

2448 סיון א ענני הכבוד יורדים על מחנה

ישראל

2448 סיון ו קבלת התורה

2449 תשרי קבלת לוחות שניים

2449 תשרי יא תחילת בניית המשכן

2449 מיתת נדב ואביהו

2449 ניסן ו שליחת המרגלים

2449 מחלוקת קורח ועדתו

2487 אב א מיתת אהרון

2487 ניסן י מיתת מרים

2487 חשוון יג בלק קורא לבלעם לקלל את ישראל

2487 כיבוש סיחון ועוג

2488 אדר ז מיתת משה

2488 ניסן י בני ישראל עוברים את הירדן

2488 ניסן כח הפלת חומת יריחו

“בעל החלומות” – כינוי זה ניתן ליוסף עוד בהיותו נער בן שבע עשרה.
מכל מקום, באותה התקופה הוא עוד לא פתר חלומות – הוא ראה אותם בעצמו. על חלומות כמו שלו לא חלמו אפילו פרעה ונתיניו...

09-10

בתלמוד ניתן למצוא הכול, אפילו המלצות להשקעות כספיות.
אחת העצות הקלאסיות לניהול החשבון הפרטי מתקבלות מאחד ממחברי התלמוד, רבי יצחק (בבא מציעא מב א)...

11-12

עשרה בתשרי ב' אלפים תמ"ט. השמש הסתווית דועכת לאיטה.
משה רבנו יורד מהר סיני. בעמק שלמרגלות ההר כשלושה מליון בני אדם מצפים בקוצר רוח לשובו של מנהיגם. הוא מביא אתו שני חצאים של קוביית ספיר בגודל חצי מטר. זה לא רק חפץ יפה להפליא – זהו מסמך, שבו נרשם המסר החשוב ביותר בתולדות האנושות.

13-14

הקמת המשכן מתקדמת במהירות שיא.
העבודות החלו בחודש תשרי, וכבר לאחר שלושה חודשים המשכן פוטנציאלית מוכן לשימוש. חרף חשיבותו העליונה של הפרויקט, כל עבודות הייצור נפסקות בשבת...

15-16

